

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național (AFCN).

Sugestie de citare a arhivei:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: secolul al XIX-lea*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

This novel was digitized for the project **ASTRA Data Mining. Muzeul Digital al Romanului Românesc din Secolul al XIX-lea**, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration (AFCN).

Citation suggestion:
Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Daiana Gârdan, Emanuel Modoc, David Morariu, Teodora Susarenco, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: The 19th Century*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2019.
http://revistatransilvania.ro/mdrr

MUZEUL ASTRA
COMPLEXUL NAȚIONAL MUZEAL ASTRA

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU

PROIECT CO-FINANȚAT DE:
Administrația Fondului Cultural Național

ULBS
Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu

DIN CARTE...
BRAILA.B.VIRGILJU;
No. 21.

NOPTILE CARPATINE

SEU

ISTORIA

MARTIRILORU LIBERTATII.

ROMANU ISTORICU

DE

JOACHIMU C. DRĂGESCU

Pesta
1867

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

183281

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

DOMNULUI

C. SCARLATU COMITE DE ROSETTI

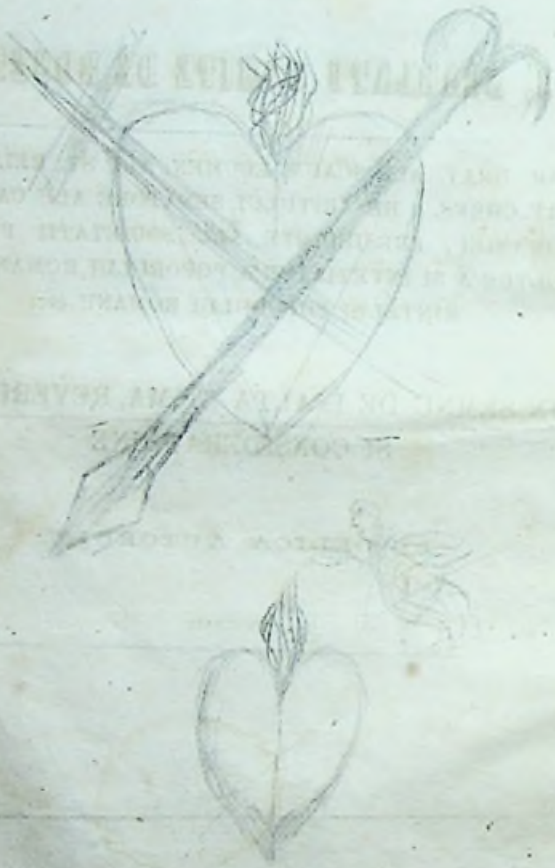
MAR. ORAT. ALU SCAUN. ECUMEN. ALU ST. RELIGIUNI ORT. CHRES. A RESARITULUI, SENATORE ALU CAMEREI ROMANIEI, PRESIEDINTE ALU SOCIETATII PENTRU CULTUR'A SI INVETIATUR'A POPORULUI ROMANU, PARINTELUI POPORULUI ROMANU etc.

IN SEMNU DE INALTA STIMA, REVERINTIA SI CONSIDERATIUNE

LU-DEDICA AUTORULU.

MDCCCLXVII.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

BRAILA.B.VIRGILIU

Prea Stimate Domnule!

Simtiementulu de stima, iubire si reverintia ce (lu-) nutrescu pentru barbatii cari s'au devotatu cu totu sufletulu, cu totu zelulu binelui si luminarii poporului fu singurulu stimulu ce me facù sê ti-adresezu acesta dedicatiune. Nu dorinti'a de a me face interesantu, nu ambitiunea de a devení autoru au presiediutu inim'a mea la compunerea acestui opu, ci numai si numai pietatea si adoratiunea ce o pastrezu scumpei si santei memorie a lui Horia si braviloru sei. — Anca decandu eram micu, decandu inimicii nostri seculari me apostrofau: „mâi Hore"! anca de atunci simtieam unu doru neinvinsu de a cunosce mai de aprope istoria lui Horia, anca de atunci nutream unu siemtiementu piu de iubire si reverintia catra memoria a celui Romanu nemoritoriu, acelui „copilu alu poporului", care in 1784 ridicase in sinulu Carpatiloru drapelulu ce in 1789 avea sê triumfe pe malurile Senei. Pentru ca opulu meu se fia mai placutu si recreetoriu i-am datu form'a unui romanu, cu tote acestea sê nu creda nimene, câ cele cuprinse in elu sunt numai fictiuni, numai unu productu alu fantasiei mele lipsitu de ori ce veritate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Traimu in unu timpu in care literatur'a nostra luâ unu sboru imbucuratoriu, in unu timpu candu tari'a natiuniloru nu se mesura dupa numerulu tunuriloru si alu pusceloru cu acu, ci dupa poterea morala, dupa cultur'a loru; asta-di natiunile nu se cucerescu prin sabia, nu se renascu prin focu si sange, ci prin *cuventu.*

Dta anca esti unulu d'in pleiad'a aceloru pucini, cari ati recunoscutu si intielesu mai bine acestu adeveru, dta anca esti unulu d'in aceia care ti-ai alesu rolulu sublimu si nobile de *Mecenate* alu literaturei nostre. Remani dar' si mai departe mecenatele ei, si vei binemeritá de la patria si natiune.

Pana candu scump'a si dulcea nostra natiune va nutrì barbati devotati binelui publicu, barbati constanti pre cari sê nu-i potá clatinà si infrange nice o furtuna, precum valurile betranului Istru nu potu nimicì stelpii puntei lui Traianu, pana candu ea va numerá Moisi, Aristidi, Scevoli si Mecenati, pana atunci me incredu in vinitoriulu si progresulu ei, me incredu in triumfulu Romanismului. Pana candu pre pamentulu Daciei se voru aflá inime romane, cari sê fia gelose de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

numele si marirea patriei loru, voiu crede in realisarea dorintiei si aspiratiunii nostre seculare, si nu me voiu teme de ar' suflá ventulu barbariei si despotismului ori catu de multu, câ-ci elu nu va poté smulge florile ce le resadise primaver'a liberatii si progresului.

Primesce opulu meu, prea stimate dle, primesce-lu cu inim'a cu care ti-lu dedicu eu, si nu judecá votulu meu dupa stralucirea esterna, ci dupa candorea si sinceritatea inimei ce ti-lu face.

Primesce-lu, te rogu, si cugeta câ l'am scrisu intre imprejurari destulu de grele, cugeta câ nu mi-a fostu iertatu, n'am potutu totu câtu am voitu, dar' et volúisse sat.

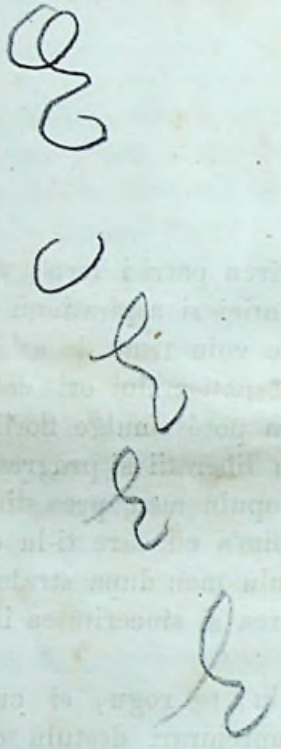
Pest'a 1 juliu 1867.

Cu devotiune

J. C. Dragescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Horia Closca
Crisan

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Introductiune.

I.

Cine sunteti voi spirite nobile, voi umbre maretie cari rateciti pre campiele fromosei Dacie? Pentru ce delasati locuinticle vostre ceresci si descindeti la noi; veniti dora atrase de infatiosiarea unei natiuni ferice? Genunchiulu meu se pleca cu veneratiune naintea vostra, Carpatii cu codrii loru seculari mi-spunu numele vostru, riurile in undele loru porta faim'a, luptele si martiriulu vostru. Re'ntorceti in ceriu nobile umbre si repausati in pace; spuneti stramosiloru nostri cà stranepotii loru sunt demni de d'insii. Voi luptandu-ve ati facutu se tremure tiranii si ni-ati lasatu esemplulu de ave imità, ne amu luptatu si noi, amu mai alesu mortea decatu rusinea si umilirea, astfeliu libertatea a triumfatu. Inim'a nostra asta-di bate numai pentru neaternare, unire si fratietate, eca ereditatea ce o vomu lasà fiiloru nostri.

II.

Asculta umilit'a mea rogatiune, Ddieule alu libertatii si dreptatii, inspira-me ca sê potiu descric, sê potiu cantà luptele martiriloru libertatii. Nu voiu cantà, nu voiu tamaià io tronuri, nu frunti incoronate nici frumsetie rapitorie, ci pre nesce fii ai unei mame pedepsîte pana in a 9-a semintia, pre nisce copii ai unei patrie nenorocite carea devenì préda lotriloru si mostenire furiloru. Voiu se cantu pre martirii libertatii. Si ore voi barbati demni crescuti intr'o coliba pre braciale Carpatiloru, sub ceriulu suferintii si sorele tiranii sê nu meritati unu cantu macaru? Ore devotamentulu, mar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

tiriulu, resemnatiunea si patriotîsmulu numai candu suntu legate de o persona nalta, de o frunte incoronata numai atunci merita o recunoscintia, numai atunci si-au adeveratulu loru pretiu? O, nu! privilegiulu celu spurcatu acì nu are locu. Barbatulu care odata cu unu devotamentu piu si santu a urmaritu visulu seu, a luatu martiriulu pentru acestu visu care nu a fostu alt'a de câtu libertatea patriei sale, merita o nemorire, o recompensatiune nu numai in lumea acést'a ci si in cea lalta. Pre plaiulu nemoririi, acolo unde petrecu tote spiritele nobile, demne si brave, Ddieulu libertatii si alu independîntiei de sicuru va fi recompensatu devotamentulu vostru, ér' acì diosu noi urmatorii vostri, cari ne amu staruitu totu de a un'a a implinî cu credîntia santulu testamentu ce ni lasarati, — in care antaiulu si celu d'in urma cuventu èrà pentru libertate si nedependîntia — cu pietate si adoratiune pronunciâmu numele vostru si ne plecâmu cu respectu naintea santei vostre memorie. Daca noi nu vomu potè implinì acelu testamentu, de sicuru urmatorii nostri voru gustà glori'a si fericirea de a lu-esecutà. Dar' nu! io credu câ provedînti'a ne a destinatu pre noi, câ Ddieu voiesce ca generatiunea de asta-di sê fia implinitori'a acelui testamentu. Testamentulu vostru trebuie sê se implinesca, blastemulu ce pare câ se legana de seculi asupr'a acestei patrie nenorocite va perì, contrarii nostri seculari voru cadè, se voru nimicì ca vasele olariului si tu patri'a mea dupa atati'a seculi de suferintie, umilire si injosîre vei recapetà dreptulu de a te numì era-si „mare“ „ferice.“

III.

O! Dacia scump'a mea patria, pamentu incantatoriu, templu alu eroismului si gloriei, ce venitoriu ore ti-predestina provedînti'a? Daca cautu in trecutulu teu, aflu tempuri in cari fiii tei dulce pamentu romanescu erau nisce sclavi striviti, schelete a unoru sierbi ce se misca, in care tu nu erai de câtu unu campu de ruine. De câte ori Cerere desgratiata nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatarsiikarla.ro/mdr

si-a retrasu donurile sale, de câte ori Flor'a nu a imbracatu doliu, de câte ori ceriulu nu a plansu la suferintiele tale, de câte ori fiulu teu nu s'a incercatu a nimicì pre tîrani, dar' tote in darnu! tîranii remasara reci si nesîmtitori, reci câ nu aveau inima, câ Dumnedieu inca n'a fostu otaritu perirea loru. Nu a fostu fiiulu teu unu sclavu tîraitoriu, n'a fostu surdu la vocea libertatii si onorei, nu i-a lipsîtu nici demnitatea vertutii si a gloriei nici dorinti'a si amorulu neatîrnarii. Desì Romanulu ingenunchiatu sub greutatea cateneloru, torturelorù si suferintieloru, cu fatia palida si storsa, cu ochi lacrimatori si fruntea vescedita conducea aratrulu, lucrà pre sem'a strigoiloru sei; elu fu totu-de-un'a prototîpulu vechiului romanu. Pre candu barbatulu diu'a, noptea lucrà sub lovitùrele alunului boierescu, in anim'a sa jurà resbunare, jurà a se liberà séu a morì; pre candu feme'a diu'a, noptea lucrà pre sem'a boieresei, fiindu sîlita a si-negrigì copii sei, pre candu erà maltratata si desonorata, jurà resbunare in anim'a sa, cereà pedeps'a cerului si cu laptele ce lu-da fetiloru sei li da de-o-data si amorulu de patria si libertate, li da si ur'a contra tîranîei; pre candu preutulu erà batujocoritu si maltratatu, altariulu spurcatu, elu in santuariulu casei sale redìcà rogatiuni fierbinti pentru mantuirea poporului seu, luà martîriulu pentru natiunea sa. E adeveratu câ nimene nu se pote laudà a fi invinsu curagiulu fiiloru tei, ci sînguru desunirea i-a datu pre man'a inimiciloru si calailoru. Fia ca barem d'acum nainte fii tei sê fia scutîti de acestu pecatu, io rogu ceriulu, rogu geniulu celu bunu alu Romaniei ca se i protega si apere de acesta plaga fatala.

IV.

Cu anulu 1784. Daci'a intrà in seclulu alu 17. de la colonisarea sa prin Traianidi. Totu acestu anu dede nascere unoru evineminte ce pareau destinate a schimbà starea Daciei, si cari nu erau de catu o aretare a vointiei ceresci, a Ddieului libertatiei si nede-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

pendîntiei; in acestu anu vocea poporului a fostu vocea dinei Resbunare. Nemesea cereà indestulire si apoi acesta dina nu se poteà imblandì prin unu numeru micu de sacrificia. Pre orisonulu celu nourosu alu Daciei se ivì unu sore destinatu a prevestì diu'a cea oftata de seculi, diu'a „libertatii." Dar' vai! acelu sore abiè tramise antaiulu seu sarutu poporului incatenatu si nuorulu servitutei de nou lu-intunecase!

V.

O Domne! ore candu acestu omu nesatiosu si schimbatoriu va venì la cusciinti'a chiamarii sale, candu se va saturà de a bè sangele fratelui seu, de a maltratà pre d'apropele seu, resbelurile dîctate de ambitiune si vanitate candu lu-voru ostenì si ingretiosià? candu va intielege câ acelu lauru stropitu cu sangele si castigatu cu pretiulu victiei a dieci de mii de omeni i-servesce spre rusine ér' nu spre gloria; candu ace'a selbatacia, acc'a plaga nenorocita, ce numimu „versare de sange omenescu" nu va mai atacà omenimea? Tu ierti numai o singura lupta: lupt'a pentru libertate si independîntia. — Am cugetatu multu forte multu asupra ta omule si m'am intrebatu cine esti tu, carea e sorgintea esîstintiei tale si care este chiamarea ta? Sunt omeni cari, suptu acesta forma de lutu ascundu adese o anima de demonu, sunt unii caror'a inim'a li lipsesce cu totulu si sunt in fine omeni cu adeverata inima de omu. Inim'a celoru d'antaiu e negra ca mortea, amara ca nefericirea si cruda ca infernulu, in câtu mi-vine a crede câ cei ce posiedu o atare inima nu sunt altii de câtu urmatorii aceloru angeri orgoliosi pre cari Creatoriulu i-a pedepsîtu aruncandu-i d'in ceriu diosu si cari pentru a si-resbunà asupr'a domnului loru incepura a torturà pre omeni; acesti-a se numescu „tîrani." Sermane omu, nascutu d'in o ruina, traiesci vietia de ruina si d'in ruinele tale nascu noue corpuri spre a se ruinà mai curendu séu mai tardiu: asiè in câtu tu nu esti de câtu o ruina eterna ce se renasce d'in pulberea sa. Abiè nascutu nainte de a ti-deschide ochii la lumina ti-i deschidi la plansu, prin lacrime ti-inau-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

gurezi vieti'a, prin lacrime o finesci, traesci renascundu intre amoru si sperantia, te incovoi sub greutatea miserieloru; ti-incepi vieti'a morindu, o câtu e de micu spatiulu de la leaganu pana la mormentu! Nu sciu ce crima ai facutu, nu sciu cu ce o ai potè sterge, nu sciu ce blastemu te urmaresce de la leaganu pana la mormentu:

A geme 'n seracia precum si la avere,
Pre potr'a tierinosa, pre patulu auritu,
A geme 'n intunerecu, a geme la potere
Acest'a e alu lumei destinu neimblanditu.

Bolintineanu.

Multi te au asemenatu cu o flore, ei bine! daca si tu traesci numai câtu d'ins'a tempulu unei demanetie, pentru ce nu faci ca si ea, pentruce nu treci scurtulu spatiu ce te desparte de mormentu si pre care lu-numimu vietia versandu in giurulu teu santulu profumu alu amorei, binefacerii si blandetiei, pentru ce mai vrei tu ur'a, invidî'a apesarea si sangele fratelui teu? Ddieu te-a facutu liberu si nedependînte prin urmare ti-a concesu si dreptulu de a ti-aperà aceste tesaure cari facu demnitatea ta: lupt'a pentru libertate si neaternare a concesu-o si ceriulu, ori ce alta lupta e barbarìa, opera a infernului. Pentru ce numai tu iubesci fumulu sangelui celui de o spitia cu tîne, pentru ce ti-place a vedè catenele apesandu bratiele fratelui teu, candu acést'a ferele codriloru si desierteloru nu o facu? Natur'a si aplecarile tale me revolta, nu mi-potiu esplicà ce esti, si sum mai aplecatu a te crede si numì unu teru." O ceriule! tu care indesiertu imbraci doiulu ngi asupr'a poporeloru neferici, intorceti fati'a de u planetu blastematu si imbetranitu in crime, nte intuneca-te, fugi, candu o desierta ambi- unui omu fara anima, o gelosîa sèca a unui pu incoronatu dar' cu anima de demonu strivesce popora, ruineza cetati si sterpesce tiere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

NOPTEA ANTAIA.

Was will diese einsame Thräne?
Sie trübt mir ja den Blick,
Sie bleibt aus allen Zeiten
In meinem Aug' zurück. Heine.

I.

Erà o sera frumosa de Maiu. Domn'a noptii cu unu surisu cerescu pre budie vinià sê salute natur'a re'nviiata. Rateciam d'alungulu unui riurelu argintìu, pe a carui maluri modestele fiice ale Florei inganate de suspinele serei, se inchinau spre undele murmuratorie; umbrele noptii incepeau a descinde d'in sinulu muntiloru si in urm'a loru frundiele murmurau cu atât'a armonìa, florile suspinau cu atât'a doiosìa: tote aratau fermecu, armonìa, prosperare si frumsetia. Ce campìa se fia acést'a, ce munti sunt cei ce o incoroneza? Acésta campìa fromosa si binecuventata, asupr'a careia natur'a si-versase cu prisosîntia darurile sale, unde esaraturele (brasdele) ce le lasa in urma-i pacinicul si binefacêtoriulu aratru recompensa atatu de bine ostenelele agricultorului, este campìa Daciei traiane. Admiram ceriulu celu seninu ce planà de asupra ei, care erà atâtu de curatu si aerulu ce lu-incungiurà atâtu de linu incatu suspinulu moritoriului sdrobitu de suferintie si nedreptati se poteà inaltià liberu, neimpedecatu la tronulu Dreptatii eterne; admiram clim'a cea dulce si blanda, clima propria pote numai paradisului. Acéste locuri desteptau in mine unu simtiementu de pietate, adoratiune si reverintia câtra Creatorulu loru, ele sunt unu adeveratu cultu in onorea lui Ddieu; pretutîndeni descopeream urmele Dumnedieirii, pretutîndeni aflam pasii atotu-potintiei ei. Tacerea loru cea religiosa infatiosiarea-le vesela si atragatoria me facèa sê credu câ aceste locuri sunt consantite pacii si fericirii, câ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Georgiu Crisianu.

10.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nu s'a aflatu si nu se va aflà vro mana atatu de cruda si spurcata, carea se conturbe pacea acestoru locuri si liniscea adeveratiloru ei fii. Dar' amagire! asupra acestoru campii ale nenorocirii pare câ planeza unu blastemu secolariu, câ-ci pucine locuri au fostu atatu de udate si (daca-mi e iertatu a me esprime) ingrasiate cu sange. De cate ori nu s'a versatu sange inocinte, de cate ori osale eroiloru nu au albitu suprafati'a loru. Calugarenii, Valea Alba, Campulu Panei, Carpatii ni arata acést'a destulu de chiaru. Cu aceste nume sunt impreunate suveniri pie de patriotismu si gloria, de virtute si eroismu, infatiosiarea loru ni dâ o arena de lupta, unde nu faci unu pasu sê nu calci pre morminte.

Me asiediai pre tiermurele riului, mi-am ascunsu fruntea intre floricele, mi-am amestecatu lacrimele miele cu ale loru, plangeam si nu sciu pentru ce..... O natura, catu e de frumosa si maretia infatiosiarea re'nvierii tale! Nimicu nu se pote asemenà cu inaltulu triumfu alu vietiei contra mortii, alu primaverei contra iernei. Si pentru ce ore la suflarea cea dumnedieesca, invìatoria si recreetoria a tînerei primaveri, numai omulu remane rece si nesîmtitoriu, pentru ce nu ie parte si elu la acestu triumfu, ce pecatu a facutu elu ca sê fia eschisu, pentru cè sê fia elu mai pucinu de câtu o flore, pentru ce primaver'a vieţiei cu florile sale, trece asiè de curendu si fâra d'a se mai re'ntorce? O acesta sorte e cruda si trista! Simtiam câ o greutate de fieru mi-apasà pieptulu, cugetarile mele se rateciau, goletatea inimei mele pare câ natur'a intrega nu o ar' potè implè, o racela-mi strabatù totu corpulu, plangeam si lacrimele-mi erau atâtu de reci in câtu se prefaceau cristaluri pre genele mele, plangeam si acum sciam pentruce.... Omulu si pentru fericire si pentru dorere nu are de catu lacrime; o fia, ca elu sê-si reafle primaver'a vietiei sale barem d'in colo de mormentu!

Deodata me cuprinse unu noru de auru, unu noru compusu d'in profumurile cele mai dulci si fermecatorie proprie numai ceriului, pre sinulu acelui noru vedeam o juna pro acarei frunte lucià o cununa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de stele, de asupra capului ei doi genii tieneau o cununa de lauru; norulu cu incetulu despare, si ace'a fantasma se apropia de mine, me intreba de ce plangu. Erà unu ce atâtu de dulce si magicu in accentele ei, budiele ei respandeau unu mirosu atâtu de imbetatoriu, privirile ei erau atâtu de incantatorie câtu am remasu uimitu, nu mai vedeam, nu mai sîmtiam nimica, de câtu atractiunile si frumsetiele ei. Pre sînulu ei de neua se jucau visale unei fericiri ceresci, pre fruntea ei ceteam cele mai inalte, mai curate si frumose cugetari; ea repetì intrebarea de ce plangu. O acésta voce erà dulce si usiora ca borea demanetiei candu se légana pre sinulu floriloru, séu candu suspina pre suprafati'a riuriloru. Inim'a ei mi-parea blanda modesta si curata ca unu ofertu santu, ca unu votu inocinte si delicata ca ros'a ce nasce in aprilu. Cine esti tu care vini sê intrerupi plansulu meu? Esti tu dora vr'unu spiritu o umbra nobila a unei eroine? Daca este asié genuchiulu meu se pleca cu adoratiune naintea ta, ori cine vei fi; daca inim'a nu me amagesce, daca ochii nu me insiala, tu nu esti unu lutu insufletitu..., tu mi-pari o fiintia supra-pamenténa asemene angerului amorului si pardonului, asemene unui serafimu luminosu care ingenunchia inaintea tronului celui Eternu; in urma ori cine vei fi spunemi ce voiesci?

— June! ca se scii cine sunt io, ti-ar' fi de ajunsu se intrebi undele acestui riu, séu codrii acestoru munti, dar' nu, ti-voiu spune io cine am fostu si ce sunt.

„Sum nascuta in sinulu Carpatiloru, maic'a mea o colona romana, tatalu meu unu economu romanu, anca fura d'in acei pre care pedeps'a-i urmaresce pana in alu noualea neamu. Sclavi ai unui boieriu fâra lege, inima si dumnedieu, apasati si maltratati imbetranira nainte de tempu. Siedeau in curtea boieresca, unde m'au nascutu si pre mine; abiè ajunsesemu alu 8. anu alu vietiei mele, si io eram betrana, iern'a suferintiei aruncase suflarea sa vesteditoria preste mine, ochii mei nu sciau ce este viosi'a, budiele mele ce e surisulu si inim'a mea ce e bucuria. Vaiete, suspine la-

Muzeul Digital al Romanilor Romanesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

crime si blasteme erà sfer'a ce me incungiurà. Parintii mei prevediendu câ cate voiu avè de suferitu me numira Varvora (Barbara), nume predestinatu, si me ingrigiau cu o iubire si fragedime nespusa. Intr'o demanetia pre candu maic'a mea bolnava da tietia fratelui mea celui mai micu care asemene erà bolnavu, unu servitoriu ala boieresei intra in casa si chiama pre mam'a la lucru, serman'a mea mama intardiase ce-va, atunci servitoriulu ca unu tigru se repedì asupra patului, smulse copilulu d'in braciele mamei, er' pre ea o tiraì afara d'in casa. Pana ser'a nu i-a fostu iertatu a venì a casa, dar' pana atunci frate meu celu micu murise. O acei omeni fâra sufletu nu cugetau la Dumnedieu candu faceau acestea! A dou'a di dupa scen'a intîmplata, maic'a mea jacèa trista, io asi fi doritu se-i potiu ajutà, sê-i stergu lacrimele, sa ceru ajutoriu, dar' de la cine, câ-ci in privirile parintelui meu nu vedéam de câtu posomorire si suferintia adunca. Esisem afara in curte impreuna cu frate meu Codru si cu Pintea, ai carui stramosì trecuse la noi d'in Romania. Acestu Pinte nascutu d'in o familia nobila, fu acel'a, care mai tardiu pentru ca se scape de nedreptatile omeniloru fugise in munti, se facù banditu si capetâ titul'a de „regele codriloru.“ Unu sore frumosu de Maiu stralucea pre orisonu, eu crediendu-lu atotu-potinte, lurogai se vina in ajutoriu parintiloru mei, sê-i scape de domni (tîrani) adresandu-i urmatoriele cuvinte:

„Aide Sore
Cu petiore,
Ca sê ti-dau o cingatore
Si-unu cosoru
Si-unu toporu
Si cutitulu omului
Se tai capulu domnului (boieriului, tiranului)-“

Fetiorulu boieriului la audiulu acestoru cuvinte se oprì langa noi, ne prinse de mana pre mine si pre Pintea si ne duse in chilia sa. D'in diu'a ace'a elu ne luase sub protectiunea si ingrigirea sa. Cresceam in indestulare si prin imbunatatirea sortii miele se imbunatatì si ceea a parintiloru mei, maltratarile mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

incetara. Ajunsesem anulu alu 15 alu vietiei. Maic'a mea slabita de torture si trude ajunsese punctulu acel'a candu vieti'a la omu-i pare o greutate. O dorere de pieptu insocita de tuse ni prevestià capetulu vietiei ei. Erà nopte, cocosiulu cantase pentru antaia ora, prin urmare erà or'a a 11, lun'a palida, trista si ganditoria ca si candu ar' suferì si ea, trimeteà prin mic'a ferestra a casei o radia blanda pre patulu macei miele moritorie, ca si candu ar' voì a-i spune câ o compatîmesce. Fetiorii esiau d'in statu cu boii la pasiune cantandu seu mai bine plangandu cantece de doru si de gele, ei doriau libertatea si plangeau sortea patriei. Pastorii langa turma faceau sê resune acele arii misteriose, ddieesci si doiose, cari pana acum nime nu le-a potutu imità. „Fiic'a mea, dise mam'a, io vediu câ trebuie se me despartiu de tine, poterea me delasa, recel'a me cuprinde, lui Ddieu i-sa facuta mila de suferintiele mele, elu me chiama la sîne. Daca voiu morì tu se me ingropi intr'unu mormentu cu parintii mei, se-mi puni la capu o cruciulitia, si candu vei vinì la biserica se puni o flore pre mormentulu meu, ér' io de colo de susu te voiu binecuvintà, rogatiunile maicei tale te voru sustienè, si aperà. Nainte de a morì am se te rogu inca un'a scump'a mea copila: remani ce'a ce te-ai nascutu si morì in legea parintiloru tei, mori ca romana. Aurulu schimba pre omu, chiaca de auru pote se ti-deschida inim'a si sê dee locu altoru sîmtieminte de câtu acele ce posiedi acum, dâ-mi man'a si-mi jura câ vei ascultà cuvintele mele. Am juratu, maic'a me binecuventâ si murì. O domne! câtu e de amaru momentulu pierderii unei mame pentru o inima sîmtitoria! nice o pierdere nu e amara si durerosa, ca pierderea unei mame, nici o lacrima nu e amara ca ace'a pre care o provoca mortea unei mame, nici o dorere nu e apesatoria ca ace'a ce deriva d'in despartirea eterna a unei mame. Cine nar'e unu mormentu santu si scumpu, care contiene osamintele unei mame, unu mormentu pre care se-lu acopere cu flori, sê-i sarute petr'a, sê-si plece fruntea pre elu, sê suspine si sê planga, unulu ca acel'a nu a plansu nu a avutu dorerì.

Muzeul Digital al Românilor Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Mama,“ acestu cuventu cuprinde in sîne tota fericirea. Ea, e ace'a fiintia carea ni dâ vieti'a, ne scutesce de rele, ne recoresce fruntea candu arde, ne mangaie in suferintie, ne dâ juneti'a, pacea, repausulu, fragedimea, si amorulu ei, ne dâ fericirea si chiar' vieti'a; ne arata calea onorei si virtutii, calea fericirii. Ea e conducatoria naiei vietiei nostre pre viforos'a mare a vietiei, ea e asilulu inocintiei, unu sorginte nesecatu de iubire, blandetia, fragedime, si resemnatiune, ea e provedîntia nostra. Prin inim'a mamesca iubirea eterna, ddieirea descinde pre pamentu.

II.

Trecuse trei dile de la immormentarea mamei, sorele se inchinà spre apusu, io me indreptaiu spre cimiteriu. Me apropiai de mormentulu mamei, ingenunchiai la elu si me rugai pentru maic'a mea. Trecuse catu-va tempu candu o voce grea si rece me desteptâ d'in reveriele mele, mi intrerupse plansulu. Erà o voce cruda si profana, vocea tînerului boieriu.

— Dta aci, dise contele, acì la or'a ast'a si fara a mi fi datu si mie de scire, nuti-am spusu sê uiti pre ai dtale, se uiti ce ai fostu, dta nu mai esti, numai poti fi romana.

Dle nu te luptà contra naturei, nu cere de la mine o lasitate, sum nascuta romana si voi morì ca atare, ti-juru!

— Nu jurà ingrat'o, te-am ridîcatu d'in umilintia si pulbere si acum inca cutezi sê-mi desputi drepturile ce le am nu numai la recunoscinti'a ta dar' chiar' la vieti'a ta.

— Daca dta m'ai ridîcatu d'in pulbere numai cu intentiunea de a ti-face destulu necurateloru dtale scopuri, atunci faceai cu multu mai bine daca lasai pre biet'a copila a se tavalì in umilintia si pulbere, a se nutrì cu panea udata in lacrime de sange. Io-ti sciu bine tote scopurile cele dîavolesci ce le urmaresci fatia cu mine, dar' te incredîntiezu câ am invetiatu a suferì, a murì chiar', nu inse si a me teme.

— Sermana nebuna! tu te credi tare, cand esti

Muzeul Digital al Romanilor Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

atatu de debila, tu trebue se te supuni vointieloru mele.

— Voiu sci a le combate.

— Combatere desierta.

— Acesta biserica, acesti arburi voru ascultà vocea mea.

— Voiesci a te supune?

— Nici odata.

— Ei bine, eu te voiu fortià, si daca vei strigà acesta arma te va sci aduce la ascultare.

— In acesta biserica, prin aceste morminte se va aflà o ddieire care va vedè crim'a ta si care o va pedepsî.

— Dar' nu vedi tu câ turbarea si furia i-au loculu judecatii si alu mintii, nu vedi tu câ daca vei mai resîste unu minutu numai esti pierduta. Renuncia d'a fi romana si vina cu mine.

— Maic'a mea de colo de susu mi-comandà se respingu nedemnele-ti propuneri si sê te despretuiescu. Te despretuescu si sum gat'a a morì pre acestu mormentu, sum gat'a a sigilà cu sangele aperarea onorei mele.

— Ei bine — dise contele ridîcandu arm'a spre a lovì — morì dara!

In momintele aceste de dupa o cruce de lemnu se descarcâ o arma, contele cade pre mormentulu maicei mele, io am lesinatu.

III.

Candu m'am desteptatu jaceam pre unu patu de muschiu infrumsetiatu cu flori, langa mine siedeà frate meu Codru. Aflai de la d'insulu câ elu mi salvâ onorea si vieti'a, elu ranì pre conte si me aduse in munti. In midiloculu acestoru stance, pre malulu acestoru riuri, in sînulu acestei naturi vergure, pre pamentulu verde sub umbr'a sioptîtoria, in fati'a frumsetieloru naturei suferinti'a scade, sorgintele dorerii seca. Ferice voue arburi, stance, riuri si vali, ferice voue ce me cuprindeati in sînulu vostru! Sunt in lume fiintie destinate a plange si suspinà fara de a fi vinovate, fiintie destinate a traì in lacrime si iubire: astfeliu am fostu

Muzeul Digital al Românilor Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

si eu, nu poteam trai fâra amoru, sînulu meu se contrageà si vestedià fâra de amoru ca ros'a S. Marii d'in Ericonu candu ceriulu-i refusa lacrimele sale. E adeveratu câ destinulu omului e crudu, vieti'a lui e scurta, tote trecu curendu si fâra de a se mai re'ntorce, junetia, frumusetia, placeri, marire tote tienu tempulu unei demanetie, nimicu nu e mai scurtu de câtu ceea ce ne indatînamu acì diosu a numì fericire, diu'a fericirii nu are o a dou'a. Trecemu calea vietiei in lacrime, plangeri si blastemuri, florile se usuca sub pasii nostrii, sînguru speranti'a ne sustiene. Tote-si au o culme, o margine, numai geniulu dorintiei, destructiunii si dorerii nu repauseza nici odata, numai ei se paru a nu avè margini in lucrarile loru. De unde se vede câ nu e datu moritoriului a fi ferice acì diosu; totu-si e concesa si lui o fericire, unu reflesu alu fericirii eterne: i u b i r e a.

Casuli'a nostra erà asiediata pre o stanca d'in a carei pole curgeà unu isvoru rece ca ghiati'a, erà incungiurata de arburi seculari, de a drept'a se intîndeà o poiana incantatoria, de a sting'a se deschideà unu abisu infioratoriu, inainte privirea se pierdeà pre campi'a semenata cu sate. Traiam in pace si multiumire, câ-ci e dulce a trai in libertate, nime nu conturbà liniscea nostra. Eram mai multu sîngura, câ-ci frate meu erà mai multu dusu, me dedasem cu sînguretatea, omulu are o binefacere de la ceriu acc'a câ se familiariseza cu tote. Intr'o sera cruda si inspaimentatoria me aflam cu frate meu a casa. Ceriulu erà in furore, elemintele in turbare, se pregatîà o furtuna. Preste pucinu unu sunetu cutrieratoriu se intînse in sînulu abisului, o ploie ca in torinti cadeà de susu, trasnetele sunau mai fâra intrerupere, muntele bubuià, animalele urlau, paserile tipau, periurile devenise torinti rapindu in undele loru arburi gigantici si stance betrane, erà o scena infricosiata; in fati'a maniei ceriului inim'a mea se cutremurâ, cadiui in genunchi, manele mele se impreunara, budiele miele sioptîra o rogatiune si me sîmtiam usiurata. Unu strigatu nabusitu, o voce omenesca desperata mi-intrerupse roga-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tiunea. Fratele meu eschiamandu „o preda noua“ se armâ. O bucuria selbateca cetîam in fati'a lui.

— Ce voiesci frate?

— Mi-implinescu detorinti'a, séu mai bine mi-resbunu pentru nedreptatile ce mi le-au facutu omenii pre candu eram si io in societate. Adi, candu eu numai facu parte d'in societatea tigriloru botezati altmintre si „omeni,“ asta-di candu eu traiescu in societatea animaleloru selbatîce am devenitu unu geniu alu pustîirii, unu geniu alu resbunarii.

— Fratele meu! asculta pre o sora, cumu? poti, ai tu curagiulu sê ti-resbuni asupra unoru nefericiti, sê despoi pre nisce omeni despoiati de tîrani? Tîranii nu au inima si sufletu, dar' tu care ai inima, trebuie sê sîmtiesci, tu care ai minte trebue sê judeci, tu care ai sufletu trebuie sê aibi pietate. Voiesci tu se te folosesci de nenorocirea fratelui teu, pre care ar' trebui sê lu-ajuti, voiesci tu sê ti-astupi ureche'a la plangerile si rogatiunile lui? Cuvintele unui nefericc pentru noi trebuie sê fia sante. Pentru ce se lu-despoi? O frate, arunca d'in mana acelu instrumentu infernale si remâni cu mine! Nu vedi mani'a si furi'a ceriului, nu audi tu aceste tunete, nu vedi acele fulgere, ceriulu comanda omeniloru pace, blandetia si rogatiune, elu ni spune sê ajutâmu pre nefericiti. O sermani infortunati! Cugeta frate, câ daca tu ai fi cadiutu in mani tîrane, eu m'asi fi rogatu lui Ddieu pentru scaparea ta, si elu m'ar' fi ascultatu.

— Dar' tu nu scii sora cu cine am de a face, tu dici sê iertu, se dau vietia sierpelui si libertate tîgrului; dar' nu vedi tu câ ceriulu chiar' prin acele tunete infricosiate ni comanda resbunare asupr'a inimiciloru.

— A iertà, eca resbunarea nostra! adu-ti aminte frate, câ ace'a viptîma inocinte, carea a sîgilatu cu sangele ddieescile sale invetiature, câ Chrestu care a ridîcatu omenimea d'in abisulu in care cadiuse, o conduse pre calea vertutii si fericirii, la care daca nu ajunge culp'a este numai a ei, acelu Chrestu care ni arată calea nedependîntiei, iubirii, libertatii morale, si

Muzeul Digital al Românilor Ardeleni
revistatransilvania.ro/mdr

a credîntiei, care ne-a redîcatu in ceriu de pre pamentu: candu inimicii lui lu-torturau elu s'a rogatu dicundu: ierta-le domne câ-ci nu sciu ce facu." Ei bine, elu ni dede esemplulu iertarii.

— Unu bandîtu nu scie, nu trebuie sê scia iertà. Unu bandîtu scie numai a-si resbunà.

— Ei bine, mergi omu fâra sufletu si Ddieu, du-te, resbuna-ti, fâ destulu unei pasîuni selbatîce, dar nu me mai numì sor'a ta, grabesce si te insocesce cu ferale selbatîce spre a sfasiià pre bietii omeni scapati de tîrani. Nu cugeti, câ in ceriu este unu Ddieu care scie si vede tote, nu te temi tu de pedeps'a lui? Mergi, blastemurile mele te insotiesca!

— Destulu sora, inainte de a blastemà, spune-mi cine a fostu acel'a care ti-a salvatu vieti'a, cine te-a adusu acì si cine te apera si iubesce si acumu, eu, fratele teu séu altulu?

— Tu frate.

— Io, dici tu ingrat'o, dar' nu aibi dreptate, tu ai disu câ nu-ti sunt frate mai multu, tu ai blastematu pre mantuitoriulu onorii tale.

— Frate! . . .

— Tu ai despretiuitu pre frate teu care pentru tîne a trebuiu sê esa d'in sînulu societatii, sê traiesca in codri, sê se faca banditu. Scii tu ce insemnéza acestu nume? banditu e identîcu cu resbunarea, cu mortea, dar' tu pote nu pricepi acestea sor'a mea, de ace'a te si iertu.

— Tu fratele meu bandîtu?

— Da sor'a mea asta-di sunt bandîtu, asta-di am facutu legatura cu mortea, am juratu morte tiraniloru, m'am facutu unu ministru alu dinei Nemese. Acum candu tu scii tote aceste, crediu câ nu vei mai blastemà pre frate teu, crediu câ te vei rogà pentru mine si ceriulu va ascultà rogatiunile tale. Acum nopte buna dulce sora, in curendu me voiu re'ntorce!

Frate meu esì, eu ingenunchiai naintea imaginei vergurei Maria, me rogai pentru sufletulu lui Codru; rogatiunea e atatu de dulce, in ori ce suferintia, in

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ori ce necasuri se afla omulu, rogatiunea-i dâ totudeun'a sperantia, potere, curagiu si mangaiere; rogatiunea si lacrimele sunt medicin'a cea mai dulce pentru o inima sdrobita, pentru unu sufletu nemangaiatu.

IV.

Nu terminasem rogatiunea si usi'a casei se deschide repede, unu june intra. La vederea unui barbatu cu niste priviri selbatice si armatu, unu fioru trecù prin totu corpulu meu.

— Tu tremuri soriora in fati'a mea, aceste haine, acestea arme ti-insufla frica, nu e asiè?

Accentele cuvinteloru acestui june, trasurile fisîonomii lui semenau multu cu alui Pintea, despre care de 10 ani nu sciam unde se afla.

— Cine esti tu?

— Omenii me numescu rege, da sum regele codriloru. O stanca e tronulu meu, o pestera palatiulu meu si o céta de voinici poporulu meu.

— Si pentru ce ai lasutu cas'a parintiesca, pentru ce ai venitu sê ratecesci prin codri?

— Nedreptatile omeniloru m'au facutu.

— Si tu voiesci acumu sê ti-resbuni? O, acele haine insufla numai spaima, acele arme porta cu sîne numai morte, si de multe ori ti-resbuni asupr'a unui inocinte, pre care sortea ți-lu aduce inainte.

— Reflesîunile tale me misca fromosa copila, dar' me retiene acì unu juramentu!

— Unu juramentu! o daca ar' fi acel'a onestu....

— E celu mai onestu, daca juramentulu de a morì pentru libertate e onestu.

— Tu ai juratu acést'a? Dar' juramentulu acest'a lu-poteai implinì si in altu modu, daca vrei ca ceriulu se incoronéze nobilele tale dorintie si staruintie, lasate de vieti'a de hotiu de codru, si ....

— Destulu! Nu cercà a me intorce in sînulu societatii d'in care am fugitu, mergi, cerca a alinà dorerile unei urse carea re'ntorcundu in visuni'a sa si-afla puii morti, dar' pre mine nu te incercà a me imblandì.

Muzeul Digital al Românilor Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Asiè dar' tu nu voiesci a mai intrà in societate?

— Societatea omeniloru de asta-di e mai cruda si mai condemnavera, de câtu a tîgriloru, câ-ci acestia nu se sfasiie intre sînc pre candu omenii o facu acést'a.

— Nu crede câ sunt toti omenii asiè. Vedu câ uresci prè multu pre omeni de candu petreci prin munti.

— Am juratu resbunare si ura eterna tuturoru tîraniloru, acestu juramentu lu-voiu implinì. De candu petrecu prin codri m'am selbatacitu, sum unu adeveratu copilu alu codriloru, inim'a mea e rece si nesîmtitoria ca stanc'a Detunatei, sufletulu meu neinduratoriu si crudu ca infernulu. Sunt 10 ani de candu ratecescu prin acesti munti, domni'a mea se pare fâra margini, nime nu vine sê mi-o despute. Sum liberu ca paserea in aieru, totu ce me incungiura vine se-mi faca placere: acestu aieru cerescu mi-recoresce fruntea candu arde, candu se inchina sub greutatea cugeteloru triste, riulu prin murmurulu seu florile aceste vergure prin mirosulu loru, paserile prin canturile loru vinu sê-mi imprascie dorerea si sê mi-aline suferinti'a; sér'a mi-plecu fruntea la radecin'a unui bradu si dormu mai liniscitu ca unu rege in patu-i de metasa, asi potè fi unu rege fericitu, cu tote aceste nu sunt. Este in inim'a mea unu locu golu pre care nu lu-pote implè de câtu unu singuru lucru, implinirea unicei mele dorintie, liberarea fratiloru mei de sub tîrani. In adeveru tristu spectaculu ni infatiosieza astadi omenimea, ca sémena multu cu unu jocu de marionete, unde acele papusie neinsufletite se porta de câtra altii, astfeliu lucra cei mai multi omeni, ca si candu n'ar' avè minte, inima si sufletu. De candu ratecescu prin codri aflai câ ferale selbatîce sunt mai sîmtitorie ca multi d'in omeni. De 10 ani profesezu acesta mesèria carea lasa in urma-i numai spaima si sange, de 10 ani me staruiescu se implinescu unu juramentu santu, de 10 ani umblu sê-mi formezu o trupa, si adi abiè am 150 de fetiori. Unu destinu, o sorte cruda me urmaresce neincetatu, si-mi nimicesce tote planurile.

— Dar' nu aibi tu unu parinte, o mama, unu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

frate, o sora, cari sê te doresca, sê te astepte si cari ar' fi in stare a-ti alinà suferinti'a si a te mangaià?

— Copila! tu mi-destepti trecutulu, la care nu me potiu re'ntorce fâra a sîmtì dorere. Aveam si eu odata parinti, frati si sorori, dara asta-di numai am nimicu, — ei morira. Eram ferice candu me aflam in cerculu familiei mele, sarutulu mamei, surisulu unui frate, imbratiosiarea unei sorori mi-alinau ori ce suferintie, dar' asta-di perdui tote si io nu sunt de câtu o umbra incarcata de blasteme, unu atomu necunoscutu ce ratecescu d'intr'unu locu intr' altulu, fâra capetuiu ca evreulu ratecitoriu. M'am strecuratu prin lume fâra a aflà vr'o inima sîmtitoria, am cercatu amiceti'a atâtoru inime si nu aflai de câtu ura. Tota vieti'a mea se pote traduce cu o sîngura vorba „suferintia.“ Cartea junetiei miele am finit'o cu cuventulu uitare, cartea presintelui o incepu cu cuventulu „rabdare inca.“ Natur'a romanului este câ in ori ce suferintia si periculu s'ar' aflà elu dice: „rabdare“, elu tiene minte binele si reulu ce-i se face si vai de celu ce cade sub resbunarea lui! Nici infernulu nu pote resbunà mai crudu si mai fâra mila de câtu elu. In midiloculu atâtoru nenorociri m'am staruitu totu deun'a a fi tare si a le invinge, am nisuitu a fi multiumitu cu mine insu-mi, dar' d'unu tempu incoce nu aflu nice o multiumire, pacea sufletului meu m'a de lasatu.

— Curagiulu te parasesce.

— Ai dreptate. Dar' nu! trebuie sê fiu tare si selbatecu ca acesti munti.

— Spera, inca nu sunt tote pierdute.

— Mi-dici se speru? Ti multiumescu, vediu câ esti buna, dar' a sperà nu va se dica alt'a de câtu a se amagì, si cine crede sperantiei e unu nebunu, de trei ori nebunu. O candu vedu atâtea injurii, atâte maltratari, candu vediu dreptatea calcata in petiore, libertatea incatenata, inocinti'a profanata, mi-vine sê mi-resbunu de tota lumea. Copil'a mea m'am nascutu, sclavu dar' am juratu câ voiu morì ca liberu, o libertate, libertate visulu junetiei mele unde esti?!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdr

— Tu vorbesci de libertate, ce insemneza acést'a eu nu intielegu dar' dorescu se sciu,

— Copila, tu nu intielegi acest'a pentruca esti inca tînera, pentruca esti nascuta în sclavia si pentrucâ aceia in giurulu caror'a ai petrecutu pana acumu sunt niste adoratori ai sclaviei. Candu ti-ai potè aduce aminte de candu erai inca la sînulu maicei tale, câ laptele ce lu-sugeai erà amestecatu cu lacrimele ei, ea te plangeà pre tîne copila inocinte câ-ci suferiai impreuna cu ea asupririle tîraniloru. Tu ai vediutu o pasere în colivìa avendu tote in prisosîntia, cu tote acestea cantecele ei sunt numai plangeri, ea suspina dupà codru si libertatea ce a pierdutu. Lasa-o d'in inchisore si vei vedè câ spatiulu nu este de ajunsu pentru ea; cantecele ei cele triste acumu se schimba in canturi de bucurìa, éca libertatatea. Tu esti romana fromosa copilitia, strabunii nostri adusi in Dacia de Traianu fura fericiti abiè doi seculi, da, abiè doi seculi tienù fericirea Daciei auguste candu d'in nordu-ostulu Europei sunà o voce infioratoria: „capetu Daciei.“ O multîme de barbari navalira in acésta patria fromosa, predandu, ardiendu si lasandu numai desiertu in urm'a loru. Toti acei barbari trecura, se pierdura, numai romanulu remase, numai pre elu nu l'a potutu infrange nici barbarismulu atatoru seculi, nici ferulu inimiciloru sei seculari. Cugeta, câ nu faci pasu ca sê nu calci pre osamintele stramosiloru nostri, candu acesti arburi, martori atatoru scene mari, ar' potè vorbì in limb'a trecutului ei ti-ar' spune câ stramosii nostri s'au luptatu cu eroismu si au cadiutu cu gloria pentru libertate.

Adi romanulu e sclavu, elu se pare a-si fi uitatu de vechi'a sa libertate. Dar' nu va trece multu timpu si curagiulu celu dormitandu, sperantiele cele amurtite ale lui se voru redesteptà, elu va fi liberu, tîranii voru cadè si prin acesti codri va resunà de nou cantece betrane de voinicîa, de libertate si nedependîntia. Candu am intratu in acesti munti si m'am facutu capitanulu celoru 150 vonici mi-am propusu trei lucruri: libertate, resbunare si amoru; voiu resbunà nedrepta-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tile ce mi s'au facutu si voiu iubi. Am facutu contractu cu mortea, capulu meu lu-astepta furcile, voiu morì cu placere si multiumire numai se-mi vediu patria liberata, capulu l'am datu spandiuratorei, credînti'a resbunarii si inim'a unei persone pre care o iubescu acumu de 10 ani. Trup'a mea in adeveru e mica, dar' acei pucini voinici sunt niste smei, cari condusi de amorulu libertatii, de curagiulu urei si dorinti'a resbunarii facu minuni. Eu credu cà preste pucinu romanulu va fi liberu in patri'a sa strabuna.

— Dar' cine esti tu celu ce mi-vorbesci intr'o limba atâtu de dulce si ddieesca, daca m'ai socotîtu demna a-mi spune trecutulu teu si planurile ce le urmaresci: nu voiu meritâ ore a mi-spune si numele teu?

— Numele meu e unu nume blastematu si infricosiatu, multi me urgisescu, multi voiescu mortea mea, dar' me consolu cu ace'a cà consciinti'a mea e linistita, cà pintre cei ce me despretiuescu si blastema suntu cari me iubescu si me binecuvinta, sunt multi cari voru udà cu lacrime mormentulu meu. Numele meu e Pintea.

— Pintea? da, nu me insielám, inim'a mi-spuneà acést'a, vin'o in bracia-mi, tu esti fratele meu, tu esti amiculu copilarìei mele. O ce consolatiune pentru inim'a mea de a te reaflà dupa o despartire atatu de lunga!

— Sor'a mea, Ddieu pote a voitu ca noi sê fimu sîliti a esì d'in sînulu societatii, si credu cà totu acelu Ddieu ni va ajutà a ne re'ntorce in ca. E crudu a se vedè omulu strainu intru ai sei! asculta ce mi s'a intîmplatu: eri pentru antai'a data in tîmpu de 10 ani intrasem in loculu nascerii mele, cu ce iubire, cu ce pietate me grabiam catra cas'a parintiesca, catra acelu locu alu copilarii mele plinu de suveniri pii, dar' vai ce schimbare s'a intîmplatu in tote! Pre loculu unde a fostu cas'a parintiesca unu aratru intorceà brasde binefacutorie, ori ce nume de dulce memoria Saturnu impreuna cu tîranii le schimosîse si nimicise, am binecuventatu plugulu si am blastematu pre tîrani. Betranii pre cari i cunoscusem eu morise, barbatii de-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

venira betrani, tînerii barbati si copii juni; totu ce me incungiurà mi parèa strainu, tote privirile reci si inchise, ori ce limba tacuta, ori ce mâna retrasa. Fara parinti fara amici si cunoscuti mi se parèà câ sum unu strainu, mai nenorocosu in pamentulu parinteseu de catu in acesti munti reci si selbatici. Trebuie se mi-resbunu, dar' nu hotiesce ci intr'unu modu onestu, si resbunarea mea va fi cu atatu mai cruda cu catu va atînge pre toti tîranii.

— Tu vorbesci de resbunare, dar' contr'a cui? contra omului, contra acceloru omeni fara inima, fara lege si Ddieu cari au calcatu in petiore dreptatea au incatenatu libertatea si acaror'a consciintia nu sîmte remuscare, contra acelor'a cari s'au resculatu chiar' in contra lui Ddieu! Ai tu atat'a curagiu, sîmtiesci atat'a fortia spre a potè combate sclavi'a, la acést'a fratele meu s'ar cere furiile, tarìa si curagiulu fiiloru infernului. Eu me miru multu pentru ce nu sunt toti omenii liberi, pentruce Ddieu a facutu pre unulu sclavu, pre altulu domnu.

— Ddieu a facutu pre omu liberu, toti suntemu creati d'in unulu si acel'a-si pamentu, nu crède câ dora imperatii regii si principii sunt facuti d'in unu lutu mai finu de câtu noi. Toti avemu pre acel'a-si Ddieu parinte, care ni trimete lumina atâtu liberiloru catu si sclaviloru; dar' omulu a calcatu in petiore vointi'a dîvina, câ-ci elu invidieza fericirea fratelui seu, lu-asupresce, lu-omora chiar. Tu me intrebi daca am curagiu si fortia de a incepe ataculu, dar' ti-am spusu câ am incheiatu contractu cu mortea, ti-am spusu câ am 150 fetiori de munte in giurulu caror'a se voru grupà dieci de mii la celu d'antaiu semnalu.

— Ceriulu binecuvinte nobil'a lupta ce voiesci sê intreprindi, io sum o femee debila, dar' totu-si am atâtu curagiu si atata potere ca se portu o arma, voiu fi mandra a me luptà de a drept'a ta si atunci candu nu voiu mai potè combate, me voiu rogà pentru luptatorii libertatii si cerìulu va ascultà rogatiunile mele.

— Ti-multiumescu scump'a mea amica, fratii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

mei me astepta, me ducu dar' voiu revenì catu mai curendu.

— Iubirea mea te insotiesca si sustiena, dorulu meu te readuca catu mai curendu, celu mai fromosu locu d'in cas'a mea e pastratu pentru tîne, ap'a cea mai buna si rece, va recorì setea ta, fruptele cele mai fromose le voiu adunà, florile cele mai suave voru infrumsetià patulu teu. Du-te si revina câtu mai curendu. Pintea esì. —

V.

O noua vietia se incepù pentru mine, o vietia de amoru si placere, de libertate fragedime si devotamentu, eu devenìi regin'a codriloru, toti bandîtii se grupase in giurulu casei mele.

Erà o séra de tomna candu Pintea, vine sê mispuna câ trebuie sê merga la tiera, sê vorbesca poporului, sê lu-pregatesca de lupta.

— Eu plecu, me ducu acolo de unde pote sê nu me mai re'ntorcu, tu inse roga-te pentru mine si nu me uità! fii ferice, fii voiosa scump'a mea, amorulu meu, me voiu re'ntorce catu mai curendu.

— Tu pleci, me lasi dulcele meu amoru, desì asi fi doritu sê nu te departezi nici odata, dar' amorulu meu trebuie sê se plece naintea causei celei sante a libertatii. Sperantia si amorulu meu, inim'a binecuvintarile si dorulu meu te voru insotì pururea, te voru aperà si regenerà. Mergi cu Ddieu sufletulu meu, dar nu uità câ eu te asteptu in lacrime si doliu. Ddieu cu tîne.

Cocosiulu prevestià apropiiarea dilei, auror'a se ivise, fantom'a se pregatìà de dusu. Fii binecuventatu june mi-dise umbr'a diu'a ce se apropia me alunga, nu potiu intardià mai multu pre pamentu, dar' voiu mai revenì in acestu locu.

Unu noru de auru me cuprinse si fantom'a sustienuta de serafimi cari cantau arii ceresci se inaltiâ in locasiurile eterne.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

NOPTEA A DOU'A.

Me'ncredu, me'ncredu serman'a, speranti'a-i asiè dulce!
Asteptu si sperù continuu si dicu neincetatu:
Alu vietiei mele angeru, odata va aduce,
O dulce mangaiere la traiu-mi ne'mpacatu.

Aci e diu'a lina si ceriulu me asculta
Verdeti'a me'mpresora si paseri mi-totu cantu,
O frundia mi-sioptesce, lumin'a este multa
Si plangerile mele le ia unu dulce ventu.

Y.

VI.

Cine esti tu femee, cine e creatoriulu teu si care este misîunea ta? Voit'au Ddieu ca tu sê fii unu angeru pre pamentu, seu unu demonu, se fia o creatura intre amendoi seu si unulu si altulu? Sunt femei, cari trecu de angeri, femei cari trecu de demoni si in fine sunt femei. Chiamarea ta este a iubì si a fericì, eca ce'a ce te face a trece de angeru. Creatoriulu a plantatu in anim'a femeei amorulu si fragedimea, a semnatu pre fruntea ei cu penelu-i dîvinu curatieni'a, in ochii ei puse pietatea, pre budie-i inocinti'a. Ochii ei contienu o lacrima pentru ori ce dorere, pre budiele ei infloresce unu surisu pentru ori ce fericire, unu cuventu consolatoriu pentru ori ce nefericire, o rogatiune pentru ori ce nenorocire; smulge d'in anima-i amorulu si fragedimea, sterge de pre frunte-i curatieni'a, d'in privire-i pietatea, de pre budie-i surisulu si atunci vei avè inainte-ti o alta spitia de demoni nu mai pucinu fatali si crudi ca cei d'in infernu. Cine a remasu nemiscatu la lacrimele unei femei, cine a privit'o rogandu-se si n'a vediutu Ddieirea in sufletulu ei? Prin pietate descinde domnedieirea in noi si prin iubire ne inaltiâmu la Dumnedieu. Adeverat'a emancipatiune a femeei stâ in desvoltarea si cultîvarea calitatiloru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

animei, a iubirii, fragedimii, blandetii si pietatii ér' nu intru a imbracà posturi cari se cuvinu numai barbatiloru. Eu asi plange sortea ta nobila femee candu tu — dupa vointi'a unor'a — ar' trebuì se te faci cancelista, secretariu, juristu, medicu, ostasiu s. a. nu pentrucâ dora nu ai fi capace a portà aceste deregatorìi, ci pentruca ai lipsî omenimea de mame bune fara de cari ea este pierduta. Daca tu femee pana acumu nu ti-ai eluptatu nalt'a pusetiune ce ti-se cuvine in lume, culp'a nu este a ta ci a societatii in sînulu careia petreci, si cumu vei si ajunge candu tu ca juna primesci o crescere scalciata, ér' ca femee invetiature copilaresci? Candu tu femee vei fi mama buna, cetatiana brava si onesta, vei schimbà faci'a lumei.

VII.

Noptea descinsese acumu de multu pre pamentu eu siedeam pre o stanca betrana cufundatu in visîuni candu fantom'a me desteptâ dicundu-mi: me asteptai june? eca-me am revenitu.“ — Bine ai venitu nobila umbra! — Tempulu e fromosu, noptea placuta si liniscita, nime nu conturba tacerea naturei, nime intrevederea nostra, asculta dara mai departe istori'a regelui codriloru si a mea.

O luna de dile trecuse de candu se duse Pintea, o luna de asteptare si doru de la despartirea nostra, eu lu-asteptam dar indesiertu! Tomn'a trecuse, venì iern'a, acést'a inca lasase loculu primaverei, numai Pintea numai veneà.

„Fii ferice, fii voiosa, scump'a mea, amorulu meu, in curendu me voiu re'ntorce“ mi-dise elu la despartire, si acumu diu'a de atatea ori a moritu si renascutu si elu anca totu nu s'a r'entorsu. Diu'a e fromosa, ceriulu suride, paserea canta, numai dorulu sufletului meu nu afla repausu, numai elu ratecesce, numai fruntea mea se inchina sub greutatea cugeteloru triste si dorerose, numai inim'a mea se topesce si numai ochii mei se scalda in lacrime: asteptu dar' indesiertu. Borea suspina si in plangerile sale pare ca porta unu nume, acel'a alu lui Pintea, frundiele murmura si in murmu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rulu loru destingu unu nume, acel'a alu regelui codriloru; riulu sierpuiesce si in undele lui argintîi vediu figur'a lui sangerata: ele se paru a mi-spune: nu va mai venì; ceriulu e in doliu, pre luna se vedu pete, tote acestea se paru câ-mi striga elu e in periculu; filomel'a plange, turturic'a geme si d'in accentele loru intielegu câ dorulu topesce anim'a, si vestediesce sufletulu; vai departarea e mai cruda ca mortea! Dar' se incetu cu acestea plangeri mai triste decatu mortea, se lu-uitu si eu cumu m'a uitatu elu pre mine; nebuna ce eram, cercàm sê uitu, me staruiàm sê scapu de amoru, dar' indesiertu, elu me urmarià pretutîndeni. E nebunìa a fugì d'inaintea amorului.

Poporulu nostru ca si fratii lui d'in Ispania, numescu pre fete flore. Asiè si pre mine incepura a me numì „Florea Carpatiloru.“ Mi placeà acestu nume ce mi lu-dau copii codriloru, mi-placeà mai alesu pentru ace'a câ-ci sortea nostra anca semena multu cu a unei flori, vieti'a nostra dureza catu o flore de aprile.

Suflarea cea ddieesca si invîatoria a tinerei primaveri desteptase natur'a, versandu cu prisosîntia vietia in tote partile, unu imnu universalu de multiumire si fericire se inaltià catra tronulu celui eternu. In midiloculu acestui templu mare, in fati'a acestui tablou maretiu io stam rece si nesîmtitore ca betranele stance ce me incungiurau. Erà o di de primavera, io me rogam lui Ddieu pentru amantulu meu, candu deodata o descarcatura de arma mi-intrerupse rogatiunea. Acel'a o Pintea mi-am disu si esii rapede d'in casa.

Abiè facui cati-va pasi si unu mirosu dulce si imbetatoriu me surprinse, erà profumulu modesteloru viorele. La vederea acestoru fiice ale primaverii, unu surisu usioru ratecì pre budiele mele, apoi o sudore do ghiatia scaldâ fruntea mea. Bine ati venitu sororile mele! le disi, o! acum e anulu eram si io ferice, voi o sciti acest'a bine, sciti cu ce placere ve grigiam, sciti catu ve iubiam. Atunci profumulu vostru imbetà simtiurile mele si re'nvià sufletululu meu, voi erati pentru mine ca speranti'a unui venitoriu mai linu dupa o dorere si suferintia indelungata; dar' asta-di —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

candu inim'a mea e sdrobita de suferintie — infatiosiarea vostra mi-marese dorerea. Fromose viorele, pentru ce aflati voi placere numai in locuri retrase si sînguratîce, pentru ce ve ascundeti sub tapetulu de ierba? ve temeti voi de radi'a sorelui, de suflarea violinta a crivetiului, seu câ dora o mana cruda ve va smulge? Abiè finisem aceste cuvinte si ventulu incepù a mugì cu turbare, ceriulu se imbracâ cu nuori. Sermane viorele, ce sorte ve astepta ore? Iern'a si mai trimese odata suflarea ghiatiosa sub acarei greutate fragedele viorele si-plecara fruntea. Sermanele erau singure, fara nici unu ajutoriu, ingenunchiate naintea tîranului loru. Ele-si intîndeau braciele ca si candu ar' fi cerutu ajutoriulu meu; le voiu smulge — mi-am disu — mai bine uscate de catu in suferintie. Dar' suferinti'a loru nu durâ multu, sorele reapare suridiendu dulce, viorelele reinsufletiescu. In acestu tablou am vediutu sortea omului, cate fiintie june, pline de sperantia, cate fiintie gingasie nu se vestediescu inainte de tempu . . . o! tu provedîntia care te ingrigesci de sortea unei flori, delasa-me-vei pre mine pana in capetu!

VIII.

M'am rentorsu a casa, abiè intrai si o capriora ranita intrase dupa mine, usi'a se inchise in urm'a ei. Sermanulu animalu fugià d'inaintea venatoriloru cari o urmariau. I-am spelatu ran'a, am legat'o, am grigit'o cu cea mai mare fragedime si in tempu de doue septemane sê vindecase. Am numit'o Mariora, i-am legatu o cordea rosia la gâtu si o duceam cu mine pretutîndeni. Inocint'a fera mi-erà recunoscutoria pentru binele ce i-am facutu, nu me parasià unu minutu, mi-lingeà manile si dormea totu deun'a la pitiorele mele. Odata esìi prin munti cu caprior'a, cautam flori, legàm cununi d'in ele cu cari infrumsetiam pre bland'a mea Mariora. Am venitu tardìu a casa, o tacere mormentale domnià in giurulu castelului meu aierianu, intru in casa si vedu câ armele lui Pintea si fratelui meu lipaescu, esu rapede d'in casa strigu bandîtii, nici

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o voce nu-mi respunde, atunci cugetai câ s'a intîmplatu ce-va straordenariu.

Noptea venise, io asteptam pre frate-meu, seu vr'unu banditu, dar' nime nu conturbà tacerea cea religiosa a codriloru. O di trecea dupa alt'a, fara de a mai intîlnì vr'o fiintia omenesca, me vediui parasita de toti. Singur'a mea mangaiere erà caprior'a, intr'o di si acest'a me parasî, câ-ci esindu se pasca ierba nu se mai re'ntorse. Sînguretatea, dorulu, melancolìa si amorulu influintiara multu asupr'a mea, me vestediam pre di ce merge, poterile mi-scadeau, vieti'a mi-parea greutate, incepui a o urì, in cele d'in urma cadiui la patu. Fia care di mì aducèà noue doruri, noue suferintie in fine tote dorintiele mele se indreptara spre mormentu. La umbr'a bradiloru, intre ierba si flori eternulu somnu alu mortii mi-ar' fi parutu mai pucinu duru; asteptam, dorîam diu'a candu sorele nu va mai fecundà pentru mine acesti arburi, aceste flori vergine a codriloru, candu orele voru rupe hor'a dileloru mele, candu amorulu va incetà de a vorbì inimei mele si candu unu mormentu tacutu si uitatu va cuprinde in sînulu seu osamintele mele. Intr'o di fromosa, mi-am reculesu tote poterile, m'am tiraìtu pana in usi'a casei mele, me asiediai pre pragulu ei dandu cursu liberu simtieminteloru inimei mele.

„Domnedieulu meu, cu ce te-am vatematu de me pedepsesci asiè de crudu, eu credu câ nu am facutu nici unu reu in lume, séu dora si a iubì e crima?. O Pinte unde vei fi tu ore? pote esti mortu . . . atat'a tîmpu de candu nu te-am vediutu, iubitulu meu iubitulu meu unde esti? cine-mi va da pre iubitulu meu? O arburi trimeti-mi frundiele vostre, si voi flori odorulu vostru, usiurati-mi dorerea, câ-ci me topescu de iubire. Anim'a mea e ranita, indesiertu me incercu se o adormu, ea pururea veghiéza. Scolate austre, vino bore si duceti lui Pintea dorulu animei si sufletului meu; e frumosu amantulu meu, statur'a lui ca cedrulu Libanului, perulu lui ca pen'a corbului, ochii lui negri ca infernulu privirile lui sunt fulgeratorie si focose, e fromosu ca lun'a si delicatu ca florea campului, curagiulu lui e de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

feru, mani'a lui infricosiata ca furiele infernului, lacrimele fromosei aurori ce cadu pre sinu de floricele, mandrele flori a valiloru sunt mai pucinu fragede decâtu elu, secretulu si tristulu cantu alu priveghitorei, fragedulu suspinu alui Maiu portatu de sefiri in murgulu serei e mai pucinu dulce decatu vocea lui: acest'a e amantulu meu, cercati-lu si-i spuneti catu suferu, catu lu-doresc si catu lu-asteptu, spuneti-i câ asteptarea e amara ca mortea si cruda ca suferinti'a. Voi codri primiti in sinulu vostru vestedulu meu corpu, voi arburi marturi ai suferintieloru mele acoperiti-me cu fruodiele vostre, er' tu natura planteza flori pre mormentulu meu.

IX.

Candu finìi aceste plangeri nisce pasi usiori me facura se tresaru, erà pierdut'a mea capriora carea inspaimentata se grabià spre mine, ingenunchiâ la petiorele mele, mile sarutâ, se sculâ si prin gesturi voià sê-mi arete câ se apropia o nenorocire. Re'ntorcerea pierdutei mele Mariore me miscâ o mangaiai pucinu, dar' privirile mele incepura a se intunecà, o racel'a se latì prin totu trupulu meu — am lesinatu. La desteptare vediui câ me aflu intr'o casa straina. Erà o chilia cu o feresta, de alaturea erà o alta casa in care audiam voci multe, cateodata cantece si injurature. Erà de catra sera candu audii in cas'a vecina aceste cuvinte: „Ce fatia trista representeza asta-di omenimea, asta-di vedemu intîmplandu-se atâte scene infricosiate cari facu se ne cutrierâmu.

Ddieu a facutu pre omu liberu cu tote aceste unulu e sclavulu altuia, unulu lucra pre sém'a calàiloru sei versandu lacrime de sange. Eu nu-mi potiu esplicà de locu aceste, sum june am avere, rangu, mii de sclavi mi se supunu, dar' ce mi-folosescu tote acestea daca io nu potiu iubì pre cine voiescu. Iubescu o romana, pre care de 2 ani de dile am pierdut'o si pre care o cautu neincetatu. Sciu câ parintele meu o uresce precum uresce pre toti romanii, elu-i trateteza mai reu ca pre niste cani, unu calu alui e mai bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tratatu si mai scumpu ca vieti'a a diece romani, elu numesce pre romani paria, o de ar' avè toti boierii numai o inima ca se o implu cu suferintiele romaniloru . . . Sciu câ ace'a romana me uresce, dar o voiu astringe si ea va trebuì sê se supuna vointieloru mele. Dar' cum o voiu astringe câ-ci inim'a e libera de tirani? o, indoiel'a rode florea sufletului meu!" Monologulu incetâ, usi'a casei se deschide rapede si audìi o voce cruda dicundu:

— Me asteptati dle conte?

— Demultu.

— Ei bine, acumu sunt la despusetiunile dtale.

— Nu cumva ti s'a intîmplatu vr'o nenorocire bunulu meu amicu?

— Nici decâtu, dar' scii câ lupulu trebuie sê-si pandesca viptim'a sa.

— Ce, ai se despoi pre cine-va? dar' ast'a nu se tiene de mine. Te cunoscu de bravu si solidu pentru ace'a te-asi insarcinà cu o mica comisîune. Asculta si de vei fi acuratu, vei fi bine platîtu.

— Care e?

— Rapirea unei june fete, carea de doi ani petrece acì in munti in societatea unoru hoti, crediu câ nu te va costà multu si apoi n'ai de ce se te temi.

— Si ore ursulu se teme in visunì'a sa?

— Potiu contà pre parol'a ta?

— Cérca-me, eu ti-promitu câ voiu fi acuratu si gata la tote.

— Jura-mi.

— Juru!

— Tiene acesta punga, dar' recompensele mele nu se voru marginì numai in acest'a.

— Ah! auru, atat'a auru! da, sum gata la tote, si cumu se chiama fet'a?

— Ce te interesezi de nume, ace'a nu te atînge pre dta.

— Cu tote acestea voiu se sciu.

— Hotii o numescu „Florea Carpatiloru."

— Ce-ai disu? Florea Carpatiloru, atunci primesce-ti aurulu inderetru si me deslega de juramentu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o voce secreta pare câ-mi sioptesce la ureche „nu primì aurulu, viptim'a e inocinte.“

— Lasiule! inca stai la indoiela, inca te mai temi candu ai de a face cu unu grafu cu care nu se pote comparà nimene nici cu intieleptiunea, nici cu averea? Ce? intardii anca? curagiulu te-a parasîtu, atunci nu esti demnu de a fi capitanu de hoti.

— Me temu de pedeps'a ceriului.

— Ocasîunea acesta nu ti-va venì curendu nainte folosesce-te de ea, primesce aurulu ce ti-lu dâ o mana generosa si amica, cugeta câ adi mane se pote intemplà ca se fii judecatu la spendiuratore, si apoi scii bine câ in acestu tienutu cuventulu meu platesce mai ca a unui domnitoriu.

— Fia dar' unde se o aflu?

— Ast'a e treb'a ta, ti-spunu numai atat'a câ locuiesce în acesti munti si câ . . . .

— Destulu.

— Asiè dar' neamu invoitu. Mane sera voiu fi acì era-si, pana atunci o poti aflà si rapì.

X.

Inoptase, o tacere aduncà domnià impregiurulu meu, nice unu pasu, nice o voce omenesca nu mai audiam. Mii de cugete me preocupaŭ, voiamu se aflu ce s'a intîmplatu cu mine si cumu amu ajunsu acì, mi-aduceam aminte de capriora, mai multu nimicu, tote cele urmate de la re'ntorcerea Mariorei mele mi-pareau o gacitura, carea nu o poteam deslegà ori catu me nisuiam. Asteptam si doriam deslegarea acestei enigme. Deodata audiu niste descarcature de arma, dupa ace'a niste vaiete doiose si inabusite, urmara cate-va minute de tacere apoi usi'a casei laterali se deschise cu violintia, si o multime de pasi audii intrandu in ea. Audiam voci neintielese, deodata usi'a casuliei mele anca se deschide, doue persone se infatiosieza, un'a erà mascata si aveà infatiosiarea unui hotiu de codru precandu cea lalta erà unu june, pre care esteriorulu lu-aretà a fi d'in o familia nalta. Amendoi se oprira in

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

usia ca si candu o potere secreta i-ar' fi retienutu; acumu am intielesu cà se lucra ce-va contra mea, si desì eram inca debila, am pusu man'a pre pumnalulu ce lu-purtam pururea la brâu si li-am comandatu se nu pasiesca preste pragulu usiei. Hotiulu stete nemiscatu ér' contele se retrase inderetru.

— Catu esti de fromosa — dise contele — nici din'a manìei infuriata, nici din'a iubirei cu gratiele sale nu e mai fromosa ca tîne.

— Eu nu sunt nici din'a manìei, nici din'a iubirii ci sunt o romana, o copila a muntiloru, dar' voi cine sunteti si ce voiti? Departati-ve, nu astringeti pre o femeia se si-ese d'in sîne, lasati-me!

— Urmeza, dulce copila, tu mi-apari d'in ce in ce mai fromosa, o colore de rose acopere fati'a ta si cu catu te ascultu cu atatu te amiru mai multu.

— Dle! nu ti-bate jocu de dorerea mea, te juru, lasa-me sîngura.

— Tu dici se te lasu candu io am venitu anume pentru tîne, candu io am ordînu se te arestezu ca pre amant'a si complicea unui hotiu.

— Amantulu meu hotiu! Amantulu meu e unu modelu de onore si bravura, elu e Pintea.

— Amantulu teu e unu hotiu, unu omu fara lege si Ddieu, fara-de-legile lui l'au pusù bine, Pintea e arestatu.

— Amantulu meu?

— Da! amantulu teu, acelu hotiu . . . .

— Taci omu fara de sufletu si nerusinosu, unu Pintea n'a facutu nici unu reu, elu a resbunatu numai nedreptatile ce i s'au facutu. Pintea nu e hotiu precumu sunteti voi, acesti codri ti-voru dice cà mintiesci candu numesci omu fara-de-lege pre Pintea.

— Destulu! nu am tîmpu se me desputu despre onestatea amantului teu, ci am se-ti spunu cà anca asta sera trebuie se vini cu mine.

— O Ddieulu meu nu me lasà, fratele meu de ce nu esti barem tu acì ca se dai ajutoriu nenorocitei tale sorori!

— In catu pentru fratele teu nu te superà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nimicu elu e acì, ne amu ingrigitu noi si pentru elu. Contele facù unu semnu si doi insi adusera in usia unu corpu scaldatu in sange.

— Eca fratele teu.

— Fratele meu! o voi omeni misiei si fara Ddieu!... am voitu se me redîcu, se me rapediu asupra-le ca se-i strapungu, dar' poterile me parasîra si recadiui era-si pre patu.

— Mane o diu'a destinata pentru spendiurarea lui Pintea, acest'a e unu actu insemnatu la care trebuie se fii de fatia si tu.

— Elu se mora? lasati-me, voiu se omoru o lume intrega numai ca se lu-scapu, dati-mi o arma, unu cutitu, ha! ha! ha! Amantulu meu in arestu, amantulu meu se se spandiure, ah! lantiulu apasa man'a ce a resbunatu nedreptatile ce mi s'a facutu, calâii luconducu la furci, elu me chiama, lasati-me se me ducu se lu- imbratiosiezu, ha, ha, ha. Elu se mora, stati, nu lu-torturati, elu nu e culpabile, lasati-me se moriu impreuna cu iubitulu meu, mortea mi-va fi dulce, ha, ha, ha. Elu e bravu si fromosu, elu me iubesce, ve juru nu ve apropiati de elu, eu vreu se lu-aperu, elu e amantulu meu, nime se nu indrasnesca a pune mân'a pre elu, ha, ha, ha. Nu sciu ce am mai facutu sub decursulu deliriului, candu m'am desteptatu contele siedea la capulu meu.

— Tu acì fera selbatica?

— Linistesce-te scump'a mea, nu crede câ eu tivoiescu reulu ci d'in contra numai binele, Afla câ io potiu frange judecat'a adusa asupr'a lui Pintea, eu potiu se lu-scapu, depinde de la tîne numai atatu vieti'a lui catu si alui Codru si chiar' a ta.

— De la mine, dici tu?

— Da, o sîngura condîtiune ti-spunu.

— Si care este aceea?

— Se fii a mea, se vini cu mine.

— Te despretiuescu fera selbatica.

— Fromosa copila, asculta-me, aibi pietate de mine, câ-ci te iubescu pana la nebunìa, cugeta câ eu te numiam odata sora si tu pre mine frate, cugeta câ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ne amu petrecutu impreuna anii copilarìei. Sunt doi ani decandu nu te-am vediutu, te am cercatu pretutîndeni si in urma am auditu câ locuiesci in munti in societatea unoru hoti, acest'a scire m'a patrunsu: aduncu pentru ace'a am venitu se te scapu de acesta vietia tîcalosa si se te readucu in sînulu societatii d'in care fugìi, se ti-procuru o vietia mai dulce, o vietia mai demna de tîne. Acumu, angerulu meu spune-mi ce doresci, comanda si voiu face totulu pentru tîne, voiu tentà chiar' si ceriulu.

— Ti-multiumescu, eu nu am dorintie atatu de ambitiose, nu dorescu de catu se me parasesci.

— Gratia, sor'a mea! din'a mea, steu'a vietiei mele asculta-me, unu fioru me cuprinde, sangele-mi fierbe, corpulu mi-tremura, sum nebunu, o aibi indurare de mine, eca-me la pitiore-ti, dâ-mi amoriulu teu!

— Tu nu te rusinezi a cere amoru dela ace'a pre care ai voitu se o omori pre mormentulu maicei sale, de la ace'a pre acarui frate l'ai omoritu., pre a carei amantu l'ai arestatu — dupa cumu dici.

— Destulu, se uitâmu trecutulu scump'a mea spune-mi câ me iubesci si atunci. Pintea e liberu.

— Nici cu acestu pretiu nu potiu primì amorulu teu.

Contele mugì ca unu leu turbatu, se sculâ in petiore si se repedì asupr'a-mi. Me asteptam la asiè ce-va; pentru ace'a am si luatu mesurele de aperare, si candu elu me prinse in bracia, pumnalulu meu-i strapunse pieptulu. Ajutoriu, ajutoriu! strigâ contele cadiendu diosu.

XI.

La vederea acestui corpu ranitu unu fioru me cuprinse, cugetulu meu se inaltiâ la tronulu dreptatii eterne spre a cere iertare. Ddieulu meu ierta-me, sum criminala, dar' acesta crima, mi-a comandat'o detorinti'a, onorea mea. O parinte ceresca ierta pre serv'a ta, ierta crim'a ce am facutu, câ-ci numai in modulu acest'a mi-am potutu salvà onorea. Me usiurai pucinu, cautai in pregiurulu meu, nice unu fremetu, tacere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

adunca. Ce intardiiu, mi-am disu — se esu, se fugu pana nu se reintorcu. Me ridicai d'in patu, dar' atunci cine-va intra in casa. „Ajutoriu“ strigâ inca odata contele, prindeti-o, arestati-o!

— Ce s'a intimplatu? intrebâ o voce aspra.

— Sum ranitu, adause contele, acesta femee, acestu diavolu m'a junghiatu, arestati-o!

Hotii ridîcara pre conte, lu-puse pre unu patu, apoi luandu-me, me tîraira afara d'in casa pana la o gaura mare, acì me trasera in diosu pre niste trepte taiate in pamentu, cugetam câ me ducu in fundulu pamentului. Deodata se oprira, m'au pusu diosu si esira. Am remasu intînsa pre pamentulu umedu, unu mirosu greu si mucedu, unu aieru nadusitoriu me incungiurà. Dupa câtu-va tempu unu servitoriu mi aduse o lumina si unu vasu cu apa.

XII.

Eram atâtu de singura, me simtiam atâtu de parasîta, de ace'a si rogai pre servitoriulu care mi aduceà de mancare ca decumva caprìor'a mea se afla acì se mi-o aduca. Rogatiunea mi se implinì. Serman'a mea capriora suferì impreuna cu mine doue lune de doreri si suferintie in inchisore. Doue lune jacui in acelu arestu subpamenteanu, doue lune ce mi-parura doi seculi; in fine incepui a me dedà cu brasd'a ce trageam. Erà o rana pururea deschisa in anim'a mea, suvenirea unoru dile fericite si dorulu unei fiintie iubite. Gemeam intr'o inchisore ascunsa unde lumin'a dilei nici odata nu rateceà, unde aierulu celu curatu nici odata nu strabateà; o inchisore angusta, cu tote acestea prè mare pentru unu mormentu erà acumu palatulu reginei codriloru. Cu tote aceste nu pierdusem speranti'a de scapare, inim'a omului este astfeliu, ea doresce si spera pre câtu tempu bate. E crudu a vedè câ totu ce avemu trece ca fulgerulu si fara de a se mai rentorce, e tristu a vedé cumu ni se pierdu un'a dupa alt'a tote ilusîunile, sperantiele, tote visale si dorintiele! Vai! arestulu unei fiintie inocinte afara de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

catenele ce o apasa mai are si revoltele contra unui Ddieu care lovesce asiè de crudu.

Odata jaceam pre patulu meu de muschiu cu capulu radiematu pre o petra, la petiorele mele jacea bland'a mea Mariora. N'audisem de multu cantece de voinicìe si libertate, inim'a mea le dorià, me ridîcai d'in patu si ascultandu dorulu inimei mele incepui a cantá acestu cantu de voinicìe a copiiloru codriloru:

„Plange Daci'a suspina
C'alu seu fiiu este sclavitu,
Toti dormu, nime nu alina
Alu ei plansetu invechitu.

Tempurile de marire
Adi romanulu le-a uitatu
In sclavia, neunire
Geme de seculi uitatu.

Haideti frati cu micu cu mare
Tier'a sa o cliberâmu
Si-ori ce reu si maltratare
Haideti adi se resbunâmu.“

Candu finìi acesta cantare, audìi in paretele dreptu a inchisorei mele niste catusie scuturandu-se, apoi blasteme si injurature. Me asiediai era-si in patu, cugetele mele sburara in trecutu, acarui fantasme mi se presîntara in tota goletatea loru; la vederea acestoru fantasme dulci ochii mei lacrimara, me redesteptai, sufletulu meu pare câ re'nviià, inim'a-mi se aprindeà de doru. O fantasme de scumpa memoria, mi-pare câ ve cunoscu, câ v'am vediutu in lume, dar' e multu de atunci, acelea erau tempuri de placere si fericire, candu io eram libera, candu mi-potcam plecà fruntea ardienda pre sînulu unei fiintie iubite, candu amorulu versà rou'a fericirii pre florilo vietiei mele si steu'a mea lucià cu mandrìa. Eram regin'a acestoru codri si mandrii copii ai loru me adorau, curgeau placutu dilele mele ca und'a unu riusioru linu; atunci ceriu, luna, sore, stele si selbe tote me atrageau, tote me incantau, tote versau vietia pre visale mele, tote mi-siopteau „iubescc ca se fii fericita.“ Jubiam ca se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fiu fericita, dar' vai nimicu mai scurtu de catu acesta fericire! Abiè me asiediasem la banchetulu fericirii si unu ospe crudu si negru mi lu-intrerupse, suferinti'a si dorerea se asiedià pre inim'a mea, unu vierme incepù a rode florea sufletului meu, in cele d'in urma nu mai poteam suportà sarcin'a, vieti'a me stringeà ca unu calau in catenele sale, sub pasii mei cresceau spini, steluti'a mea o acoperise nuori negri, suferinti'a devenì sor'a mea. Inim'a mi-erà rece si muta, sufletulu nesîmtitoriu, o luna de amaratiuni si torture fu de ajunsu spre a me face betrana. Candu ar' fi fostu vieti'a o rosa asi fi ruptu-o d'intr'o data, candu ar' fi fostu ocupa cu veninu asi fi desiertatu-o d'intr'un'a,câ-ci nu o mai poteam suportà, florile ei se usucau un'a cate un'a si la radecin'a loru nu aflàm de câtu vipere si scorpie. O dile fericite, visa de auru, ilusîuni avute si voi sperantie amagitorie, duce-veti, delasati-me, cine ve trimete, ce poftiti de la mine si ce ve potiu da eu mai multu? Suferinti'a tienendu a corona negra de spini se asiedià la capulu meu, eu nu eram decatu o ruina in care gemeà ventulu dorerii; fugiti si voi fantasme a le fericirii ce gustai odata, parasîti-me!

Pentru mine tempulu trecè pre nesciute, computam diu'a si noptea dupa crescerea doreriloru mele. Odata audìi in paretele dreptu alu inchisorei mele loviri poterice, aceste durara ca o ora apoi incetara dupa acea incepura era si, astfeliu se contînuara cam doue septemane dupa cum mi-inchipuiam eu — de odata paretele cade si doue persone se apropia de mine.

— O Ddieulu meu doi straini aci! cine sunteti ce voiti cumu ati strabatutu acì si cu ce scopu?

— Fii linistita sor'a mea, noi suntemu amicii tei, nu ne cunosci? eu sum Codru fratele teu si acesta e Vulturu amiculu nostru.

Ah! fratele meu, mangaitoriulu inimei mele, aperatoriulu vietii si salvatoriulu onorei mele, vin'o se te imbratiosiezu, tu mi-esti sîngurulu amicu ce mi-a mai remasu in acesta lume. Acopere-me cu sînulu teu, apera-me cu bratiele tale, consola-mi inîm'a sangeranda. Esti tu, chiari tu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Sunt io scump'a mea sora.

— Vin'o, imbratiosieza-me dulcele meu frate. Dar' spune-mi cumu ai strabatutu acì, câci io te credeam mortu.

— Ddieu mi- a pastratu vieti'a pentru tîne sor'a mea si pentru a mi-poteá resbunà.

— Bine, dar' nu vedi tu ce periculu planeza asupra capului teu, hotii sunt numerosi si de voru aflà petrecerea ta acì, esti pierdutu.

— Curagiu sora, candu incepui a taià paretele ce ne despartià, mi -am propusu séu a te liberà séu a morì.

— Si de unde sciai tu câ eu sunt acì?

— Istori'a e lunga si trista sor'a mea, asculta dar, ti-voiu spune-o precumu mi-o dîcteza dorerea mea, dorulu meu de resbunare. Ti- aduci aminte câ intr'o di tu esisi prin munti cu Marior'a ta?

— Da, frate.

— Si la rentorcere nu aflai pre nime?

— Asiè este.

— In diu'a ace'a unu amicu de ai nostri d'in Bai'a-mare ni spuse câ capitanulu nostru e arestatu. Ce erà de facutu alt'a decatu a ne armà cu toti si a merge se lu- eliberamu, dar' paz'a inchisorei erà tare si la casu candu amu fi datu atacu, si nu amu fi fostu reesitu, mortea lui Pintea erà sîgura.

Astfeliu fiindca, o parte d'in copii codriloru erau respandîti prin provincia spre a propagà ide'a libertâtii, o alta parte erà cuprinsa cu paz'a acestoru hoti in a caroru mani cadiuramu si cari nu au altu scopu de câtu a despoià si ucide, ér' pre noi a ne prinde si a ne da pre man'a calailoru: ne adunaramu 15 insi câti mai eramu la pester'a smeiloru spre a ne consultà. Ne invoiramu ca 10 insi se mergemu in Bai'a-mare, se cercâmu intàrirea inchisorei precumu si sentinti'a ce se va fi adusu asupr'a lui Pintea. Abiè inoptase si io plecai spre Baia, mi-succese a vorbì chiar' cu paditorii inchisorii, cari mi-spusera câ anca nu s'a adusu nici o judecata asupr'a capitanului. Dupa ce esaminai bine arestulu m'am rentorsu, ajunsesem la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„isvorulu dineloru“ candu audu in apropiare unu gemetu inabusitu, me apropiu si aflu unn omu in agonî'a mortii. Erà Petru bravulu nostru frate care voindu a se apropiià de isvoru spre a bè, poterile lu-parasîra si asiè se oprise langa o stanca aprope de isvoru. Mi-spuse câ hotii aflandu mergerea nostra in Baia, au datu atacu asupra-le si fiindu mai multi-i invinse, si apoi si-luara drumulu spre locuintia nostra. Moribundulu dupa ace'a me rogâ se-i dau de beutu, l'am luatu in bratia, l'am dusu la isvoru si i-am datu de beutu, voiam sê-i spelu plag'a (ran'a), dar' erà tardiù — elu morise in bratiale mele. Am datu sarutarea cea d'in urma cestui frate iubitu, i-am sapatu unu mormentu i-am pusu unu bradu la capu, am versatu o lacrima pre mormentulu lui si cu inim'a plina de dorulu resbunarii me grabìi spre cas'a nostra. Candu me apropiai mai tare de ea, asteptam se audiu cantulu teu, seu se te vediu esindu-mi inainte, dar' nu audìi de câtu ventulu gemendu, nu vediui de câtu arburii acaroru rami se plecau spre casa. Cu inim'a intre sperantia si ndoiela suiu treptele si intru, dar' totulu aretà despoiare si parasire, atunci turbatu de manìa esu afara, suflu in bucinu, dar' nime nu-mi-respunde. Mi-luai drumulu prin codri si intr'unu tardiu intîlnescu pre fratele Vulturu, elu apoi mi spuse câ pre tîne teau rapitu hotii. Tu sora care cunosci simtiemintele mele fatia cu tîne, ti-poti intîpuì turbarea ce cuprinsese locu in inim'amea, asi fi facutu ori ce sacrificiu numai se te potiu aflà. Rateciam ca unu infuriatu, câ-ci desperatu nu potiu dice, de orace desperatiunea nu sarutase nici odata inim'a mea, deodata ajunsesemu la unu piscu inaltu, me oprescu, si suflu in bucinu atunci in apropiare mi-respunde unu altu bucinu, me grabescu intr'acolo, ajungu si vedu doi barbati cari scosese la pasiune caprior'a nostra si o tieneau legata cu o fune. Racnìi ca unu ursu ranitu si me rapedìi asupra-le, lupt'a fu crunta, amendoi cadiura, voiam se deslegu caprior'a candu audìi o voce strigundu: „mai astepta,“ — nu apucai a cautà in partea de unde vinià sunetulu si o lovitura poterica simtìi in pieptu, privirile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mi se intunecara, pamentulu se invertîà sub pitiorele mele, sangele erupse cu violintia d'in pieptu, câte-va minute anca si cadiui langa biet'a capriora. Nu sciu ce s'a mai intîmplatu cu mine, câ-ci candu m'am desteptatu, eram in acesta pestera. Doue septamane am taiatu in paretele ce ne despartià cu o secure ce o intîmplare fericita o aduse acì. Acumu candu ceriulu mi-a ascultatu rogatiunea, candu elu mi-a ajutatu ca se te mai potiu vedè si imbratiosià, séu vomu esì impreuna de aici, seu vomu morì imbratiosiati. Morbulu mi-secara poterile, dar' adi candu io me bucuru de presînti'a sororii mele, dorulu de a scapà, si de a mi-resbunà, mi-renasce poterile pierdute. Nu voiu cercà se esu de acì fara a mi-resbunà, si candu ceriulu nu va voì se binecuvinte intreprinderea nostra, atunci vomu morì cu totii.

— Ce vrei sê dici, intrebâ Vulturu?

— Vreu se dicu câ la casu candu noi nu vomu potè scapà de aici, sor'a mea va morì de acesta mana ce a protegiat'o totu deun'a, eu o voiu urmà-o, si tu amiculu meu ne vei imità daca vei voì.

— Acést'a e prè crudu, e o fapta paganesca.

— Fia ori si cumu, io asta-di séu voiu fi liberu, séu voìu imità pre acelu stramosiu d'in Rom'a care si-junghiase fiic'a sa ca se o scape de batujocur'a si desfrenulu unui inimicu. Sor'a mea va morì.

— Si pentru ce se mora?

— Pentruca e sor'a mea, pentru câ o iubescu prù multu, pentrucâ tienu mai multu la onorea si inocinti'a decatu la vieti'a ei. Inimicii nostri nu se voru bucurà nici odata de unu triumfu asupr'a nostra.

— Nu Codre, tu nu vei face acesta crima.

— Asiè frate, tu vrei se-mi ridîci vietia?

— Da sora, antaiu a ta, apoi a mea. Cu tote acestea ti-lasu se alegi intre desonore si curatienia, intre arestu si libertate, intre torture si morte; spune-mi câ mai alegi o vietia desonorata, unu traiu tiesutu d'in arestu si torture, dechiara-te câ mai voiesci umilirea decâtu mortea si atunci, o atunci tu vei trài ér' fratele teu va morì scarbitu si intristatu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Frate nu presupune o lasitate d'in parte-mi, amant'a lui Pintea, sor'a lui Codru mai alege mortea decatu umilirea si desonorea.

— Ti-multiumescu sor'a mea, tu esti atâtu de nobila si brava tu esti demna a te numì „regin'a codriloru.“ Acumu tacere si liniste, se asteptâmu pana se vina servitorii, tu Vulture intra in arestulu nostru si candu va intrà servitoriulu desarmeza-lu pune-lu in catene in loculu nostru, io acì voiu face asemene, astfeliu armandu-ne cu armele luate vomu da navala asupra vigilieloru, i vómu ucide si vomu scapà.

XIII.

Ne asiediaramu cate-si trei pre patulu meu de muschiu asteptandu momentulu otaritoriu, ori ce fremetu ce poteà strabate pana la noi ne faceà se tresarimu, credindu câ e servitoriulu inchisorei. Tunetele ce se urmau cu iutiela, bubuitulu muntelui si urletulu prapastieloru ne insciintiau câ elemintele sunt in turbare, câ in atmosfera se pregatesce o lupta; deodata pamentulu se cutremurâ sub pasii nostri, unu urletu infioratoriu strabatù in arestulu nostru, apoi unu ventu curatu si o radia de lumina binefacêtoria se ratecì pana la noi. O catu e de dulce si binefacêtoriu pentru unu arestatu unu radiu de lumina, seu si cea mai lina suflare de ventu! Unu tunetu lovì stanc'a sub carea ne aflamu si o crepâ, abiè se liniscì urletulu si audiramu servitoriulu apropiandu-se.

Vulturu trecù in despartiementulu seu, frate-meu remase cu mine si se trase in o parte a arestului de unde poteà vedè tote, fara de a fi vediutu. Servitoriulu ajunse, erà armatu cu doue pistole, unu pumnalu si o sabia, candu se plecâ spre a depune mancarea cè mi-o aduse, frate-meu ca unu demonu infuriatu se rapedì asupr'ai, lu-culcâ la pamentu si lu-desarmâ; luconjurâ se taca daca si-iubesce vieti'a si lu-legâ de stelpulu unde am fostu legata eu. Pre candu faceà acestea frate meu, Vulturu se luptà cu mortea câ-ci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

servitoriulu audindu larma si vedindu pre Vulturu descatenatu se rapedì asupr'a-i, dar' abiè facuse doi pasi si o petra rapedita cu o potere uriasia nimerì pieptulu hotiului si lu-culcâ la pamentu, atunci Vulturu se grabì a lu-desarmà, dar' cadiutulu mai avù anca atât'a fortia spre a indreptà unu pumnalu, astfeliu candu se plecâ amiculu nostru spre a i luà armele fu strapunsu in pieptu si cadiù pre corpulu hotiului. La vederea acestui tablou frate meu urlâ ca unu leu turbatu si cu o lovitura sdrobì capulu hotiului. — Codre, io moriu – dise Vulturu. — O scumpulu meu amicu, si tu me parasesci, eschiamâ Codru! Io sum liberu Codre, preste pucinu sufletulu meu se va infatiosià naintea judecatoriului lumii, si atunci io me voiu rogà pentru voi. Remasu bunu, Ddieu cu voi! — Mori in bratiale mele brave amice, mori in pace, ceriulu te chiama, tu esti liberu; voiu fi si eu liberu seu te voiu urmà câtu mai curundu. Vulturu morì. Iam sapatu o gropa cu soru-mea si l'amu immormentatu.

M'am armatu si voiam se urmezu fratelui meu spre a da navala asupra vigilieloru, dar' fiindca caprior'a desparuse, am remasu inderetru spre a o cercà. Codru ajunse la usi'a arestului, descarcâ arm'a si vigili'a cadiù, dar' atunci deodata erupse o ceta de hoti d'in cas'a blastemandu si injurandu. „Diosu armele misielule“ tunâ o voce selbatîca. „Nici odata nu ve veti bucurà de acestu triumfu asupra lui Codru,“ respunse frate meu.

Urmara mai multe descarcature de arme amestecate cu racnete de turbare si dorere, de odata Marior'a se ivesce inaintea mea voiosa si cu 'gur'a plina de ierba; acesta ierba desteptase in mine curiosîtatea se sciu unde o aflase caprior'a. Me grabescu spre partea de unde venise si aflu o vagauna (gaura) carea se deschidea pucinu piedisiu, atunci indata am cugetatu câ acesta duce afara d'in arestu. O mana nevediuta ne scutesce si ajuta, man'a provedîntii e asupr'a nostra, mi-am disu grabindu-me la frate meu spre a i vestì acesta binefacere a ceriului. Anca pucine minute si Codru ar' fi trebuitu seu se se predee séu se mora,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

L'am prinsu de mana si l'am trasu dupa mine fara de a i dice unu cuventu, ajungêndu la deschisetur'a amintîta, Codru me intrebâ câ ce voiescu. Suntemu scapati frate, Ddieu e pentru noi, i-am disu tragundu-lu dupa mine. D'in norocire hotii nu ne urmarira indata. Calatoriramu ca o diumetate de ora avendu de conducatoriu caprior'a candu apoi sosîramu la gur'a unei pescere mari. Unu fremetu surdu, unu mugetu infioratoriu lovì urechile nostre, dar' nici o radia de lumina nu poteà strabate pana acì.

Intunereculu celu orbu ce ne incungiurà, resunetulu celu sînistru ce respundeà pasiloru nostru, tipetulu paseriloru de nopte, cetele de lilieci cari sborau pre de asupra capului nostru, plangerea trista, monotona si intrerupta a ciuvicei ne faceau a crede câ amu descinsu in tînd'a iadului. Ratecisemu anca ca o ora prin pescera, deodata o lumina trista ne salutâ, ce'a ce ni dede a sci câ suntemu aprope de gur'a pescerei; in fine ajunsemu afara.

Dar' acì Ddieulu meu ce priveliste ni se oferì!

Unu torinte turbatu cadiendu d'in ore care inaltime da nascere aceloru mugete infioratorie cari ni se vestise anca de la intrarea nostra in acestu antru; undele lui cadiendu pre o stanca resaltà in nuori de spume, lucindu in mii de fecie, Domn'a noptii desemnà de asupra acestui abisu curcubeuri in mii de forme. Bradi, pini, stejari seculari si stance betrane caroru saturnu le dede forme de fantome si cari si-cautau ca niste dine fetiele loru in aceste unde infuriate, viniau se inaltia fromseti'a cea selbatîca a acestui tablou. Genunchiulu meu se plecâ, manele mele se impreunara si io sioptîi o rogatiune de multiumire catra Ddieu câ-ci elu ascultase rogatiunea mea in diu'a necasului.

Salutai codrii si culmile neose ale muntiloru dicêndu-le „codri vechi, culmi inalte si betrane asta-di fara nici o sperantia, vinu a ve cere de nou asîlulu vostru spre a me scutî pana candu mi-voiu potè resbunà; ér' daca ceriulu nu va aprobà just'a mea resbunare, atunci, o atunci imormentati-me sub neu'a vostra.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XIV.

Scapasemu acumu si de hoti si de infernu, dar' nu sciamu câ intro se apucâmu si unde sê mergemu. Ne incrediurâmu sortii. Porniramu prin codri, voru fi trecutu cinci ore de candu rateciamu candu deodata unu cantecu dulce si doiosu ne surprinse, erà unu suspinu de o dorere atâtu de visatoria si de o tristetia atâtu de adênca; incatu cugetaramu câ e unu suspinu alu muntelui, o plangere a unui geniu a codriloru seu o tanguire a unei dine. Acestu suspinu se traducea in acestea cuvinte:

„Cine n'are doru pre vale
„Nu sci lun'a candu resare,
„Nici noptea catu e de mare.
„Cine n'are doru pre lunca
„Nu sci lun'a candu se culca
„Si noptea câtu e de lunga.
„Frundia verde de cicore
„Cine n'are doru sub sore,
„N'are dile 'ntristatorie
„Ci totu dil' de serbatore."

Cantulu se finì. Trecura câte-va minute de tacere, lun'a se aretâ intru unu oase de asuru, ca se privesca si se asculte o voce dulce tanguindu-se. „Elu numai vine — se plangeà pastoriti'a — pote l'au prinsu hotii, séu l'au omoritu tîranii. Turm'a parasîta se imprascia, o preda toti cari voiescu. Multu semana cu asta turma nenorocita poporulu romanu, elu anca nu are altu dreptu decâtu acel'a ce lu-are o turma nenorocita, adeca a si-da laptele, lan'a, mnelulu, in fine a se da insa-si fara alta opunere de câtu mugirea si ingenunchiarea. Tîranii nu cugeta la ceriu, nu la pecatu, nu la viitoriu, ei se paru a nu sci câ daca ei sunt maracin'a care smulge lan'a acestei turme, e pregatîta o secure, securea dreptatii care va taiià d'in radecine acest'a maracina; ei au uitatu câ daca ei sunt lupii ce despoia acesta turma, este unu pastoriu atotu-potînte, care-i va nimicì; ei nu cugeta câ arm'a cu care maceleza acesta turma, mane se pote intorce asupra-le schimbandu-se in arm'a resbunârii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Traiam in asta coliba batuta de ventu, si nu a si fi schimbat'o pentru tota lumea, mergeam cu oile, culegeam flori, cantam si siedeam in convorbiri dulci cu iubitulu meu la radecin'a unui bradu betranu. Vai! atunci tote mi-pareau fromose bune si mandre dar' asta-di candu elu lipsesce de langa mine tote mi sunt pustii. Am auditu si eu vorbindu-se câ prin cetâti anca se iubescu omenii, dar naintea loru dragostea nu are nimicu santu, ei se iubescu numai pentruca e mod'a asiè; se iubescu pentru trecere de tempu si interesu. Tînerii se falescu cu numerulu iubiteloru, er' junele cu schimbarea iubitiloru. Jubirea mea inse nu este asiè, iubirea mea e curata ca neu'a acestoru munti, câ-ci io iubescu numai pre Bucurasiulu meu si elu me iubesce numai pre mine. — Dar' vai atat'a tempu de candu s'a dusu si numai vine, intardiarea ast'a lunga me pune pre ganduri mi-rapesce pacea, linistea si somnulu. Ddieulu parintiloru mei apera-lu!" Precandu se rogà pastoriti'a, pre o stanca vecina se ivesce o figura atletica, cantandu d'in fluieru un'a d'in acele arie plangatorie si doiose pre cari numai serafimii le potu imità. Pastoriti'a cunoscù cantulù, esì rapede d'in casa grabindu-se spre stanca.

— Esti tu Bucure? dise jun'a cadiendu in bratiele lui, o câtu te am asteptatu si câtu me temeam câ nu te vei mai re'ntorce.

— Voiu vinì totu deun'a pana candu voiu trai scump'a mea Angelina. Credi tu câ io asi potè trai fara de tîne? Nu drag'a mea, muntii estia o sciu ast'a destulu de bine, ei sciu dorurile mele, sciu secretele si dorerile mele, intreba acesti codri si ti-voru spune adeverulu câ-ci ei nu sciu mintì.

— Dar' unde ai fostu pana acumu, ce nenorocire ti-sa intîmplatu, pentruce esti tristu si posomoritu? spune-mi sufletulu meu n'ascunde!

— Porumbiti'a mea! Me dore inim'a candu mi-aducu aminte de tîmpurile acelea fericite, in cari noi duceamu o vietia linistita si dulce, in cari nici o dorere nu turburà visale nostre de iubire si fericire. Vai acele tempuri trecura iute ca fulgerulu sor'a mea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

— Mi-place si mie se cugetu la fericirea nostra trecuta, mi-place se mi-aducu aminte de acele ore fericite candu tu luandu-ti fluierulu cantai atâtu de dulce in câtu resunetele ce repetau canturile tale atrageau toti ciobanii in giurulu teu. Canteculu teu erà ca alu angeriloru, elu faceá pre pastori sê si-uite turmele si se vina a te ascultà pre tîne. Dilele nostre atunci erau dile de serbatore, dile de placeri si fericire. La cantulu teu ventulu incetà de a geme, paserile te ascultau cu placere, frundicle siopteau, ursii si capriorele veniau aprope de noi ca se asculte mai bine, si mi-venià a crede câ stancele cari repetau canturile tale, insufletite erà se descinda d'in fruntea muntelui la atragerea dulciloru tale armonii. Ah! câte placeri dulci simple si ddiesci gustámu noi atunci, placeri cari numai copiiloru codriloru li e iertatu a le gustà.

— Asiè drag'a mea, dar' asta-di tîranii ne lipsescu de aceste placeri. Tu cunosci pre Pintea, scii câ elu ne a scapatu vieti'a, acelu Pinte asta-di e in periclu de a-si pierde vieti'a. Sunt cinci dile de candu audìi câ voiescu se lu-omore, pentru acc'a te-am parasîtu si m'am dusu se lu-scapu de se pote. Intr'o nopte tempestosa potui vorbì cu elu prin ferestr'a arestului, elu mi-spuse câ nu are sperantia de scapatu, si dupa ce i-am descoperitu planulu mi-multiumì recumendandumi se me intorcu a casa, sê nu me espunu, de ore ce nu-mi va succede nimicu. „Mergi inderetru mi-dise Pintea — si spune fratiloru mei câ io moriu, io me ducu naintea aceluia care ne judeca pre toti, si pre sclavi si pre tîrani si pre bravi si pre lasi, si pre hoti si pre onesti. Suflctulu meu va fi asupr'a vostra, nu uitati juramentulu vostru.“ M'am despartitu de elu dicêndu-i sê se incredia in noi si se nu despereze. Acumu m'am re'ntorsu de la elu, tempulu e scurtu trebuie se aflu pre Codru, se-i vorbescu, se ne intielegemu, ce e de facutu ca se scapâmu pre Pintea. Nu te superà scump'a mea, nu fi trista pentru despartirea mea, omulu trebuie se fia tare in dureri ca si in placeri. Dupa acesta intrevorbire plecara amendoi spre casa, cand erau aprope de ea frate meu se aruncâ in

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bratiele lui Bucuru. Erà mare bucurì'a acestui pecurariu bravu vediendu-ne in cas'a sa, cerendu-i adapostire. Cinaramu impreuna spunendu-no unii altor'a intîmplamintele ce intîmpinaramu in tempu de câte-va lune, de candu nu ne vediusemu. Bucuru erà unu adeveratu copilu alu Carpatiloru, nascutu si crescutu in sînulu codriloru primise unu ce selbatecu in natur'a sa. Lupulu urlà in bratiele lui, ursulu nu poteà resîste loviriloru lui, prindeà caprior'a in fuga si oborià cu petr'a vulturulu d'in aieru. Inimicii lui diceau câ a suptu lapte de ursa si s'a nutritu cu sange de dracu. In diu'a urmatoria, Angelin'a plecâ cu turm'a, frate meu si Bucuru se duse spre a cautà fetiorii lui Pintea. Abiè am asteptatu se esa si m'am armatu, luandu-mi drumulu spre Baia-mare. Voiam se vorbescu lui Pintea, voiam se lu-vediu, de m'ar' fi costatu acesta intrevedere chiar' vieti'a. Imbracata in vestminte de calugaritia ser'a intrai in Baia. Me indreptai spre arestu, ajunsu si aflu portile curtii incuiate, batu. . . . . „Cine e? sunâ o voce d'in laintru.

— Poti se me lasi in laintru?

— Am ordînu ca se nu lasu pre nime. — Pre mine poti se me lasi, sunt o sermana calugaritia, am acì unu frate pierdutu, asi vòi se lu-mangaiu si se lu-pocaiescu.

— Se fii chiar' o santa si anca nu te potiu lasà, de ore ce sunt respundietoriu cu vieti'a daca voiu introduce pana mane pre cine-va in laintru.

— Crestine, nu fi cerbicosu, io potiu se ti-facu bine, voiesci auru?

— Ce mi-folosesce aurulu daca mi-pierdu vieti'a?

— Ei bine, atunci me voiu rogà lui Ddieu pentru tîne si pentru famili'a ta. N'avè nici o téma pentru aparinti'a mea acì, scii câ pre o calugaritia nu o intreba nimene de unde vine si unde merge. Ea se stracura prin lume ca o umbra. Deci deschide-mi.

— Totu deun'a am onoratu pre omenii lui Ddieu, si nu vreu ca acumu la betranetia se me abatu de la datîn'a mea. Mi-aducu aminte de pop'a nostru care diceà adese ori: „cine onoreza pre omenii bisericei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

onoreza pre Ddieu.“ Vin'o! Port'a se deschide, intru. La usi'a unei inchisori padiau cinci panduri, intrebu pre betranulu ce mi-deschise câ pre cine padiescu ei. — Pre Pintea capitanu de hoti.

— Si ce crima a facutu elu?

— A aperatu si ajutatu pre cei seraci, si a umilitu pre cei bogati, a voitu se sterpesca pre tîrani. — Ti-multiumescu betrane. Me indreptai spre panduri. La lumin'a unei lampe vediendu-me, pasindu spre ei, me luara dreptu unu spiritu de nopte. — Cine e acolo? me intrebâ unulu. — Femeea buna, le respunsi. Apropia-te, de unde vini si ce voiesci?

— Sunt o miresa alui Chrestu, am acì unu frate pierdutu, pre care asi voì se lu-vediu, se lu-mangaiu in orele cele d'in urma. — Cumu lu-chiama?

— Lu-chiama — nu sciu cumu lu-chiama.

— Acesta femeie e nebuna. Ce crima a facutu elu?

— A umilitu pre cei tari si avuti, si a ajutatu pre cei seraci si asupriti.

— Acesta femeia séu e nebuna séu e unu spionu, soldati legati-o.

— Osteni, aveti indurare, sunt o femeia debila.

— Nu potemu, pana demanetia trebuie se te oprimu.

— Fiiloru! pre lacrimele mameloru vostre, pre juneti'a vostra si pre numele vergurei Mari'a patron'a mea ve rogu, crutiati-me; nu sum spiona, ci o biéta calugaritia nenorocosa. Ce? voiti voi se legati acestea mani, cari nu potu face altu ce-va decâtu sê se impreune spre rogatiune?

— Cuvintele tale me misca maica, dar' nu potiu face nimicu pentru tîne — respunse unu panduru.

— Nu me lasati? Nu mi-remane nici unu ajutoriu nici o potere? Osteni, trebuie se respectati cuvintele unei fiintie debile. Lasati-me, se me dèpartu.

— E cu nepotîntia. Pana demanetia trebuie se remani acì, candu apoi te vomu infatiosià directorului.

— Asiè dar' nu me lasati, ci binc, puneti acele catene pre manile mele, daca nu vi e rusine a incatenà o femeia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

— Nerusinat'o, urlâ o voce de ursu, anca cutezi a ne insultà, nu vedi tu câ esti in manile nostre, nu te temi de morte?

— De morte? Numai celu lasiu se teme de ea, ér' bravulu cauta cu cutediantia in ochii ei. Dar' ce intardiati, ce stati uimiti, legati-me, voi stati uimiti inaintea unei femei debile? — Femee, esti tu unu angeru séu unu demonu ce vini se ne cerci?

— Nu sunt nici angeru, nici demonu, ci o sîmpla moritoria precumu me vedeti. Dar' unde e dîrectorulu voiu se-i vorbescu?

— Indata te voiu conduce, dar' en se ti-vediu fati'a si ochii cei plini de focu cari lucescu ca doi luceferi.

— Nerusinatule, departeza-te, in numele Ddieului celui viu te juru nu te atînge de mine.

— Ce larma e acolo? sunâ o voce aspra. Erà vocea dîrectorului politiei.

— O calugaritia voiesce se ve vorbesca.

— Introduceti-o la mine.

Doi panduri me conduse in apartamentulu dîrectorului.

Ce intîmplare te aduse acì maica si ce voiesci? — dise dîrectorulu apropiandu-se de mine. Ce fromusetia Ddieulu meu, ce ochi fromosi, ce budie delicate, dieu e pecatu ca ele se vestediesca in umbr'a acestei rase urite. Nu te teme de nimicu, acì esti in sîcurantia, deci spune-mi ce stea te a condusu acì, pentru ce ai imbracatu acesta haina a mortii, de ce ai uritu atatu de tare lumea, dece faci sê se ofilesca florile primaverei tale asiè de rapede?

— Sunt siesa ani de candu mi-morira parintii, astfeliu remanendu orfana, fara nici unu radiemu si ajutoriu, am alergatu in manastîre.

— Iuna copila! Lasa manastirea, reintra in lumea d'in care ai esitu, acesta lume pote se te faca fericita, esti atâtu de fromosa, atâtu de juna, cine nu te-ar' iubì?

— Ori ce iubire a incetatu pentru mine, am juratu a trai retrasa, m'am desbracatu de sîmtiemintele

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lumesci, blastemulu bisericei ar' cadè asupr'a-mi candu asi calcà juramentulu.

— Biseric'a ierta iubirea curata.

— Mie numai rogatiunea mi-e iertata.

— Copila, revin'o in lume, gusta placerile ei. Ce? tremuri, nu avè niei o tema . . . . vin'o siedi langa mine. Ierta se ti-descoperu fati'a.

— Prè mare cutediantia dle.

— Ce? te opuni vointieloru mele.

— Ti-am spusu câ nu potiu se mi-calcu juramentulu.

— Anca resîsti?

— Da, pentru câ inim'a mea e incredîntiata altui mire.

— Sortea ta e in manile mele, potiu despune dupa placu cu ea, cugeta bine ce faci. Nu mi-despretiuì cererea candu vedi câ te rogu cu staruintia, ca se nu tragi neplaceri asupra-ti.

— Cugetulu meu e nestramutatu. Afla dle câ mai preferu a trài prin pesceri si codri, a morì chiar' decâtu a trài intre omeni si desonorata. Indarnu te sîlesci, nu vei isbutî si in locu de a lingusì pre o femee nenorocita ai face cu multu mai bine daca i-ai da libertate a se departà.

— Esti libera, dar' mai antaiu se te supuni vointieloru mele.

— Lasa-me, asta propunere mo infiora, eu se me supunu vointieloru necurate a unui omu fara de sufletu, care judecase la morte pre frate-meu? Nici odata. Mergi, lovesce, omora pre acelu bravu, dar' inceta cu propunerea ta, lega-me, fâ-me sclava, dar' nu cere de la mine o lasitate.

— Ce? tu despretiuesci dorintiele mele?

— Te despretiuescu iena poftîtoria de sange omenescu.

— Superba, vei sci câtu e de aspra resbunarea mea, unu cuventu de nesupunere anca si corpulu teu va devenì preda caniloru.

— Preferu ast'a d'in urma, mai voiescu se moriu decatu se mi-sacrificu onorea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Capritiosa, acest'a e cea d'in urma ora candu ti-comandu supunere, unu cuventu de resîstîntia anca si esti pierduta.

— Fia. Trebuie se scii ca sunt o femee si nu am decatu onorea, o femee candu rupe pierdeu'a onorei e pierduta, Ce? dora numai juneti'a, modesti'a si inocinti'a mea o iubesci? Daca dici acést'a, mintiesci, câ-ci chiar' asiè ar' potè respectà ien'a paciinti'a viptîmei sale si eretele blandeti'a porumbitici. Dar' lasa-me, presînti'a ta mi-e nesuferita.

— Pucina rabdare anca si s'a finitu totu.

— Viptîm'a ti-stâ inainte, finesce, séu te departeza.

— Se me departezu si tu se triumfezi? Nici odata. Tîranulu se repedì asupr'a-mi ca uliulu asupr'a viptîmei sale.

— Blastematule, daca nu respectezi onorea si inocinti'a mea, atunci respecteza celu pucinu acesta imagine alui Chrestu.

— Vedindu crucea ce o portamu pre pieptu facù unu pasu in deretru.

— Tu totu nu vei scapà.

— Nu te temi de pecatu, nu vedi ca ceriulu e in mania, nu te temi câ acei nuori voru detunà asupra-ti? Ceriulu si-va protege pre mires'a s'a, elu nu te va lasà sê violezi cea mai santa lege, petandu onorea unei calugaritie. Lasa-me séu strigu ajutoriu.

— Indesiertu vei strigà ajutoriu, cuvintele tale voru fi neaudite.

— Ddieulu meu scapa-me!

— Sufere orgoliosa, striga tîranulu repedindu-se spre mine si rupendu-mi velulu si vestmentulu de calugaritia. „Ce vedu? amagire, ha miserabila, acum intielegu scopurile si planurile tale, tu esti unu spionu de alui Pintea; dar' indesiertu te ostenesci.“ Dupa ace'a trase unu clopotielu. Nu erà tempu de pierdutu, deci am pusu man'a pre pumnalu si cu o lovitura desperata si forte lu-implantai in pieptulu lui. „Tradare, infernu, ajutoriu,“ strigâ dîrectorulu cadiendu pre o canapea. — Dumnedieulu meu ti-multiumescu câ mi-ai

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ajutatu a mi-resbunà . . . . . dar' ce vediu, o sudore rece ca ghiati'a se scurge pre fruntea mea, manele mele aburescu de sangele lui, vestmintele mele sunt petate cu sange, dar' acest'a e sange de tîranu, pentru ace'a cutediu a crede câ-mi vei iertà crim'a Ddieule alu dereptâtii! Nisce pasi iuti se audiau afara, deci nu crà tempu de pierdutu, deschidu ferestr'a saru in gradîna, d'in carea prin ajutoriulu unui arbure crescutu aprope de muru scapu afara. Erà o ora dupa mediulu noptii, corpulu mi erà ostenitu de truda, sufletulu de emotiunile ce le incercase; aveam lipsa de repausu. Unu preutu betranu si venerabilu mi-dede cortelu pana demanetia. Resarise unu sore fromosu candu eu multiumindu preutului esìi spre a me departà d'in Baia. Ajunsesem in partea locuita de Cigani candu o betrana venì inaintea mea voindu a mida de norocu.

— Draguti'a matusii, stâi, nu voiesci se ti-dau cu bobii, sê ti-dau de norocu, sê ti-spunu daca ti se va implinì ce doresci. Vediu câ ai o dorere mare, unu doru nestinsu cauti pre cine-va dar'. . . .

— Ai dreptate, cautu mirele meu, dar' spune-mi daca lu-voiu intîlnì?

— Ada man'a; — sermana copila!

— Am o presîmtire trista si acest'a me pune pre ganduri.

— Dta cauti unu mire fromosu ca o flore si mandru ca sorele, dar' a cadiutu in mani inimice, acì mi se areta câ lu-amenintia unu periculu mare. O umbra se intînde, e umbr'a mortii.

— Blastemata ce voiesci sê dici?

— Cauta, osulu se inegresce, pucina sperantia de scapare; dar' stâi, astepta, norulu despare, unu punctu luminosu diarescu, elu va scapà.

— Ti-multiumescu bunica, tiene acesti bani.

— Ddieu se apere si ajute mirelui dtale.

— Dâ-mi mie acestea haine, câ-ci am lipsa de ele, ti le voiu platî cumu vei dorì. Imbracai hainele ciganei luai osulu cu care ea da de norocu si me indreptai era-si spre arestu. Intrandu in curte me asiediai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

pre nesce trepte si cautam la multimea ce trecea pre langa mine. Aprope de mine erà usi'a unei case, in carea audii acestea cuvinte: „Bravo! acumu e in manile mele hotiulu de Pintea, sê vedemu acumu cine lu-va mai scapà, poimane voiu demandà sê-i taie nasulu, urechile, sê-i smulga unghiele, poimane va sê fia o di de serbatore pentru mine. Traiesca betî'a.“ Unu sore blandu me incaldià si eu fiindca preste nopte dormìi pucinu me predai somnului. De odata o mana dura sîmtìi pre pieptu.

— Cumu gratiose dle, voiti se mi-luati acesta cruce, sîngur'a mea avere, pre care daca asi picrde-o asi plange diu'a si noptea neincetatu.

— Scii tu cu cine vorbesci sermana creatura?

— Ce vediu? este elu?

— Cine elu?

— Adormisem pre aceste trepte si te visai incungiuratu de unu coru de serafimi, o stralucire ceresca se vedea pre fati'a dtale, sub pasii-ti resariau flori, m'ai chiamatu dar' respectulu ce lu-aveam pentru dta, me oprì de a me apropià.

— Tu sermana fiintia scii vorbì asiè de fromosu Dar' cine esti, de unde vini?

— Sum o fermecatore seraca, trecu d'intr'unu locu in altulu, pentru ca se mi-castigu panea de tote dilele, fomea e unu ospe blastematu, a cere mi-e rusine, a furà e pecatu, desì asta-di furtulu e de moda. Traiescu d'in cautarea de norocu si darea cu bobii.

— Bine, acumu te poti departà.

— Dar' de ce esti posomoritu, sê ti-dau de norocu, ada man'a incoce, „Ai avutu unu necasu mare, de care ai scapatu, de acumu inainte numai fericirea ti-suride.“ Dar' pre cine padiescu pandurii acolo?

— Ce vrei se scii si tu. Dar' totu-si ti-voiu spune padiescu pre hotiulu hotiloru anume Pintea.

— Ddieulu meu!

— Dar' ce dracu ai?

— Am unu junghiu. Si ce vreti se faceti cu elu?

— Se lu-spandiurâmu.

Dupa acesta intrevorbire, person'a cu care vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

bisem, care nu erà alt'a decâtu directorulu, acel'a care demanda-se in munte se me aresteze, chiamâ doi haiduci si se indreptâ spre arestulu lui Pintea. Io lu-urmai si fiindca vigili'a me vediù vorbindu cu directorulu me lasâ se intru libera in arestu. Dupace dîrectorulu schimbâ câte-va cuvinte cu Pintea esì, ér' io retrasa in fundulu arestului am remasu neobservata de nimene. Usi'a se inchise dupà mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

NOPTEA A TREI'A.

Nu te apropià de acesta casa care mi-servesce de arestu, acesta inchisore infernale e cosantita suferintii si dorerii miele.

Autor.

Dara bratiulu est'a este sangeratu,
Ins'alu tierei dusimanu nu l'a cumperatu.

Bolint.

Noptea erà urita si tempestuosa, deci ca se fimu scutîti de furi'a elemînteloru, fantom'a me conduse intr'o pescera, unde mi contînuâ istori'a regelui codriloru astfeliu: „Arestulu erà o chilìa subpamenteana, rece, umeda, angusta si puturosa, o chilìa ca carea pote numai in imperatì'a demoniloru se afla. Aierulu celu stricatu impiedecà arderea lampei, asiè catu ea respandeà numai o lumina debila si intrerupta. Pintea erà legatu de unu stelpu de petra, trei catusie erau puse pre corpulu lui, un'a la grumadi, alt'a la mani si a trèia la petiore. Erà forte agitatu. „Ce va se dica acesta turburare ce me' predomnesce, chiamu somnulu si elu fuge, si-bate jocu de mine; nu sciu ce presîmtire am, unu causu e in laintrulu meu, inim'a-mi, care asteptam sê incete de a bate, incepù a palpità cu violintia, sîmtiu o nedumerire mare.“ Dupa ace'a scuturandu odata catenele eschiamâ: „pana candu o Domne?“ Urmara cate va minute de tacere, apoi mesurandu cu privile-i stinse arestulu dise „ce sunetu audiu eu, acì nu suspina nici ventulu, nici nu murmura riulu; in urma privirile lui se oprira pre mine. „Domne sante, ce vediu, o femeie, o fantoma? Cine esti, de unde vini, ce vrei cu mine? Ce? dora tu esti geniulu mortii? Se pote ca mortea sê se arete sub o forma atâtu de placuta? Vin'o, o vin'o, dâ-mi sarutarea ta .... dar' nu! astepta anca, firulu resbunarii mele anca nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

e finitu, fâ-mi acesta placere, dâ-mi acesta gratia, lasa-me se mai traiescu pana mi-voiu potè resbunà.

— Liniscesce-te Pinte, nu e umbra ceea ce stâ inaintea ta, ci e „regin'a codriloru, Florea Carpatiloru.“

— Femee ori umbra, in numele lui Ddieu te rogu, nu te apropià de mine. Ce vrei tu umbra nobila a iubitei mele? Vini sê mi-imputezi, seu se me conduci si pre mine in lumea spiriteloru; du-te, re'ntorna in locasiulu teu eternu, séu daca voiesci se mangai sufletulu lui Pintea, atunci infatiosieza-te sub o alta forma mai placuta, sub form'a unui angeru.

— Recunosce-mo Pinte, sunt chiar' eu, scump'a ta regina, ada mana ca se te convingi câ nu sunt numai o umbra.

— Lasa-me, man'a ta e cuprinsa de recel'a mormentului, re'ntorna in loculu teu de repausu si te roga pentru mine; da, roga-te câ-ci pote rogatiunea ta va fi ascultata, pre candu la a mea ceriulu remane surdu. — Pinte (Codine,) sufletulu meu revina-ti in ori, recunosce-me.

— Asiè dar' esti tu chiar' tu Florea mea, o vin'o, usiureza acesta inima, protege acestu pieptu ..... Cadiui in bratiele lui si mai multu tempu numai prin lacrime si suspine ni-spuseramu ceea ce sîmtiam. In urma am intreruptu tacerea.

— O scumpulu meu, ce sorte cruda ne urmaresce, vedu câ noi anca suntemu d'in acele fiintie nenorocite cari sunt osandîte a suferì si caroru li e opritu aierulu si dulcea libertate. Multu a trebuitu se suferi, de ore ce te vediu atâtu de schimbatu.

— Da, am suferitu multu regin'a mea, tu vedi câ capulu meu a imbracatu colorea argintului, dar' nu d'in caus'a numerului aniloru, câ-ci de etate sunt anca june; poterile mele secara, membrele mele se debilitara si incovoiara dar' nu d'in caus'a ostenelei si a lucrului ci sub apesarea catusieloru si asprimea prinsorii. E crudu a descinde de viu in infernu. Dar' acumu canduceriulu mi-a concesu acesta fericire ca se te mai poi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tiu imbratiosià odata, voiu primì cu liniscire sarutulu mortii.

— Nu vorbì de morte Pinte; increde-te in geniulu nostru celu bunu.

— Dar' pentru ce esti imbracata in acestea haine, cumu ai potutu tu strabate acì, prin ce midiloce prin ce potere? Nu te-ai temutu tu de ghiarele tîgriloru ce me padiescu.

— Prin ajutoriulu lui Ddieu Pinte am strabatutu acì, nu m'am temutu de tîrani câ-ci audisem câ leulu crutia juneti'a unei june, fuge d'inaintea unei fete carea nu are spre aperare decatu inocinti'a si onorea sa.

— Ti multiumescu draga, tu esti unu angeru, devotamentulu si abnegatiunea ta mi-inaltia inim'a si mi-mangaie sufletulu. Pentru mine, care nu ti-pociu da altu ce-va decâtu o inima sdrobita de suferintia, unu sufletu nemangaiatu, o fatia palita de ventulu pasîuniloru si unu nume de bandîtu, pentru mine in fine care trebuie se renunciu la vietia, tu ti-puni vieti'a in periculu; o regin'a mea tu esti mai multu decâtu unu angeru.

— Idei'a mortii ti-a supusu spiritulu scumpulu meu, uita acest'a idee, departa acestu visu neplacutu.

— Nu crede câ visezu Florea mea, nu, câ-ci atunci ar' trebuì se dormu, pre candu tu vedi bine câ eu sum desteptu. Fruntea mea arde si nu ceru decatu o lacrima, dar' suferinti'a ride de dorulu meu. Lacrimele sunt unu lucru dulce si alinatoriu, dar' numai cele curate, câ-ci unu omu stricatu care maculeza totu cu ce vine in atîngere, a spurcatu si isvorulu lacrimeloru sale; incatu pentru tîrani ei nu au lacrime, câ-ci ceriulu i-a pedepsîtu se nu pota plange. Asi dorì se pociu plange sor'a mea, pentru ca se ti-aretu santienìa si curatieni'a lacrimeloru mele. Vino inbracia-mi Flore, credîntios'a mea amica, tu esti mangaierea mea, tu esti geniulu meu celu bunu. Eu voiu morì, câ-ci numai prin o minune ddieesca asi potè se scapu de acì. Voiu morì in pace sciindu câ mai iubitu adeveratu, mortea mi-ar' fi dulce candu asi sci câ fratii mei voru implinì ju-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ramentulu ce l'au facutu, si dupà ce va fi cadiutu capulu meu.

— Eu voiu face ace'a minune ddiesca, eu te voiu scapà, increde-te in Ddieulu libertâtii si alu dreptâtii, increde-te in mine si in fratii nostri. Nu desperà, copii codriloru veghieza asupra nostra. Candu finìi acestea cuvinte o chcie se intorse in sarulu usiei, unu preutu insocitu de patru panduri intra.

— Ce feliu, o femee acì? dise preutulu retragundu-se.

— Corpu séu spiritu ce esti departeza-te, seu la d'in contra ti-dau focu — dise unu panduru.

— Nimenea nu are dreptu se me despartia de acestu omu, inderetru, retrageti-ve. Pandurii se retrase. Atunci pasì inainte dîrectorulu politiei comandandu pandurilorù se me prindia.

— Nimene se nu cutedie a se atînge de acesta femea. strigâ Pintea.

— Panduri faceti-ve detorinti'a.

— Dloru — dise Pintea — impliniti ultim'a rogatiune a unui osândîtu, lasati acesta femee se petreca cu mine, ea este soru-mea.

— Panduri, dati focu.

— Opriti, strigâ Pintea, aveti se vorbiti aveti de facutu cu mine dar' ve juru pre Ddieu nu cumva se ve atîngeti de acesta femee. Lasati-o se esa, si mispuneti ce voiti de la mine? Preutulu inaintâ spre mine, cerendu-mi se me marturisescu.

Retrage-te parinte, nu am lipsa de marturisîre daca vrei se afli pecatele mele intreba pre cei seraci; eu me voiu marturisì inaintea judecatoriului dreptâtii eterne.

— Asiè dar' voiesci se ti-pierdi si sufletulu, adause preutulu?

— Destulu parinte, retrage-te si me lasa in pace.

— Cu parere de reu me departu de tîne fiiule, dar' me voiu rogà pentru sufletulu teu.

— Ti-multiumescu dar' nu am lipsa. Preutulu esì, pandurii me luara si me inchisera intr'unu altu arestu, numai pucinu tristù decatu alui Pintea. Erà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cam catra amèdi candu doi panduri venira se me duca in sal'a de ascultare. N'am voitu se marturisescu nimicu, inse le am apromisu câ dupa ce mi-voiu castigà liniscea sufletului, dupa cateva dile de repausu le voiu face descoperiri interesante. M'am re'ntorsu in arestu; in urm'a promisîunii mele amanara esecutarea lui Pintea. La trei dile me intrebara de nou, le facui câte va descoperiri confuse si neadeverate. Trecuse 15 dile de candu eram in arestu, candu intr'o nopte custodele inchisorei mi-aduce unu biletu de cuprinsulu urmatoriu: „Sperati, Codru veghieza asupr'a vostra.“ Acestu biletu me renascù.

Pentru mine timpulu curgeà nepasatoriu, rabdam cu o resemnatiune santa asupririle sortii. Demaneti'a privirile mele scapandu in liberu prin prè mic'a ferestra a arestului rateciau de alungulu campiei ce se intîndea inaintea arestului meu, ser'a ele urmariau negurele usiore ce treceau preste inchisorea mea câtra loculu fericirii mele. Me intrebam adese, ce voiu devenì, daca acestu arestu intunecosu si umedu va fi mai multi ani locuinti'a mea? Lipsîta de lumina si aieru curatu, apesata de catusie, maltratata prin fome si batâi sîngur'a-mi mangaiere erau paianginii cari locuiau in arestu si paserile cari se dedase a vinì la mine spre a mi-impartì cu ele amar'a mea mancare. Erà o nopte furtunosa, noptea ce precedeà diu'a in care erà sê se esecute mortea lui Pintea; incepui a pierde speranti'a de scapare, desì o voce secreta pareà câ mi-dice „spereza.“ Sicdeam pre petrà ce-mi sierbeà de scaunu candu deodata o voce doiosa strabatù pana la mine. Acesta voce pareà câ se naltia d'in fundulu pamentului; acesta voce misteriosa carea d'in candu in candu pareà a se pierde si a se terminà intr'unu gemetu dorerosu, erà unu suspinu de desperare, unu racnetu de dorere a unei inime ce renuntiase de a mai trai. Ea se traducèà in acestea cuvinte:

„Destulu, destulu o sorte, finesce-a ta lovire,
Inceta de-a mai bate estu sufletu greu sdrobitu,
Ce domnu tîranu ti-dice, séu ce domnedieire,
Despota ti-comanda se bati necontenitu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Candu sbora-a tomnei rece si dura suspinare
Se usca flori si frundie, pre venturi au sboratu,
Eu nu-su decâtu o flore batuta de'ntristare,
O vinturi viforose, de ce dar' m'ati crutiatu.

Vedu colo culmi inalte cu frunti inflorilate,
Sub care riulu trece, suspina, geme 'ncetu,
Curate sunt acum'a, dar' crud'a nedreptate
Le va spurcà rupendu-mi alu dileloru banchetu.

Isbesce dar' isbesce unu sufletu greu sdrobitu
Lovesce nedreptate, nu cercu a te combate,
Câci sîmtiu câ'n curendu mortea-mi va dice : am venitu!
Si-atunci scapandu de tîne, gusta-voiu libertate.

Destulu, destulu dorere, finesce-a ta lucrare
Inceta de-a mai arde, câ-ci or'a a sosîtu,
Er' tu geniu alu mortii, dâ-mi recea-ti sarutare,
Se trecu pre-a tale bratia d'in cestu locu osândîtu."

Candu se finì acestu racnetu de dorere o voce cunoscuta mi-sioptî pre la ferestra „curagiu si paciintia." Urmâ o pausa lunga de tacere, ce fu intrerupta prin unu strigatu desperatu, „ajutoriu." Curendu dupa ace'a usi'a arestului meu se deschise si frate meu Codru se aruncâ in bratiele mele. „Vin'o sora — mi dise elu — nu e de intardiatu." Privirile mele mesurara anca odata arestulu si apoi am urmatu fratelui meu. In curte ne asceptau 50 de fetiori de ai lui Pintea, 50 de bravi, 50 de smei. Toti paditorii arestului erau morti, afara de unulu care conduse pre Codru in arestulu meu si alui Pintea. Esiramu d'in arestu, ne indreptaramu spre codri, câ-ci numai in ei este libertate Mirarea mea fu mare candu intre liberatorii mei aflai si pre Bucuru si Angelin'a, acesti bravi pastori si-parasîra turm'a numai spre a ne liberà.

Ajunseramu intr'o poiana fromosa; fortun'a trecuse, lun'a surideà cu dulcetia, voci omenesci strabatura la audiulu nostru, erau banditii cari ne asteptau si cari pregatîra unu banchetu in onorea capitanului loru. Pre o stanca invecinata se inaltià o locuintia destinata pentru mine si Pintea, o locuintia a carei impregiurime erà insufletita de cele mai fro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mose intîpariri, unde nedreptatea si ur'a nu strabatù nici odata, unde nici o infatiosiare a robiei, a patîmeloru si a mintiunii nu turburá pacea locuitoriloru ei. Tote aretau fermecu, fromsetia si placere, animale, paseri, arbori, flori, stance, clima, ceriu tote erau blande, tote liniscite. Miscarea cea saltatoria a floriloru, murmurulu frundieloru, urletulu unui animalu selbatîcu si rar'a strigare a unei paseri de nopte formà tota vieti'a acelui tienutu. Cas'a erà incungiurata de arburi mari si betrani, pre la polele stancei curgeà in unde turbate unu riurelu de munte. Amu alesu acestu locu anume, crediendu câ acì vomu fi scutîti de rele. Ne recrearamu, dupa finirea banchetului bandîtii se culcara, tota natur'a dormeà numai eu si Pintea preveghiamu.

— Ei gusta placerile somnului — mi-dise Pintea — sê nu-i conturbâmu. Se veghiamu scump'a mea, noi suntemu dedati cu acést'a. Fratii nostri au alesu acestu locu pentru tîne, se uitamu ce amu suferitu, câ ci atunci potemu avè anca dile line si placute, acì domnesce dreptatea si libertatea, acì nu sunt tîrani. Nu vedi tu ce aieru dulce ne incungiura, ce natura blanda, ce espresîuni netulburate. Eu nu potiu remanè nemiscatu la revederea acestoru locuri cari mi-servira de asîlu la antai'a mea intrare in acesti munti, acì petrecui eu ca capitanulu acestoru copii 10 ani, acì visam libertate, onore, gloria si marire, acì tieseam firulu resbunarii mele. Sortea inse otarise altfeliu, si tote incercarile mele pana acumu au fostu desierte, dar' crediu câ daca este deasupra aceloru nuori unu Ddieu alu dreptâtii si libertâtii, elu va ajutà staruinticloru si lupteloru mele. Acumu candu toti dormu, candu suntemu liberi, spune-mi steu'a mea, daca ai suferitu multu d'in caus'a lipsei mele, daca mai doritu si daca mai sperai a me revedè?

— Numai sefirulu asculta intrevorbirea nostra lui dara-i incredîntiezu plangerile mele ca se le depuna la tronulu vergurei Mari'a si se cera gratia, mangaiere si ajutoriu. Parasîta de tîne, de frate-meu si toti bandîtii, nu aveam alta sperantia decâtu in ceriu, care

Muzeul Digital al Românilor Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

credeam, că se va indurà spre mine si me va scapà de suferintie chiamandu-me la sîne. O, decate ori acestea stance nu au resunatu numele teu. Morbosa, fara nici unu ajutoriu, diaceàm pre patulu meu privindu catra ace'a bolta asura, de carea speram sê me apropiu câtu mai curendu. Decâte ori privirile mele nu rateciau pre campia, dar' nu intelniau decâtu pre fratii si sororile mele cari lucrau ca vitele pre sém'a tîraniloru; atunci me revoltam si daca asi fi avutu potere asi fi nimicitu d'intr'odata pre toti tîranii. Veghiam ore intrege pre verfulu stancei, dar' armigulu teu nu se iveà de locu, fric'a mea cresceà si blastemam pre tîrani in a caroru mani ai fostu cadiutu. Candu ventulu suflà prin codru sariam d'in patu crediendu câ audu plangerea unui omu, credeam câ elu te plange pre tîne. Lun'a pareà trista, eu-i adresam intrebâri, dar' ea mai trista decâtu mine mi-respundeà prin lacrime. Noptea me aflà siediendu pre culmea acelei stance, privindu la drumulu ce se intîndeà ca o pânsa inaintea casei mele, demaneti'a se areta, vestitoriulu dilei facundu-si rogatiunea de demaneti'a mi-mareà preveghiarea, me implea de fiori. Campiele sunt pline de omeni, drumurile de calatori numai pre tîne nu te vedeam nicaire. Suspinam, me rogam, plangeam, in urma pierdui si lacrimele, nu mai aveam decâtu dorulu; ceream lacrime de la ceriu si atunci ceriulu petrunsu de suferintiele mele incepeà a se tanguì si a plange, lacrimele lui recorira asta inima, dar' numai pre câte-va momente. Ceream de nou ajutoriulu ceriului, manile mele tremurau ca ramurile unui arburu uscatu la suflarea crivetiului, bocetulu meu se pierdeà indesiertu si numai resunetulu ascunsu in sînulu unei stance repetià cate o nota ca se me torture si mai multu. Natur'a erà fromosa, riulu curgeà cu placere, paserile cantau amorurile naturei, frudiele murmurau incetîsioru, tote pareau miscate numai betranele stance ce me incungiurau si cu eram reci si nepasetorie la cele ce se petreceau in giurulu nostru. Cate odata vedeam vr'unu moritoriu venindu spre munte, o, atunci lumea erà a mea, i tramiteam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

d'in culmea stancei unu „bine ai venitu," dar' vedeam câ se re'ntorce in curêndu, séu lu-asceptam indarnu, elu nu mai sosià. In urma poterile me parasîra si am cadiutu la patu. Dar' suferintiele mele nu se finira acì, am trebuitu se suferu unu arestu de doue lune intr'o pescera infernale a unoru hoti, am trebuitu se suferu arestu de o luna cu tîne, tote acestea nu sciu pentru pecatele mele séu ale parintiloru mei. Acumu suntemu liberi si tu dici sê ne resbunamu, da sê ne resbunâmu câ-ci tîgrulu si hien'a anca o facu acest'a. Daca calci o vipera ea ti-infige veninulu seu si apoi more; asiè se va intîmplà si cu noi: tîranii sunt tari noi i vomu calcà, dar' ei voru morì pote numai dupa ce piepturile nostre voru fi sangerate de morte. Timarturisescu Pinte câ mi s'a uritu cu vieti'a de bandîtu, nu crede câ me temu, nu crede câ sum debila. Candu am siediutu mai in urma pre verfulu acelei stance ceriulu erà nuourosu, ventulu urlà cu turbare, paserea noptii tipà pre stanc'a vecina, arburii secularii cadeau inaintea furìei ventului, fulgerile faceau sê se vedia fundurile celoru mai fiorose abisuri si tunetulu invidîosu de maiestatea unei stance carunte, cu furia tramise o schintee nimicitoria si o franse, muntele bubuià, ferale selbatîee mugiau, acestea scene eu le amiram.

Am luatu parte in lupte, spre a mi-resbunà, am versatu chiar' si sange candu mi-a impusu detorinti'a; tu vedi dara câ nu fric'a, nu lips'a curagiului me face se urescu vieti'a de bandîtu — acesta vietia e prè ostenitoria. Eu nu voiu ca se esimu d'in codri, potemu trai retrasi in acesta forteretia naturale, tîranii celu pucinu acì nu voru da pace. Mai bine se gusti tu langa mine pacea si multiumirea, mai bine ne vomu rogà lui Ddieu pentru usiorarea unui poporu care geme de seculi in robìa, mai bine vomu duce o vietia patriarcale, lasandu-ne de vieti'a cea ratecita de bandîtu. Tu voiesci resbunare dar' acest'a o face si tîgrulu, tu voiesci lupta candu armat'a ta abiè numera 150 de fetiori; spune mi, nu ai mai alege tu finiculu pacii si ros'a amorului in loculu resbelului si alu urei?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Cu cine vrei tu se te lupti? Cu tîranii ? acestu nume nu te infioreza ? ? Cu tîranii carii au ridîcatu resbelu asupr'a creatoriului loru, asupra fratiloru loru, cu tîranii cari sunt atatu de tari, si tu speri anca viptoria ? E greu a invinge pre tîrani, pre ai doilea satanu, pre geniulu ruinii si resbunarii.

Ah! Pinte, asta-di sunt asiè de pucini omeni in lume.Tu vedi câ chiar' ceriulu e in doliu pentru nefericirea omeniloru, chiar' ceriulu se lamenta (tênguie) si versa torinti de lacrime vediendu suferinti'a poporaloru maltratate, dar' tîranii si-batu jocu de lacrimele ceriului. Vin'o mai bine in barc'a iubirii si pre laculu pacei condusi de credîntia vomu gustà ace'a fericire ce ni este iertata acì josu.

— Scùmp'a mea, cerca a domolì turbarea unui tîgru infuriatu, dar' de ur'a mea nu te atînge, candu numai eu asi fi suferitu, candu fratii nostri nu ar' fi maltrâtati sororile nostre desonorate, eu nu asi fi venitu in acesti codri. Tu dîci câ tîranii sunt tari, dar' dorulu de libertate, ur'a si bratiele nostre anca sunt tari. Ur'a ce am juratu nu se va stinge decâtu cu cea d'in urma respirare a mea. O legatura santà e intre vieti'a mea si acesta ura, asiè câtu nu voiu mai urì pre tîrani atunci candu nu voiu mai traì. Nu te indoì de esitulu luptei nostre, nu tremurà de vietia mea candu nu sunt langa tîne, am trei genii cari me scutescu si me apera: Dorulu de libertate, Amorulu teu si Ur'a asupr'a tîraniloru. Adu-ti aminte câ candu cei 150 de voinici m'au alesu de capitanulu loru amu juratu in numele ceriului libertate, resbunare séu morte. Si ce amu facutu noi pana acumu? Nimicu. Se multiumimu Ddieului libertatii câ a incoronatu staruintiele fratiloru nostri, si ni-a scapatu de o morte nemeritata si rusinosa.

Acest'a anca e unu documentu câ vomu invinge, da vomu invinge si cu acesta victoria va fi impreunata si resbunarea nostra. Suntemu obosîti de atâta veghiare, se ne culcâmu dar' scump'a mea — nopte buna!

M'am culcatu si nu m'am desceptatu decâtu in

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

diu'a mare. Pintea si bandîtii tienura o conferintia in carea se suatuira asupra pregatîriloru la lupta. Doue septemane trecura in atari pregatîri. In ajunulu dilei in care aveamu sê incepemu lupt'a Pintea pregatî unu banchetu, tote erau gat'a numai capitanulu lipsîà, elu se departase de demanetia si acumu trecuse de amedi si anca nu se re'ntorse. Deodata unu strigatu unanimu de „ur'a," „traiesca capitanulu" — me facù se intielegu câ Pintea s'a re'ntorsu.

Unde ai intardiatu atât'a capitane, — intrebâ Romanu — ne temeamu sê nu fii çadiutu in vr'o cursa. ?

— Nu ve ingrigiti fratiloru de capitanulu vostru, câ-ci pana candu voiu mai avè o schintee de vietia in mine me voiu totu re'ntorce.

— Ur'a ! strigara toti bandîtii.

— Caus'a intardierei mele este acest'a : Asta-de manetia am descinsu la polele muntelui la bunulu nostru Tom'a spre a lu-insarcinà cu o comisîune in Baia; re'ntorcêndu-me de la elu si ajungendu la pescer'a smeiloru m'am culcatu in apropiarea ei sub unu bradu. In decursulu somnului avui unu visu fromosu si totuodata ingroditoriu; visai câ ne luptam pentru libertate, lupt'a erà crunta, eu me vediu incungiuratu de tote pârtile, dau in drept'a, dau in stang'a candu deodata sabi'a mi se frange. Precandu me aflam sub domnirea acestui visu trist'a cantare a ciuvicei me desceptâ, me ridîcu si eca visulu realisatu. Doi ostasi se apropia si me provoca se me dau prinsu. La acesta provocare le am respunsu prin o descarcatura de pistolu care culcâ la pamentu pre unulu, atunci celalaltu cu sabi'a trasa se repede asupr'a-mi, lu-primescu, lupt'a se incinge cu inversiunare, deodata sabi'a-mi sare in doue bucati; m'am retrasu unu pasu si punendu man'a pre pistolu-i dau focu, pistolulu nimerì si de asta-data, osteanulu se sustienù cate-va minute si cadiù. I-am desarmatu pre amendoi si pornìi de acolo câ-ci audisem larma in apropiare; m'am suitu pre unu piscu si am asceptatu, dupa catu-va timpu o multime de osteni se [illegible] parasîtu loculu de observatiune ca se ve

Muzeul Literaturii Romane Iași
revistatransilvania.ro/mdrr

insciintiezu de pericululu ce se apropia, si ca se ve pregatîti a lu-preintîmpinà. Ve inarmati dar' fratiloru ca se fiti gat'a, apoi ne vomu pune la mesa.

— Capitane, dâ-ni-i pre man'a nostra, — adause Magureanu — dieu si apoi se te miri numai ce vomu face. Lasa-ne se-le pregatîmu noi o venatore de minune.

— Nu fratiloru, paciintia anca, lasati-i se incepa ei ataculu. Acumu aideti la mesa.

Sub decursulu banchetului Pintea ridîcâ acestu toastu:

„Fratiloru! Sunt 10 ani decandu eu ostenitu de nedreptatile omeniloru mi-am cautatu unu locu de scapare si de pace in acesti munti. De diece ani asceptu ca se mi se imultiesca numerulu armatei mele spre a combate nedreptatea si robi'a. Sum multiumitu câ adi ati juratu sub flamur'a mea 300 de bravi. Fratiloru, e tîmpulu sê lasàmu codrii si sê ne re'ntorcemu in sînulu societâtii d'in care am esitu. Trebuie se implinimu juramentulu ce lu-amu facutu, se ne luptâmu pentru libertate séu se morimu. Sê ne incredemu in noi insi-ne câ-ci atunci potemu face multu. Eu credu câ fia care d'in voi cugeta asemenea, credu câ fia care doresce se vedia caminulu parintescu, de ace'a trebuie se incetâmu d'a fi bandîti, de acumu inainte vomu fi luptatori ai libertâtii séu martîri ai patriei nostre. Ve cunoscu forte bine, si credu câ daca asi avè numai o mie ca voi asi sustienè lupt'a cu o lume intrega. Sciu câ descuragiulu si tém'a nu a sarutatu nici odata inim'a vostra. Incredeti-ve in mine precumu me incredu si io in voi. Nu vi ceru de câtu sînceritate si unire, curagiu, tarìa de sufletu si credîntia in otaririle nostre. Noi nu trebuie se formâmu o ceta de condemnatu, o ceta fara sufletu si Ddieu, ci d'in contra o trupa a careia scopu si detorintia este a se luptà pentru libertate. Eu credu câ vomu invinge, dar' se pote ca se si pierdemu lupt'a, inse atunci posteritatea celu pucinu va vorbì cu pietate de noi si va versà o lacrima de condolere candu ca ne amu luptatu pentru libertate si amu moritu ca martiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Noi suntemu indreptatiti la resbunare, la lupta, câ-ci suferinticle nostre si ale fratiloru nostri ni dau acestu dreptu. Sê bemu fratiloru si sê ne ospetâmu, câ-ci mane ne vomu apucà de lucru si ori vomu invinge ori vomu morì. In triumfulu causei nostre si in sanetatea vostra inchinu dara acestu pocaru."

— Ur'a traiesca regele codriloru, traiesca capitanulu nostru! respunsera toti bandîtii.

Erà pre la capetulu banchetului candu unu sunetu i facù pre toti sê parasesca mes'a si se puna man'a pre arme. Eu intru in casa, curêndu dupa ace'a venì si Pintea.

— Pinte, mie nu mi-este bine, nu sciu ce presîmtire am.

— Te ai ostenitu prè multu scump'a mea.

— Privescc, dupa acea stanca e unu omu armatu, eca alu doilea alu treilea, o sunt o multime.

— Sunt ostasii cari voiescu se ne prinda. Trebue se te lasu pre unu minutu ca se dau de scire fratiloru mei.

— Pintea esì in usi'a casei si comandâ la arme. Bandîtii merse se preintîmpine pre inimicu.

— Fratii mei me astepta, ei au lipsa de presînti'a mea, trebuie se me ducu.

— Ce feliu si tu vrei se me parasesci?

— Detorinti'a mi-comanda se me departu.

— Si tu credi câ eu asi potè remanè acì precandu tu te lupti? Pinte anca nu me cunosci.

— Pentru ce se te espuni scump'a mea, remani câ-ci voiu tramite pre Codru ca se fia cu tîne pana la re'ntorcerea mea.

— Pana la re'ntorcere? dar' daca acesta re'ntorcere va fi eterna?

— Nu cugetà la morte regin'a mea.

— Ba cugetu Pinte, si la ide'a mortii tale totu deun'a tremuru; eu nu voiu ca mortea ta se remana neresbunata, si pentru ace'a voiescu se te insotiescu pretutîndeni, ca se ti-vinu in ajutoriu in ore de periculu si ca sê cunoscu pre ucidietoriulu teu spre a resbunà mortea ta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ti-multiumescu Florea mea, dar' de asta-data te rogu remani acì.

— Bine, ti-implinescu dorinti'a mergi insotitu de iubirea mea si Ddieu incorone cu laurulu invingerei lupt'a ta.

Pintea esì, bandîtii lu-urmara cantandu arie de lupta si voinicìa. Preste pucinu frate meu intra la mine, neasiediaramu pre patulu meu si vorbiramu asupr'a luptei celei mari ce aveamu se incepemu in diu'a urmatoria; Codru erà forte agitatu o presîmtire intunecosa lu-tulburà.

— Triste tîmpuri sunt acestea in care traimu sora, mi-dise Codru, asta-di numai nedreptatea, blastematìa si coruptiunea domnescu in lume, poporulu geme in robìa, câile luminei i sunt inchise si elu nu are altu dreptu decatu a lucrà pre sem'a altor'a si a suferì, elu nu pote nici chiar' a se plange, elu versa lacrime dar' nu-i e iertatu a plange. Patria, onore, consciintia sunt marfe de vindutu cari se cumpànescu cu bani, aurulu sînguru e reguletoriulu lucrariloru omeniloru; pretutîndeni intelnesci moime, pretutîndeni fetie mascate, pretutîndeni amagitori, pretutîndeni lotri. Daca ar' invià asta-di acelu vechiu intieleptu, care cautà omenii cu lamp'a, ar' aflà atâtu de pucini incâtu tristu si desperatu ar' morì era-si indata. Poporulu este unu centru in giurulu caruia se aduna toti, dar' nu spre a-i face bine ci spre a lu-suge pana la osu, a lu-maltratà, alu batujocorì si insielà.

Pentru elu numai nesciintia, supunere orba, si suferintia, pentru elu nici unu dreptu, nici chiar' acel'a a potè rechiamà, a se potè plange asupta celui ce ludespoie si tîraniseza; si-apoi totu-si poporulu face patri'a, poporulu o apera, poporulu dâ contributiune, poporulu dâ ostasi, poporulu si-dâ munc'a, si-dâ sangele séu si pentru tote acestea ce primesce? Despretiu si neconsîderare. In numele lui in numele suveranitâtii lui se facu tote, o potenti ai lumei nu luati numele poporului in desìertu, câ-ci acel'a va moscenì lumea, acel'a ve va mostenì si pre voi. — Sor'a mea, tu scii câ anca d'in tînerepia am suferitu forte multu si numai in bratiele tale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

aflam mangaiere si compatîmire. Am suferitu sora, pentru câ sum nascutu d'in poporu pentrucâ nu am voitu se intru in corulu celoru ce monopolisau dreptatea si despoiau poporulu. Am fugitu d'intre tîrani, am esitu d'in societatea loru cea corupta si larvata, am cercatu in munti unu asilu; nu sciu ce sorte me ascepta, dar' presîmtiu câ voiu avè unu capetu reu.

— Nu desperà frate, porta cu resemnatiune cununa de spini ce ti-e otarita, despretiuesce dorerea si fi barbatu in tote.

— Despretiuescu dorerea sora, sciu bravà tote, dar' mi-pierdu cumpetulu, sufletulu mi se amaresce la intrebarea ce mi-o facu adese ori insu-mi: „ce va devenì poporulu romanu daca elu si mai departe va fi unu jocu alu destinului, o viptîma a despotîsmului. ?"

— Curagiu frate, Ddieu nu parasesce pre cei nefericiti pana in capetu.

— Eu nu ceru pace, nice fericire, acestea nume mi-sunt necunoscute, aruncatu d'in stance in stance, impinsu d'in abisu in abisu n'am intîmpinatu decatu tîcalosìa, tradare, si nedreptate. Precandu nai'a victiei mele invinsa de furtune se franse numai o scandura remase carea me scapâ dela morte, ace'a ai fostu tu scump'a mea sora.

— Frate, lasa trecutulu, uita-lu, candu sufletulu omului e trudîtu, inim'a lui sdrobita de nedreptâti si suferintie pentruce sê se mai intorca in trecutu? Noi trebue se traimu pentru venitoriu, semonti'a ce o vomu semenà-o noi o voru culegè-o urmatorii nostri.

— Urmâ o pausa lunga de tacere, apoi Codru ca desteptatu d'intrunu visu, mi-dise: Da, ai dreptate, trebuie se uitu trecutulu, trebuie sê cugetu la venitoriu, sê traiescu pentru elu. Sufletulu mi-e in pace, nice o patîma nu mai conturba acesta fantoma de mormentu, acestu atomu necunoscutu, doreri si suferintie fugu, tote acestea mi-prevestescu o schimbare mare. Decumva io voiu morì draga mea sora, nu uità pre Codru, roga-te pentru sufletulu meu, me imormenta langa cas'a ta ca se fiu pururea in apropiare de tîne, pune unu bradu la capulu meu care se spuna calatoriului câ anca unu neno-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

rocitu a ajunsu in portu. Vin'o, imbratiosieza-me sor'a mea acest'a pote fi cea mai d'in urma.

Am imbratiosiatu pre frate meu si am eruptu in plansu, cuvintele lui dise in tonulu unui profetu me miscara adêncu. Dupa o pausa lunga de tacere Codru me invita sê esimu pre pisculu lui Pintea, care erà culmea cea mai inalta a muntelui Ros'a. Candu deshise Codru usi'a o voce poterica strigâ „opresce-te," erà unu conducatoriu de hoti si doi osteni, hotiulu erà chiar' acel'a care plagise mai inainte pre frate meu si care ne arestase in cavern'a cea infernale d'unde numai dupa doue lune poturamu scapà. Frate meu respunse cu o descarcatura de arma carea culcâ la pamentu pre unulu d'in soldati, hotiulu si celalaltu soldatu atacara acumu de doue parti pre Codru; dupa o lupta crunta frate meu desarmâ si pre celalaltu soldatu.

Precandu frate meu mandru de succesulu luptei loveà ca unu turbatu, unu altu soldatu suindu-se pre d'in dosulu stancei se rapedì cu pumnalulu in mana spre alu asasînà; dar' nu apucâ sê si-implinesca propusulu câ-ci eu cu o descarcatura de arma l'am desufletitu. Remase numai Codru si hotiulu, lupt'a acumu erà egala in privinti'a numerului, nu inse si a poteriloru câ-ci frate meu a sustienutu lupt'a cu trei, poterile lui mare parte erau storse. O lovitura forte a lui Codru desarmâ pre hotiu, carele cadiù in genunchi si cerù iertare. Fatia cu unu ucidietoriu nu are locu grati'a-ì respunse Codru. Dar' cine esti si pentru ce ai voitu mortea mea? — Eu sunt unu omu batutu de Ddieu si despretiuitu de omeni — adause hotiulu. M'am facutu instrumentulu diavolului si alu tîraniloru, am despoiatu si am ucisu, am amagitu si am tradatu tote aceste le am invetiatu de la boieri. Pedeps'a ceriului trebuià se me ajunga odata, viersulu viptîmeleru mele trebuià se fia auditu in ceriu, sangele loru striga resbunare si eca-o inaintea mea. Nemese nu uita nici odata, ea dice câ pecatulu vechiu aduce osanda noua, ea dice „dinte pentru dînte." Ti-am cerutu gratia dar' numai pentru cate-va minute si nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mi-ai acordat'o, ei bine numai cinci minute me mai asculta si apoi finesce cu mine. Am unu frate si o sora cari traiescu anca, dar' nu sciu unde, sunt mulți forte multi ani de candu nu i-am vediutu, o cumu asi dorì se-i mai vediu odata. Daca cumva-i vei întelnì spune-le sê se roge pentru sufletulu meu si se nu me blasteme. Eu me numescu Petru, deci spune câ m'am luptatu si am moritu ca unu bravu, spune acest'a fratelui meu Codru.“ Candu finì aceste cuvente ca unu demonu se repedì asupra lui Codru, lu-strinse in bratie si pornì cu elu in fuga spre marginea abisului. Eu alergai in urm'a loru, strigandu-i pre nume, dar' nainte de a ajunge vocea mea pana la urechile loru d'in naltimea stancei Petru se aruncâ cu Codru in abisu. La inceputu nu poteam crede in realitatea acestei scene, tote mi-pareau unu visu, dar' dupa câte-va minute de reculegere me grabìi spre abisu, in marginea lui aflai pumnalulu lui Codru si unu cutîtu pre care lu-daruise tatalu meu lui Petru precandu elu erà pastoriu la munte. Ce sorte cruda me urmeresce — cugetai in mine — deodata pierdui doi frati, nu mai aveam pre nime in lume decatu pre Pintea, dar' pentru vietì'a acestuia inca eram ingrigiata. Petru pierdutulu meu frate a fostu acel'a care a plagitu pre Codru si care m'a arestatu pre mine, dar' aceste elu le-a facutu nesciindu câ cine suntemu, necunoscundune. Ce fericire daca acestu frate s'ar' fi descoperitu mai de nainte, ce multiumire pentru mine de a lucrà la reintorcerea, la indreptarea unui ratecitu, dar' ceriulu mi-a refusatu acesta placere. Voiam se descindu ca se-i cautu, dupa o nisuintia indelungata mi-succese a descinde in fundulu abisului — prin care dupa cumu mai amintîsem curgeà unu torinte, me apropiai de riu care intr'unu locu se adunà intrunu basinu de granitu formandu unu lacu.

Am cautatu dar' indesiertu, câ-ci nu am aflatu nicaire pre fratii mei, pote torintele care crescuse prin ploie, i-a rapitu in undele sale si i-a dusu mai departe. Eram la polele stancei de pre acarei culme fratii mei cadiura in prepastia, odata privindu in susu, vedu unu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cârdu de paseri cari voiau se despute regelui loru o bucata de carne, de sîcuru ace'a a fostu carne d'in trupulu fratiloru mei, mai in jiosu erá o peleria, aprope de ea o parte d'in vestimentulu lui Codru, pre unu coltiu alu stancei mai d'in jiosu erá o alta bucata de carne. Precandu priveam acestea remasitie triste ale fratiloru mei, precandu eram absorbita in privirea acestei scene, nisce voci omenesci d'in apropiare me facura se tresaru, erau doi ostasi insotiti de unu hotiu. Eram in periculu d'a cadé in manile loru, alta scapare nu erá decatu pescer'a vecina, deci prindu fug'a spre ea, ostenii me urmarira, doue descarcature de arma sunara in urm'a mea, dara scapai fericesce in pescera. Fugeam ca o nebuna fara de a cugetà la periclulu ce me poteá preintîmpiná ací, cu catu inaintam in pescera cu atâtu lumin'a scadeá si intunereculu crescea, dupa ore care timpu lumin'a desparú cu totulu, intunereculu devení orbu, in urm'a mea audiam pasurile urmaritoriloru mei, de a drept'a in ore care adêncime curgea riulu. In fug'a mea de odata me lovescu de unu parete alu pescerei si cadu, o sudore rece insocita de unu fioru, mi-scaldá trupulu, poterile me parasira, dar' fremetulu pasiloru persecutoriloru mei mi-a redatu poterile pierdute, pentru câ mai voiam sê moriu decatu sê cadu in manile loru, dupa cate-va minute me reculegu si me scolu cu resolutiunea mai bine se me aruncu in prapastia decâtu sê devinu prinsoniera, mai bine preda undeloru decâtu viptima tieraniei. Dupa ore cari cercetari aflu câ pester'a ací se angusteza, intr'ace'a radii dela luminele urmaritoriloru mei ratecindu-se pana la mine mi-descoperira inainte o gaura ca o gura a infernului carea se deschideà dreptu in diosu, me incercai a o trece, dar' indesiertu. Afara ploá, pescerá urlá si se cutremurá sub loviturele tunetului, torintele crescundu mugiá cu turbare, persecutorii mei se apropiara intr'atât'a câtu luminele loru mi-pareau ca doi luceferi ratecitori, ca nisce faclie infernale portate de demoni. Nu erá tempu de pierdutu, mai cercu odata a trece miculu abisu ce mi-oprí pasulu, dar' indarnu, intr'ace'a aflu in paretele stangu o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mica caveuna (caverna) carea se deschideá in susu, me tragu in ea, me incercu se me suiu, intr'unu tardíu si ací mi se inchise calea, despoterita, desperata si mai nesciindu de mine cadu la pamentu. Am remasu mai multu tempu in acesta stare d'in carea me desceptâ sosirea urmaritoriloru mei. Deodata audu unu fremetu mare urmatu de blasteme si injurature, curendu dupa aće'a urmâ unu strigatu doiosu si desperatu de „ajutoriu.“ Ei si-au sapatu mormentulu voindu alu sapá alu meu, cugetai in mine descindiendu, candu am ajunsu diosu in pescera erá intunerecu ca in iadu, si tacere, pre somne persecutoriloru ací li se stinse lumin'a si ratecindu cadiuse in abisu. Am cerutu ajutoriulu ceriului si m'am pornitu inderetu, in urma ajungu afara. Me grabescu spre casa, copii codriloru se re'ntorsera, Pintea me asceptá.

— Unde ai fostu regin'a mea, o câtu m'a neliniscitu lipsirea ta d'acasa?

— Am fostu se cautu pre nefericitii mei frati.

— Ce voiesci sê dici draga, esplica-te?

— Voiu se dicu câ tu ai pierdutu unu bravu si eu — cu am pierdutu asié de multu, câ-ci Codru a incetatu d'intre cei vii.

— Dar' cumu, prin ce intîmplare?

Am enaratu lui Pintea trist'a morte a fratiloru mei si intimplarea mea in pescera, elu me consolâ, planse impreuna cu mine pre fratii mei cadiuti. Mi-spuse dupa ace'a câ ei invinse, câ inimicii sunt infransi. Sorele apucase dupa stanc'a numita de câtra copii codriloru „Pisculu lui Traianu,“ prin urmare erau aprope 8 ore de sera, Pintea dede ordinu ca sê se faca pregatîrile de lipsa, câ-ci la nopte vomu incepe lupt'a. La 11 ore d'in nopte copii codriloru se pusera in miscare, candu ajunseramu la polele muntelui intîmpinaramu o ceta numerosa de frati de ai nostri dela sate armati cu lanci, furce, cose si imblacíi. Ne imbratiosiaramu cu acesti frati iubiti si plecaramu spre Baia. Eram aprope de Baia, lun'a si-facuse calea jumetate, prin urmare er'a or'a un'a dupa mediulu noptii. O parte a trupei incungiurara Bai'a, cealalta intrâ in ea cantandu, ajungundu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

la port'a cetatii o aflâmu inchisa, dar' in urm'a lovitureloru ce le primí se franse, intramu, intr'ace'a pandurii ne oprescu mersulu, lupt'a se incepe, dar' tienù pucinu câ-ci pandurii depunu armele, cetatea s'a predatu. Pintea suflâ d'in bucinu chiamandu la sine pre ostenii sei, dupa ce se adunara plecara spre aresturi unde jaceau, unde putrediau atâti'a frati de ai nostri nevinovati, atâtea viptîme ale tîraníei. Aresturile se deschise, osândîtii fura liberati. Cetatea remase incungiurata, er' ceilalti copii ai codriloru se asiediara in corturi, Pintea tocmai se pregatîà se faca o cercetare prin cetate, voià sê se stravestesca candu o deputatiune d'in partea cetatieniloru cere audiintia. Deputatiunea fu primita, in fruntea ei erà unu preutu romanu care vorbì astfeliu lui Pintea: „Capitane, depunu la petiore-ti sîmtiemintele de supunere si devotamentu ale concetatieniloru mei ti-jura credîntia, si te roga ca se binevoiesci a crutiá cetatea "

— „Fratiloru, nu am venitu ca se ve rapescu averile nice se ve predezu cetatea, nu fratiloru, ci am venitu ca se combatu despotismulu, se punu capetu roblei. Acestu pamentu e pamentu romanescu, acesti munti sunt munti romanesci si ei asta-di sunt in manile strainiloru, romanulu, adeveratulu mosteanu si domnu alu acestui pamentu santu e robu, e strainu, e numai suferitu in patri'a sa strabuna. Legiunea mea, e legiunea copiiloru codriloru, legiunea luptei celei sante a libertâtii. Fiti in pace, fiti linisciti fratiloru, mergeti spuneti cetatieniloru se depuna ori ce frica, câ-ci fratii mei sciu respectà santuariulu familiei, numai catu se nu provocati lupt'a, se nu ve atîngeti de ostenii mei câ-ci atunci nu stau bunu pentru nimicu.

Acestea locuri, acestea tienuturi sunt locuite de frati de ai mei, sunt domnulu acestoru locuri de acumu inainte, si fiindca eu sunt unu copilu alu libertâtii, voiescu ca catu tiene domni'a mea se nu fia decatu omeni liberi; de acumu inainte toti sunt liberi, toti egali inaintea legii, toti au parte la munti si la pamenturi. Retrageti-ve dar' si nu uitati câ sunt domnulu vostru." Deputatiunea se retrase. Pintea insocitu de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mine si de cinci bravi ai sei parasì cortulu spre a cercetà cetatea si a veghià ca ostenii sê nu faca escese. Eram in dreptulu unei biserice romane, carea mai tardìu fu rapita dela romani si d'in carea asta-di nu remase decatu unu turnu tristu si sînguratecu, candu deodata ne vedemu atacati de o ceta cam de 30 de insi cari strigau mereu: „la arme, morte telhariloru romani.“ Cinci insi cari erau inainte ne atacara, dar' nepotendu sustienè lupt'a se retrase injurandu si chiamandu pre ceilalti intru ajutoriu. „Dati focu hotiloru“ sunara mai multe voci de odata. Vedindu câ nu vomu potè sustienè lupt'a cu ace'a ceta turbata si numerosa fiindu aprope de biserica si fiindu usi'a deschisa intraramu in ea si incuiaramu usiele. Cet'a acea de conjurati carea ne ataca tramese unu omu ca se se suie in turnu si se traga clopotulu intr'o dunga ca in tempuri de nenorocire. Omulu nu a avutu tîmpu sê traga clopotulu câ-ci l'amu ajunsu indata, ajungundu la clopote esiramu in ferestre spre a vedè ce facu cei ce ne atacara. Biseric'a erà incungiurata, unii voiau se forticze usiele dar' o voce poterica i-au opritu. Ceriulu erà investitu in nuori, ici colea se aretau cate unu punctu seninu, lun'a se areta intr'unu atare punctu, ne folosîramu de acestu surisu tristu a domnei noptii spre a face o revista asupr'a cetâtii, corturile tote erau luminate precumu si tote casele ce incungiurau acé'a piatia, numai in strad'a in care ne atacara pre noi nu diariàm nice o lumina. Am disu lui Pintea ca se sufle d'in bucinu spre a da de scire braviloru sei câ suntemu in periculu, elu insc nu voì, dicundumi ca sê crutiâmu precâtu vomu potè versarea de sange.

In tempu mai pucinu de o ora se adunase in giurulu bisericei o multime de cetatieni cari injurau si voiau se strice usiele bisericei pentru a intrá spre a ne prinde; Pintea d'in ferestr'a turnulni priveá acea céta turbata si amenintiatoria cu linisce. Precandu multimea strigá „morte telhariloru,“ Pintea luandu o caramida o arunca josu dicundu „tieneti,“ esemplulu lui Pintea lu-imitaramu cu toti, caramidele cadeau mai fara intrerupere asupra multimei. In fati'a acestei cutediantie furi'a multi-

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mei crescù si pote ar' fi si frantu usiele bisericci daca nu i-ar' fi impiedecatu o ploie ce cadea ca in torinti. Multimea se retrase remanendu cati-va vighiatori in giurulu bisericci. Pintea ne dise ca se descindemu in biserica, lu-urmaramu pana la altariu. Nu pierdusemu curagiulu, cu tote aceste la ide'a de a cadè in manile inimiciloru nostri sufletulu meu se tulburà, dar' in acestea momінte nenorocose cautai mangaiare si ajutoriu in rogatiune, genunchiulu meu se plecâ inaintea altariului, budiele mele sioptira o rogatiune si dorerile sufletului mi se mai alinara. Me rogai mai multu tempu si cugetai la sortea cea trista a omului. Se dice câ omulu e creatu pentru fericire, cu tote aceste indesiertu o cauta câ ci nu intelnesce decatu suferintie, nenorocire si mai in urma unu mormentu rece. Daca suntemu creati pentru fericire si acì pre pamentu nu o aflamu, ne astepta ea ore d'in colo de mormentu? La acesta intrebare ne deslegata sufletulu mi se tulburà, mintea mi se ratecià. Indesiertu vomu cautà o fericire duratoria, câ-ci nu o vomu aflà nici odata, chiamarea nostra e se facemu bine, se iubimu si se credemu, sortea nostra e se rabdâmu si se sperâmu ; portamu cu noi dorulu trecutului, suntemu nemultiumiti si plangemu presintele, si speramu in venitoriu. De cate ori cup'a unai amicu nu lovesce pre a celuialtu, decate ori nu ne uitamu pre noi insine, uitamu lumea intrega pentru o singura fiintia, decate ori nu suntemu veseli si ne deschidemu inim'a la cele mai dulci si fromose sperantie ; decâte ori sufletulu nostru nu se legana in barc'a sperantiei pre marea dulciloru ilusiuni de fericire, decâte ori tota fiintia nostra este inundata d'unu profumu ceresciu de pace, multiumire si indestulire cu sortea nostra dar' potemu numì acest'a ore fericire? Nici decatu, amagirea, desteptarea amaresciu si acesta fericire. Au dis'o altii innainte de mine câ tote pre pamentu sunt visa gole , acesta disa e prè adeverata. Vieti'a e ca o arte, pre care trebuie omulu se o studieze daca nu voiesce ca se vedia de tempuriu frangandu-i-se vasulu fericirei pre furiosulu oceanu alu lumei; elu trebuie anca de tempuriu a se dedà cu su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ferinti'a, socia nedespartita alui pana la mormentu; e grosavu destinulu omenimei, e infioratoriu a vedé cumu trecu tote cu iutiel'a fulgerului si fara de a se mai re'ntorce: ei bine ce pote face fiintia omenesca in fati'a acestoru schimbari, acestei neconstantie, unde se-si caute consolatiune si taria contra lovituriloru sortei? Singur'a lui mangaiere e credînti'a si speranti'a, singur'a taria e tari'a sufletului, e a privì cu acea-si indîferintia vieti'a ca si mortea.

Douesprediece ore sunase, candu Pintea intrerupse tacerea.

— Daca tîranii ne persecuta Ddieu ne protege, nu desperà scump'a mea.

— Dar' ce vomu face noi acì? Tu ai vrutu resbunare, ei bine unde, cumu, pre ce cale o voiesci? Tu vrei resbunare si era resbunare?

— In faci'a acestui altariu, a acestoru imagini sante in fati'a lui Ddieu am se-ti descoperu unu lucru ce am voitu se ti-lu spunù anca de multu.

— Urmeza, eu te ascultu cu reverintia si tacere.

— Secretele mele sunt secrete de amore si resbunare. Tu scii câ noi trebuie se ne luptamu pentru libertate si totuodata se ne resbunamu, pentru acest'a anca in acesta nopte trebuie se esimu d'acì, am aflatu eu si acestu midilocu, dar' anca n'a sosîtu or'a. Tu scii câtu te iubescu, tu vedi câ nu mai ai pre nime in lume decâtu pre mine, fii dar' mires'a mea, dâ-mi man'a câ-ci regele codriloru se và arctà domnu de acesta mana.

— Primosce acesta mana Pinte si roga impreuna cu mine ceriulu ca se binecuvinte legatur'a nostra.

— Acesti santi ce ne incungiura sunt marturi ai legaturei nostre, ei voru binecuventà logodîrea nostra.

Noptea erà infricosiata si plina de flori, ploi'a nu incetase anca, tunetele si fulgerele se urmau mai fâra intrerumpere; deodata unu sunetu infricosiatu insotitu de unu cutremuru ne pusera in uimire, doue tunete lovise biseric'a, o parte a paretelui dreptu cadiù, vighiatori unii fura loviti de tunetu altii inspaimentati fugira. Preste pucinu ploi'a incetâ, ceriulu incepù a se

Muzeul Literaturii Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

inseninà. „Ddieu ne scutesce si ne ajuta“ eschiama Pintea dicundu se-i urmâmu. Esiramu d'in biserica luandu drumulu ce ducea la corturile braviloru lui Pintea. Vieti'a in corturi erà forte inimata, copii codriloru si-petreceau; candu ne apropiaramu mai tare de ei audiramu cantulu lui Pintea, unu cantu simplu dar care entusiasmà pana la eroismu pre banditi. Ajunseramu la corturi si intraramu in cortulu lui Pintea, dupa ace'a Pintea dede ordinu lui Vulturu secretariulu seu si unulu d'in cei mai bravi se pregatesca mes'a. Preste pucinu tempu tote fura gata si ne asiediaramu la mesa, ne restauraramu, apoi Pintea luandu unu pocaru cu vinu si ducundu-lu la gura dise: „ah! de ce nu e acestu vinu picaturele cele d'in urma de sange tîranescu. Anim'a-mi e neliniscita, cugetarile triste, vinele-mi ardu casi candu ar' curge prin ele in locu de sange plumbu topitu, totu corpulu mi-arde, dar ah, acesta flacara numai o ploie de sange inimicu, de sange tîranu ar' fi in stare a o stange. Sange si ér' sange, da, câ-ci spre a ajunge adi la libertate trebuie se trecì prin torinti de sange, trebuie se imbraci natur'a fereloru selbatice. Triste tempuri, trista lume, nefericite popora. Asi fi doritu d'in tota inim'a ca se nu versu sange omenescu, asi fi voitu se incungiuru acesta deprindere carea dejosesce si selbatecesce pre omu, dar' dorinti'a si vointi'a mea au fostu desierte, câ-ci spre a potò resturnà tiranì'a, spre a detronà robi'a, se cere a trece prin botezulu sangelui.“ — Dupa ace'a dise lui Vulturu se-i aduca cele cinci crescete de tirani, care aducundu-le si tornandu vinu in ele, beuramu cu totii d'in ele cerendu morte tuturoru tiraniloru. „Se bemu fratiloru, adause Pintea, se golimu aceste pocare in triumfulu causei nostre, in triumfulu libertâtii! Traiesca romanismulu! Ura! respunseramu toti comesenii. Pintea se esaltase, ilusiunile lui de libertate, gloria si marire ér' lu-preocupau. In acestea momente de estasu Pintea luandu o cupa in mana incepù a cantà:

„Multu mi-place cup'a plina
S'o privescu, s'o desiertezu
Si-a ta gura scumpa dina
S'o sarutu, s'o amirezu

Muzeul Digital al Românilor
revistatransilvania.ro/mdr

Libertate si iubire '
Pre voi numai ve adoru
Caci voi dati-mi fericire
In voi inecu alu meu doru."

Petrecuramu mai tota noptea in consuatuiri a supra situatiunii si asupr'a celoru ce avemu se facemu. Erà despre diua candu Morfeu me invita se me legene pre bratiele sale si fiindu cà sufletulu mi-erà obositu, corpulu ostenitu am urmatu acestei invitatiuni. Esemplulu meu lu-imitara si ceilalti. Curendu se facù linisce in tote corturile si nu mai audiam decâtu pasii cei regulati ai vighietoriloru. Abiè adormìi si unu visu infricosiatu me cercetâ, visai cà eram la lupta, Pintea infruntea braviloru sei se batè ca unu smeu, deodata unu racnetu inadusitu esì d'in pieptulu lui, apoi sangele erupse cu violintia d'in inima-i, Pintea erà ranitu, dar' ranitu de morte, l'am luatu in bratia, i-am legatu ran'a si voiam se lu-strapunu la cortulu lui candu elu cu o voce debila mi-dise: „E tardìu scump'a mea, eu moriu, adio fii fericita." Candu me am desteptatu inim'a mi-batè ca si candu ar' voì sê se rupa, cugetele mi-erau triste, fruntea grea, mintea ratecita, suspine profunde esiau d'in pieptulu meu pre care pare cà lu-apesà o stanca, d'in ochii mei curgeau lacrime. Am cugetatu multu la acestu visu infricosiatu, me leganam intre bucuri'a cà e numai visu ér' nu realitate si intre tém'a cà pote sê se si implinesca. N'am datu nici odata crediementu visuriloru, dar' candu cine-va iubesce se teme de totu ce ar' potè aduce nenorocire asupr'a personei ce iubesce, candu cine-va iubesce se teme pana si de visuri. Lun'a salutà cu dulcetia natur'a adormita, tacere domnià in giurulu meu, si fiindca acumu somnulu me parasîse, incepui a cugetà asupr'a situatiunii lui Pintea si a mea, dar' nu sciu pentruce totu-deun'a me preocupau nisce presîmtiri triste si negre candu me predam la atari cugete. Voiamu se scapu de aceste cugete, deci me imbracai si esìi in usi'a cortului ca se amiru frumsetiele unei nopti de vera luminata de luna; tacerea cea secreta, linistea cea religiosa a naturei, asurulu semenatu cu

Muzeul Digital al Literaturii Române
revistatransilvania.ro/mdr

flori de auru si surisulu. celu melancolicu alu domnei umbreloru mi-recreara sufletulu si mi-inaltiara inim'a la Ddieu. Am remasu mai multu tempu absorbita in amirarea frumusetieloru naturei, dar' candu vediui câ diorile se areta cu unu surisu ceresc pre budie, intrai era in cortu, m'am asiediatu in asternutu rogandu pre Morfeu ca se torne asupr'a-mi balsamulu seu alinatôriu si recrectoriu; dar' indesiertu lu-chiamam, câ-ci nu viniâ, se parca câ fuge, parasîndu-me in pred'a unoru cugete si presimtiri posomorite; totu-si in urma mi-ascultâ rogatiunea si adormîi era-si. Am dormitu unu somnu dulce si linistitu neintreruptu de nici unu visu uritu, d'in care me desteptai numai in diu'a mare.

XV.

Erà 15. augustu an. 1703., diu'a erà fromosa, placuta si plina de poesîa, erà un'a d'in acele dile in cari cetatianulu molesitu si inchisu intre zidurile caseloru arde de dorulu de a se pote face unu fluture spre a sburà d'in flore in flore pre campiele suridietorie. Unu orologìu d'in apropiare batecà a lene si cu unu tonu melancolicu 8 ore candu Pintea dede ordînu lui Bala Ursulu unulu d'in cei mai credîntiosi si curagiosi copii ai codriloru, ca se merga la cas'a cetâtii si se dee de scire ca catu mai curendu se-i se infatiosieze fruntasii cetatii. Eu eram trista si pre ganduri, Pintea se apropia de mine me prinde de mana si me intreba pentru ce sum trista, ce mi-lipsesce?

— Asi voì se fiu vesela Pinte dar' nu potiu, pacea sufletului m'a delasatu si apoi scii câ candu pierdemu acestu margaritariu scumpu, candu suntemu lipsiti de profumulu acestei flori ceresci, atunci ne lipsesce totulu; deci nu me intrebà de ce sum trista.

— Cuvintele tale me petrundu aduncu regin'a mea, eu nu potiu privì lacrimele tale fara se fiu miscatu si atînsu; de mai multe ori te am vediutu trista si melancolica, de mai multe ori am surprinsu cate o lacrima pre fatia ta, fara de a fi cercatu dupa caus'a, dupa isvorulu melancolici si lacrimeloru tale. Tu esti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

amic'a mea, esti mai multu, tu esti mires'a mea, si scii cu câta tîneretia si focu te iubescu, deci deschide-mi portile inimei tale, pune-me in pusetiune ca se alungu melancolî'a ce te rode, si se secu lacrimele tale. Spune-mi ce te dore, ce-ti lipsesce; de ce esti trista.

Precandu se nesuià Pintea se mi-indulcesca intristarea, se me console, pre fati'a lui erà tîparita dorerea ce o ascundeà in fundulu inimei sale. Elu erà preingrigiatu si tristu, preingrigiatu pentru venitoriu si tristu pentru tristeti'a mea.

— In numele iubirii nostre te rogu nu fi trista — mi-dise Pintea — nu desperà daca pre ceriulu fericirii nostre se gramadescu nuori negri si posomoriti; ce, au nu sîmti tu in tîne ace'a tarìa de sufletu, ace'a fortia a spiritului care ti-dice: „iubesce, crede, nu desperà nici odata ?“ Da, nu desperà Florea mea, deschide-ti inim'a la cele mai fromose sperantie, fii voiosa câ-ci Ddieu nu va refusà protectiunea si ajutoriulu seu celoru ce se lupta pentru libertate. Regin'a codriloru, mires'a lui Pintea trebuie se fia tare in fati'a nenorociriloru, dorerii, si a lovituriloru sortii.

Adu-ti aminte scump'a mea câ odata in munte m'ai asîcuratu câ scii infruntà nenorocirile si loviturile sortii, si acumu, acumu candu eu asi dorì mai tare ca cei ce me incungiura se fia mandri si veseli, tu ti-inchini fruntea pre sînulu intristarii. Tremuri tu pentru venitoriu, pentru viéti'a nostra, seu ti s'a uritu a urmà mai de parte pre copii codriloru ? Tu mi-ai spusu câ nu te temi de morte, câ ai invetiatu a suferì, tu ai imbratiosiatu caus'a mea si a braviloru mei, ei bine, pentruce esti trista ? Nu fi ingrigiata pentru vieti'a nostra, candu se va cere vomu sci morì pentru liberate, sangele nostru va curge dar' nu indesiertu; elu va fecundà, d'in elu voru resarì mii de mii de eroi cari se voru luptà in urmà nostra pentru libertate. Cere dela mine ori ce scump'a mea, numai u m i l i n t i a nu, câ-ci e cu multu mai dulce mortea decatu umilinti'a.

— Fia-care omu Pinte si-are partea sa de intristare, de dorere; tote apunu in lume numai dorerea e adeverata. Dorerea mea se duplica candu vediu câ tu su-

Muzeul Digital al Literaturii Române
revistatransilvania.ro/mdr

feri pentru mine, nu te potiu vede tristu d'in caus'a tristetiei mele, de ace'a ti-promitu câ d'acumu inainte voiu fi vesela precatu numai se pote, voiu alungà departe de mine ori ce intristare, ori ce dorere, de asta di inainte pre fruntea mea vei potè cetî „resolutiune," d'in ochii mei va stralucì pacea si liniscea, pre budiele mele va inflorì surisulu. Am fostu trista pentruca me predomnira nisce presîmtiri negre, pentruca visai câ te au omoritu. Acestu visu infricosiatu mi-a nelinistitu inim'a mi-a tulburatu sufletulu si mi-a captîvatu spiritulu. M'am nevoitu multu ca se lu-uitu, dar' n'am reesitu, eca pentruce am fostu trista.

Pintea me imbratiosiâ dicundu-mi: departa de la tine ori ce grigia si nelinisce de acumu poti fi sîcura de triumfulu luptei nostre; candu umbrele descindu pre pamentu si alunga lumin'a, candu lacrimele acestui ceriu ce ne privesce cu atâta dulcetia si placere — cadu in picuri de diamantu pre pamentu; inàltia-ti privirile spre ceriu si vei vedè d'asupra cortului nostru doue stele mandre si luminose, cari intrecu cu lucirea pre tote soriorele loru: acele sunt stelele nostre, pana acumu nici o peta n'am vediutu pre ceriu in apropiarea loru, nice unu nuoru nu a intunecatu lucirea loru cea via. Noroculu nu ni-a parasitu, si daca Ddieu si mai departe va fi pentru noi, atunci noi putemu implinì lucruri mari. Precandu mi-vorbià astfeliu Pintea 10 d'in fruntasii cetatii ceru audiintia, fura introdusi in laintru si Pintea dupa ce li spuse intîmplarea d'in biserica li ordonâ aspru ca catu mai curendu sê prinda pre acei blastemati, se-i aresteze si apoi se-i dee si lui de scire. Fruntasii cu tota supunerea disera câ voru luà indata mesurele de lipsa pentru prinderea si pedepsîrea aceloru cutediatori misiei; apoi invitase pre Pintea ca se-si incorteleze ostenii ér' elu se poftesca intr'o casa nobila, gatita anume pentru d'insulu.

Pintea le multiumì si nu primì invitatiunea. Dupace esì deputatiunea eu anca am trecutu in corturile copiiloru codriloru, unde petrecui mai multu tempu ascultandu istorie de eroismu, si de vertute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de dorere si morte. Ici unulu mi-spunea câ elu s'a luptatu cu unu ursu, pre care la omoritu, altulu câ elu intr'o lupta ce o avù cu nesce hoti, ranì de morte pre trei d'in ei si ucise pre doi, altulu câ elu a omoritu doi boieri pentruca torturase de morte pre mama-s'a, in urm'a careia a trebuitu se fuga in codri, alu treilea a jungliiatu pre fetiorulu boierului care voià se desonore pre soru-sa. Mai delaturi cu capulu plecatu pre mana siedeà betranulu Gerasimu, unu omu ca de 50 de ani, plinu de vertuti, unu omu pre care copii codriloru — pentru pietatea, blandeti'a si intieleptiunea lui — lu-numiau „tata.“ — Nu mai dta nu spuni nice o istoria tata Gerasime, i-am disu apropiandu-me de d'insulu? — Hei regin'a mea, istoriele ce le sciu eu sunt istorii de amaretiune si dorere de crudime si in fiorare, ti-voiu spune numai un'a si anume istori'a mea si a familiei mele. Dar' inainte de tote afla câ eu sunt unu lucratoriu in vi'a domnului, eu sum unu preutu; inadeveru s'ar' parè ciudatu lucru câ eu d'in preutu m'am facutu banditu, dar' a fostu vointi'a lui Ddieu ca eu se me facu banditu spre a mai mulcumì poft'a de sange a fratiloru mei si a ingrigì ca se nu se verse sange inocinte. Am fostu preutu 10 ani, am avutu familia numerosa, dar' asta-di nu sciu daca mai traiesce, e multu tempu decandu nu am auditu nimicu despre ea. In fatia persecutiuniloru celoru neomenose si demne numai de nisce barbari, de nisce omeni fara sufletu si Domnedieu, in fati'a torturelor si a suferintieloru la cari am fostu espusu contînuu ca preutu nu mi-a remasu altu midilocu de scapare decâtu „resemnarea.“ Am portatu, cu resemnatiunea ce se cere de la unu preotu, crucea de spini ce o punu nobilii pre capulu preotimii romane, am iernatu canii nobilului (boierului), am suferitu maltratarile lui, nu mi-a fostu iertatu se mi-dau copii la crescere, câ-ci tîranii sciu câ numai orbi'a poporului li-asîcura domni'a ér' indata ce poporulu se va desteptà domni'a loru se finesce. Am suferitu si m'am rogatu, ingenunchiatu inaintea altariului rogam pre Ddieulu libertâtii si alu dreptâtii ca sê se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

indure spre poporulu romanu, se nu lu-lase si mai departe in pred'a tîranìei. Prin tota istori'a familiei miele se trage unu firu de sange, mam'a mea pentruca n'a voitu se manance carne in postu fu batuta, in urm'a carcia si morì, tatalu meu pentruca venâ unu bietu iepure cadiù viptîma tîranului nobilu acarui robu erà, câ-ci dupa legile cele diavolesci infame si nedemne de omenime, romanului nu-i erà iertatu a purtà arma sub pedepsa de a i se taià man'a dreptа. Intr'o dumineca am facutu cam tardìu rogatiunea de ser'a nu sciu pentru ce atunci poporulu ce a fostu de fatia mi-a parutu mai tristu si abatutu ca totu deun'a, nu vedeam decâtu fetie palite si storse mi-parea câ me aflu in midiloculu unei cete de umbre, acesta scena mi-cutrierâ sufletulu si mi-amarì atâtu de multu inim'a. Dupace s'a departatu poporulu am remasu sînguru in beserica, am ingenunchiatu de nou inaintea altariului si am cerutu gratia, indurarea ceriului spre romani. Noptea me surprinse rogandu-me, ceteam tocmai pasagiulu acel'a domnedicescu alui Chrestu, care dice: „de veti avè credîntia numai catu unu graunte de mustariu si veti dice muntelui aceluia se se mute, elu se va mutà;“ acì cugetai, in mine câ de ar' aveà poporulu romanu credîntia numai câtu unu graunte de mustariu in poterea sa de vietia, si in santieni'a drepturiloru sale ce i-sau rapitu hotiesce de catra aceia pre cari i-a primitu in patri'a sa: ar' potè dice si elu tîraniloru: „ajunga tîrani'a vostra, ajunga blastematiele, faradelegile si sangele inocinte ce l'ati versatu, josu cu voi; noi voimu se fimu o natiune libera, cu drepturi civile si polìtîce noi voimu ca in pamentulu romanescu se domnesca libertatea si dreptatea; josu tîrani'a josu nedreptatea, josu privilegiurile, josu robi'a, josu tîranii! Eu sciu câ toti fratii nostri sunt insufletiti de acel'a-si doru de libertate sciu câ toti suntemu uniti in sîmtieminte, foculu arde ascunsu in spudi'a sa, nu se cere de catu o suflare domola de ventu ca se lu-sternesca si se dee cursu liberu flacariloru, si atunci ai vedè regin'a mea cumu ar' cuprinde flacar'a pre tîrani, cumu ar' cere ei gratia, cumu si-ar' luà resplat'a fapteloru sale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

In mediloculu meditatiuniloru miele odata fara voi'a mea mi-scapâ eschiamatiunea „o Domne, ore candu voru luà capetu suferintiele si nedreptatirile nostre pana candu vomu fi straini in patri'a nostra strabuna, pana candu vomu fi tratati mai reu decatu vitele, candu va venì imperati'a libertatii si a dreptatii si pentru noi!“ Candu finìi aceste cuvinte unu fremetu linu audìi deasupr'a capului meu apoi indata tota beseric'a se umplù de o lumina via, privindu in susu de asupra altariului vediu-i unu angeru cu una catusia franta intr'o mana si cu sabi'a in cealalta in giurulu capului aveà o aureola de stele; accsta scena me uimì, nu poteam crede câ e realitate, angerulu mi-dise: „Ministru alui Ddieu nu desperà de sortea poporului romanu, unu venitoriu mare lu-adasta (astepta). Eu sum geniulu celu bunu alu Romaniei eu voiu veghià asupra vostra, aveti credîntia deplina in venitoriulu vostru câ-ci va vinì tîmpulu candu libertatea, ace'a vergura ceresca, va descinde pre pamentulu vostru. Candu in midiloculu unei ierne grele privesci la unu stejeriu despoiatu de frumuseti'a sa ti-vine a crede câ nu mai vegeteza, câ nici sorele d'in maiu nu va mai fi in stare a lu-incoronà cu frundie, dar' trebuie se scii câ sub coj'a lui cercula unu sucu nutritoriu si binefacutoriu care la dulcile radie ale primaverei va acoperì cu frundie ramii lui cei plesiugi: asiè e si romanulu. Iern'a tîraniei, iern'a robiei dureza de seculi, acesta ierna grea a despoiatu pre romanu de tote drepturile ce le-a avutu ca mosteanu alu acestei patrie, nu l'a potutu despoià inse de dorulu de libertate si mandri'a natiunale carea nu se va stinge nici odata in inim'a lui. Nu desperati, iern'a servitutei nu e eterna, va resarì sorele libertatii care va alungà gerulu ce se pare câ a amurtitu pre romanu, si atunci lumea se va mirà catu curagiu de fieru câta iubire de libertate catu doru de marire erà ascunsu sub semnele mortii; atunci romanii de pretutîndeni se voru sculà, voru saltà la primele radie ale unei epoce noue de renascere, a unei epoce de unire, infratire si neaternare. Curagiu si rabdare anca câ-ci cartea vinitoriului pentru voi mai

Muzeul Digital al Romanilor Romanesc
revistatransilvania.ro/mdr

contiene anca suferintie, dar' nu desperati pentruca plangerile vostre se audira in ceriu si Ddieu se ingrigì de sortea vostra.“ Acì vocea incetâ, lumin'a desparù si intunereculu si-recuprinse loculu seu. Nu dam nici acumu crediementu ochiloru si urechiloru mele deci me scolai am aprinsu o lumina si mai recapitulai anca odata scen'a amintita; la urma am remasu in credîntia câ acesta scena n'a fostu unu visu ci adeverata. Multiumìi lui Ddieu pentru acesta descoperire si mangaiatu m'am re'ntorsu a casa. Candu eram se intru in curtea mea, muierea mi-esì inainte sangerata si plangandu, mi-spuse câ unu deregatoriu de ai boieriului a venitu se vedia daca postimu seu nu, si aflandu mancari de postu le aruncâ afara dicundu-mi se gatescu de mancare carne, dar' reutatea acestuia nu s'a marginitu numai acì, câ-ci voiesce se intrebuintieze „sîl'a“ fatia cu fiic'a nostra Maria, deci vin'o, scapa-o d'in ghiarale tîgrului. Ve poteti inchìpuì turbarea, mea la audiulu acestoru cuvinte, m'am repeditu ca unu infuriatu in casa si aflu pre nelegiuitu luptandu-se cu fiic'a mea, a carcia curagiu si poteri nu le potù invinge. Racnii ca unu ursu sangeratu l'am prinsu de grumadi si l'am indreptatu pre usi'a a fara. „Tiene minte hotiu demnu de spendiuratu“ mi-dise departandu-se.

Acesta intîmplare me schimbâ cu totulu, d'in preutu me schimbâ in tîgru, pietatea, blandeti'a si iertarea nu mai aveau locu in inim'a mea, acestea fura inlocuite cu ace'a pasîune selbatîca si nedemna de omu ce numimu „resbunare.“ Se dau multe mominte in vieti'a unui omu candu nedreptatile-i recescu sufletulu, i-impetrescu inim'a in câtu acest'a nu mai asculta vocea ratiunii, atunci numai o sîngura pasîune lu-domnesce: resbunarea; atunci sufletulu celu mai bunu, inim'a cea mai pia, mai generosa si mai blanda afla o placere, o multiumire in resbunare. In atare pusetiune me aflam si eu, doriam resbunarea cumu doresce ver'a economulu lacrimele ceriului candu acest'a i-le refusa si sta secu ca o petra d'asupra pamentului. A dou'a di dupa scen'a amintîta curtenii boieriului mi-luara copilulu cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

forti'a si lu-dusera ca servitoriu in curtea boieriului, pre fiic'a ce'a mai mare asemenea, nici lacrime, nici rogatiuni, nici proteste, nici opunere, nimicu n'au potutu impiedecà implinirea acestui actu infernalu. Trecuse doue dile de candu mi se rapise copii, intr'o sera intelnescu pre copilulu meu re'ntornandu cu aratrulu dela campu; sermanulu nenorocitu câtu ce me vediù mi-sarì in grumadi plangundu amaru, mi-spuse câ lubatu si lu-batujocurescu. Am plansu asupra sortii iubitului meu copilu, in cele d'in urma i-am impartesitu planulu celu facusem ca se scape d'in manile tiranului, i-am disu câ dupace va inoptà se esa pre ascunsu d'in curte impreuna cu sorus'a, se vina a casa. Abiè inoptase si copii mei venira, cinaramu impreuna, apoi gatîndu tote cele de lipsa pentru calatorìa, le spusei câ trebuie se calatoresca la unu unchiu alu meu care locuià indepartare de 6 poste; acolo voru potè traì in linisce, câ-ci unchiulu meu erà avutu si bunu. Asiè pornira in poterea noptii ambii prunci cu mam'a si insotiti d'unu servitoriu, d'atunci numai sciu nimicu de ei. Sunt blandu d'in natur'a mea, dar' candu cugetu la famili'a mea cea nenorocita me infuriu ca unu tîgru si doresc resbunare. — „Ace'a o vei avè iubite Gerasîme, rabdare anca, Domnedieu e bunu si pote in curendu vei gustà fericirea de a ti-imbratiosià famili'a. Istori'a ta me misca, dar' nu potiu face altu nimic'a, decâtu se plangu impreuna cu tîne asupr'a nenoroc iriloru familiei tale. Inca odata ti-dicu „curagiu si rabdare.“ Cu acestea me despartii de copii codriloru si me indreptai spre cortulu lui Pintea, candu me apropiai de usi'a cortului audii vocea lui Pintea, elu erà singuru si in pred'a unoru presimtîri dorerosc. M'am opritu si am ascultatu monologulu lui Pintea, elu dicea: „In fine Ddieu va incoronà staruintiele si luptele mele, me vediu aprope de tienta; o Ddieulu meu ce bucurìa ce fericire pentru mine d'a fi eu liberatoriulu si regeneratoriulu poporului romanu! acestu poporu bunu, blandu, muncitoriu si bravu e demnu d'o sorte multu mai buna, d'unu venitoriu stralucitu si mare, care lu-va si avè. Visulu meu de auru in urma se va realisà,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

preste pucinu romanulu va fi liberu in patria sa strabuna; dar' nu sciu dece acumu candu vediu câ voiu reesì cu planurile mele, sufletulu mi-e atâtu de tulburatu, me sîmtiu ca si cumu ast'a ar' fi cea d'in urma di d'in vieti'a mea, ca si cum mortea mi-ar' sta la capu. Ce va se dica acesta? me astepta vr'o nenorocire seu chiar' mortea? Departe cu voi presîmtiri negre, Pintea nu ve dâ crediementu, elu ve despretiuesce. Curagiu, câ-ci daca sortea mi-va fi inimica, ori câtu de ne induplecata este ea, eu o voiu fortià se me favoresca.“ Dupa ace'a tacù si trase unu clopotielu, Vulturu venì, intraramu amendoi in cortu. Chiama pre Magureanu, pre Rusu Bala si pre Romanu impreuna cu 50 de fetiori — dise Pintea secretariului seu; — acest'a se plecâ si esì, preste pucinu ostenii se aretara inaintea cortului, eu nu sciam nimicu despre planulu lui Pintea, deci lu-intrebai ce are de cugetu se faca cu soldatii?

— Voiu se me insotiesca afara d'in cetate, pentruca vreu se intarescu paz'a, ca se nu pota fugì nimenea d'in cetate.

— Atunci ià cu tine jumetate d'in trupa, adu-ti aminte de scen'a d'in beserica si fii mai prevedietoriu câ-ci te affi intre niste omeni cari candu ti-au juratu credîntia si supunere, in inim'a loru au juratu mortea ta.

— Cincidieci d'in bravii mei sunt de ajunsu ca se tiena in respectu pre cetatieni, deci nu fi ingrigiata pentru acést'a; fratii mei me astepta, remasu bunu scump'a mea, vin'o saruta-me odata.

— Ce? era te smulgi d'in bratiele mele, era voiesci ca se nu te insotiescu, o Pinte pentruce nu me cunosci anca! nu, mires'a ta, nu te va parasì unu minutu mai multu, va fi pururea langa tîne si in bine si in reu.

— Dorinti'a mea cea mai fierbinte este de a te avè pururea langa mine, inim'a-mi e trista candu tu esti departe de mine, inse sunt casuri candu chiar' amorulu nostru cere ca tu se lipsesci delanga mine, atare e si celu de acumu, dar' dacá nu ti-poti domnì inim'a insotiesce-me scump'a mea.

— Tu scii câ amorulu in indumnedieirea sa atrage

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

la sine inimele curatite prin botediulu lacrimeloru si alu sangelui, tu scii, câ doue inime cari se iubescu si au luatu acestu botezu duplu nu potu trai un'a fara alt'a, nu cere dara dela mine — care am trecutu prin acestu botezu — ca se lipsescu de langa tine, te voiu insotì Pinte pretutîndeni, te voiu insotì chiar' in mormentu, chiar' de ai descinde in iadu.

Vulturu intrâ incunosciintiandu-ne câ ostenii stau gat'a, ne armaramu si porniramu. Amu esitu d'in cetate, anu cercetatu vigiliele si le amu intaritu, apoi amu trimesu diece, d'in cei mai bravi si intielepti osteni pre sate ca se informeze poporulu si se-i vestésca diu'a libertatii. Candu plecaramu inderetu sorele ajunsese culminatiunea sa, aierulu erà inadusitoriu, nuori negri se aretau pre orisonu, natur'a intrega pareà posomorita, in natura se pregatîà o tempestate, o tempestate se pregatîà si pentru noi in cetate. Ajungundu la port'a cetatii spre mirarea nostra o aflaramu inchisa, amu cerutu se ne deschida, dar' n'au respunsu nime la cererea nostra; dupa cate-va loviture forti port'a se deschise dar' candu se deschise o ploie de glontie cadiù asupr'a nostra, in cetate adeca se formase unu complotu in contra nostra, care a aflatu de binevenita esirea nostra d'in cetate spre a si-potè duce in indeplinire scopurile sale. Lupt'a se incinse cu inversiunare, Pintea in fruntea braviloru sei puse in retragere pre conjurati, me aflam langa elu candu odata vediu câ si-pune man'a cu rapediune in pieptu, cate-va minute anca arm'a-i cadiù d'in mana, sangele erupse cu violintia d'in pieptu si d'in man'a drepta, elu erà ranitu duplu; l'am luatu in bratia, si voiam se lu-ducu d'in focu afara candu elu cu o voce debila mi-dise: „Scump'a mea, eu te delasu dar' de asupra aceloru nuori te asteptu, acolo ne vomu revedè, acolo vomu trai dile aurite dile de libertate, de pace si amoru, câ-ci acolo e patri'a iubirei eterne, patri'a libertatii si a dreptatii; acolo nu sunt tîrani.

— O Pinte, parasesce ide'a mortii, tu nu trebuie se mori, spereza anca nu sunt tote pierdute.

— Steu'a mea apune, o vedu, nuori negri o au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

inveluitu, ca va cadè, preste cate-va minute mi-va esì inainte se me intimpine . . .

Pintea tacù, dupa cate-va minute de tacere reincepù: dar' nu! steu'a mea nu trebuie se cada, eu vreu se traiescu, ai dreptate drag'a mea, eu nu trebuie se moriu, câ ci voi, câci poporulu are lipsa de mine, poporulu trebuie liberatu . . . eu vreu se traiescu, Dumnedieulu meu anca numai o luna de vietia ti-ceru si apoi voiu parasî acestu pamentu . . . poterile me dalasa, sustiene-me scump'a mea, o Dumnedieulu meu pentru ce mai parasîtu. . . . Am voitu se fiu liberatorele poporului, dar' ceriulu mi-a refusatu acést'a, sum pedepsîtu — o Domne. . . .

— Liniscesce-te angerulu meu, câ-ci acesta interitare ti-face reu, plagele (ranele) ti-le-am legatu, bravii tei respingu pre inimicu, Domnedieu nu te-a pasîtu, deci fii in pace.

— Voi gustà in curundu pacea carea acumu mi-o turbura tîranii, cu ve lasu, sîmtiu câ voiu morì, lasa se vina mortea, câ-ci ca nu e, nu pote fi cruda ca tîranii. Asi dorì ca bravii mei se fia acì in minutele mele cele d'iu urma dar' nu face nimicu ei si-implinescu detori'a, ei se lupta; scump'a mea inainte de a' dice unu eternu remasu bunu acestei vietie pamentene asculta ultîmele mele cuvinte „spune braviloru mei câ dorerea cea mai mare a mea este de a morì departe do ei, spune câ eu am moritu rogandu-me pentru ei, du-le ultimulu meu remasu bunu, si le cere iertare pentru mine. Spune-le câ dorinti'a mea cea mai fierbinte este de a remanè uniti si mai departe, de a se luptà si mai incolo incontra tîraniloru. Se fia lei er' nu fluturi rateciti ce sbora de pro o flore pre alt'a nici ursi pre cari-i poti imblandì si adamanì atingundu-le budiele cu miere, se fia romani. Ah! sustiene-me, imbratiosieza-me, saruta-me odata, anca odata si anca odata, adio, la revedere in cealalta lume, ... traiesca libertatea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

XVI.

Acestea au fostu cele d'in urma cuvinte alui Pintea, plagele ce le capetase erau mortale pierderea cea multa de sange-i secara poterile, elu nu se mai potè sustienè pre pitiore; anca odata staruì a sta in petiore dar' poterea-i refusâ serviciulu seu; se prinse cu manile de gâtulu meu, se incercâ se articuleze nisce cuvinte dar' nu potù, in aceste momìnte Pintea erà mai fromosu ca totu deun'a, o lumina ceresca erà reversata pre fati'a lui, in trasurile lui ceteam pacea si linistea, unu profumu de o sperantia ceresca inundà tota fiinti'a lui. Deodata Pintea si-desface drept'a dela gatulu meu si cu rapediune o duce spre inima, dupa câte-va minute o lasà in josu plina de sange, anca o glontia lu-lovì in regiunea inimei in urm'a carui-a cadiù diosu tragundu-me si pre mine dupa d'insulu; voiam se me redîcu candu simtìi in man'a stanga o lovitura forte insotita de o arsura via, curêndu dupa ace'a sangele incepù a curge, me incercai se mi-legu man'a dar' nu am isbutitu câ-ci poterile me parasira, o cetia se asiedià pre ochii mei, mi-parecà câ tote objectele ce me incungiura se invertescu, voiam se ingenunchiu spre a me rogà, dar' in aceste momìnte nu mai vedeam, nu mai audiam, numai sîmtiam nimicu, — cadiui pre pieptulu lui Pintea.

Ce s'a intîmplatu mai depaete nu sciu, a dou'a di dupa acésta intîmplare candu m'am desteptatu eram intr'o coliba muntenesca, o tacere mormentale domnià in giurulu meu, tote cele intîmplate mi-ar' fi parutu nesce visa, daca ran'a ce o aveam la man'a stang'a precumu si colib'a in care me aflam nu mi-ar' fi datu a sci câ sunt realitate. Dar' unde sum eu, unde e Pintea, fremetulu a incetatu, elu numai vine, eu sum sîngura, fâra d'a sci daca sum libera séu prinsonier'a inimiciloru mei. — Nu esti sîngura regin'a mea, esti libera, deci fii liniscita, aibi-rabdare elu va venì — mi-dise betranulu Gerasîmu care veghià la capulu meu. — Asiè dar' nu sunt sîngura, nu sunt prinsa, Pintea va

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

venì mi-dici tu, o ti-multiumescu bunulu meu betranu, dar' spune-mi unde sunt, cumu am ajunsu acì, unde e Pintea, unde sunt bravii lui? — Acì esti in sîcurantia, acést'a e colib'a unoru buni pastori, dupa ce te-au ranitu te am pusu in carulu unui tiereanu si te am adusu acì, incâtu pentru Pintea si ai sei fii in pace, elu a triumfatu asupra tîraniloru. — Ti-multiumescu bunulu meu Gerasîmu, tu dici câ Pintea a triumfatu, da a triumfatu, o sciu si eu, tu dici câ elu va venì, dar' eu sciu câ nu va venì, câ-ci eu trebuie se me ducu la elu colo in imperati'a pacii elu me ascepta, acolo unde vieti'a e o cupa inflorita si plina de dulcetia, d'in carea omulu totu bè fâra de a se saturà séu a i se urì, acolo petrece acumu regele codriloru. Tu te incerci se me amagesci, te sîlesci se me dedai cu dorerea ce o sîmtu vediendu-me parasîta, vediendu cumu desparu visale mele de auru unulu dupa altulu; incercare desierta, am pierdutu unic'a mea sperantia si mangaiere, uniculu meu amoru, cu acest'a am pierdutu lumea intrega; inim'a mea nu se mai deschide la nici o placere, decâtu la dorere si lacrime, nimicu nu me mai lega de acesta lume, sum morta pentru tote afara de dorere si resbunare. Voiu se resbunu mortea lui Pintea, trebuie se impacu acesta umbra nobila si atunci dar' numai atunci sufletulu meu va parasî acesta imbracaminte lutosa luandu-si sborulu câtra locasiurile eterne.

— Liniscesce-te, fii in pace, spereza, Ddieu nu parasesce pana in capetu pre cei nenorociti, ci atunci candu ei nici nu cugeta le trametc câte unu ajutoriu neasceptatu; daca noi primimu binele, trebuie se avemu si curagiulu de a suportà asupririle ce navalescu a supra-ne.

— Desì inim'a mea a renunciatu la ori ce sperantia, desì numai traiescu pentru acesta lume, desì in pregiurulu meu nu vedu decâtu ruine triste, infioratorie si venitoriulu mi-deschide inainte-mi unu mormentu eternu; totu-si sum tare anca, sciu suferì.

— Spereza, câ-ci speranti'a e nutrimentulu sufletului nostru, fâra de ea sufletele nostre s'ar' vestedì in doi dile. Floarea cea tinera pre care o ardu radiele

Muzeul Digital al Românilor de Pretutindeni
revistatransilvania.ro/mdrr

unui sore fierbinte si carei ceriulu-i refusa lacrimele sale. Anca odata ti-dicu spereza si vin'o se ne rogamu lui Domnedieu pentru ca se ti-dee potere si sanetate, se ne rogamu pentru sufletele braviloru cadiuti.

Gerasîmu ingenunchiâ inaintea imaginei lui Crestu, eu mi-impreunai manile si sioptii o rogatiune cu atât'a credîntia cu atât'a pietate si iubire in câtu mi-parea câ me aflu fatia in fatia cu Dumnedieu, fatia in fatia cu Pintea, cu acelu Pinte carele cadiù viptima devotamentului seu. Da, dica inimicii nostri ori ce despre Pintea, elu totu-si e unu erou, unu martiru alu libertatii.

— Dar' unde sunt bravii lui Pintea?

— O parte d'in ei au cadiutu in lupta, cealalta parte s'a imprasciatu.

— Asi dorì se-i vediu, pare câ in fati'a loru m'asi aflà mai bine, dorerile mi-ar' mai scadè, Voiu traì Gerasîme, voiu traì pentru ca se me luptu, ce, nu am eu o patria, care gelesce de seculi, nu este ea cea mai fromosa tiera d'in lume? Nu esti tu, o Dacia patria romana, pulberea ta nu e pulbere de eroi? Cine ar' vedè trista ta stare si nu ar' versà lacrime de sange, cene ar' audì suspinele tale si nu s'ar' aprinde de dorulu de a te scapà d'in man'a calailoru, cine te ar' vedè si nu te ar' iubì? Pentru tîne, scump'a mea Dacia me voiu luptà, pentru tîne voiu morì, voiu morì aperandu cenusi'a stramosiloru mei, me voiu luptà pentru ca se aretu inimiciloru nostri câ acestu pamentu e pamentu romanescu, si va remanè romanescu pentru eternitate, pentru câ trebuie se scie ori si cine câ spre a smulge acestu pamentu d'in manile romaniloru, spre a lu-vinde séu spre a lucrerì trebuie se treca preste cadavrele a milione de romani, si apoi e mai usioru a si-face cale prin murii infernului decâtu a trece preste cadavrele romaniloru. Me incredu multu in curagiulu, energi'a si resolutiunea fratiloru mei, si rogu pre Ddieulu parintiloru nostri ca acum séu nici odata sê se unesca in cugete, sîmtieminte si lucrare, se veghieze, se aiba curagiu si o vointia tare, câ-ci unde e vointia de fieru e si isbutire; triumfulu va fi alu nostru, câ-ci dreptatea nu pote perì.

Muzeul Digital al Românilor Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Petreceam vieti'a in conversatiuni dulci cu pastorii si betranulu Gerasimu, tomn'a venise si ran'a (plag'a) mea anca nu se curase. Erà o di de tomna placuta, o suflare lina saltà prin ramii arburiloru rapindu-le frundiele si ducundu-le pre sinulu seu departe de trupina, in acesta scena am aflatu sortea mea; in tocmai ca o frundia am fostu portata si eu de ventulu sortii celei rele, portata d'in prapastia in prapastia in urma me oprìi pre marginea mormentului. Eram singura a casa, fantasmele trecutului venira se-mi tiena societate, desì in cunun'a vietiei mele trecute pintre rose se ascundu atâtia spini de si dilele mele trecute mai tote au fostu urmate de nopti viforose, totu-si aflam placere in societatea loru, aceste fantome care de alta data me infiorau, acum erau o fericire pentru mine. Cugetam la vieti'a mea trecuta, la sortea natiunii mele, si la amorulu meu si o sudore de morte mi-inundà corpulu. Aveamu unu mire mandru si bravu dar' tiranii mi lu-rapira, eu nu poteam sê-i sarutu baremu tierin'a da pre mormentu, nu poteam pune o flore pre elu nu poteam plange la mormentulu lui consantindu barem doue lacrime suvenirii lui! Plangeam, versam lacrime si prin acests'a me usioram, lacrimele erau pentru mine unu balsamu cerescu.

Tempulu celu fromosu me invità se esu d'in casa, m'am suitu in apropiarea bordeiului pre o stanca si am datu voia inimei mele se-si verse dorerea, se planga amorulu pierdutu. In apropiarea mea pre ramur'a unui stesiariu doue priveghietori cantau placerile loru si frumosetiele naturei, deodata cantecele loru se schimbara in tipete ascutite de dorere, câ-ci unu erete prinse pre un'a si o sfasià, serman'a pasere strinsa in ghiarele uliului cerea ajutoriu, dar' cine se-i lu-dee? Am voitu se plecu a casa ca se ieu o pusca spre a resplatì tiranului, dar' ca si candu ar' fi intielesu propusulu meu, se departâ cu préd'a sa. Am luatu sém'a câ in natur'a intrega domnesce o lupta eterna intre vietia si morte, o lupta continua domnesce in lumea fisica intre animale, intre eleminte, in cea morale intre vertute si vitiu, intre reu si bunu, intre nobilu si dejositoriu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

intre dreptu si nedreptu; am aflatu câ omulu pentru omu e lupu e inimiculu celu mai cumplitu.

Deodata audu in apropiarea mea o descarcatura de arma, urmata de nesce gemete doiose si sfasietorie, me grabescu spre partea d'unde viniau acele si aflu pre betranulu Gerasimu tavalitu in sangele seu, si luptandu-se cu mortea; n'am potutu aflà nimicu de la elu, câ-ci vocea-i erà stinsa, elu trageà de mortè. Am inchisu ochii acestui venerabilu betranu si voiam se lu acoperu cu rami si frundie spre a fi scutitu de pred'a paseriloru si feraloru pana ser'a candu cugetam câ impreuna cu pastorii-i vomu sapà unu mormentu, candu d'in deretulu meu suna o voce „victoria, victoria;" abiè am apucatu se-mi ieu arm'a care o aruncasem la o parte si unu barbatu se ivì inaintea mea. Erà tocmai ucidietoriulu lui Pintea si alui Gerasimu „ti-multiumescu Ddieulu meu câ mi-ai implinitu ceà d'in urma dorintia, er' tu umbra nobila alui Pintea fii in pace, câ-ci esti resbunata," — dicundu acestea ca o nebuna m'am repeditu spre elu, l'am prinsu in mani si incepui a fugì pre stanca in josu, in acestea minute, mintea mi se tulburâ intru atâî'a câtu nu mai aveam consciinti'a fapteloru mele; astfeliu aruncandu-me d'in verfulu stancei impreuna cu ucidietoriulu lui Pintea, sufletulu meu parasî imbracamintea sa cea lutosa, luandu-si sborulu spre regiunile fericirii eterne. In campii elisei reaflai pre Pintea, acolo petrecu tote spiritele brave devotate, oneste, sincere si virtuose, acolo vieti'a e o serbatore neintrerupta; despartita pre pamentu de Pintea prin tirani, in ceriu me unii cu elu pentru eternitate, de atunci descindu adese pre pamentulu Daciei spre a vedè ce sorte au fratii mei romani, ieu parte la placerile si dorerile loru si re'ntornandu in ceriu me rogu pentru fericirea loru. Nu trebuie se despere fratii mei, urle si turbeze inimicii loru seculari ori catu de multu, fia ei si mai departe unu jocu alu arbitriului si despotismului, domnesca si mai departe imperiulu nedreptatii, ei totu nu voru incetà de a fi romani, si patri'a loru patria romana portandu vechi'a cununa a gloriei sale strabune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Geniulu natiunalitatii si-intinde arepile preste Europ'a, poporale lu-saluta cu veneratiune si entusiasmu, triumfulu lui nu e departe, si care poporu nu lu-doresce? De triumfulu lui este legatu triumfulu unei Romanie mari, gloriose si unite prin legatur'a istoriei si a sangelui, unita prin acelea-si dorintie, acelea-si aspiratiuni. Va vini timpulu si nu e departe candu inimicii vostri voru cadè, anii blastemului voru luà capetu, imperiulu arbitriului despotismului si nedreptatii se va ruinà si voi veti potè despune liberi de venitoriulu vostru celu gloriosu, dicu gloriosu pentruca in ceriu se ingrigira de sortea vostra si bardulu romanu a fostu inspiratu d'in ceriu cand a cantatu venitoriulu Romaniei si a profetitu sortea ei astfeliu:

„Venitoriu de auru Romani'a are
Si prevedu prin seculi a ei inaltiare.“

Dumnedieu eternulu iubitoriu de dreptate n'a uitatu nedreptatirile Romanului in decursulu atatoru seculi, elu nu a otaritu, nu a potutu otarì mortea lui, câci Trajanidii sunt demni de vietia, demni de unu nume gloriosu in istori'a poporaloru; unu poporu care contiene tote elemintele de vietia si are si facultatea de a le cultivà nu pote apune. Ce, dora au fostu ei lasi in timpuri grele? Intrebe ori si cine Calugarenii, Valea Alba, Campulu panei, Resboienii, intrebe Carpații si voru aflà luptele cele gloriose ale strabuniloru nostri pentru libertate si neaternare. Romaniloru! daca inim'a vostra mai bate pentru demnitate si gloria natiunale, pentru libertate si neatarnare, mergeti pre la mormintele strabuniloru nostri, sarutati tierin'a de pre ele imprumutati foculu ce aprindea inimele loru si invetiati a ve luptà si a morì pentru patria si natiune; ér' daca in inimele vostre s'a stinsu ori ce simtiementu de iubire catra patria si nedependintia, smulgeti d'in lasiele vostre piepturi inimele vostre si le aruncati in pulbere, nu diceti câ sunteti romani, nu ve apropiati de acele morminte sante ca se nu le spurcati. „Neaternare si infratire“ — aceste cuvente am asteptatu se le-adiu resunandu de la malulu celu desfatatu alu Tisei pana in Dnistru si betanele stance ale Balcanu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lui, neaternare séu morte! éca votulu ce trebuie se lu-faceti in tota diu'a; si ore tu nobila dina, tu fiic'a ceriului „nedependîntia“ ai pierdutu farmeculu, nu mai posiedi magi'a de a resculà poporale spre a te desubjugà? D'in trei dine pre cari ceriulu le au tramesu pre pamentu pentru fericirea moritoriloru „Dreptatea“ desgustata de blastematiele omeniloru s'a re'ntorsu la creatoriulu seu, er' Libertatea si Neaternarea anca si pana adi sunt condamnate la sclavìa. Dar' sclavagiulu loru nu va fi lungu, diu'a triumfarii loru nu e departe . . . . . Aduceti-ve aminte câ 12 apostoli, omeni simpli dar' patrunsi de santieni'a chiamarii loru si insufletiti de o credîntia tare au fostu in stare se schimbe fatia lumii si se latiesca evangeliulu adeverului si dreptatii intre popora; ce nu va face atunci unu poporu compactu si tare de cate-va milione, candu va fi insufletitu de o credîntia neclatita? — Orisonulu Daciei centrale se tulbura, nuori fulgeratori lu-acoperu, o tempestate se pregatesce; fiti gat'a fratiloru . . . . . — voi nutriti in sinulu vostru multi tiraitori si lingai, multi tradatori, multi Judi vendiatori, multe fetie mascate. . . . In aceste momînte supreme asi dorì dela fratii mei romani mai multu curagiu, mai multu patriotismu mai multa energia si resolutiune; eu m'asi departà pentru totu deun'a de pre pamentu, nu asi mai descinde la fratii mei daca ei siar' plecà fruntea naintea unei egemonie . . . daca s'ar' invoì la sinuciderea loru, o atunci asi plange cu lacrime de sange sortea Daciei si asi blastemà lasitatea fratiloru mei. Dar' nu, romanulu nu pote fi lasiu!

Diu'a e acì, trebuie se me departezu, fii ferice.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Horia. **Closc'a.**

PARTEA II.

NOPTEA A PATR'A.

REGELE DACIEI.

In munti e libertate
Câ-ci aburii cei rei
D'in vâi nu potu strabate
Prin aieru susu la ei.

A. „M.

Erau timpuri ca acele cand Tirani'a si-mutase tronulu seu pre pamentu, libertatea si dreptatea erau esilate d'in societatea omenesca, poporale gemeau sub jugulu despotîsmului, aresturile si codrii erau locuintiele fiiloru poporului; lacrimele lui nu le ascultà nime, chiar' ceriulu pareà surdu la suspinele lui, se pareà câ nu mai este nime ca se lucre pentru elibe.area lui. Si pentruce poporulu, acestu fiu inocinte, credîntiosu si demnu alu unui statu, se fia asupritu? de ce elu, care cultiva campii, cladesce drumuri, si-dâ munc'a, si-dâ sangele seu statului, se fia asiè neconsîderatu si asupritu? ce crima a facutu elu, trebuie o suferintia eterna pentru ca se-o espieze? Creatoriulu l'a destinatu pre elu pentru a servì, a lucrà pentru altulu si in locu de resplata se fia torturatu, i-a prescrisu lui rol'a unei turme carea se fia tunsa, mulsa si in fine macelarita; se-i fia disu lui „Sufere“ ast'a e chiamarea ta? nu se pote; cu tote acestea poporulu sufere de atâti'a seculi, de atât'a timpu lu-persecuta sortea, de atât'a timpu e nopte fâra aurora; o, acest'a me turbura, me face se crediu câ Domnedieu lasa ursitei se guverne lumea.

Domnedieulu poporalorù nu pote fi nedreptu, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

pote lasà si mai departe ca poporale se fia joculu arbitriului si nedreptatii; va vini tîmpulu si aprope este candu vocea poporului va fi chiar' vocea lui Domnedieu inaintea careia se voru inchinà potentii lumei, elu trebuie se triumfe câ-ci de triumfulu lui este legatu triumfulu dreptatii eterne..

Erà o sera fromosa de tomna; me aflam in fati'a unei pescere carea odeniora servì de asilu martiriloru libertatii si se numià „pescer'a lui Choria;" liniscea e perfecta, numai paserea noptii o intrerupe d'in cand in cand, lun'a apare trista si melancolica ca si cand ar' gelì sortea patriei mele, o multime de umbre auguste, stralucite si nobile se aduna in giurulu pescerei, erà umbr'a lui Horia si a martiriloru libertatii. O vorbire trista si plangatoria se incepe intre ele, ventulu serei ce gemeà prin stance mi-aduse pre aripile sale aceste cuvinte dorerose: „O munti mareti si maiestatici, o arburi gigantîci si seculari, câte suveniri triste si gloriose contieneti, dar' asta-di romanulu trece cu nepasare pre langa voi, elu se pare a fi uitatu suvenirile istorice si gloriele stramosiloru sei; voi stejeri betrani, voi stanci mute si carunte ce furati martori la atatea evineminte mari, cand ati potè vorbì, ati spune romaniloru câ d'in sînulu vostru se aruncau strabunii loru ca nesce lei infuriati asupra barbariloru ce viniau d'in desiertele cele petrose asiatice, coplesindu aceste tiere romane si profanandu-le verguritatea, câ in sînulu loru aflau asilu candu numai poteau contrastà torintelui cutropitoriu ce inundâ tóta Europ'a. Acelea erau tempuri grele, dar timpuri de eroismu pentru romani. Urmara tîmpii de gloria si vertute pentru poporulu romanu, dar' romanii de acum se paru a le fi uitatu si acele, asta-di nimene numai aude bucinulu resunandu si chiamandu pre bravi la lupta, armele numai conturba pacea vostra, adeveratii vostri fii si asta-di se afla sub imperiulu nedreptatii, cuvintulu „libertate si neaternare" nu mai fermeca pre romani, pare câ s'au stinsu ori ce curagiu in pieptulu loru, a inghetiatu in inim'a loru ori ce dorintia nobila de gloria si marire, fruntea loru se pleca pre sinulu moliciunii, lasitatii, neunirii si discordiei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

precandu inimicii lui seculari i-pregatescu mormentulu. Tierénulu romanu candu intr'o demanetia nuorosa dieresce pre ceriulu intunecatu de nuori unu punctu asuru, predice câ diu'a va fi senina si fromosa: pre orisonulu celu nuorosu alu Romanimei, colo in resaritu anca s'a ivitu unu punctu asuru, care d'in di in di se maresce si limpediesce, fia ca elu sê se estinda preste totu orisonulu Romanimei, ca sê se implinesca dorinti'a secularа a romaniloru, sê se realiseze visulu celu maretiu alui Michaiu eroulu! Ca se aiva cine-va o patria si se o pota numì a sa, se cere a se sci luptà pentru libertatea si nedependînti'a ei, a sci morì pentru aperarea ei; si ore fi-va romanulu osanditu a si-pierde patri'a sa acum, dupa ce trecù curatu prin foculu barbarismului atatoru seculi? fiiulu Romei eterne pote-va apune acum cand poporaloru li se recunosce dreptulu a despune libere de venitoriulu loru? ore tu Dacia centrala, tu scumpa patria romana fi-vei osandita la morte, otarit'a Dumnedieu perirea ta? Dumnedieu nu pote fi decatu dreptu! ore poporulu romanu a decadiutu asiè de tare, a degeneratu intru atat'a, ore poporulu romanu pote fi l a s i u?"

Cine ar' fi remasu nemiscatu la audiulu acestoru cuvinte, cine si-ar' fi potutu domnì inim'a? — „Romanulu nu e lasiu," am disu acelei umbre nobile.

Urmâ o tacere aduncа, carea fu intrerupta prin acestu cantecu de dorere si desperare:

„O scumpa Romania pamentu scaldatu in sange
Ce crudu blastemu te-apesa, ce sorte ne'mpacata
Te persecà de seculi? A geme si a plange
Acest'a-i a ta sorte, o patria amata?

A geme 'n asuprire, a geme umilita,
A plange in dorere fiindu macelarita
A te tirì 'n sclavía, acest'a-e sortea ta
Eternu a versá lacrimi, eternu a lamentá?

A te plecá naintea tiranului cumplitu,
Ce suge alu teu sange, si sinulu teu iubitu
Lu-rode cu nesatiu de seculi necurmatu,
Acest'a-e a ta sorte Ardealulu meu amatu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu sunt d'ajunsu torintii de sange de martiri,
Nici plangerile tale, nici negrele-asupriri?
Voi fi tu osandita eternu a lamentá
Eternu a portá doliu, eternu a 'ngenunchiá?

Carpati, Carpati de fala voi templu de iubire,
Asilu alu libertatii, corona de vertuti,
Ce sorte umilesce trecut'a-ve marire,
Ce blastemu ér' apesa, a vostre falnici frunti?

Respundeti-mi voi pesceri, pini, stanci si culmi seninc,
Respundeti-mi voi riuri cu unde cristaline;
Unde ve sunt eroii — ai libertatii fii,
Apus'au toti d'in lume, nu sunt intre cei vii?

Scutiti voi numai tineri cu inime betrane,
Betrani in amortire si mame urgisite,
Barbati fara sperantia, cu inimi neromane
Cu piepturi inghetiate si june parasite?

Nutriti voi Carpati mandri in sinu-ve cerescu,
Totu ce a'ntarí pote unu jugu crudu, tiranescu:
Discordia, recela, nepâsu si neunire,
Uitare, lasitate si cruda amortire?

Credeam c'atat'a sange eroicu si curatu
Va fecundá pamentulu pre care s'a versatu,
D'in care resari-va multime de eroi
Se àpere mosi'a, s'o scape de nevoi.

Romani, romani de sange, ce stati adi in uimire
Ce stati in neluerare, si cruda amurtire?
Betrani probati in lupte, barbati cu frunte lata
Preoti si juni cu sufletu, cu inima 'nfocata.

Ce farmecu ve cuprinde, ce cétia, ce orbire
Candu crud'a nedreptate si negr'a asuprire,
Intindu aloru domnia pre plaiulu romanescu
Candu inimicii vostri mormentu ve pregatescu?

Cantulu se finì cu unu suspinu profundu, urmâ o tacere scurta, carea fu intreruptà prin acestea cuvinte de o dorere sfasiatoria: „O codri seculari in cari repauseza tierin'a atatoru eroi si martiri, opriti, nu lasati se strabata in mormentulu loru acesta faima cruda cà „romanulu e lasiu,“ ca se nu conturbe santulu loru repau-su; ér' tu, patria romana te pregatesce la noua umilintia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

la noua asuprire, blastemu tie pamentu nenorocosu si nemultiumitoriu, blastemu voue romani lasi! . . .

– Incéta, nu blastemà, ori cine vei fi tu umbra, strigai cu inim'a sangerata, romanulu nu e lasiu romanulu priveghieza, cugeta, simte, lucra elu traiesce si va trài ca romanu demnu de gloriosii sei strabuni.

Finindu acestea cuvinte tacerea si-recuprinse loculu seu umbrele dîsparura afara de un'a carea se apropia de mine si me intrebâ cine sum si pentruce ratecescu prin munti la or'a acest'a candu fiintiele omenesci gusta liniscea somnului?

— Eu sum unu june romanu, sunt unulu d'in cei osanditi a rateci prin lume si a plange, repausu pentru mine nu se dâ, diu'a ca si noptea o petrecu in preveghiari, singur'a mea multiumire si fericire ar' fi se vediu neaternarea natiunii mele.

Dar' tu nobila umbra cine esti? Esti tu umbr'a vr'unui martiru ori erou cadiutu in lupta?

— Sum Choria. E timpu decandu delasasem pamentulu trecundu in locasiurile dreptatii si libertatii eterne, dar' de atunci am descinsu mai de multe ori la voi se vediu ce sorte aveti, dorerile suspinele si vaietele vostre strabatura pana la mine, mi-turburara pacea si fericirea, spunendu-mi câ acesta patria romana de nou e amenintiata. Scumpa patria, pamentu sacru si incantatoriu care de la vâli si pana in pescerile muntiloru ai fostu campu alu virtutii, bravurei si eroismului ce sorte ai tu asta-di?

— O umbra nobila inceta de a plange sortea patriei nostre, câ-ci ea va fi pururea patria romana pre langa tote uneltirile cele marsiave, pre langa tote planurile cele negre ale inimiciloru nostri. Romanulu nu e lasiu, nu e surdu la vocea libertatii, onorei si demnitatii natiunale, romanii sunt uniti in cugete, uniti in simtieminte.

— Mi-place multu acestu limbagiu junele meu, am iubitu si iubescu forte multu junimea pentruca in ea iubescu venitoriulu romanului; o natiune a careia tinerime cugeta, simte, lucra prin urmare traiesce, va avé venitoriu. Immormentata a fostu cenusi'a stramo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

siloru, dar' acc'a atâtu e plina de vietia in catu ar' potè regenerá o lume intrega; ei s'au luptatu ca se ne lase o patria mare, mandra si libera urmatoriloru, ei au facutu se tremure tiranii, ei au mai alesu m o r t e a decatu u m i l i n t i'a. Erá unu timpu candu numele de „Romanu“ resunà in lume, acel'a era timpu de gloria si eroismu; ventulu pare câ si acum'a suspina dilele gloriose ale stramosiloru, apele murmura victoriele loru si Carpatii cu codrii loru seculari spunu eroismulu loru. Umbrele martiriloru si a le eroiloru petrecu si acum'a prin munti, ele descindu la voi petrecu cu voi, ele se nisuiescu a redesteptà suvenirile gloriose ale trecutului, a imbarbatà pre romani la lupta pentru dreptate, pentru neaternarea patriei loru. Romaniloru! parasiti nepasarea, si nelucrarea, câ-ci ele contienu mortea, la lucru câ-ci in acest'a constâ vieti'a; faceti se mai resune odata prin fromosele vâi ale patriei vostre santele cuvinte „libertate, dreptate, neaternare séu morte,“ faceti se despara d'intre voi discordi'a si fric'a, faceti se se mai auda odata vechiulu cuventu „eroismu.“

De multe ori a resunatu cuventulu libertate si neaternare in acesta pescera care se deschide inaintea nostra; odiniora se numiá pescer'a dineloru, adi se chiama pescer'a lui Chori'a; ací m'am retrasu cu pucinii bravi ce mi-au remasu, ea mi-a servitu de asilu pana candu tradarea si-a implinitu oper'a sa. Libertatea si dreptatea trebuie se triumfe; libertatea pentru care mi-am versatu sangele cu bravii mei a triumfatu pre „Campulu Libertatii“ si in sinulu Carpatiloru; triumfulu dreptatii anca nu e departe. Credu in acestu triumfu, mi-place a crede in elu pentru fericirea poporaloru, câ-ci candu acestea doue fiice a le ceriului si mame a le fericirii omenimii sunt batujocorite, sugrumate, junghiate, nu pote fi vorba de pace, prosperare si fericire. Anii blastemului dora nu voru tienè in veci imperati'a darului, a maririi si a fericirii si-va intinde aripile sale preste pamentulu romanescu. Candu o natiune nu voiesce se fia sacrificata, nimene nu o pote sacrificà; candu o natiune priveghieza, lucra si e unita

Muzeul Digital al Românilor Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

in cugete, unita in simtiri, nu are a se teme. O natiune prin a carei vine curge unu sange tîneru si plinu de vietia, o natiune probata scie se si-arete vointi'a sa; si apoi cine va contrastà, cine nu se va inchinà inaintea vointiei unei natiuni care e petrunsa de mandri'a orîginii sale, are consciinti'a drepturiloru sale si sîmte câ traiesce? Cautati impregiuru, ascultati, observati ce se petrece pre langa voi, ca se nu ve suprinda, se nu ve afle negat'a seu se ve chiar coplesiesca evinemintele; priveghiati, ca se nu dormiti candu va venì mirele. Fiulu Romei eterne straplantatu in oriintele Europei nu pote fi decâtu romanu; galo-romanulu d'in oriinte nu are sê se tema.

Va vinì timpulu si acì este candu principiulu natiunalitâtii si-va portà prin lume triumfulu seu, candu fia-care natiune va fi maiestr'a sortii sale, a venitoriului seu, candu nu capritiele unuia, nici ambitiunea altuia va otarì sortea poporaloru, ci ele voru despune dupa placu cu venitoriulu loru; priveghiati — ve dicu anca odata — ca se nu dormiti candu va venì mirele.

Nici apesarea cea indelungata, nici asuprirea cea tirana, nici despartirea, ciontarea precumu nici indelung'a supunere n'au potutu schimbà, denaturà sentinel'a romana asiediata pre malurile betranului si clasicului Istru. Cine o va potè schimbà acumu? nimenea in lume! Ciontatu a fostu arburele milenariu alu vietiei nostre, tempestati grele trecura preste elu, o ierna lunga si aspra a domnitu in giurulu lui, câte securi inimice nu s'au incercatu alu taià, câte viscole nu au voitu se lu-desradecineze; dar' elu a contrastatu securiloru, a invinsu viscolele si a despretiuitu iern'a ce lu-coplesise. Acestu arbure contiene atat'a sucu de vietia, in catu la cele d'antâiu radie ale unei primaveri blande va inflorì era-si in vechi'a-i fromosetia si mandrìa. Deci priveghiati, aperati-lu de ori ce venturi, de ori ce loviri blastemate; florile acestui arburu nu se voru desvoltà de câtu in primavér'a libertâtii, nu va aduce frupte decâtu in tomn'a neaternarii; numai o mana libera si neaternatoria lu-va potè grigì si cultivà,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

altumintre va trebuì sê se usuce. Daca nu l'au potutu smulge vitregimea atâtoru seculi daca nu l'au potutu resturnà atâtea viscole conjurate in contra-i, daca elu s'a opusu cu tarìa tuturoru tempestatiloru in tocmai ca pilastrii (stelpii) podului lui Traianu in undele Dunarii, cine lu-va potè smulge asta-di? A grigì si a cultîvà acestu arbure este cea mai santa detorintia a fia carui romanu; in numele venitoriului vostru, in numele strabuniloru nostri si alu natiunii nostre ve conjuru se nu lu-lasati in prad'a furtuneloru, câ-ci elu este arburele romanismului!

Unu romanu care nu desvolta tote poterile, tota energi'a intru a aperà si cultivà acestu arbure nu e romanu, unulu ca acel'a nu pote se aiba inima romanesca si sufletu romanescu, unulu ca acel'a nu dica câ e romanu, séu mai bine smulga-si inim'a d'in lasiu-i pieptu si o calce in petiore. Romani, ce faceti? ce mame v'au laptatu pre voi, ce pamentu ve nutresce, strainu séu romanescu? Au asta-di mamele romane nu mai dicu copiiloru sei candu-i legana pre bratia:

„Taci tu dragulu maicìi micu
„Cresce, fâ-te unu voinicu,
„Ca se scapi pre fratii tei
„De tîrani si de calâi;
„Se-ti scapi vechi'a ta mosia
„De straini si de robia.?"

Au asta-di celu d'in urma suspinu alu unei inime betrane nu este pentru patria, asta-di dora inimele june nu palpita numai pentru patria, séu antaiulu cuventu ce ingana fragedele budie ale copilului nu este totu patri'a? Dora asta-di ea si-a pierdutu vechiulu si santulu ei farmecu de a insufletì si inaltià inimele; asta-di numai are ea tarì'a de a rescolà poporale spre a o desubjugà, a o face libera si neaternatoria? fratiloru patria, si era-si patria, dar' o patria romana si libera!

„Voiesci se afli, june, istori'a lupteloru mele, luptele martiriloru romani; e frumosu candu tinerimea cugeta la trecutu spre a reculege cu pietate suvenirile ui de gloria, de virtute si eroismu, si suvenirile de

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lacrimi si de dorere. Trecutulu romanului e ilustratu prin atari eroi si genii, pre cari seculii venitori se voru plange, câ nu au avutu fericirea de a-i vedè. Sunt momínte gloriose in istori'a trecutului nostru cari trebuie se ve insufletiesca, se ve inaltia inimele si se vi le impla de mandria natiunale, dar' sunt si momínte negre, momínte de doliu, momínte de lacrime de focu si de sange cari trebue se aprinda in inimele vostre foculu resbunarii. Nu pote traí o natiune care a ruptu cu trecutulu seu, n'are vietia unu poporu care nu si-iubesce trecutulu cu suvenirile lui, fia de gloria, fia de dorere.

Suveniri sante, suveniri dulci ale unui trecutu de gloria si de dorere, nu mai aveti voi taría si farmeculu de a insufletí, de a uní pre romani si a departá d'intre ei spiritulu reului, spiritulu amortirii si alu nepasarii?! Romanii, umbrele gloriose ale strabuniloru, cari veghieza asupra vostra, ve voru cere sama pentru nepasarea vostra. Ce veti respunde voi inaintea lui Stefanu, si Mihaiu? Ce ati facutu voi pentru romanismu?"

Urmâ o pausa scurta, dupa care Chori'a continuâ astfeliu: „Situatiunea devenì critica, orisonulu se intuneca, nuori amenintiatori cu cutropire acoperu ceriulu Romaniei; in acestea momínte grele ce faceti? asteptati vr'unu geniu d'in ceriuri ca se departe tempestatea, asteptati vr'uuu trimesu alu provedintiei ca se ve mantuiesca? Sperantiele vostre trebuie se le puneti in Dumnedieu si in poterea vostra.

Candu Moise ratecià prin desiertu Corah se revoltase in contra lui, atunci la comand'a lui Moise se deschise pamentulu si inghitì pre rescolatoriu; cu câta placere si multiumire nu ne-ar' vedé inimicii nostri stersi depre lume, cu ce indestulire dorescu ei se ne inghitia pre noi. Nascutu d'in poporu am traitu pentru poporu ca se potiu morí pentru elu. Erau timpuri negre, timpuri de dorere si suferintie, pre candu faceam si eu parte d'in societatea omenesca. Fratii mei gemeau sub greutatea unui jugu diavolescu. Inimicii nostri seculari desvoltau tota energi'a ca se de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

natureze séu mai bine se nimicesca pre romanu nesciindu cà mai curêndu voru potè smulge sorele de pre firmamentu, mai curêndu voru potè mutà muntii decâtu se nimicesca sentinel'a latina, fiulu Romei straplantatu in resaritu. Tote midilocele loru cele negre, tote incercarile cele crude, tote planurile cele marsiave, tote asupririle si impilarile n'au ajutatu nimicu. Poporulu romanu a suferitu precatu numai pote suferí unu poporu; in midiloculu suferintieloru asteptam se vina unu Moise ca se-i vestésca diu'a cea oftata de seculi, diu'a libertatii; se incepa oper'a cea mare a renascerii lui; sciiam câ e greu a renasce unu poporu, scieam câ la acest'a se ceru dieci de ani deca nu seculi, dar' am sciutu si ace'a câ seminti'a libertatii ce o voiu semenà in pieptulu poporului romanu va rodì ori câtu de tardíu; m'am otaritu a incepe renascerea poporului romanu, am semenatu seminti'a libertatii, am udat'o cu sange de martiri si ea a resaritu, a crescutu si a adusu fructe. Credeti voi câ seminti'a neaternarii nu va resarì? Aruncati sub brasde acesta semintia dupa ce mai antâiu o veti fi immuiatu in sangele vostru si ea de sîcuru va resarí, va cresce si va aduce fructe. Sciam câ unu poporu nu mai cu greu se pote renasce prin arme, dar' ce eram se facu? mie numai acesta cale mi-erá deschisa. Otaritu a incepe lupt'a pentru renascerea poporului romanu, am voitu mai antâiu se asternu suferintiele poporului romanu la tronulu dreptatii, am voitu se descoperu ranele lui acelui medicu, acelui domnitoriu mare care a fostu unu modelu de dreptate, modelulu unui adeveratu domnitoriu, si care in tota vieti'a sa s'a staruitu a practicà dis'a: „cea mai frumosa virtute, cea mai santa detorintia si cea d'antaia gloria a unui domnitoriu este de a fi unu adeveratu parinte alu poporului seu.“ Acestu domnitoriu se numià Iosîfu alu doilea. Cui nu-i este scumpa memori'a acestui domnitoriu pre care lu-ilustréza iubirea si zelulu de a luminà poporulu, toleranti'a si libertatea cultului si a consciintiei, aperarea poporului in contra casteloru privilegiate si stergerea robíei legate de glía?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nascutu in asta tiéra robita in asta patria scumpa in care drepturile cele mai sante erau calcate in piciore, crescutu in suferintie, martore la atâtea crudimi neiertate la cari erà espusu poporulu romanu, am juratu a lucrà pentru usiorarea poporului, a mi-sacrificà tote, chiar' vieti'a pentru elu. Candu catusile apesau manile unuia d'in fratii mei, cand alunulu bateà de morte pre vr'unu betranu inocinte, me revoltàm, in inim'a mea se aprindeà foculu resbunarii, sufletulu meu visà libertate, in mintea mea mi-creàm pre incetulu o lume noua gigantica, o lume de marire si neaternare pentru poporulu romanu.

Intr'o di de véra me aflàm la campu; diu'a erà placuta, ceriulu seninu si curatu ca sufletulu ficiorescu, pre unu locu domnescu lucrau o multime de tiereni sì tierene romane, servitorii boieresci cu alunulu in mana stau langa ei; fratii mei semenau mai multu cu nesce umbre de morminte er' servitorii cu nesce demoni cari-i urmarescu si-i tortureza, numai gemete inadusite numai suspine grele insotite de lacrime tacute audiam in giurulu meu; in apropiarea mea audìi deodata nesce tipete ascutite, nisce plangeri doiose cari viniau dela e fiintia inocinte si debila dela unu copilasiu micu care dormise la umbr'a unui snopu de grâu; pôte câ l'au muscatu vre-o insecta séu vre-o amfibia, séu pote erà chiar' fomea carea lu-facea se planga. Plangerile micutelului n'au remasu neæudite de mamasa, carea si esì d'in rêndulu lucratoriloru spre a grabì la nefericitulu ei copilasiu, dar' servitorii domnesci o oprira dicandu-i câ „e mai scumpu grâulu boieriului decâtu vieti'a unui cane de romanu de care n'ar' fi nici o paguba daca ar' plesnì câ-ci si asià sunt prea multi.“ Mam'a cu ochi lacrimitori staruiesce se o lasa se si-véda de copilu dar' indesiertu; intrevenì tatalu copilului, tote indesiertu; de acì se trecù la cuvinte aspre si injuratorie, se trecù la amenintiari; tatalu amenintià cu morte pre cei ce ar' cutezà a se mai opune femeii lui; acestea cuvinte atictiara, inversiunara pre servitorii tîraniloru, prinsera pre tata si mama, i-legara, i-batura si torturara.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Acesta fara-de-lege implù de uimire si compatimire chiar' si ceriulu care acumu se imbracâ in doliu si d'in ochi-i curati versà torinti de lacrimi plangundu sortea trista a poporului. Insultarea amorii mamesci avù influinti'a sa asupra celorlalti copii ai poporului, cari vediendu pre fratii loru maltratati le acursera intru ajutoriu; batai'a se incepù, instrumintele despotismului, servitorii boieresci fura macelariti. Tierenii erau forte tulburati, si nu le lipsià decâtu unu conducatoriu ca sê se rescole in contra boieriloru; m'am apropiatu de ei ca se-i liniscescu; „fratiloru, le-amu disu, pucina rabdare anca, diu'a libertatii nu e departe, fiti in pace anca pucinu timpu; va vini timpulu si aprope este candu aceste locuri cari voi le lucrati cu sudori de sange voru fi a le vostre proprii, pote va trebuì se le rescumperati cu sangele vostru, si daca Dumnedieulu parintiloru nostri va fi otaritu astfeliu, va trebuì se ne supunemu. Pucina asteptare anca, eu câtu mai curêndu voiu plecà la Vien'a, voiu aretà imperatului suferintiele si nedreptatirile nostre si crediu câ ne va scapà de tirani câ-ci elu e bunu si induratoriu. Candu me voiu intorce dela Vien'a ve voiu da de scire, ve voiu spune respunsulu imperatului.“ Tierenii se domolira, o parte d'in ei se reintorse in satu, o alta parte temêndu-se de pedeps'a si crudimile boieriului se trasera la munte dicundu câ voru asteptà acolo diu'a libertatii; intre acestia se aflà si mam'a copilului pentru care se nascù scen'a amintita impreuna cu fiic'a sa Profir'a.

Ceriulu depuse éra hain'a sa de doliu, io m'am suitu la munte m'am asiediatu la polele unei stance adêncitu in cugete; cugetàm la dilele gloriose de odiniora si le comparàm cu presîntele celu tristu si apesatoriu, rogàm ceriulu, invocàm provedînti'a dumnedieesca ca sê vina in ajutoriu natiunii mele si s'o scape d'in ghiarele calàiloru. Adêncitu in acestea gandîri am adormitu si visai câ me aflàm pre unu campu de batalìa in fruntea poporului romanu, stindardulu libertatii, acer'a romana inaintà triumfatoria, inimicii cari scapau de fierulu romanu se retrageau cu rusine, tira-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ni'a se inchinà, se tiraià in pulbere inaintea libertatii; ceriulu surideà, privià cu doru si iubire pre martirii libertatii. Deodata pre unu nuoru de focu apare o umbra negra tienendu o flamura in mana pre care erà scrisu cu litere de sange: „Nemese.“ Curendu si visulu se schimbâ, mi-pareà cà me luptàm in midiloculu unoru munti sterpi si plesiugi pintre prepastii ingrozitorie, ceriulu erà negru, ventulu urlà cu turbare, bravii mei respingeau pre tirani. Deodata audiu nisce risete batujocoritorie si infernale, de asupra mea si ivesce o nalucire sinistra tienendu o bandiera pre carea erà scrisu cu litere de focu: „Tradare.“

Tabloulu se schimbâ de nou: me aflam intr'o gradina estinsa prin midiloculu careia curgeà unu riusioru cristalinu in acarui unde suspinatorie sorele, ceriulu si arburii d'in giuru-i si-scaldau tipulu loru, clim'a erà dulce ceriulu pururea seninu, unu profumu cerescu se versà preste tota gradin'a, arsiti'a sorelui erá stimperata de borea recorosa carea viniá se converseze cu florile si frundiele arburiloru; aleele cele ridietorie erau incungiurate de flori si de arburi pururea verdi, pururea infloriti. De cealalta parte a riului mi se infatiosiâ o scena rapitoria o scena magica: unu geniu cu aripi diafane incungiuratu de o lumina cu colori varii me chiamà la sine; n'am potutu resiste acestei invitatiuni, voiam se me aruncu in riu ca se lu-trecu candu deodata riulu se schimba intr'unu torinte de sange puturosu, care esalá unu atare mirosu greu si nesuferitu incâtu florile de prin pregiurulu torintelui se usucàu, paserile cari sboràu pre dea supra lui erau atrase si inghitite in undele-i turbate. Vediendu geniulu indoiel'a si descuragiulu meu se apropiâ de mine dicundu-mi intr'unu tonu armoniosu si divinu „stai pre cugete, te temi, n'ai curagiulu de a trece?“ Luandume dupa ace'a de mana mi-dise „vin'o dupa mine.“ Trecuram pre deasupra riului ca pre uscatu, me condu-se spre stang'a si preste pucinu amu ajunsu la gur'a unei caverne d'in carea esià unu mirosu de sange insotitu de vaiete si suspine; m'am opritu, dar' conducatoriulu mi-comandase se-i urmezu. Dupa multe ca-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

dieturi si rateciri ajunseramu in fundulu cavernei carea erà luminata de o lampa debila, tabloulu ce mi se infatiosiâ acì me umplù de fiori. „Ce spectaclu este acest'a“ intrebai pre conducatoriulu meu? „A c é s t'a e l u m e a, d u p a c u m u e s t e e a a s t a - d i.“ Pre arburi negri lipsiti de frundie tipau nesce paseri, pre o stanca racnià unu tigru, intre nesce tufe doue hiene se certau pentru unu mnielu; la radacin'a arburiloru si a stincei mai multi omeni se sfasiiau intre sine. „Vedi acelea paseri de pre arburi, acelu tigru de pre stanca ei sunt mai pre susu decâtu omulu care se tiraie in pulbere cu amfibiele, vedi acele hiene cari se certa intre sine pentru unu mnielu, sunt mai pucinu crude decâtu omenii, de ore ce ele nu se sfasia intre sine precumu o facu acest'a omenii. Cauta in cealalta parte cumu restignescu pre cruce Adeverulu, cumu incateneza Libertatea si inchidu Lumin'a; cel'a pre care lu-ducu la spendiuratoria a fostu unu nebunu (dupa limbagiulu omenimii de acumu) care a sustienutu câ Domnitorii de asta-di credu câ „nu au alta chiamare decâtu a sacrificà poporale ambitiunii si capritiului loru, a despretiui pre cei slabi si a esterminà pre cei mici“; celalaltu care geme cu lantiurile pre bracia a fostu unu altu nebunu care a cutezatu a dice câ „va venì timpulu si acì este candu numai o singura idee va pune lumea in miscare, numai o singura idee va domnì in lume: ide'a natiunalitatii; colo mai spre drept'a este unu alu treilea care e persecatu de sbirii Nedreptatii (pre care lumea s'a indatinatu a o numì dreptate) pentruca a disu intr'o adunare de poporu ca „fia-care poporu are dreptulu se despuna dupa placu cu venitoriulu seu, fia-care are dreptulu a otarì destinatele sale“; mai spre stang'a unulu plangundu siimbracisieza famili'a, si-ie remasu bunu dela ea, câ-ci trebuie se paresesca pamentulu patriei ca se ratecesca prin tieri straine; acel'a e unu esilatu caruia nu-i este iertatu a mai calcà in pamentulu stramosiescu; elu va trece vieti'a ratecindu fâra nume d'intr'unu locu in altulu, panacandu dorulu tierei si familiei incetulu pre incetulu-i va consumà vieti'a. Si scii pentruce este

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

esilatu? pentruca a aperatu autonomi'a si nedependînti'a patriei sale. Privesce si mai spre stang'a la ostasii aceia cari ducu in midiloculu loru unu civilu; acel'a e unu tribunu alu poporului care s'a espusu pentru drepturile lui, a pretinsu libertati civili si politîce pentru poporu, a cerutu impucinarea dariloru, stergerea privilegieloru, usiorarea poporului si partecipa-rea lui la otarirea destineloru sale. Instrumintele Despotismului lu-ducu la perdiare, privesce cumu-i despretiuesce privesce cu ce curagiu cauta in fati'a mortii, uite, cumu poporulu incatenatu lu-binecuvinta si se roga la Domnedieu pentru elu.“ Conducatoriulu ér' me prinse de mana si me trase dupa sine pana ce ajunseramu in unu locu intunecosu unde nu audiam decâtu loviri de arme si injuraturi. „Aci e loculu asasinatoriloru si tradatoriloru, ei traiescu in intunerecu, câ-ci ca copii ai pecatului, ca copii ai noptii — in tocm'a ca paserile ei — nu potu suferì lumin'a.

Ne abaturamu spre stang'a si ajunseramu intr'unu spatiu éra-si luminosu plinu de femei si de barbati, betrani si tineri june si betrane cari se dedau la totu feliulu de blastematìi si nerusinari ce numai se potu cugetà „Vedi ace'a juna cocheta — pre acarei budie cetesci lingusirea, d'in a carei ochi stralucesce tradarea si necostanti'a, si pre a carei fatia se reflecta atâtu de bine profanarea, pangarirea ei — cati juni au prinsu in lantiulu seu de auru, cate inime a deschisu cu chei'a sa de auru; privesce inderetulu ei o alta juna fromosa ca din'a inocintii, budiele ei inimate de unu surisu fericitu, fati'a ei infrumsetiata cu unu rumenu curatu, si fruntea-i cea nobila si clocinta nu rechiama decâtu dile trecute in virtute si curatienia, unu sufletu bunu si o inima nobila si sincera; cu tote accstea ea este parasita, despretiuita. Privesce spre drept'a la ace'a femee juna si frumosa carea maritata numai decurendu dupa unu barbatu demnu si onestu, frumosu si avutu si care o iubesce ca pre unu angeru si-i implinesce tote capritiile; vedi-o cum face ochi frumosi, cumu cocheteza cu unu betranu uritu, plesiugu, a carui inima e rece ca ghiati'a si n'are se dee nici macaru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

o bucla de peru spre suvenire fromosei sale curtisane. Cauta la ace'a masa cumu si-petrece o alta femee cu unu barbatu, se nu gandesci câ e barbatulu ei, câ-ci acel'a e la lucru, lucra d'in diori de diua pana ser'a, n'are di de repausu numai ca se castige bani pre cari apoi scump'a lui femec-i cheltuiesce banchetandu si petrecundu-si cu altii. Vedi ace'a juna parasita si negrigita care plange? odiniora erà avuta si fericita, dar' credinti'a ei cea usiora a scosu-o d'in paradisulu ei, câ-ci ascultandu si crediendu cuvinteloru celoru amagitorie ale unui tineru desfrenatu, a parasitu cas'a parintiesca, a fugitu cu amantulu seu, dar' acest'a dupace i-a profanatu verguritatea, dupace i-a sacrificatu onorea a delasat'o, a parasit'o. Vedi langa tufetulu acelu de rose o femee nalta cu ce grigia si atentiune pregatesce ce-va intr'unu pocaru; de sîcuru pregatesce o beutura dulce pentru barbatu-seu carea se lu-triméta pre cealalta lume; câ-ci nu are altu midilocu de a scapà de elu, si apoi se teme câ secretulu amoruriloru sale nu va remanè multu timpu ascunsu d'inaintea lui. — Precumvedi pretutindeni domnesce lasitatea, coruptiunea si nedreptatea; credinti'a, sîncerita-tea, iubirea si dreptatea fiindu batujocorite si sugrumate parasise acestu pamentu pecatosu si inegritu in crime.

— Pentru ce a datu Dumnedieu unei fiintie atâtu de crude si blastemate domnirea lumei?!

— Opresce-te, nu insultà pre Dumnedieu; vin'o dupa mine — mi-dise geniulu. Plecaramu, in urma ajunseram in o paduro maretia si carea parea viua, erá o padure santa a carei voce armoniosa si arburi gigantici si infloriti atrageà pre caletori; nime nu o poteá parasí fâra a suspiná. Abiá esiramu d'in padure si unu siesu intinsu si ridietoriu ni se infatiosiâ. Luaramu drumuluce duceá dreptu prin midiloculu siesului.

— „Ce tiera e acést'a, ce omeni sunt acestia cari sunt atâtu de abatuti, atâtu de tristi si storsi in câtu sèmena mai multu cu nisce umbre — intrebai pre conducatoriulu meu?

— „Acesta tier'a, e tiera nenorocirii, acestu poporu e unu poporu martiru; urméza-me numai, anca n'am ajunsu la tient'a caletorìei, acolo ti-voiu spune tote.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Merseramu pana ce ajunseramu la o cruce modesta si rosa de dintele necrutiatoriu alu timpului. In jurulu ei erau asiediate multime de mese la cari si-petreceau o ceata de lasi; mai delaturi nisce femei trentiose si niste copii goli intinsi in pulbere gemeau, versau lacrime periu.

— „Suntemu la tienta“ mi-dise geniulu; acesta cruce modesta concentra suvenirulu gloriei unei natiuni decadiute; de acestu lemnu este legata memori'a unui erou care daca ar' trai asta-di lumea s'ar' mandricu elu. Ea s'a opusu lovituriloru lui Saturnu si stâ si asta-di ca sê spuna trecatoriloru câ asta-di nu mai e patria romana numai e pamentu romanescu, nu mai sunt romani; patri'a romana e robita, libertatea, autonomi'a si nedependinti'a ei sunt junghiate, demnitatea natiunale lovita si umilita. Nimicu, nimicu nu se mai afla pre pamentulu romanescu decâtu lasitate, neunire si umilintia. Vedi pre aceia cari si-petrecu precandu poporulu geme, lasitatea a coplesitu inim'a loru, sufletulu loru nu se pote ridicá mai susu de pulberea in care se tavalescu; poporulu e storsu pana la osu, nici a plange numai potu câ-ci i-a secatu si isvorulu lacrimeloru, elu si-inchina fruntea-i palita si tace câ-ci impilarea i-a secatu poterile si tortur'a i-a inabusitu rostulu. Loculu acest'a, pre cari stranepotii eroului Michaiu lu-profaneza — se chiama „C a l u g a r e n i;“ acì a triumfatu libertatea, acì a fostu sdrobita tirani'a, acì semilun'a s'a tiraitu in genunchi inaintea acerei romane; si adi ce se petrece ací? cumu respecteza stranepotii memori'a lui Michaiu? Oh! vina, nu mai potiu suferí lasitatea loru! Cu inim'a sdrobita si sangerata am urmatu conducatoriului meu; dupa unu mersu repede si neintreruptu am ajunsu in fine la nisce ruine triste si negre unde ne si opriramu. Conducatoriulu meu se adêncì in cugete, unu noru de melancolía acoperì fati'a lui pre carea d'in candu in candu suprindeamu câte o lacrima.

„Ce ruine sunt acestea?“ — Acestea ruine scumpe au fostu odiniora cuibulu gloriei romane, palatulu maririi strabune d'in care n'au remasu decatu aceste remasitie destulu de elocinte sprea spune romaniloru —

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdr

cari mai au inima si sufletu romanescu, cari mai tienu la nedependînti'a si demnitatea patriei loru — gloriile trecute. Pre fati'a acestoru ruine negre se vedu tote evinemintele mari si gloriose cari sunt taiate cu litere nesterse in tabl'a cea mare a intimplariloru, de acì si-a luatu sborulu seu glori'a romana câ-ci acì a fostu resiedînti'a lui Stefanu celu mare care facù stralucitu in lume numele romanu.

O Romania, unde sunt bravii tei, dormu ei cu totii somnulu mortiloru! O ruine sante marturi a unoru timpuri de eroismu pentru ce nu spuneti romaniloru câ daca ei sunt obosîti de vietia, daca ei vreu se renuntia de a fi, Dumnedieu le-o denega, Dumnedieu nu voiesce acést'a. O fortaretia, maretia, pre ruinele scumpe si inegrite de negur'a seculiloru, ratecesce umbr'a maririi tale de odiniora, tu pare câ gelesci, plangi glori'a trecuta si suferintiele poporului, pentru ce nu spuni, câ memori'a gloriei trecute e unu pemnu alu venitoriului. Dar' adi nime nu pastreza barem unu suspinu pentru voi, nime o lacrima, romanulu trece nepasatoriu pre langa voi. O Romania tu nu nutresci decâtu lasi cari, precandu strainulu te calca si te umilesce, ei tacu si se inchina! O fortaretia Neamtiu, in sînulu teu se nascù Stefanu, unde e elu, nu are elu nici unu urmatoriu?! O inima lasia o inima de ghiatia trebuie se aiba acel'a, frumosa Romania, care se chiama romanu si sufere se fii umilita. Ore patri'a lui Stefanu si Michaiu cari implura universulu cu numele loru e destinata a devenì tier'a umilintii si despotîsmului?

Scen'a se schimbâ de nou. O ce grozavìa; o campìa ce nu o cuprindea vederea erà acoperita cu ostasi cari se bateau, in ore care departare de campulu luptei pre o colina Domnitorii lumei si-petreceau si se desfatàu la macelulu luptatoriloru. „Armat'a mea e brava, dise unulu d'in Domnitori — ea respinge pre inimici si astfeliu va satîsface ambitiunii mele.“ — „Géma poporulu, dise alu doilea, ce mi-pasa mie, Dumnedieu mi l'a datu in mostenire.“ — „Poporulu e creatu pentru suferintie — adause unu alu treilea — pentru elu numai supunere orba si robia.“ — Liber-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tatea si dreptulu se cuvine numai boieriloru, câ-ci pentru ei lea lasatu Dumnedieu pre pamentu er' nu pentru poporu" rostî alu patrulea. — „Ce vorbiti de poporu? — intreba al cincelea, — cuventulu „poporu" nu e decâtu o fictiune poetica, o speculatiune filosofica; câ-ci sub frumosulu nume de poporu e de a se intielege ace'a turma cuvintatoria fara drepturi care e creata de Dumnedieu pentru binele si comodîtatea nostra adeca elu are destinatiunea de a ne aperà, a ne sustienè a ne ingrasià si a se supune orbesce." — „Traiésca despotîsmulu si Tirani'a„ strigara toti Domnitorii deodata lovindu cupele. In cupele loru erà sange omenescu, pre mésa erà carne omenesca si o banda de tunuri le desfatà audiulu si le cobarià inim'a in regiuni adênci, regiuni de despotîsmu, de cucerire si domnia. Adiulu loru nu aflà placere de câtu in sunetele tunuriloru si a pusceloru, inim'a loru nu se imbetà decâtu de mirosulu cadavreloru omenesci, setea loru nu se poteà stimperà decâtu cu sange omenescu. O sete de domnire, sete de cucerire tu maresci suferintiele omenimii! Intrega omenimea costâ d'in doue partite: partit'a celoru robiti, impilati si nedreptatiti, si partît'a celoru mari, partît'a celoru liberi celoru cu drepturi; séu mai chiar' partit'a osânditiloru, a martiriloru si partît'a calàiloru, carneficiloru. Tabloulu se schimba erà. Rateciam pre tiermurii unei mari viforose, éra nopte, dar' o nopte cruda si infioratoria, ceriulu crà maniosu si urlà infricosiatu, fulgerile se perindàu mai fara intrerupere si la lumin'a loru am destinsu o naie betrana carea se luptà cu valurile ce o amenintiau cu nimicire. Naea se lupta incontra marii si a ceriului cari se conjurase in contra-i, dar' lupt'a ei nu tienù multu; deodata unu sunetu poternicu si strigarea desperata si inadusita de „nu mai e nici o sperantia de scapare" mi-dede a intielege câ naea e invinsa, câ ea adevenitu préda valuriloru necredîntiose. Nefericitii scapara pre nisce scanduri, triste remasitie ale naii frante, si rateciau pre latulu marii dupa voi'a undeloru, cari acumu se pareau câ i inaltia pana in nuori, acumu-i arunca in fundulu pamentului; privirile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

loru erau atientite spre resaritu ca si candu intr'acolo li-ar' suride unu portu de scapare si mantuire. Dar' acumu cu valurile se unise si piratii cari inaintau spre acei nenorociti spre a-i lipsî de uniculu radiemu ce li lu-lasase chiar' si valurile, spre a-i lipsî de ace'a scandura debila ce-i sustienè anca in vietia, inse planulu loru fu nimicitu, câci pre candu incungiurase pre nenoriciti lun'a se ivesce intr'unu oase de asuru imprasciandu negurile noptii, unu geniu se areta pre unu noru de auru comandandu piratiloru: „inderetu paganiloru, acesti nenorociti sunt destinati a ajunge la portu si a trai, ér' voi veti suferì sortea loru, ve veti nimicì." Acelu geniu mi-dise conducatoriulu meu e geniulu Romaniei, acea naie e Transîlvani'a, acci nenorociti suntu romanii ardeleni.

Tabloulu se schimbà de nou. — In ore care departare se ridicà unu munte ne indreptaramu spre elu ajunseramu in culmea lui; o lume noua o lume aspra si infioratoria se intindeà d'in colo de munte; o mare intînsa portà in sînulu seu munti de ghiatia inotatori, o negura orba incepù a se intînde pre mare, venturile urlau cu turbare, muntii de ghiatia se pusera in miscare; nici o radia calda de sore nu se scaldà vr'o data in undele acestui oceanu, nici o planta nu cresceà pre tiermurii lui, sortea cruda, blastemulu trecuse triumfatoriu preste aceste locuri; deodata sorele tristu si plangatoriu se ivesce, radiele lui strabatura velulu celu negurosu, si la radiele lui dîstinseram o naie carea se luptà cu valurile ghiatiose ce o amenintiau cu nimicire. „Privesce — mi-dise conducatoriulu — privesce acea naie betrana cumu se lupta, eca o naie straina se apropia de ea, e o naie de corsari, vedi-i cumu se lupta, capitanulu se pleca, trece in partea corsariloru, eca naiea ratecesce sîngura, urmarita de corsari si de valuri; de multu are ea sortea acesta. Lupt'a se incepe de nou matelotii parasiti de capitanulu loru se lupta cu curagiu, câ-ci sunt probati pre marea furtuneloru, sunt bravì si neinvinsi. Nu me temu câ acea naie va suferì naiefrangere, sufle venturile contrari ori catu, atace-lu corsarii si mai de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr

parte, ea totu-si trebuie se ajunga la portu, trebuie pana candu matelotii voru nutrì o credîntia firma in venitoriulu loru pana candu ei nu se voru indoì despre marile destinate ce-i astepta. Acelu vasu probatu pre marea furtunelorn e patri'a romana, matelotii sunt poporulu romanu.

Brave barbate, tu visezi libertatea poporului romanu, liberarea patriei tale, ei bine, pentru ce stai pre cugete, pentru ce te indoiesci? Fruntea ta e posomorita si intunecata, o intristare si obosèla adânca cetescu in fati'a ta, indoiel'a rode florea sufletului teu. E multu de cându acestu pamentu udatu cu lacrime si ingrasiatu cu sange romanescu e umilitu de pagâni, e multu de candu patri'a romana, patri'a atatoru suveniri gloriose si triste geme in robía. Numai unirea, neaternarea si libertatea voru regenerà patri'a romana. Libertatea si neaternarea, aceste dine ceresci, cari scutescu si àpera sub acoperementulu hainei loru pre avuti si seraci, pre mari si mici, mi-au disu: „mergi, mergi la acelu poporu cadiutu si martiru, redestepta in elu suvenirea nostra, fâ-lu se-si ridice graiulu si bratiulu pentru noi, fâ-lu sê ne rechiame si noi vomu delasà locuintiele ceresci, vomu descinde la ei, câ-ci e fromosa patri'a romana, e bravu si mare poporulu romanu.“ E timpu de cându suferiti, e timpu de cându tiranii ve tortura, seau dora sunteti voi dati loru in mostenire? Asculta-me dara, descatenéza-ti curagiulu, ce lu-tieni ascunsu ca legatu cu fieru in pieptu, fii umanu, intieleptu si cutediatoriu, increde-te in Dumnedieu si poterea poporului, gatesce-te a murì pentru libertate, fii conducatoriulu poporului in acesta lupta mare a libertatii. Urméza, implinesce-ti chiamarea ta. Diu'a invierii poporaloru nu e departe. Unu fremetu de resculare se aude d'in tote partile — pregatesce-te si priveghieza. Cauta, apele patriei tale suntu rosii de sange si acel'a e sange romanescu, florile ce infrumsetiau plaiurile si vâlile ei s'au uscatu sub pasii cei reci a tîraniloru; in sînulu ei nu se aude de câtu frémetulu plangeriloru si vaietulu martiriloru. Inainte dar' câ-ci daca vei cadè, vei cadè cu

Muzeul Digital al Romanului Romanest
revistatransilvania.ro/mdrr

gloria mai adaugandu unu nume la cunun'a gloriiloru strabune.

Dar' cine esti tu ce mi-vorbesci astfeliu? — Sunt Elen'a, mam'a lui Stefanu celu mare. Acumu te parasescu, Dumnedieu cu tine si cu sant'a causa ce o aperi, Dumnedieu te binecuvinte. — Ce? vocea a incetatu, figur'a ei a dîsparutu, nu se mai vede . . . o umbra nobila mai intardie pucinu, nu te departà asié curêndu! Mi-pareà reu vediendu câ geniulu m'a parasitu, eram tristu vediendu-me singuru, sub impresîunea acestei intristari m'am desteptatu. Ore am visatu eu? a fostu acest'a numai unu jocu alu fantasiei me intrebam insu-mi? Am juratu a lucrà pentru usiurarea fratiloru mei, si acumu unu geniu binefacatoriu si binevoitori mi-dice se incepu oper'a renascerii poporului romanu; dar' deunde se incepu? Dumnedieule alu poporaloru si alu libertatii inspira-me si mi-ajuta! Eu se fiu liberatorele poporului romanu, eu se frangu catenele robiei? ei bine, voiu incepe lupt'a si-ti juru acì Dumnedieule alu libertatii si dreptatii câ me voiu luptà cu increderea in tine si in puterea poporului, me voiu luptà, câ-ci tu anca voiesci libertatea poporului romanu. Tirani'a e tare; dar' pentru ace'a trebuie ore se mi-pierdu cumpetulu? Nu; vointi'a poporului, e vointi'a lui Dumnedieu, si unu poporu care simte câ traiesce, si-o scie manifestà si implinì. Câti-va diecenii sburase preste capulu meu, si in cursulu acestor'a atât'a am suferitu; candu mi-indreptu privirile câtra campiile cele frumose ale patriei romane, si vediu atâtea fetie palite, atâtea umbre de omeni lucrandu d'in diori pana sér'a pe sam'a calailoru sei, udandu cu lacrime panea ce o mananca, nu potiu sê nu me revoltu, nu potiu sê nu intrebu: sermanu poporu! ore ce crima ai facutu tu, pentru ca se fii pedepsitu intr' unu modu atâtu de crudu? seau dora gloriosii tei strabuni s'au imormentatu plini de crime? candu ti-va suride si tie auror'a unei dile mai senine, mai blande si mai fericite? Eu credu câ ace'a nu e departe . . . pucinu anca si voi tîraniloru nu veti mai suge sangele acestui poporu, nu ve veti mai ingrasià cu sudorea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

lui si nu ve veti mai bucurà la torturile lui, pucinu anca si voi ve veti nimicì ca vasale olariului. Voiam se parasescu muntele candu o melodia ceresca mi-atrase atentiunea. Se fia acest'a ore plangerea unei dine seau suspinulu unui geniu de munte? Nu; e bardulu muntiloru; sê lu-ascultâmu dara:

„Floricica de secara
Adi e di de primavéra
Viorelele 'n florescu
Codrii dulce inverdiescu;
Rundunic'a canta éra
Si mi-aduce doru de tiera,
Doru dê sant'a libertate
Si ceresc'a dereptate.
Frundia verde lemnu domnescu
O A . . . . . , o plaiu cerescu
Dorulu mi l'asi alinà
D'asi putè a te scapà
De tîrani si-asupritori
De straini si 'mpilatori
Si asi face era 'n lume
Mare, falnicu alu teu nume.
Mosiulu mi-spuse odata
Tiera santa si cercata
Câ pre sînu-ti romanescu
Dile d'auru inflorescu
Dile dulci de fericire
De iubire si marire,
Cà sub dulcele teu sore
Cresce-a libertatii flore
Si pre plaiulu teu cerescu
Voinici mii de mii se crescu.
Asia fu odata 'n lume
Tier'a mea cu mandru nume,
Dar' adi patria iubita?
Adi te vediu nefericita
Osândîta si umilita,
Adi in sînu-ti romanescu
Vai, croi nu se mai crescu
Ci fricosi se têraiescu.
Dore dorisiorulu meu
Asculta suspinu-mi greu,
Sbora pre-o siopta de séra
Prin nefericit'a-mi tiera
Si i du o sarutare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Unu suspinu si-o 'mbratiosiare.
Du-te, spune tierii mele
Că m'asi fi naltiatu la stele
Vediendu-o liberata
Mare si neatêrnata ;
Spune tierii că in lume
Me inchinu la alu ei nume
Si-o iubescu, o iubescu eu
Ca pre insu-si Dumnedieu.
Scumpe, santu plaiu de marire
Mandre flori de fericire
Pre-a ta cale-asi resadi
Si cu dragu le-asi ingrigi.
Dar' nu potiu, nu potiu o tiera
Că-ci . . . . . e amara ;
Ce potiu pentru tine dara
E se plangu se lacrimezu,
Se me rogu si se oftezu,
Plange-oiu dar' amarulu teu
Plange-oiu draga plange eu.
Suntu soracu, fara avere
Suntu micutiu, fâra putere
Sunt strainu si persecatu
Si-alu meu graiu neascultatu ;
N'am decâtu vieti'a 'n lume
Carea pentru alu teu nume
Pentru a ta fericire
Liberare si iubire
Gat'a suntu in liniscire
Ori si candu se mi-o jertfescu
Pamentu santu si stramosiescu."

Astfeliu cantà bardulu muntiloru, astfeliu plangeà sortea patriei Clocic'a si Crisianu, acei eroi cari au impartesitu sortea mea si au luatu martiriulu pentru liberarea patriei romane de sub robi'a tiraniloru. Cele d'in urma radie ale sorelui salutandu piscurile muntiloru-i facea se inote intr'unu oceanu de lumina auría, tote erau linistite, natur'a erà viua si suridietoria că-ci lacrimele ceriului o recreiara, numai tierenii, numai robii erau tristi si abatuti. Radiematu de o stanca amu asteptatu pre acesti doi copii ai libertatii, i-amu imbratiosiatu dupa ce sosira la mine si i amu rogatu se mai repetiesca odata canteculu. Se invoira. Ei cantàu cu atât'a focu, cu atât'a dulcetia, in câtu natur'a in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

trega pareà câ tace, nu face nici o miscare, numai ca se pota ascultà acésta melodía si sê nu-i scape nici o nota.

„Fratiloru, le amu disu, voi diceti câ sunteti mici si fâra potere; dar' nu sciti câ in acesti munti locuiescu eroi câti bradi? voi diceti câ asta-di patri'a romana nu nutresce de câtu lasi si fricosi; nu e asiá fratiloru, romanulu nu e capace de lasitate si de frica. Da fratiloru, patri'a romana nutresce anca eroi, si va vinì diu'a si acì este cându ei voru ridicà drapelulu libertatii, drapelulu vietiei, va vinì diu'a candu prin acesti munti voru resunà de nou strabunele cuvinte „libertate si neaternare."

— E multu de cându cugetu la midilocele prin cari amu potè regenerà ace sta patria a nenorocirii si a blastemului, — mi-dise Clocic'a — dar' n'amu aflatu de câtu unu singuru midilocu „revolutiunea." Lumea nu se va regenerà, poporale nu voru scapà de tirani decâtu prin ea. Candu tiranì'a calca poporale, candu nedreptatea, asuprirea si robì'a le sugruma, candu geniulu despotismu lui sbiciuesce cu sbiciulu seu de focu lumea, atunci direptatea se intrupeza, descinde pre pamentu, iè sub acoperementulu seu poporale subjugate si se numesce revolutiune. Geniu alu revolutiunii, geniu alu direptâtii poporale numai prin tine si-voru potè fundà unu venitoriu demnu si mare, numai trecundu prin botezulu teu si-voru asicurà si intarì libertatea si drepturile sale; tu esti steu'a polara, numele teu e strigatulu de libertate, devis'a sperantieloru poporaloru. Suntu de convingere fratiloru câ acésta patria nu se va poteà renasce de câtu prin sange."

— Ei bine, renasca-se prin sange, dise cu entusiasmu Crisianu, atât'a sange mai curge prin vinele nostre ca sê pota rescumperà o patri'a scumpa dar' nenorocita. Vomu spelà cu sange pecatele ei, in sange vomu inecà suferintiele ei seculari, totu cu sange vomu rescumperà si libertatea ei."

— Patri'a romana va fi libera, — disi prindiendu de mana pre fratii mei — Dumnedieu o voiesce, si apoi cine se va contrapune vointiei ceriului? Veniti dar' fratiloru se juràmu câ vomu lucrà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

in unire la renascerea poporului romanu, câ cu pretiulu victiei ne vomu staruì se ruinamu putredulu edîficiu alu robìei si pre blastematele lui ruine se redicàmu noulu edîficiu alu libertatii. Daca provedînti'a nu ne va fi destinatu pre noi se lu-finimu, celu pucinu noi vomu pune pietr'a fundamentale si urmatorii nostri voru continuà zidirea, voru finì-o. Libertatea e provedînti'a ce domnesce lumea, celu ce o denéga e unu nebunu, câ-ci se incérca a se luptà cu provedînti'a, si apoi cine nu scie câ ea este neinvinsa? La lucru fratiloru eu voiu plecà mane la Vien'a, voiu descoperì imperatului ranele poporului, si lu-voiu rogà se torne pre elu balsamulu vindecarii, ér' pana atunci voi ve pregatiti, câ-ci lupt'a va fi amara, si apoi sangele nu trebuie se curga indesiertu.

Ne departiramu. Curendu io plecai la Vien'a. Imperatulu me primì cu multa bunavointia, i-am descoperitu nedreptatirile si suferintiele poporului.

— „Maiestate, me adresai catra marele monarcu — nedreptatirile si suferintiele nostre nu potu merge mai de parte de catu pana acì, patri'a mea, acelu margaritariu scumpu alu coronei M. T. nu mai pote suportà catenele robiei, poporulu geme, dar' geme in desperatiune, si apoi se scie câ desperatiunea unui poporu e premergatori'a rescularii. Patri'a mea, asta-di nu e de câtu o gramada de ruine, nimicu d'in trecut'a-i gloria si marire, nimicu nimicu de câtu miseria. D'in acestu plaiu cerescu tiranii au facutu o tiera a nenorocirii, a blastemului si intunèrecului. Rabdarea a atinsu culmea, Nemese cere satisfacere si poporulu i-o va da, daca M. T. nu vei infrenà tirani'a, daca nu vei liberà poporulu. Tier'a e pustia si selbatica, poporulu suptu si impilatu, opritu de a se luminà, pentru elu nu e de câtu suferintia, orbia si sàrcine. Romanulu nu e mortu, trecutulu vieza in memori'a lui, si mandri'a nationala nici odata nu se va stinge d'in inim'a lui. Patri'a mea, vechiulu pamentu alu virtutii si eroismului geme sub jugulu tiraniloru, adeveratii ei fii suntu tratati mai reu de câtu vitele, nimicu nu respectéza despotismulu, nimicu nici chiar' altariulu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

si inocinti'a; altariele se profaneza, femeile se violéza, barbatii gemu in arcsturi, betranii suntu spendiurati: acest'a e sortea conatiunaliloru mei; cine cuteza a siredîcà rostulu in favorulu poporului o platesce cu vieti'a. Asta-di patri'a mea nu mai e scutitori'a adeveratiloru sei fiii nu mai e glori'a loru, nu, câ-ci nedreptatea a coplesit'o."

— Cuvintele tale me misca — mi dise monarculu — me dore,mi-sangera inim'a de nefericirea poporaloru mele. E multu decandu medîtezu asupra imbunatatirii sortii loru, e multu de candu me staruiescu a reformà statulu, dar' pana acumu mai tote staruintiele mi-au fostu desierte. Detorinti'a domnitoriloru este ca se si-plece urechia la suspinele si plangerile poporaloru asuprite, se caute a usiurà sortea supusiloru sei; dar' multi d'in ei suntu tirani, altii era suntu lasi, pre multe tronuri domnesce tirani'a in giurulu celoru mai multe e adunata lingusirea, coruptiunea, tirairea si nedreptatea. M'am staruitu a fi unu parinte adeveratu alu poporaloru mele, am cercatu, si me voiu incercà a resturnà acestu statu fundatu pre sclavia si arbitriu; urescu robi'a si absolutîsmulu, si iubescu libertatea. Sciu câ nu e datu muritoriloru a si-secerà insii ceea ce au semenatu, dar' atunci voru secerà altii, voru secerà cei ce urmeza. Lumea e plina de prejudetie, dar' me voiu armà cu dreptatea si amorulu unui parinte, voiu atacà prejudeticle, si interesele cele spurcate ale casteloru privilegiate, desì sciu câ ur'a, patimele si poterea acestoru despoti orbi si inimici a totu binele, mi-voru pune piedeci. Daca nu-mi va succede, celu pucinu mi-va fi linistita consciinti'a câ am voitu a usiurà sortea poporaloru mele. A lucrà pentru fericirea poporului, a respectà si aperà drepturile lui, a respectà si ascultà vocea lui éca detorinti'a tronului.

Unu domnitoriu numai o datoria are se implinesca inaintea statului: fericirea poporului. Me voiu staruì a pune daca nu pietr'a fundamentala, barem o pietra mai mica la noulu edîficiu pre care poporulu, revolutiunea lu-va ridicà pre ruinele sclavièi, despotîsmului si privilegieloru."

Astfeliu vorbià imperatulu, dar' durere! sor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

tea nu a voitu ca elu se sî pota implinì schimbarile ce voià nice planurile maretie dupa cari amblà. Poporale nu erau destulu de mature pentru reformele ce voià se le introduca imperatulu si erà mare cet'a calàiloru

„Sire, ori ce vei face d'in Romanu, numai magiaru nu, elu si-aduce aminte de drepturile sale pierdute, elu nu pote uità nedreptatirile secularie si diavolesci ce le a suferitu dela niste venetici. Elu scie câ nascerea si renascerea unui poporu e impreunata cu multe dureri, câ progresele cele mari, ideile cele inalte nu se potu intrupà, nu potu triumfà daca nu se voru crestiná mai antâiu daca nu voru trece prin botezulu sangelui, daca sangele omenescu nu va venì se le sanctioneze. Romanulu adi e numai suferitu in patri'a sa strabuna, elu numai are nici unu dreptu, nu are nimicu decatu suferintia, elu si pamentulu in care voru repausà osamintele lui dupa morte trebuie se lu-cumpere. Totu-si are si elu unu dreptu neprescriptîbilu, unu dreptu ce nu i-lu pote rapì nimenea: dreptulu urei apesatoriloru sei, dreptulu resbunarii. E dulce resbunarea candu ea e identica cu dreptatea!"

— „Rabdare anca — mi-dise marele domnitoriu — nu se regeneréza unu poporu numai prin sange, ci si prin lumina, prin libertate. Mergi, spune poporului romanu câ nu voiu uità credînti'a si lealitatea lui catra mine, spune-i câ me voiu ingrigì de sortea si usiurarea lui, câ tronulu n'a uitatu bravur'a lui, nu nedreptatirile si suferintiele lui secularie. Primesce dela mine acesta cruce — sîmbolulu suferintiei si a credîntiei — in semnu de recunoscintia pentru devotamentulu teu, si asicuréza pre poporulu meu câ me voiu silì a i imbunatatì sortea."

— Acestea mi-vorbì domnitoriulu. Poporulu care me trimese la Vien'a, asteptà cu neastimperu re'ntorcerea mea. Clocic'a si Crisianu cu o multime de preoti si poporu me asteptau la satulu Ponoru in asiè numit'a „Valea Turcului."

Erà 30. optobre. Noptea erà lina si frumosa, poporulu me asteptà la Ponoru. Aretarea mea intre poporu produse o insufletire ce nu se pote descrie. Ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

constituiramu intr'unu comitetu nationale provisoriu, fui alesu de presiedinte alu aceluia. Acì in tacerea noptii, sub ceriulu liberu, avendu de marturi lun'a si stelele juraramu a liberà poporulu romanu de tirani, chiar' cu sacrificiulu vietiei nostre. Poporulu dorià se scia ce a disu imperatulu. Fratiloru, imperatulu mi-a incredintiatu se ve spunu „cà ne va usiurà sortea.“ — „Traiesca imperatulu“ respunse multimea in coru. — „Ca omeni gata a murì pentru libertate si patria, n'avemu se ne tememu de nimicu; lupt'a nostra e o lupta santa, e lupt'a dreptatii, lupt'a venitoriului. Tote in lume au capetulu loru, fi-va ore suferinti'a nostra eterna? Suntu vécuri de candu suferimu in patri'a nostra strabuna, sunt vécuri de candu drepturile si libertatile nostre suntu calcate si sugrumate; e multu dè candu noi suntemu numai suferiti in tier'a parintiloru nostri. O apesare cruda, o impilare ne mai audita si o seracìa dejositoria suntu partea nostra. Dar' pre langa tote indelungile nostre suferintie si asupriri, noi anca nu neamu uitatu drepturile nostre nice esistinti'a nostra nationala. Este in tier'a nostra o ceta dracesca, o céta de calài, de strigoi ce ne sugu sangele, acést'a e boierimea. Indesiertu ni-amu ridicatu graiulu, indesiertu ne-amu rugatu, plangerile nostre cele mai drepte si legitime au fostu despretiuite. Asta-di nu ne a remasu de câtu unu singuru midilocu de scapare, lupt'a; la arme apelàmu cu otarirea a murì pana la unulu de câtu a mai geme in robía. Toti omenii s'au nascutu liberi, toti s'au nascutu cu asemeni derepturi, câ-ci Dumnedieu n'a facutu nici domni, nici servitori, ci numai omeni. Fratiloru, cine aducandu-si aminte de stramosii nostri cine revocandu-si gloriile de odiniora, cautandu la nedreptatirile, la umilirea si injosirea nostra — cine dicu nu se va resculà spre a si-resbunà? Se ne luptàmu fratiloru, dar' se ne luptàmu cu resolutiunea si curagiulu sufleteloru mari, sufleteloru ce aspira la libertate si demnitate natiunale, sê ne luptàmu in unire si cu credinti'a in Dumnedieu si poterile nostre, si atunci vomu potè face tote. Dumnedieu e cu noi, câ-ci elu e dreptu, si noi ne luptàmu pentru triumfulu dere-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ptatii; unu poporu nu se pote renasce de câtu prin sine însu-si. Daca provedinti'a dumnedieésca a voitu ca noi se ne adunâmu in ésta séra aici, ea de buna sama ne va ajutà, va incoronà lupt'a nostra. Lupt'a nostra e lupt'a venitoriului, a copiiloru nostri, a omenimii. Traiesca libertatea!" — Traiesca . . . . . resunâ valea.

— Daca vomu lasà pre romanu in starea acést'a in care se afla acumu, — vorbì Clocic'a — preste pucinu pote numele lui se va sterge d'in istori'a poporaloru; vedeti acelu poporu, groz'a paganiloru odiniora, asta-di nu e de câtu unu scheletu. Credinti'a, curagiulu si resolutiunea facu multu fratiloru, aduceti-ve aminte câ doisprediece pescari, doisprediece apostoli au fostu in stare se restorne domni'a paganismului, si noi sê nu potemu restornà domni'a tiraniei? Se avemu de modelu pre Chrestu, se sigilàmu cu sangele principiele nostre precumu a sigilatu elu cu sangele seu dogmele sale."

— „Mai bine morti de câtu robi" strigâ adunarea!

— „Mai bine morti decâtu robi dicu si eu fratiloru — adause Crisianu. Ne vomu luptà fratiloru si de vomu cadeà vomu cadeà triumfandu, vomu cadeà cu gloria; sangele nostru nu va remanè nefructiferu d'in elu se voru nasce mii de mii de eroi, cari voru contînuà lupt'a. Dumnedieu e eu noi si cu increderea in elu vomu incepe lupt'a nedependîntiei omenimii. De 13 seculi suferimu, de 13 seculi purtàmu doliu, de 13 seculi suntemu osânditi a jucá rolulu acelui orfanu, pre care lu-batu toti fara frica de pedepsa. Cu tote acestea poporulu romanu n'a uitatu cine au fostu strabunii lui, prin vinele lui curge si asta-di sange romanu, elu vorbesce, respira si cugeta romanésce; poporulu romanu tiene minte drepturile lui, n'a uitatu apesarile neomenesci si astepta or'a resbunarii. Poporulu in bunetatea si curatieni'a inimei sale crede câ e mai bine a suferì nedreptatea decâtu a o face, dara nedreptatea anca merge numai pana la unu punctu candu poporulu se dechiara in contra-i; acelu punctu l'amu ajunsu asta-di. Singur'a scapare e numai resbunarea, da resbunarea, carea nu este alt'a decâtu o ur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

mare naturala a asupririi si nedreptatii. Apesarea e vechia si grea, nerespectarea si sugrumarea nostra nu pote merge mai departe; a venitu timpulu emancipării nostre de sub tirani; numele loru cele blastemate suntu scrise in cartea mortii, ei voru murì de armele nostre. Repetu, acumu e timpulu séu nici odata; priviti acei Carpati — marturi atâtoru evineminte mari, ale stramosiloru nostri, — ei contienu mai multi eroi de câtu bradi. Nu e greu a invinge candu esti mai cutezatoriu decâtu inimicii, si puni in aceea-si cùmpena vieti'a cu mortea."

— Fratiloru — le am disu — inainte de a ne departà trebuie se juràmu câ vomu fi un'a, vomu fi uniti in cugete si simtiri, vomu fi uniti in vietia precumu vomu fi in morte. Se ne luptâmu ca sê ne resbunâmu, sê resbunamu suferintiele poporului, sê resbunâmu omenimea umilita si insultata." Eram se pronunciu juramentulu candu unu preotu pasì spre mine si ridicandu-si manile spre ceriu dise: „resbunare, resbunare intînde-ti négr'a arépa asupr'a nostra si ne ajuta; poporulu romanu ingenunchiatu si umilitu de seculi, adi cere protectiunea ta sciindu câ tu numai acolo te areti unde apesarea este indelungata, séu unde unu simtiementu dorerosu si sfasietoriu apesa ca o stânca o inima ce aspira la libertate si dreptate. Elu scie câ tu protegi pre negrulu care si-invenina pre domnulu seu tiranu, tu ajuti pre sicariulu romanu a siucide préd'a sa, totu tu indemni pre unu bravo italianu ca se junghe obiectulu urei sale, de ace'a apeléza la tine, ca la celu d'in urma asilu. Ajuta-ne dara ca se aretâmu Dumnedieului tiraniei câ se afla si omeni pre pamentu; pronuncia sentinti'a. Tiranii tremura d'inaintea ta, câ-ci te sciu neinduplecata, acei strigoi demni a nu esì nici odata d'in iadu, acei vampiri cari sugu sangele unui poporu martiru in orbi'a loru credu pote câ tu nu vedi blastematiile si crudimile loru; pedepsesce-i dara, pre fruntea loru cea petata de sange scrie cu litere de focu: „veti fi sdrobiti ca vasale olariului, veti cadè ca Erusalimulu si ve veti cufundà pentru eternitate in adâncurile infernului." Dupa ace-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

sta vorbire rostita in tonulu unui omu inspiratu d'in ceriu, in tonulu unui profetu, ridicandu in susu crucea ce o aveà in mana pronuncià urmatoriulu juramentu: „Juramu in numele tatalui, alu fiului si alu spiritului santu, câ nu vomu suferì mai multu nici o tirania, câ ne vomu luptà pre morte pre vietia pentru stergerea robìei si privilegieloru spurcate, pentru sterpirea aceloru locuste boieresci cari ne pustiiescu campiile strabune, ne vomu luptà de amu murì pana la unulu pentru liberarea pamentului strabunu care acumu e in manile unei caste diavolice, pentru liberarea acelui pamentu care este alu nostru, alu natiunii romane si care trebuie se lu recapetâmu.

Asià sê ne ajute Dumnedieu.“ Intrega adunarea cu capulu descoperitu si cu degetele redîcate spre ceriu ascultâ juramentulu cu o pietate ce nu se pote descrie.

„Asià dar' fratiloru ne aflàmu in ajunulu luptei celei mari pentru libertate, veniti dara fratiloru se resturnâmu d'in fundamentu acesta domnìa dracesca, acesta domnia de carnefici fundata pre robìa si arbitriu. La arme dara, faceti se mai resune odata aceste cuvinte strabune d'in T. . . . in marea negra.“ Dupa acest'a am spusu, câ in diu'a urmatoria ne vomu adunà la Mestecanu. Ne despartiramu.

Umbr'a acì incetâ cu vorbirea câ-ci trecuse timpulu umbreloru si erà or'a cându ele parasescu pamentulu.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

NOPTEA A CINCIA.

Celu ce-a sa viétia tierei sale 'nchina
More ca lumin'a intr'a sa lumina.
Astfeliu decâtu lantiulu bratiulu sê ne 'ncinga
Ce-i romanu ce-i nobilu asta-di sê se stinga.
D. Bolintineanu.

Lun'a trecuse calea jumetate, erà mediulu noptii, or'a spiriteloru si naluceloru. Vocea dulce si armoniosa a unei umbre me desteptâ d'in meditatiunile mele dicandu-mi „tu asteptái pote pre parintele meu june? dar' éca vine Savin'a fi.c'a lui ca sê ti-spuna mai departe istori'a martiriloru libertâtii. Inainte de a continuá acésta istoria credu câ ti-facu placere spunendu-ti pre scurtu istori'a mea, carea este in parte chiar' istori'a parintelui meu. „Istori'a vietiei mele este cea a unei martire. Nascuta in munti, singur'a mea placere eráu codrii, stancile si torintii argintii; dupa ce am ajunsu la etate de 10. ani mai tota diu'a o petreceàm alergandu prin codri. Aci me scaldám intr'unu isvoru cristalinu, colea adunàm flori, ici bradulu miofere umbr'a sa, smeurulu fructele sale, mai de laturi o valicica ori o poiana me invita se siediu pre sinulu loru de floricele. Alergàmu, suiàm stancile cu atât'a desteritate câtu capriorele pareàu gelóse de iutimea mea, florile pareàu câ si-clàtina capulu intrebandu-se daca suntu ele fragede ca mine. Tota diu'a alergàm, câci aci caldur'a nu ardeà pieptulu meu, riurelulu cu voce murmuratoria me chiamà sê mi-stimpere setea, acì natur'a, elemintele sùntu in armonìa, sorele cu privirile-i de auru me cautà cu dragu, acì respiràm libera, respiràm cu dulcetìa aierulu in balsamitu. O câtu e de dulce a traì in libertate in sinulu codriloru, câtu e de dulce a siedè pre culmea unei stanci d'in alu carei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

sinu curge unu riurelu curatu, si a ti-intinde privirea de parte, de parte pana d'in colo de orisonte! Fluierulu unui pastoriu care insotià cantulu paseriloru si suspinulu frundieloru aveàu pentrn mine unu farmecu nespusu, preferiàm aceste canturi a le copiiloru, codriloru tuturoru cantariloru omenesci.

Intr'o di siedeàm langa unu isvoru impletindu o cununa de floricele, candu de odata codrulu incepe a suspinà si ventulu mi-aduse pre arepile sale acestea cuvinte:

„Unde esti cerescu tesauru
Pacea sufletului meu,
Prin eteru cu flori de auru
Ai sboratu in Eliseu?

Linu treceàu dilele mele
Pre-alu teu sinu imbetatoriu,
Fâra tine plangu cu jele
Si nu voiu de câtu se moriu.

Candu sefirulu linu adía
Tu atuncia mi-sioptesci
Cu o voce de magía:
„In natura me gasesci.

Acestu cantu ce tradà o desperatiune si dorere sufletesca incetâ pre câte-va minute, apoi incepù de nou astfeliu:

„De ce nu potu o Domne sê uitu câ am traitu
De ce nu am putere sê uitu ce-am suferitu;
Nu potu sê am repausu, nu poiu privi la ceru
Se moriu, sê moriu o Domne câ-ci victimile-mi ceru.“

D'intre tote florile ce crescu pre dealuri si pre vâli, pre munti si in poiene mai multu mi-a placutu margaritarelulu, erà o stanca mare langa care cresceàu mai alesu aceste floricele frumose pentru ace'a am si numit'o „stanc'a margaritareiloru.“ Nu erà di buna lasata de Dumnedieu ca se nu mergu la ea, florile d'in cari impleteàm acumu cunun'a eràu culese de langa ea. Dupa ce am gatatu cunun'a, mi-am infrumsetiatu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

perulu cu florile ce mi-au mai remasu si am plecatu spre casa; abiá facùi câti-va pasi si o betrana secularia, gârbovita de greutatea aniloru mi-esì inainte âmbiiându-me cu smeura si cu fragi. Erà o tigana vrajitoria, carea se sculà odata cu zorile si alergà prin codru si poiene, pintre stânci si valicele ca se adune flori lecuitorie si ierburi de farmecatu.

— Ce flori frumose ai puic'a mamei — mi-dise tigan'a. Nu mi-vei da si mie d'in ele ca se ti-cautu de norocu?

— Ba cumu se nu bunica — i-am disu intindiendu-i o legatura de margaritarei. Tiene acestea floricele albe si curate ca sufletulu angeriloru in ceriu si daca ai vre-o copila mica du-i-le ca se si-infrumsetieze perulu cu ele. Florile acestea le iubesce tota lumea si io candu mi-le punu in peru fluturii si paserelele alerga, sbora dupa mine ca si candu le-ar' parè reu câ le ducu dela ele. Din'a muntiloru, din'a floriloru nu iubesce nici o flore asiá tare ca pre acestea, numai loru si-spunu dinele noptii dorerile si secretele, pre sînulu loru si-versa durerea prin lacrime, uite-te câtu suntu de mandre.

— Se fii norocosa drag'a bunicei, le voiu duce la Florea mea a casa, carea anca e mica ca tine si iubesce florile. Acumu dâ-mi man'a se vedemu ce norocu ai? —

I-am intinsu man'a, tigan'a facundu cruce se intorse spre celea patru parti ale lumii, murmurâ nisce cuvinte neintielese apoi uitandu-se in palm'a mea dise: „ai se fii nefericita copil'a mea, vei traì departe de parinti, departe de cas'a parintesca; multa vreme vei traì in plangeri si suspine ascunsa in midiloculu unei gramadituri de stanci, multi ani nu voru rodì pentru tine decâtu blasteme, lacrime si doreri, si atunci candu nu vei mai potè plange si inim'a ta nu va mai potè dorì nimicu de câtu mortea, o minune dumnedieésca te va mantuì.“ Bab'a dicandu-mi acestea se departâ. Desì eràm anca micutia, desì parintele mieu mi-spusese mai de multe ori câ astfeliu de prediceri suntu prediceri gole ce nu se voru realisà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nici odata, totu-si decâte ori veniàm la stanca, mi-aduceàm aminte de cuvintele tîganei si ore cumu me infioràmu.

Intr'un'a de dile am remasu in munti mai pana inserase, abià am parasîtu stinc'a si o figura uriasia si intunecata mi-opresce mersulu. Prindu fug'a, necunoscutulu me urmaresce, me ajunge, me prinde in bratiale-i tari si se pierde cu mine prin desimea bradiloru. Spaim'a ce me cuprinse, mi-amutì tote sîmtirile, me facù se mi-pierdu consciintia de mine ins'a-mi si numai intr'unu tardìu mi-am revenitu éra-si in simtiri. La desteptare me aflàm intr'o casa mica dar' astfeliu infrumusetiata câtu pareà câ e chili'a cutarui imperatu, ori a unei dine de munte, ér' miculu altariu asiediatu intr'unu unghiu alu casei straluceà de atâtea pietri scumpe si erà infrumsetiatu astfeliu cu flori câtu mi-vinià a crede câ e altariulu cutarui angerelu micu care vine d'in ceriu acì ca sê se roge. Eu eràm asiediata pre unu patu de metasa, la capulu meu ingenunchià o figura trista si selbatica.

— Unde suntu ? intrebai plangandu.

— Linistesce-te copil'a mea, esti in locu bunu, nu te teme de nimicu.

— Dar' unde suntu; cine esti tu si pentru ce m'ai adusu acì ? Ast'a nu e cas'a nostra.

— Cas'a ast'a e a regelui muntiloru, dar' de adi inainte va fi a ta. Te-am adusu aicia ca se te crescu si se ti-lasu tie averea mea ; suntu betranu si am lipsa de cine-va ca sê me mangaie. Tu vei fi copil'a mea, mostenitori'a mea. Cumu te chiama ?

— Savina.

— Bine draga Savina, nu fi tu superata, câ-ci aicia ti-va fi bine, vei trai ca in sinulu lui Dumnedieu, numesce-me tata de adi inainte si . . .

— Dar' mie nu mi-trebuie tata, eu am unulu, tu nu esi parintele meu.

— Dumnedieu a otaritu ca de asta-di inainte se ti-fiu eu tata, candu vei fi fata mare te voiu duce cu ér' la tata-teu, pana atunci siedi la mine si eu te voiu [illegible] o imperatesa, ti-voiu face haine de ma-

Muzeul Digital al Literaturii Române
revistatransilvania.ro/mdlr

tasa cusuta cu auru si infrumsetiate cu pui de diamantu, ti-voiu da cercei, margele si inele scumpe si mandre de cari numai dinele porta, te-oiu infrumsetià asià catu n'a fi in ceriu si pre pamentu fata mandra ca tine; ti-oiu aduce pui de capriore ca se te joci cu ei si flori frumose ca se le puni in peru.

— Dar' de unde ai tu tote acestea?

— O dina buna care me iubesce mi le aduce.

— Bine daca va vinì si mam'a acì, remanu la tine. — Dar' mam'a unde e?

— Mam'a-ta mi-a spusu cà càtu mai curendu va vinì la tine, fii tu numai in pace drag'a tatucului; te voiu ingrigì ca pre o flore si nici o imperatesa n'a fi mandra ca tine.

— Dar' candu mi-aduce din'a hainele celé de matase?

— Peste doue trei dile; acumu drag'a tatei vina se cinàmu ce-va si apoi se ne repausàmu.

Natur'a omenésca este astfeliu càtu se dedà cu tote si cu dorulu si cu uitarea si cu placerea si cu suferinti'a; astfeliu incetulu cu incetulu m'am dedatu si eu cu noulu meu parinte. O di treceà dupa alt'a si mam'a nu mai vinià, daca intrebàm pre parintele meu adoptivu de ce nu vine mi-respundeà cà a fostu bolnava, dar' chiar' adi a vorbitu cu ea si i-a spusu cà pre dumineca va vinì de buna sama.

Duminec'a a sositu, din'a mi-a adusu iia de matasa alba cusuta cu auru si cu ciupagu de diamantu, m'am imbracatu mandru ca o imperatesa, mi-am pusu flori la capu, am ingenunchiatu la altariu si m'am rogatu lui Dumnedieu ca se mi-aduca pre mama-mea. Sér'a sosì si mam'a n'a venitu, atunci incepui a plange si a strigà pre mam'a; betranulu se apropia de mine si me mangaia, mi-pune cercei de petri scumpe in urechi, margéle de margaritariu la gâtu si inele de smaragdu si rubinu in degete. In urm'a acestor'a m'am liniscititu. Inainte de a merge la culcare betranulu mi-spuse cà pre Pasci vomu merge la parintii mei cari acumu siedu de parte de noi si nu potu vinì. Tota noptea am plansu, dimineti'a betranulu ca se mi-im-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

prastie intristarea mi-aduse unu puiu de capriora mandru si frumosu; m'am linistitu éra-si, am infrumsetiatu cu flori caprior'a si am numit'o „Florica.“ De aci inainte tota diu'a petrecèam jucandu-me cu Floric'a. Trecura câte-va luni pote de candu petreceam in acesta casa, noulu meu parinte incepù a me invetià a scrie si cetî, de acumu petreceam mai multu invetiandu; dupa 6 luni cunosceàm dupa nume tote ierburile si florile, scieàm cumu se numescu stancile, cumu a facutu Dumnedieu lumea, cine au fostu strabunii nostri, cine suntu acei ce apesa si despoia pre parintii nostri, elu mi-spuneà câ toti omenii suntu asemenea, toti suntu nascuti liberi si cu asemeni drepturi. Me invetià a cantà si a face cantece, sér'a esiàm in pragulu càsii, ne asiedìàm pre ierba, mi-spuneà multime de istorii frumose si mandre, mi-spuneà cumu se misca pamentulu si lun'a, mi esplicà ce e libertatea, ce trebuie sê faca si sê jertfesca omulu spre a si-pastrà acesta pietra scumpa. In urma atâtu lu-iubeàm pre betranu câtu nu poteàm fi fara elu, plangeàm candu se duceà de a casa.

Trecura Pascile si nu am mersu la mam'a, betranulu cercà tote midilocele ca se me faca se mi-uitu parintii, mai in tota diu'a me suprindeà cu câte ce-va, placutu. Trecura iute, trecura repede 8 ani de candu me aflàm acì, in acesti ani tatalu meu adoptivu imbetranì atâtu de tare câtu erà de totu caruntu. De la unu tempu me lasà singura mai tota diu'a, in zori de diua plecà de a casa si numai sér'a tardiu se re'ntorceà; lu-vedeàm câ slabesce si imbetranesce atâtu de tare, erà tristu si semnele unei doreri sfasietorie, a unei caintie grele se vedeàu intiparite pre fati'a lui.

Erà diu'a de Rusali a anului 1782, abià se aretara auror'a si tat'a se duse de a casa; nu poteàm aflà secretulu dorerii lui câ-ci ori câtu lu-intrebàm nu mi-respundeà de câtu prin tacere. Dupace m'am sculatu aflai pre mas'a de langa patulu lui o cheia mare si ruginita, ce cheia se fia acest'a me intrebàm ins'a-mi, intr'unu tardiu mi-venì in minte câ sub patulu lui se afla o usia carea se deschide in pamentu, incercu

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

si o descuiu, aprindu o lumina sî descindu pre trepte pana ce ajungu la o alta usia, acést'a nu erà incuiata, o deschidu — dar' dumnedieule ce grozavía mi se infatiosieza! o multime de capete omenesci, de barbati si de femei despartite de corpu eràu aruncate unulu preste altulu, pavimentulu erà plinu de sange, de cuie eràu acatiate diferite haine petate cu sange, mivinià a crede câ me aflu in vr'o camera de ale iadului. Infiorarea m'a lovitu cu asià fortia câtu am scapatu lumin'a d'in mana si am remasu ca inmarmurita radiemata de paretele stropitu cu sange. Dupa ce mi-am recapetatu presinti'a sufletului m'am repeditu a fara d'in camera lasandu-o descuiata. Ce insemna acestea cápete de omeni, se fia victimele lui, seau ce'a ce am vediutu a fostu numai o nalucire? nu intielegeàm acést'a si me temeàm se o descoperu. Prosternuta inaintea altariului me rogàm lui Dumnedieu udandu cu lacrime icon'a vergurei Mari'a, candu tata meu intra in casa; la apropiiarea lui am simtitu atât'a spaima câtu am fugitu de la altariu ca se nu lu-vediu si se scapu d'inaintea lui.

— Ce insemna acestea lacrime, ce acesta spaima fiic'a mea? A cutezatu vr'unu moritoriu a strabate pana la tine, seau ce alt'a ti s'a intimplatu?

— Nimicu, nimicu nu mi s'a intimplatu bunulu meu tata.

— Ei bine fat'a mea, pentruce plangi dara, pentru ce ti-intorci fati'a dela mine, cu ce te-am superatu ca se me uresci? Ce? si tu me parasesci acumu candu in ceriu nu mi-suride nici o radia de iertare si mantuire ér' pre pamentu n'am pre nime afara de tine? O Savina, Savina barem tu nu me despretiuì, barem tu nu me paresì! Suntu betranu si neferice am lipsa de iubirea si consolatiunea ta.

— Iertare bunulu meu parinte, de o mie de ori ti-ceru iertare si te rogu se nu tragi la indoiéla simtiemintele mele cari suntu curate si sincere! Daca plangu asta-di, plangu pote câ te iubescu pre multu, fia care omu si-are pre pamentu partea sa de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

dorere ori in ce conditiuni s'ar' aflà, fia pre tronu, locuiesca in palatie seau se tireiésca in bordeie umilite.

Se dau dureri tainice in vieti'a omeniloru, dureri alu caroru secretu ar' dorì se lu-pota ascunde chiar' si d'inaintea lui Dumnedieu, si celu ce cerca a aflà atari secrete pecatuiesce in contra suferintiei carea trebuie se fia santa inaintea ori si cui, pecatuiesce in contra inimei ale carei dorintie nobile si sincere e detoriu se le respecteze ori si cine. Te conjuru in numele iubirii nostre se nu pasiesci mai departe intru a cercetà isvorulu durerii mele, câ-ci acesta durere aparinte e o durere nebuna pre care eu insa-mi nu o intielegu.,

— O fiic'a mea, mangaierea, radiemulu si fericirea betranetieloru mele vin'o se te imbratiosiezu. . . . .

Am plansu multa vreme ca doi copii orfani, amu plansu si ne-amu usiuratu.

— E multu decandu nu mi-ai spusu nici o istoria bunulu meu tata, scii câtu le iubescu, te rogu dara spûne-mi un'a.

— Cu dragu scump'a mea copila, dar' promitemi câ vei ascultà cu sange rece isori'a ce am de cugetu se ti-o spunu.

— Promitu.

— Bine, asculta dara. „Intr'unu satu romanescu traià o pareche de omeni a caroru consolare si fericire erà uniculu copilu ce lu-aveau. Copilulu aretà o mare aplecare spre carte, de ace'a parintii s'au si otaritu a lu-da la scola; dar' atunci ca si acumu romanulu erà robu, caile luminii si ale culturii i eràu oprite; boieriulu a carui robi eràu parintii copilului i-au silitu pre acesti'a se lu-aduca a casa dela scola, copilulu audiendu de acest'a a fugitu la unu unchiu alu seu ce erà calugaru pre langa care a traitu invetiandu si cultivandu-se. Candu a ajunsu la etatea de 17 ani s'a facutu calugaru. Intr'o di pre candu se rugà la altariulu Domnului ore cine intra in manastire si-i predâ o epistola de cuprinsulu urmatoriu: „Scumpulu meu fiu! Tatalu teu a muritu de o morte violinta junghiatu prin inima de grofulu, eu me aflu pre patulu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de morte, te asteptu ca se ti-potu da binecuvintarea parintesca, dorinti'a mea cea d'in urma e ca se moriu in bratiale tale. Grabesce câ-ci orele vietiei mi-suntu numerate. A ta doritoria mama Maria.“ Calugarulu catu ce cetì acesta epistola esì d'in biserica, intrâ in chili'a sa si luandu unu cutitu cu plasele de lemnu plecâ fara de a fi observatu de cine-va spre cas'a parintiesca. Mai inserase candu ajunse in satulu nascerii sale, abià intrâ in satu si dela unu mosiu betranu aflâ câ muma-sa anca a muritu. Cu sufletulu nemangaiatu si cu inim'a plina de dorulu resbunarii intra in cas'a parintesca, ingenunchia inaintea pragului acelei casi care unià suvenirea primiloru ani ai copilariei sale, apoi plangandu intrâ in casa si udâ cu lacrime tristele remasitie ale mamei sale, si dandu-i sarutarea cea d'in urmâ se departâ. Parasindu cas'a parintésca se indreptâ spre curtea boieresca, intrâ la boieriu care siedeà singuru la o masa. Boieriulu câtu ce vediù pre calugaru se sculâ de pre scaunu, lu-ambiâ se siedia apoi la intrebatu cu ce-i pote servì de unde vine si incatràu merge? „Am venitu ca se ti-ceru satisfacere, am venitu ca se mi-resbunu“ respunse calugarulu repediendu-se asupra-i si infigundu-i cutitulu in inima. Grofulu espirandu cadiù, calugarulu privindu in susu eschiamâ: „dormiti in pace umbre scumpe si iubite ale parintiloru mei, voi sunteti resbunate.“ Calugarulu parasì curtea boieresca luandu drumulu ce duce spre munte, ajungandu in codrii seculari ai Carpatiloru se jurâ câ ori ce-domnu ori ce boieriu i va venì inainte lu-va ucide ca se impace umbrele parintiloru sei. Elu credeà câ umbrele se potu impacà cu sange, de ace'a manile lui s'au scaldatu in sangele atatoru victime, inim'a lui s'a impetritu asià de tare câtu numai ur'a si resbunarea aveàu locu in ea, elu credeà câ face unu pecatu mare daca nu ucideà pre boieriulu pre care nenorocirea lu-aduceà inainte-i. Orbitu de poft'a resbunarii daca ar' fi pututu si-ar' fi resbunatu chiar' si asupr'a ceriului. Muntii si impregiurimea tremurà' d'inaintea, lui Codru Vulturu regele muntiloru câ-ci asià lu-numià poporulu, Codru orà unu nesdravanu pre care nu lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

prinde glontiulu de pusca, care se poteà face nevediutu, care numai cu privirea pote omorì pre omu; locuià in sinulu unei stanci in o casa de auru si de argintu, astfeliu de credîntia aveà poporulu despre elu. Elu nu aveà alta arma de câtu acelu cutitu mare cu plasele de lemnu cu care junghiase pre grofulu, dar' cu acesta arma a ucisu multe victime, câ-ci inim'a lui cea de granitu nu sciià ce e compatimirea; capetele victimeloru sale le aruncase intr'o camera subpaminteana si erà mare numerulu loru.

Numerulu victimeloru lui crescù forte si cerura resplatire de la ceriu, ceriulu ascultâ rogatiunea loru.

Erà o nopte negra si infioratoria, ventulu geme, ceriulu urla, nici o stea nu se areta; bradii se clatina, paserile si férale sternite d'in culcusiurile loru temendu-se de tempestatea ce se pregatià in atmosfera tipa si urla spariate; la or'a acesta fatala o voce omenesca, unu gemetu de omu ratecì prin codru. Cine se fia nenorocitulu care in timpulu acest'a calatoresce prin regatulu lui Codru Vulturu, ce sorte se lu-porte pre acì? Gémetulu se apropia totu mai tare de palatiulu lui Codru Vulturu, urechea cea deprinsa a acestuia a surprinsu acestea cuvinte mestecandu-se in urletulu codrului: „Dumnedieule alu poterii si alu bunatatii indura-te spre mine!“ Codru audiendu aceste cuvinte strigâ: „o prada noua mi-cade in mana, cine ar' mai fi cugetatu câ si acesta nopte ingrozitoria mi-va aduce vr'o victima.“ Ceriulu turbâ de mania la audiulu acestoru cuvinte, dar' Codru sta rece si cutezatoriu in fati'a ceriului maniosu, nime n'are dreptulu se-i dispute victimele, cugetà elu in sine; infurie-se ceriulu, tremure omenimea, eu mi-voiu implinì juramentulu ce l'am facutu candu m'am denumitu regele codriloru, juramentulu de a nu me spelà de câtu cu sange boierescu si de a nu me repausà sér'a pana candu nu am prinsu o victima.

Codru si-ie cutitulu in mana si esì d'in casa. Intunéreculu erà orbu, nenorocitulu nu se vede, anca unu gémetu aretâ lui Codru direptiunea de unde vinià calatoriulu de nopte; cu furia se repede spre partea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ace'a, ridica man'a ca se lovesca, dar' atunci unu fulgeru lumina muntele, inaintea lui Codru sta o figura betrana, unu calugaru caruntu tienendu o cruce in mana, erá chiar' unchiulu lui Codru. In fati'a acestei venerande figuri sufletulu lui Codru se cutrierâ, pamentulu pareà câ arde cutremurandu-se sub piciorele lui, stancele pareau câ vreu se lu-ingrope sub ruinele loru, inim'a lui de sì betrana incepù a bate cu violintia ca si cand ar' fi voitu a se frange, sangele circulá cu furia prin vinelei debilatate ca candu ar' fi plumbu topitu, regele codriloru se aruncâ in genunchi inaintea calugarului si cu inim'a cuprinsa de caintia dise: „Omule alui Dumnedieu primesce cainti'a mea, io suntu Codru Vulturu regele codriloru, care de 20 de ani n'am traitu de câtu cu resbunare si nu m'am spelatu de câtu cu sange omenescu, dar' asta-di in fati'a ta, in fati'a acelei cruci ce tieni in mana me vediu invinsu; deci primesce marturisirea mea, cere indurarea ceriului spre mine si te roga lui Dumnedieu pentru mine."

— „Copilu alu pecatului si crimei, copilu alu sangelui si resbunarii primescu cainti'a ta — dise calugarulu; ai curagiu si credintia câ-ci Dumnedieu e bunu si induratoriu, elu se bucura de indreptarea pecatosului, câ-ci Dumnedieulu nostru nu e cel'a alu resbunarii ci Dumnedieulu iertarii si indurarii, e mare bucuri'a in ceriuri pentru reaflarea oiei celei ratecite. O singura cale ti-sta deschisa ca se ti-poti curatí pecatele, se poti rescumperà crimele: calea pocantii, calea umilintiei si a rugatiunii, departa d'in inim'a ta ori-ce patima, nu lasà sê se incuibeze in ea de câtu parerea de reu, iubirea si credîntia. Manile tale trebuie spelate de petele de sange, inim'a ta curatita de pasiunile turbate si pecatose si pentru ca sê espiezi tote pecatele tale trebuie se te supuni unei pocaintie grele. Asculta dara câ-ci prin vocea mea vorbesce Dumnedieu, in poterea oficiului ce mi l'a incredintiatu Dumnedieu, ti-impunu urmatori'a pocaintia: „in departare de o ora de ací d'in sinulu unei stance isvoresce unu periutiu curatu si limpede ca lacrimele ceriului, pote-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cuti'a acest'a pre care am vinitu io pana acì, duce dreptu acolo. Desfâ plaselele de lemnu dela cutitulu cu care ai ucisu atâti'a omeni, inplanta-le in cele doue coltiuri a le stancei ce se ridica de asupra casei tale, uda-le cu apa d'in isvorulu amintitu pana atunci, pana candu ele voru prinde radecini, voru inverdì si voru cresce mari ca se te poti adapostì sub umbr'a loru. Candu paserea dilei sculandu-se d'in culcusiulu seu de flori ti-va vestì ivirea dilei tu se fii la isvorulu ce ti-am spusu si luandu apa in pumni se o duci pre verfulu stancei ca se udi plaselele plantate, numai in pumni vei carà apa di de vera pana ser'a, di de ierna pana in nopte, vei duce si te vei rugà neincetatu; candu acele lemne uscate si petate cu sange omenescu voru prinde radecini, voru inverdì, voru cresce si voru inflorì mângaiete câ ci se apropia diu'a iertarii, atunci cainti'a ta a fostu primita in ceriuri, Dumnedieu a ascultatu rugatiunea ta si ceriulu s'a impacatu cu tine. Remani cu Dumnedieu, iubesce si crede, 'câ-ci pana cându inim'a unui omu — fia acel'a ori câtu de stricatu ori catu de ratecitu si pierdutu, pana candu inim'a lui dicu mai e capace de credîntia si de iubire, pana atunci anca mai e sperare de mantuire." Calugarulu dicundu acestea si-urmâ drumulu mai departe. Codru prosternutu cu fati'a la pamentu dise: „Dumnedieule alu bunetatii si iertarii, indura-te spre mine, asculta rogatiunea mea si primesce-mi cainti'a!"

Dupa acest'a sculandu-se desfacù plaselele dela cutitu se suì pre stanc'a ce se ridicà de asupra casei lui, si la lumin'a fulgereloru implantâ plaselele in doue coltiuri ale ei, apoi descindiendu se indreptâ spre isvorulu amintîtu; ajungundu acì ingenunchiâ si se rugâ, apoi luandu apa in pumni se re'ntorse la stanc'a sa ca se ude plaselele plantate. De atunci neincetatu cara apa, diu'a noptea, dar' plaselele anca nu s'au prinsu; fia noptea ori câtu de negra, ploia, ninga, urle ventulu, elu umbla neobositu dela isvoru pana la stânca si dela acest'a inderetu.

A trecutu multi ani de atunci, Codru de caintia si ostenéla incaruntise, plaselele erau totu uscate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Intr'o di de serbatore Codru tristu si obositu ratecìa prin munte nesciindu de sine, si-pierduse acumu si credînti'a si speranti'a de a capetà iertare dela Dumnedieu, sufletulu lui erà bolnavu, trupulu slabitu de ostenéla si incordare, in acesta stare erà se si punа capetu vietiei carea acumu-i venì nesuferita si lu-apesà ca unu munte. Incepù a versà injuraturi si blasteme, blastemà ceriulu si pre Dumnedieu câ-ci nu primesce cainti'a lui si nu-i e mila de suferintiele lui, blastemà omenimea, blastemà lumea.

In midiloculu acestoru blasteme o voce tainica si dulce strabatù pana la audiulu lui Codru. „Ce cantecu ce melodia santa e acest'a? se intrebà elu; este plangerea unui geniu de munte ori plangerea unui angeru ratecitu? dar' angerii nu plangu, ei nu suferu nu patimescu, câ-ci ei impreuna cu domnulu loru tienu monopolulu tuturoru placeriloru si bucuriiloru, tuturoru bunetatiloru si fericiriloru, iéra noue nu ni-au lasatu decâtu durerea si suferinti'a.

O ceriule câtu esti de negru si de crudu cându ti-bati jocu de suferintiele omenimii ticalose si nenorocite! Candu ar' trebuì se alegu intre tine si infernu asi alege pre cestu d'in urma, câ-ci acì celu multu me torturéza, dar' nu si-batu jocu de durerea mea precumu faci tu."

Mintea lui codru erà ratecita si pierduta candu vorbià acestea, câ-ci elu credeà câ in ceriu numai suride nici unu radiu de iertare pentru d'insulu. Cantulu sunà d'in ce in ce mai dulce elu se traduceà in acestea cuvinte:

„Floricica de bujoru
Tote 'n lume pieru in doru,
Floricica lemnu domnescu
Tote 'n lume vestediescu;
Câte se afla sub sore
Tote, tote-su pieritorie.
Floricica de ciore
A verii inbita flore
Se usca, se vestediesce
Candu la noi ierna sosesce;
Numai unu lucru remane

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Nu pere in veci d'in lume;
„Suferinti'a“ nu apune
Nu more, nu vestediesce
Ci mereu, mereu totu cresce.“

Fiinti'a ce cantà cu atât'a dulcetia, erà o fetîtia ca de vr'o 10 ani care siedeà pre culmea unei stanci si impleteà o cununa de floricele. „Ce feliu? pana si copii se plangu asupra sortii, asupr'a suferintii? E adeveratu câ noi suntemu nascuti pentru suferintie e adeveratu câ sortea nostra e cruda; ei bine daca noi ne nascemu in blasteme si apunemu blastemandu daca noi suntemu osânditi, osânditi anca in pantecele mamei nostre, pentruce luce sorele asià de placutu de asupra nostra, pentruce lun'a vine se ne faca noptile placute, pentruce vine vér'a cu florile sale, pentruce canta paserile? Ore tote acestea lauda pre Dumnedieu ori lu-blastema? Suntemu nenorociti cu totii, suntemu joculu unui destinu crudu, suntemu misiei pretutindeni, misiei in palatie, misiei in bordee, domnulu ca robulu, persecatoriulu ca persecatulu, judecatoriulu ca osânditulu, avutulu ca seracului, junele ca betranulu, femeea ca barbatulu; toti, toti suntemu nascuti in ora fatala, toti suntemu incarcati de blasteme. Daca lui Dumnedieu i-a placutu se faca acesta lume, daca a avutu placerea se creeze pre omu dupa tipulu si asemenarea sa, pentru ce i-a datu o natura mai cruda ca a fieraloru selbatice? O omule, copilu alu pecatului si suferintiei, de unu singuru lucru ai se te temi in lume; nu fulgerulu care omora fara de veste, nu cutremurulu de pamentu, nu apele turbate esite d'in albi'a loru, nu animalele selbatice, nu pamentulu neroditoriu si sterpu, nu acestia suntu inimicii tei: ci „inim'a omenesca.“

Acest'a e inimiculu teu de morte, care nu dorme nici odata, care in veci veghieza cu ochii atientiti asupra victimeloru sale. Aierulu e inecatu de aburii si fumulu sangelui omenescu, riurile s'au inrositu, pamentulu s'a ingrasiatu de acestu sange, animalele rapitorie numai potu consumà cadavrele omeniloru macelariti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

intre sine, si tu fiintia nerusinata, ticalósa si pecatosa mai ai anca pretensiunea de a trece de cea mai nobila creatura d'in cate a facutu Dumnedieu.“

Codrulu fu de nou intreruptu prin cantecu, câ-ci copil'a cu pol'a plina de flori plecase pre stanca in josu cantandu:

„Scapa Domne a mea tiera
De tirani si de ocara,
Scapa Domne fratii mei
De straini si de calài,
Scapa dulcea mea mosia
De telhari si de robia.
Sê traiesca, sê traiesca
Tier'a mea cea romanesca,
Tirani'a d'in ea piera,
Ce-i strainu sê iesa-afara;
C'asta tiera-i romanesca
Nu e tiera . . . . . .
Estu pamentu e romanescu
Pamentu santu si stramosiescu.“

Copil'a finì acì acesta cantare betrana pre carea copilulu romanu o invetià in leganu, o sugeà cu laptele maicei sale; descinse de pre stanca si se oprì la isvorulu ce curgeà d'in polele ei, se spelâ si incepù a cantà de nou:

„Frundia verde trei bujori
Omeni buni si calatori
Ve feriti de codrulu verde
Unde hotiulu Vulturu siede
Care vieti'a vi o pierde.
Ve feriti d'acc'a carare
Care duce la pierdiare,
La alu dîneloru isvoru
Unde piere ori ce doru.
Domne, Domne me rogu tie
Scapa lumea de urgia,
De rele si de hotia
Scapa pre novionatu
De Codrulu celu blastematu.“

Ce feliu? urlâ Codru — sunt urgisitu pana si de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

copii, sunt blastematu pana si in cantecele loru; o ceriule o sorte crudimea vostra nu poteà merge mai departe de câtu pana acì! Ei bine de adi inainte nu ve voiu mai procurà placerea de a ve bate jocu de dorerea mea si de a me urgisì, mai bine in iadu si liberu de câtu pre pamentu si robu, mai bine in iadu cu satanu de câtu pre pamentu si persecatu ori in ceriu si urgisitu. Remani sanetosa lume, remani sanetosa vietia! ori ce sperantia de bine si de indurare in ceriu si pre pamentu s'a stinsu pentru mine, vieti'a pentru mine e o tortura ne'ntrerupta, o nopte intunecosa si cruda a careia asprime nu o mai potu suferì; e o sarcina ce me apésa ca unu munte pentru ce se n'o depunu de pre umeri? Sunt blastematu, blastematu a traì de viu in iadu, sunt osânditu a petrece intre carnefici, a traì fâra sufletu, a traì intre umbrele victimeloru mele, cari nu mi-dau pace pre unu minutu si me urmarescu pana si in somnu strigundu „resbunare.“ Mirés'a mea e parasita eu sunt mortu pentru ea fâra de a fi inmormentatu, sunt inmormentatu fâra de a fi muritu. Nu cutezu se mai cugetu la ea, nu am curagiulu se o numescu pre nume, nu câ-ci am alesu intre ceriu si infernu, si ceriulu m'a pedepsitu ca pre unu mire necredîntiosu. Astepta tu puiu de tigru — strigâ Codru amenintiandu copil'a — ti-voiu infrenà eu limb'a; da, te voiu sugrumà câ-ci e bine, e intieleptiesce a sdrobì capulu sierpelui candu ti-a cadiutu in mana, pentrucâ lasandu-lu in vietia totu te musca mai tardiu.“

Copil'a nevediendu si neaudindu cea ce dice Codru luâ apa in pumni ca se ude o flore vestedita ce erà plecata spre isvoru, precandu o udà o mangaià astfeliu:

„Mandru luce santulu sore
Tota firea-i ridietoria
Câ-ci e di de serbatore,
Pentruce tu floricica
Sora dulce sora mica
Spre pamentu fruntea ti-inchini
Si totu plangi si totu suspini?
Plangi pierdut'a ta culore
Plangi ceresc'a ta odore

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Cari in lacrimi te lasara
Si in ceriuri susu sburara
Unde 'n veci este totu véra?
Nu fi trista soriora
Câ-ci in dalb'a primavéra
Ele s'oru intorce iéra;
Câ-ci a sorelui lucore
Si a ceriului plansore
Sarutandu-te mereu
Re'nvia-voru dorulu teu.
Ceriulu, rou'a te iubesce
Sorele te magulesce,
Pan'iubesci si esti iubita
Nu poti fi tu osândita,
Nu poti fi nici parasita
Nici uitata, si-urgisita.
Câ-ci suride pentru tine
In gradinile senine
Unu radiu dulce de iubire,
De vietia si fericire."

„Ce feliu si-dise Codru imblanditu, pana iubesce cine-va nu sunt tote pierdute? se cercu, se punu la proba si acést'a. Preotulu mi-dise, e sperantia de scapare si indreptare pana mai pote cine-va iubì" si acesta copila intaresce disele preotului; se vedemu daca iubindu

„Va suride pentru mine
In gradinile senine
Unu radiu dulce de iertare
De iubire si 'mpacare."

Se vedemu daca voiu mai puteà iubì, dupa ce am uritu atâtu de multu, dupa ce inim'a mea e negra ca crim'a si rece ca mortea."

Dupa acestea se repedì spre copila, carea vediendu-lu o luâ la fuga, dar' Codrulu o ajunse si luandu-o in bratie o duse. . . . . .

— O duse . . . — intrebai?

— O duse . . . nu sciu unde — adause Codru.

— Te rogu finesce istori'a, cumu, unde, ce s'a intimplatu cu copil'a?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Istori'a copilei de acì inainte ti-este prea bine cunoscuta câ-ci . . .

- O Dumnedieulu meu — àpera-me! dicundu acestea am lesinatu. Candu m'am desteptatu betranulu erà in genunchi la capulu meu.

— Copil'a mea, mi-ai promisu câ vei ascultà cu sange rece istori'a mea, seau mai bine acestu secretu pre care l'asi fi potutu duce cu mine in mormentu, si acumu tu plangi, o Savina ierta-me, ierta pre unu nenorocitu si blastematu de Dumnedieu si de omeni, ierta-me si me plange dar' nu me urgisì! Prin iubirea ta scump'a mea copila am voitu se me impacu cu lumea am voitu se me impacu cu omenii si victimele mele, prin tine am voitu se castigu iertarea lui Dumnedieu si iubirea ceriului, ei bine, este ast'a o crima ca se meritu ur'a ta? Dâ-mi man'a copil'a mea si vina sê ingenunchiâmu si sê ne rogâmu, pote rogatiunea ta va fi ascultata in ceriu, precandu a mea nu afla primire la tronulu dreptatii eterne; de siepte ani me rogu, de siepte ani udu acele plasele pre verfulu stancei, dar' vai ele nu inverdiescu!

Amu ingenunchiatu si ne amu rogatu. Natur'a erà trista si posomorita, elemintele se luptàu, o câtu e de cruda natur'a in turbarea sa. Ceriulu erà negru tunetele si fulgerele urlàu, ploi'a cadeà in torinti ca si candu s'ar' fi deschisu tote gurile ceriului, codrulu gemeà, ventulu insotitu de tunete desradecinà bradi si clatinà infricosiatu cas'a incâtu mi-parea câ me aflu in o naie pre marea viforosa. Betranulu vedìedu turbarea naturei aprinse o lampa me luâ de mana si deschidiendu o usia ascunsa me trase dupa sîne, ajunseramu in o camera subpamenténa, depuse lamp'a pre o mésa taiata in pietra apoi ingenunchiaramu de nou si ne rogaramu.

In acesta bolta subpamenténa ne simtiàmu ce-va mai sicuri. De asupra nostra tunetele bubuiàu infricosiatu, acoperementulu ce ne despertià de lume tremurà si trasnià, pamentulu sub piciore nu erà mai mai multu sicuru câ-ci se cutremurà. Deodata unu tunetu lovì cu atâta fortia stanc'a in care ne aflàmu in câtu

Muzeul Digital al Românilor Memoriei
revistatransilvania.ro/mdrr

o parte d'in ea se franse, dupace se mai alinâ tempestatea betranulu a voitu se esa de asupra, dar' i-a fostu cu nepotîntia câ-ci o parte d'in stanc'a infranta cadiù si acoperì de totu cas'a, astfeliu in câtu ne vediuramu ingropati de vii. Dupa catu-va timpu de frica si desperare, tempestatea pareà câ s'a alinatu, dar' liniscea tienù pucinu si tunetele incepura de nou; sub piciorele nostre se audià unu fremetu inecatu, ce creceà d'in minutu in minutu, deodata pamentulu se ridica sub noi, unu povoiu de apa erupe in camer'a nostra, ap'a cresceà cu repediune si precumu cresceà ea, crescea si spaim'a si desperatiunea nostra. Ap'a se suise pana la genunchi, apoi pana in brêu si pana preste umeri, acumu pierdusemu ori ce sperantia de mantuire si asteptàmu mortea carea mi-pareà câ vine asià de cu incetulu; ap'a ajunse pana la barbìa candu unu altu tunetu cutremurâ de nou stanc'a; ap'a incepù a fierbe, a clocotî si a scadeà incetulu cu incetulu pana ce secâ tota. Dar' de morte totu nu scapasemu, si acumu ne asteptà o morte si mai cruda, mortea prin fome.

Intr'ace'a pamentulu ér' incepù a se cutremurà sub noi, credeàm ca voiesce sê se deschida ca sê ne inghitia, unu nou tunetu si unu fremetu infricosiatu me facù se mi-pierdu simtirile.... Candu mi-am revenitu in simtiri eràm afara sub ceriulu liberu, pre sub mine curgea unu periutiu de apa. Nu scieàm unde me aflu, nu scieàm de sunt viua anca, in urma am vediutu câ tunetulu a sdrobitu stanc'a si io nu sciu prin ce minune am scapatu neatinsa.

Betranulu nu erà nicaire, de sicuru a fostu immormentatu sub derimaturile stancei; ceva mai departe inaintea mea audu niste sberàri, apropiandu-me aflu pre Floric'a mea acoperita de unu bradu desradecinatu; sermana creatura; ore ce reu a facutu ea ca se o pedepsesca ceriulu? ea care nu scie decâtu sê se joce, se salte pre piscurile stanciloru, sê se culce pre ierba mole si sê se scalde in isvore curate, ea care nu scie nice injurà, nici blastemà, nice face reu pentruce se merite pedeps'a ceriului? Cumu? pedepsesce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ceriulu intr'o forma pre vinovatu si nevinovatu, nici creatur'a cea inocinte nu scapa de mani'a lui, nime nu se pote subtrage de sub resbunarea lui? Asià este. Pentru pecatele celui reu sufere si celu bunu, pentru relele celui vitiosu sufere si celu virtuosu; reulu ce lu-face unu misielu atînge pre o suta de omeni onesti, nedreptatea unui tiranu nefericesce milione de omeni. Ca se scape omulu de nedreptate si de suferintia ar' trebuì séu se ésa d'in lume séu sê ruineze, sê strice totu ce ajuta si sustiene domni'a nedreptatii si vitiului; e dulce, e frumosu, e o detorintia a ruinà edîficie invechite, ruginite si mucedite sub greutatea pecateloru, spre a ridicà pre ruinele loru edîficiulu dreptatii si alu moralitatii. Si un'a si alt'a e grea, grea este zidirea, grea este destructiunea, dar' cine s'apuca de ruinatu trebuie se aiba si forti'a de a ridicà.

Dupa multa truda si ostenéla am mantuitu, am scapatu pe Floric'a mea, ce s'a alesu d'in Codru nu sciu, pote a fostu inmormentatu sub ruinele stancei; se vede câ cainti'a lui n'a fostu primita, ori pentrucâ n'a fostu de ajunsu si sincera, ori pentrucâ victimele lui nu l'au potutu iertà. Sciu câ umbrele sunt neimpacate, ele nu potu uità si ca atari nice a iertà, pentru ace'a unu ucidietoriu nu remane, nu scapa nici odata ne pedepsitu, neresbunatu, câ-ci sangele numai prin sange se resbuna.

Amu pornitu cu Floric'a prin codru fâra de a sci unde me ducu, noptea me suprinse ratecindu prin munte Intr'unu tardìu sor'a sorelui se ivesce pre ceriulu infloritu poleindu cu aurù umbrele noptii cari acoperise ca unu lintiolu de mormentu natur'a, ea ratecià trista ca si mine si ca si candu ar' fi simtitu obosel'a mea mi-aratâ intro stanca o scobitura asternuta cu muschiu si incungiurata cu flori; intru in ea cu caprior'a ca se me repausezu. Noptea erà senina si visatoria, natur'a liniscita, codrulu se leganà pre bratiale unei taceri tainice si religiose, acestu codru, acesta natura eràu intr'o astfeliu de armonìa cu inim'a si cu sufletulu meu, se intielegeàu astfeliu un'a pre alt'a in imparecà câ sunt create un'a pentru alt'a, câ

Muzeul Digital al Bucovinei © Muzeul Național Bucovinean
revista.transilvania.ro/mdrr

inim'a mea face o parte d'in ele, si ele o parte d'in sufletulu meu. Tristeti'a lunei, tacerea naturii, murmurulu riului si suspinulu noptii aflàu unu resunetu in sufletulu meu. Privirile mele si-luara sborulu spre ceriulu instelatu, acestu ceriu frumosu mi-rapì la sine tote cugetele, mi-atrase sufletulu ca si candu ar' avè se mi-descopere niste secrete mari; sufletulu meu, ca ori ce sufletu truditu si frantu, a alergatu la rogatiune, ca la ultimulu asilu. E dulce rogatiunea in ore fatali, atunci candu avemu lipsa de o potere supraomenesca spre a ne ajutà si sustienè. O sufletulu omului este atâtu de mare si nemarginitu, fâra de elu nu amu potè pricepe nefinitulu, nemorirea, si io simtiàm in sufletulu meu destula potere, destula tamaia ca se umple sanctuariulu naturei ce me incungiurà.

In fine adurmisem. Candu me desteptasem candel'a dilei ardeà pre bolt'a ceriului ca o lampa pre bolt'a unei biserici, din'a diminetiei adunà rogatiunile floriloru si a paseriloru, le tamâià cu tamâia d'in candel'a ceriului si astfeliu purificate si usiorate le duceà pre altariulu Domnului. Amu descinsu cu Floric'a la isvorulu d'in vecinatate, ne amu spelatu si amu plecatu prin codru; amu totu mersu pana ce intr'unu tardìu ajunseramu la o poiana mandra si frumosa la marginile careia erà ridicata o coliba derimata preste care timpulu si-insemnase trecerea sa acoperindu-o cu muschiu si buruieni, pre langa coliba sierpuià unu riurelu spumegatoriu portandu auru in undele sale, d'inaintea colibei siedeà o betrana secularia, cu perulu caruntu, cu privirile stinse de lacrime, câ-ci multe lacrime vérsa omulu ratecindu prin lume, cu trupulu incovoiatu si debelatu de truda si suferintia, soti nedespartiti ai fiintiei omenesci dela leaganu pana la mormentu. Fati'a ei cea sbârcita si incretita erà aplecata pre man'a drepta, mintea ei obosita ratecià departe, departe in trecutu, cercà vr'o intimplare dulce trecuta in cartea suveniriloru sale si ca si candu ar' fi pusu man'a pre unu sierpe sarì deodata de pre scaunu ridicandu-si privirile si manile spre ceriu, apoi se reasiedià pre scaunu si cu o voce doiosa si sfasiatoria incepù a se tânguì astfeliu:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

„Iern'a trece, vér'a vine
Io traiescu totu in suspine
Si nu dau de nici unu bine.
Tote 'n lume au unu fine
Timpulu duce totu cu sine,
Si avere si frumsetia
Si mariri si tineretia;
Dar' unu lucru totu remane
Timpulu nu lu-duce cu sine:
Suvenirea nu apune,
Ci remane 'n veci crutiata
Ne stérsa, si nestricata.
Radiulu diloi candu ne lasa
Si pastorii 'ntorcu a casa,
De durerea ce me stringe
Codrulu plange de se frange,
Plange cu lacrimi de sange;
Plangu, suspina de-a mea gele
Potricelele 'n valcele,
Floricelele 'n poienc,
Plange riulu si greu geme.
Noptea negra me gelesce
Ceriulu tristu se tânguiesce
Plange si suspina greu
Totu plangandu amarulu meu.
Candu pre ceriu lun'a s'arata
Io pre stanc'a 'nvecinata
Gemu, suspinu, suspinu uitata,
Singura-su cu dorulu meu
Uitata de Dumnedieu.
Tota lumea amaru plange
Riurile curgu in sange,
Las' sê curga, las' sê planga
Tota lumea sê se franga,
Daca dragu-mi nu mai vine
Desi 'n veci lu-chiamu la mine.
Io lu-asteptu si nu sosesce,
Io lu-dorescu si nu grabesce,
Lu-totu chiamu si nu aude,
Lu-totu strigu si nu respunde.
Numa 'n noptile senine
Candu me cauta visa line
Elu sosesce langa mine,
Me desmérda, me iubesce
Si cu dragu me magulesce.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Ceriulu plange intristatu
Codrii anca s'au uscatu
Muntii s'au cutremuratu
Tote 'n doiu s'au imbracatu,
Las' sê planga, sê galésca
Lumea sô se prapadésca
Câ-ci in ea nu e dreptate
Nu e frica de pecate.
Tota lumea-i o hotia,
Tota geme 'n misielia,
Numai ceat'a cea dracesca,
Ceat'a négra tiranesca,
Ceat'a crunta boieresca
Canta veselu, se 'nvirtesce
Si poporulu lu-strivesce.
Adi dreptatea-i pangarita,
Libertatea osandita,
Numai gâdii au dreptate
Numai hotii libertate.
Tu cerescule 'mperate
La toti — dici — câ faci dreptate,
Pentruce 'ntr'o ora buna,
Nu faci lumea se apuna,
Fâ unu tunetu de puciósa
De puciosa puturósa
Si lu-trimete josu in lume
Ca se stérga alu ei nume."

Bab'a dupace fiui canteculu luâ o haina alba ce erà aruncata langa sine, se duse la periu si incepù a o spelà; de douedieci si cinci de ani totu spéla ace'a haina spre a scote nisce pete de sange d'in ea, dar' petele nu se spela, si d'in ce le spéla mai multu, d'in ace'a se vedu mai urite si mai negre.

Domne blastemata trebuie se mai fia lumea acest'a, cugetàm in mine, in cursu de 8 ani nu vediusem alta fiintia omenesca de câtu pre Codru, si acumu cea d'antâia ce o intelnescu versa d'in sine blasteme si plangeri. Am fugitu departe de ea, m'am pierdutu prin codru cautandu smeura si fragi, ajungundu la unu isvoru am siediutu si am mancatu smeur'a si fragile culese, am beutu apa dulce si m'am departatu. Nu departe de acestu isvoru care se aflà in marginea unei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

poiene intinse acoperita de margaritarei si de rose selbatice, pre malulu unui riurele se inaltià in murgitulu serei o stanca superba catra nuori; partea decatra resaritu erà acoperita cu bradi si pini, pintre cari suiau nisce trepte naturali pana in verfulu stancei. Erà o stanca de totu mare, pre culmea ei dormià liniscitu unu lacu incungiuratu de flori si ierburi mirositorie, mi-am cautatu unu adapostu acì si am dormitu preste nopte. Dimineti'a am descinsu la isvoru, tocmai me spelàm candu o turma de oi me incungiurase, o catu eràu de mandri si frumosiei mieii jucandu-se pre langa isvoru, le placeà multu de sor'a mea Floric'a ea incepù a se jucà cu ei; terminasem spelatulu candu unu sunetu dulce de fluieru me facù se tresaru, erà pastorelulu care vinindu in urm'a turmei si-esprimà prin sunete si melodîa ceea ce se petreceà in inim'a lui. O câtu erà de frumosu acestu pastoriu tineru, mi-vincà a crede câ e frate cu sorele si cu lun'a, si câ fluierulu acel'a i-l'a daruitu cutare dina ce lu-iubesce, de aceea canta asià mandru. Pastoriulu câtu ce me vediù pare câ inlemnise, fluierulu i-cadiù d'in mana, piciorele-i intiepenira in catu nu mai potù face nici unu pasu macaru; intr'unu tardiù se desteptâ, si-aruncâ peleri'a de pre capu si reluandu-si fluierulu de josu incepù de nou un'a d'in acele arii doiose si rapitorie cari tradéza unu focu ascunsu, o iubire si suferintia visatoria. Vediendu-lu câ se apropia de mine, am chiamatu pre Floric'a la mine si am fugitu, am totu fugitu pana n'am mai auditu canteculu, apoi repausandume pucinu m'am re'ntorsu la stanc'a ce mi-dede ospitalitate in ser'a trecuta, unde intre niste bradi tineri mi-am facutu o casulica care se me adapostesca preste nopte, am asternut'o cu muschiu si am infrumsetiat'o cu flori; d'in ce petreceàm mai multu acì, de acea miplacea mai tare, paserile intr'atat'a se dedase cu mine in catu vineàu de se puneà pre umerulu meu, si-faceàu cuibulu in colib'a mea; acumu nu eràm sîngura. In tota dimineti'a descindeàm la isvoru unde aflàmu cate unu buchetu de flori care mi faceà multa placere, la inceputu nu scieàm de unde vine acestu buchetu,

Muzeul Digital al Romanilor Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mai tardiu am aflatu câ pastorelulu celu frumosu totu deun'a in diori culegeà florile cele mai frumose, faceà buchetu d'in ele si le aruncà langa isvoru. Pastorelulu se aretâ iera-si cantandu, l'am ascultatu multa vreme, si candu vediui câ se apropia de mine ier' am fugitu; acest'a se repetià acumu pre tota diu'a.

Intr'o di m'am dusu tardiu la isvoru, n'am aflatu nici buchetu de flori nici pastoriulu, isvorulu erà turbure. Unu cutremuru mi-trecù prin totu trupulu, o dorere mi-strinse inim'a câ-ci credeàm câ i s'a intimplatu vr'o nenorocire frumosului pastoriu, o dorintia neintielésa mi-cuprinse pieptulu si vediendu-me singura la isvoru, simticàm câ mi-lipsesce ce-va, simtieàm câ inim'a mi-e atâtu de desierta. Pornescu de la isvoru nesciindu in catrau s'apucu, me pierdu prin desimea codrului, ratecescu ca o nebuna; intr'unu tardiu o melodía dulce si plangatoria mi atrase atentiunea. Eràm la márginea unei poiene, trecui prin midiloculu ei si ajungundu de cealalta parte deodata me aflai in apropiarea pastoriului celu doriàm. Elu si-manà turm'a câtra casa si pre drumu si-spunea la codru si vâli, la arburi si frundie dorerea sa. Elu cantà cu atât'a doru si doiosía, cu atât'a focu si iubire, câtu florile pareàu câ vérsa lacrime de dorerea lui, codrulu si valile suspinau. Turm'a se latì impregiurulu casei, pastoriulu cu capulu plecatu spre pamentu inaintà spre o femee betrana ce spelà o haina alba la periu, se asiediâ pre ierba fâra de a dice vr'unu cuventu. Femeea erà atâtu de ocupata cu lucrulu câtu n'a observatu câ fiulu seu e langa d'ins'a; dupa câtu-va tempu Georgie — asià se chiamà pastoriulu dise câtra mama-sa: „O mama, mama câtu sunt de nefericitu!“

— Ce feliu puiulu maicei? tu ai venitu fâra de a mi-dice unu cuventu, fâra de a me imbratiosià; ce e cu tine Georgie?

— Sunt bolnavu mama, o durere fâra nume, unu doru neintielesu dar' dulce ca fericirea si curatu ca nevinovatì'a me face se innebunescu.

— Nu te intielegu mandrulu mamei. Ce dorere te apesa, ce doru te neodihnesce?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ti-voiu spune mama, dar' mai inainte spune-mi domnia-ta secretulu dorerii domnii-tale, mi-esti detoria cu acést'a acumu de 10 ani.

— A venitu tempulu candu trebuie sê ti lu-descoperu; asculta dara: „Tatalu teu a fostu unu omu bunu, mandru, voinicu si muncitoriu, prin intieleptiune si diligintia si-a strinsu o avere frumosa si o turmulitia de oi; traiàmu retrasi in acesti munti o viétia ciobanésca, pazindu turm'a unui grofu. Grofulu vediendu câ noue ne merge bine, vediendu oile nostre cele grase si frumose, a voitu se ni le iee ér' pre noi se ne alunge d'in casa; tatalu teu s'a opusu dicundu câ nime n'are dreptulu sê-i iee ceea ce si a agonisitu intru sudorea fetiei sale. Curagiulu tatalui teu a inveninatu inim'a boieriului carnefice si intr'o nopte ne suprinse cu doi servitori ai sei, voindu se ne arunce d'in casa. Eràmu in patu, unu servitoriu prinde de peru pre tata-t'o si voiesce se lu-traga d'in patu, io atunci intindu man'a dupa securea ce erà radiemata la capetuiulu patului si o dau tatalui teu care cu o lovitura culca la pamentu pre servitoriulu indrasnetiu; atunci boieriulu cu unu pumnariu in mana se repedì spre tatalu teu ca se lu-junghie; dar' io l'am prevenitu lovindu-lu astfeliu preste mana câtu a scapatu pumnariulu care ridicundu-lu tata-t'o l'a implantatu in inim'a tiranului; dar' atunci celalaltu servitoriu inplantandu unu cutitu in pieptulu tata-ne-teu — fugì. Plag'a ce o capetase parintele teu erà grea, erà de morte. „Scumpa mea, mi-dise elu, simtiescu câ voiu morì, astfeliu a otaritu Dumnedieu, dupace voiu morì ingrópa-me langa fantana si te departéza indata, câ-ci de nu va fi vai si amaru de tine. Ie ce vei putè cu tine, d'intré tote oitiele se le duci cu tine. Grigesce acelu copilu, grigesce-lu gandindu câ odata va fi spriginulu teu precumu e acumu mangaiarea ta, daca vei potè dâ-lu la scola, nu-i spune cumu am moritu pana atunci, pana candu va fi ajunsu la pricepere, atunci dâ-i acestu pumnalu stropitu cu sangele meu si alu ucidietoriului meu spunendu-i câ pana lu-va sci invertì bine in mana, va scapà de multe rele; spune-i câ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

umbr'a parintelui seu nu cere ca se o resbune, ci ca se apere acesti munti candu va cere trebuinti'a, se-si iubésca mosi'a cea mare adeca patri'a si natiunea si numai nedreptatile acestor'a se le resbune, se te iubésca pre tine si se te mangaie, atunci io voiu fi multiumitu si impacatu d'in inaltimea ceriuriloru ve voiu binecuventà." Dicundu acestea a moritu pre bratiale miele. L'am plansu si l'am ingropatu langa funtana, apoi in poterea noptii am parasitu cas'a, si luandu-te in bratie impreuna cu betranulu Tom'a, ne-amu trasu in acestu locu alu pacii si libertatii, amu ridicatu acestu bordeiu traindu retrasi si de parte de scomotulu lumii. De doue dieci si cinci de ani traimu acì, turm'a nostra e grasa si frumosa pare câ o a binecuventatu Dumnedieu santulu. Tu erai numai de o luna candu a moritu tatalu teu, dar' erài atâtu de frumosu; perulu teu celu galbinu me faceà sê credu câ esti unu fetu logo-fetu cu periulu de auru, erài bunu ca diu'a cc buna si mandru ca o di senina si lina de serbatore, cresceài ca prin minune, ca voinicii d'in proveste; tu erài singur'a mea avere si mangaiere, erài desteptu si cuminte acést'a me faceà sê fiu falosa. Intr'o di o baba betrana care trecù pre la port'a nostra vediendu-te câ te joci cu flori si arunci cu pietricele mi-dise câ ai o inima buna si iubitoria si unu sufletu mare, câ vei iubì o juna care ti-va causà multa dorere, dar' carea te va face nemoritoriu. Erài de cinci ani, te asi fi datu la scola, dar' nu poteàm, pare câ asi fi moritu traindu numai o di fara tine. O data unchiulu teu care erâ preutu se incortelâra la noi, i-placû multu vioitiunea si mintea ta cea destepta, dimineti'a mi-dise câ e pecatu a nu te da la scola; i-am spusu câ nu am potere, atunci me rogâ se te incredintiezu lui si elu va ingrigì de crescerea ta.

Unchiu-to te duse la elu a casa si apoi te trimese la scola. Diece ani am fostu lipsîtu de tine, diece ani ai invetiatu, inse odata fiindu reu bolnava am trimesu dupa tine ca se vini a casa, si de atunci — precumu scii bine — nu te am lasatu se te mai departezi.

Dupa acest'a betran'a se departâ, dar' se rein-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

torse curendu cu unu pumnariu ruginitu in mana. „Tienè acésta arma udata cu sangele tatalui teu, si decate ori o vei luà in mana cugeta la tatalu teu, gandesce câ elu a moritu pentru dreptate.“

— Ti multiumescu dulcea mea mama, si te incredîntiezu câ voiu implinì cu santienia dorintiele cele d'in urma ale bravului meu parinte, te voiu iubì si te voiu scutì maic'a mea, inim'a mea nu va bate decâtu pentru dreptate, pentru libertate si neaternarea acestoru munti romanesci.“

Betran'a plangandu si-sarutâ feciorulu. Urmâ o pausa lunga de tacere care fu intrerupta prin Georgie.

— O maic'a mea, maic'a mea, catu suntu de nenorocosu, pare câ unu blastemu me urmaresce d'in leaganu.

— Copilulu meu ce e cu tine? Pentru ce titainuiesci dorerea, nu suntu eu mam'a ta? te sfiiesci ori nu vrei se mi-descoperi secretulu dorerii tale?

— Inaintea domniei tale nu am, nu pociu, nu trebuie se am vr'unu secretu.

— Ei bine dragulu mamei, ce-ti lipsesce? Ce ti-sa intimplatu, pentruce esti tristu si ganditoriu, ce dorere rode florea junetiei tale, câ-ci vedu câ te vestediesci pre di ce merge? Vin'o, siedi langa mine, câ-ci numai cu tine, mi-place a petrece. Pre fati'a ta cetescu o intristare adînca, esti morbosu?

— Nu mama! dar' d'unu timpu incoce perdui tota pacea si liniscea sufletului, doresc neincetatu si aflu placere in acestu doru.

— A dorì — copilulu meu e frumosu, dorulu e unu visu de auru ce ne legana pre sinulu seu pana candu ne asterne in mormentu. Cine nu doresce in lume? Unulu doresce iubirea unei copile, altulu ajungerea scopulu seu, sclavulu libertate, nevinovatulu dereptate, betranulu tineretia, ostasiulu gloria, sgârcitulu auru si tiranulu potere. Spune-mi Georgie care e dorulu teu?

Georgie si-acoperì fati'a cu manile si plansc.

— Ce feliu? tu taci si versi lacrime? O nu mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

redeschide, nu mi-marì plag'a carea timpulu o curase in catu-va! Spune-mi, o spune-mi, ce nenorocire ti s'a intimplatu?

Betran'a incepù a plange . . . . .!

— Dor' tu iubesci Georgie?

Georgie tresarì la audiulu acestoru cuvinte.

— Am gâcitu totu, da tu iubesci copilulu meu.

— Iubescu mama.

— Pre cine?

— Iubescu cea mai frumosa fiintia d'in lume, nu este fiintia sub sore care se aiba atat'a farmecu ca din'a inimei mele, ochii ei cei negri au atat'a focu, melancolia si dulcetia, inim'a ei mi-pare atâtu de buna si sufletulu atâtu de blandu in catu diu'a intréga o petrecu privindu la ea. Decandu am vediut'o antai'a data la „isvorulu margaritareiloru" mi-am pierdutu inim'a; inim'a mea e pururea cu d'ins'a; absorbitu in iubirea ei nu mi-trebuie nimicu, uitu turm'a, uitu lumea pentru ea; chipulu ei a intratu astfeliu in inim'a mea, in câtu fâra ea nu mai potu traì, vieti'a mea e intr'ins'a, inim'a mea bate in pieptulu ei si amorulu ce lu-simtiescu pentru ea este d'in acele cari pieru odata cu eternitatea. Decate-va dile am pierdut'o d'in vedere, de atunci traiescu in desperare si doru gandindu la ace'a dina pre care o voiu iubì pana d'in colo de mormentu, de candu n'o mai vedu vieti'a mi-pare o greutate nesuferita.

In tota dimineti'a vinià insotita de o capriora la „isvorulu margaritareiloru," se spelà, se scaldà si dupace se infrumsetià cu flori dispareà ca o naluca.

— Dumnedieulu meu! ore o dina trebue sê iubesci tu?

Copilulu mamii, ursit'a ta e cruda, tu iubesci o dina, pote e din'a muntiloru acestor'a, dar' din'a ce iubesci nu pote fi a ta, câ-ci cine iubesce dîna trebuie se móra. Dinele-su nemoritorie si tu esti moritoriu, nici unu moritoriu nu pote iubì vr'o dina fâra a fi pedepsitu. Lupta-te in contra inimei tale, adorme-ti dorulu si amorulu si uita-o.

— Dici sê mi-combatu inim'a mama, dar' cine pote

Muzeul Digital al Românilor Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

invinge voinți'a inimei ? cine domnesce in lume de nu inim'a ? Ceri se mi-adormu dorulu si sê o uitu, dar'. ceri unu lucru cu nepotîntia, câ ci chiar' pre domnia-ta te-am auditu adese ori cantandu:

„Floricica d'in cararc
Catu e pamentulu de mare
Ca dorulu nu-i bola tare,
Bola fâra vindecare."

Nu mama, nu mi-potu adormì dorulu, inim'a mea e cu ea, nu potu sê o uitu si mai usioru vei potè smulge sorele de pre firmamentu de câtu imaginea ei d'in inim'a mea. Stau sê inebunescu de doru si de iubire, inim'a mi-sangereza, plag'a mi este grea, visezu cu ochii deschisi, pururea o am inaintea ochiloru. Ea nu e rea ca alte dine ci e buna ca unu angeru colo in ceriu ; am vediut'o câ nu e indestulita cu sortea ei, o dorintia ascunsa unu doru neimpacatu am suprinsu ratecindu pre fruntea ei ; se vede câ ea sufere si doresce ca si noi moritorii. Trebuie se o iubescu séu de nu moriu ; trebuie se-i furu inim'a cu ori ce pretiu, de m'ar' costà chiar' viéti'a. Voiu cautà-o pana ce o voiu aflà, voiu ingenunchià inaintea ei, voiu apelà la indurarea fragedimii ei, si daca me va iubì o daca me va iubì, voiu fi celu mai fericitu moritoriu d'in lume ! Voiu implinì tote câte va cere, voiu descinde chiar' si in iadu numai se me iubésca, éra decumva nu me va iubì, daca din'a in mandrì'a ei va respinge amorulu meu, atunci se nu me mai astepti mama, câ-ci mi-voiu face mortea ìnsu-mi, me voiu aruncà d'in culmea unei stance, de ore ce mai voiescu se fiu in iadu cu demonii de câtu pre pamentu lipsitu de amorulu ei.

— Liniscesce-te sufletulu mamii, câ-ci mai antâiu trebuie sê cercàmu a imblandì din'a ca asià sê-i castigàmu iubirea. Sciu câ dinele iubescu cantulu, florile, rou'a si laptele, tu canti ca unu serafimu, flori se afla in munte destule, roua cade noptea de ajunsu, lapte anca avemu d'in darulu lui Dumnedieu ! deci candu se va desteptà diu'a d'in patu-i de lumina, candu paserea si-va parasì cuibulu seu celu mole ca se caute nutri-

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mentu pentru puii sei, tu sê te scoli, se alergi prin munte ca se aduni intr'unu vasu picurii de margaritariu de pre sinulu ierburiloru si alu floriloru, se aduni cele mai frumose si mirositorie flori, se mulgi noua oi belaie si noua ochesie, laptele loru se lu-strecuri p'intr'o strecuratóre de flori, apoi se lu-torni intr'unu pocalu de sticla si se te grabesci a pune acestea tote langa isvorulu la care s'a indatinatu din'a ta a umblà; tu se te ascundi in tufe in apropiarea isvorului si candu se va aretà din'a sê iai fluierulu si sê canti, dar' se canti cu asià focu, cu asià doru si doiosía câtu codrulu se suspine, vâlile sê gćma si frundiele si florile sê planga.

Daca din'a te iubesce, ea va ascultà cu dragu canteculu teu, se va bucurà de florile tale si se va infrumsetià cu ele, se va spelà cu rou'a si va bèa laptele; tu cantandu se te totu apropii incetu cu incetulu de ea, si candu vei fi aprope de ea se te repedi si se o saruti fâra a-i dice unu cuventu macaru, si fâra a te uità in ochii ei; dupa ce o vei sarutà indata sê incepi a fluierà de nou, atunci din'a va plange de necasu si de mania dar' nu va fugì, ci va vinì la tine, te va desmerdà, te va sarutà, inse tu totu se nu te uiti la ea; candu te va sarutà smulge-i de langa urechea drépta trei fire de peru si atunci din'a e a ta, nu va mai fugì, nu te va mai parasì. Mane e domineca dragutiulu mamii, incepe dar' de mane."

Dupa acést'a mam'a si fetiorulu intrara in casa, io anca m'am re'ntorsu la casuti'a mea. In diu'a urmatoria desu de diminétia m'am dusu la isvoru unde am aflatu flori, lapte, si roua, tote acestea eràu atâtu de fromóse câtu nu m'am potutu rabdà se nu me atingu de ele. M'am spelatu cu roua, mi-am pusu florile in peru si apoi m'am cautatu in isvoru, nici odata n'am fostu asià fromosa ca acumu; am luatu laptele, am beutu d'in elu si am datu si sororii mele Floricei. Pastoriulu incepù a cantà cu atât'a dulcétia si armonìa câtu pareà câ natur'a intrega taceà ca amutita, pareà estasiata prin acestu cantu; incetulu cu incetulu se totu apropià de mine, de odata m'am pierdutu in dosulu stancei d'in a carei pole curgeà isvorulu. Pastoriulu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

remase tristu si suspinandu. Acest'a se repetise in mai multe diminetie. De la unu timpu pastoriulu nu mai vinieà la isvoru.

Trecuse multu timpu decandu nu vediusem pastoriulu, me simtieàm asiè de singura, inim'a incepù a mi se tulburà, nu bateà ca alta data unu doru vagu si neintielesu nascù in pieptulu meu; am uitatu trecutulu, am uitatu presentulu, am uitatu totu si nu gandieàm decâtu la pastoriu; me tênguieàm, plangeàm si laculu gemeà de dorerea mea, oh! câtu e de negra si amara vieti'a candu n'ai pre nime cui se ti-destainuiesci secretulu dorerii tale, candu n'ai altu sotiu in lume decâtu „dorulu.“

Diu'a o petreceàm in doru si plansu noptea in veghiari si visa, decâte ori resunetulu n'a portatu prin codru suspinele mele, decate ori florile n'au plansu de dorerea mea, decâte ori laculu n'a gemutu de suferinti'a mea! Intr'o di paseric'a ce locuèa impreuna cu mine me parasì, o rosa selbàteca ce umbrià ferestr'a bordeiulu meu incepù a se uscà, lun'a nu se mai aretà noptea pre ceriu; tote àcestea mi-marira intristarea.

Siedeàm lang'a ros'a vescedita o udàm, o ingrigieàm, dar' tote acestea nu-i potura redà vieti'a, sortea florei me miscâ câ-ci semenà cu a mea, asie me voiu vestedì si io pre incetulu uitata si parasita de tota lumea, nime nu me va consolà pre patulu doreriloru, nice o fatia iubita nu va plange la capetuiulu meu, nice o mana amica nu va sadì flori pre mormentulu meu.

M'am rogatu lui Dumnedieu ca se mi-redee pastoriulu, dar' ceriulu parcà câ si-bate jocu de rogatiunea mea. Ros'a mea se uscase ventulu siuierà prin ramii ei cei uscati cari tremuràu ca membrele unui betranu, elu se pareà câ mi-dice: „gatesce-te, acésta sorte te astépta si pre tine!“

Am plansu, am udatu cu lacrime ramii uscati ai rosei adresandu-i acestea cuvinte:

„Floricica tinerica
Ce pleci fruntea spre pamentu,
Ce vediu? draga tu ai frica
De alu noptii rece ventu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Eri sefirulu cu placere
Te 'nganà incetisioru,
Adi cuprinsa de dorere
Pari a n'avè nici unu doru.

Eri a ceriului plansore
Pre-alu teu sinu plinu de odoru
Se spargeà 'n lacrimioro
Ér' adi plangi apusu-ti doru.

Asiè o! iubita flore,
Tempulu teu este trecutu,
Dar' gustasi aci sub sóre
Dile dulci si de placutu.

A tale blande suspine
Cumu si dulce dorulu teu
Le primieàu sefire line,
Le duceàu la Dumnedieu;

Si de-aveài vre o dorere
Ceriulu blandu ti-o alinà,
Candu in dalbe lacrimele
Sinu-ti fragedu lu-scaldà.

Ér' eu daca 'n intristare
Vreu sê rogu pre Dumnedieu,
Nu asculta-a mea rogare,
Nu asculta dorulu meu.

Sora, mea unu mandru nume
Intre flori tu ai portatu,
Dar' alu meu si-acumu in lume
Este stersu, de totu uitatu.

Io in plansu, doru, intristare
Si in lacrimi m'am nascutu,
Si a vietici inserare,
Totu in lacrimi o salutu.

Tu avusi dile frumóse
Dile dalbe de amoru,
Dar' á mele-su tempestose,
Si dorescu, dorescu sê moriu!"

Am parasitu stanc'a, am ratecitu prin codru ca o nebuna, me cuprinse unu uritu asie de mare câtu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nu poteàm aflà repausu nicaire, asi fi totu mersu pana asi fi esitu afara d'in lume. Ratecindu astfeliu prin codru deodata me aflai la isvorulu „margaritareiloru!“ Pastoriulu tristu si abatutu sta langa isvoru cufundatu in urmatoriulu monologu: „La acestu isvoru am vediut'o antai'a data, blastematu de trei ori blastematu se fii isvoru ce ai vediutu nascundu nefericirea mea. Pentru-ce sê nu moriu, pentruce sê traiescu candu ea nu me vrea, séu nu pote fi a mea? O din'a mea unde esti tu? Nu vedi tu suferinti'a mea, dorulu meu nu te pote aflà, suspinulu meu nu pote fi auditu de tine? Ai parasitu tu acesti munti te-ai intorsu in locasiurile eterne, ti-ai luatu sborulu in gradinile fericirii si iubirii eterne, séu pote petreci in apropiiarea mea si ti-ridi de dorerea ce me arde si me consuma? Pote fi inim'a ta atatu de rece si cruda, pote ea audí suferintiele mele fara a simtì compatimire? Atunci tu nu esti dina ci demonu, atunci ti-poftescu ca ceriulu se ti-destine o sorte mai cruda si mai neimpacata de câtu a mea! Inim'a ta e atâtu de impietrita câtu mai lesne poti scote o lacrima de condorere d'in stânca decâtu d'in ea? poti tu avè o inima atâtu de négra, atâtu de infernale?

O dina, inim'a mea sangera, sufletulu meu e morbosu, vieti'a fâra tine mi-e o tortura infernala; potèvei tu privì anca multu totu cu recela dorerea mea? O dina, dorulu meu dupa tine se pierde in dorere si crud'a suferintia vine in urm'a parasirii si uitarii tale. Tu me lasi, tu nu me vrei, tu me parasesci ducundu cu tine inim'a, repausulu, vieti'a si fericirea mea. O ceriuri, o luna, sore si stele apuneti fâra de a mai resarì, lasati-me se ratecescu in o nopte eterna; câ-ci ce mai poteti voi face pentru mine, ce poteti voi pentru unu sufletu obositu chiar' si in visale sale, pentru unu corpu sdrobitu de doru, pentru o inima ce nu mai pote gustà d'in pocalulu vietiei. Respingu ofertulu teu vietia, lu-respingu cu desgustu si voiu se moriu in florea etatii. Nu credu mai multu fericirii, nu asteptu nimicu de câtu sarutulu mortii.

Nu vei scapà de mine dina cruda, voiu lapedà totu ce me imbracaminte lutósa, voiu lapedà totu ce me

Muzeul Digital al Literaturii Române
revistatransilvania.ro/mdrr

tiene ca in catene pre acestu pamentu si astfeliu usioratu de acésta materia tinósa te voiu urmà prin sferele inalte, te voiu persecutà pana inaintea tronului iubirii eterne, acolo voiu depune plangerile mele si te voiu acusà de crudimea ta. Ceriurile, daca vedu dorerea mea, nu trebue sê te primésca, Dumnedieu daca e dreptu trebuie se te pedepsésca.

Pastoriulu obositu de doru si de asteptare se culcâ langa isvoru.

Dupace m'am convinsu câ sufletulu lui a trecutu d'in regiunea realitatii in cea a visaloru, m'am apropiiatu de elu spre alu privì mai bine si mai deaprope. Câte-va radie de sóre furisiandu-se pintre ramii bradiloru ratecieàu pre fati'a-i palita, si-i dau o infatiosiare cerésca, pre fisionomi'a lui se jocau dorintie fragede, o melancolía muta se certà pentru antaietate cu suferinti'a. Semenà mai multu cu o fiintia supra-omenésca, mai multu cu statu'a geniului suferintii. In trasurile fetii lui repausà pacea unui somnu liniscitu, unui somnu ce mi-spuneà câ sufletulu lui scapatu d'in robì'a torturelor omenesci se preumbla prin regiuni senine, regiuni de lumina, de pace, iubire si fericire. O frumsetia de acelea ce se reflecta pre tipulu vergureloru in momentulu candu sufletulu loru se gatesce sê se re'ntorca la creatorulu seu, se reversà preste fati'a lui; ceteam in fati'a-i inim'a si sufletulu lui, inim'a lui mi se infatiosià inundata de unu simtiementu de fragedime eternu, sufletulu incungiuratu de unu profumu cerescu de pietate, bunetate si santienia. Umbrele d'in sinulu noriloru descinse pre pamentu si me suprinse absorbita in privirea pecurariului, sufletele brave si oneste se ivira ca niste flori de auru pre bolt'a ceriului suridiendu si trimitiendu salutari si mangaieri la parintii, fratii si amicii d'in sinulu caror'a se smulsese parasindu-i pre pamentu.

Pastoriulu se desteptase, io m'am restrasu dupa unu tufetu de bradi. O stea chiara si luminósa furase atentiunea pastoriului, elu incepù a o privì cu dulcetia si a-i adresà cuvinte de iubire si fragedime. „O dulce stea a sufletului meu, tu care lucesci ca o faclìa pre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

bolt'a ceriului; ce mi-apari pre orisonte ca surisulu dulce pre o fatia intristata, esti tu sufletulu dinei mele? Mie mi-suridi asià cu dragu, ai ascultatu tu dora dorulu sufletului meu, suferinti'a inimei mele a desteptatu in tine simtiementulu compatimirii? Cine esti tu? sufletulu unui angeru, o flore pierduta d'in gradin'a paradisului, ori esti doralu meu care sbóra prin regiunile ceriului spre a intelnì pre din'a nimei mele? Tu mi-faci semnu, tu me chiami, tu mi-suridi; o dulce stea spune-mi daca me iubesci! di-mi câ me astepti, câ me doresci si io voiu parasì indata acestu pamentu, te voiu urmà, me voiu inaltià spre a me impreunà cu tine, si astfeliu uniti vomu trài in iubire ca doi frati dulci, ca doi frati de inima; astfeliu vomu stralucì cu pompa, ceriulu se va mandrì cu noi si nu voru fi stele dragalasie ca noi in tota lumea. Iubésce-me, si voiu face se fia tóta lumea gelósa de fericirea nóstra; redâ-mi armoni'a sufletului, fâ-me se aretu lumii câ omenimea nu se renasce prin sange, nice prin fieru, nice prin credîntia: ci singuru prin „iubire"; se-i aretu câ iubirea trebuie sê fi cultulu, relegiunea ei. E dulce acesta relegiune, ea nu are alte simbole decâtu acelea ce le aflâmu in fantasmele visaloru ceresci si ale fantasìei. O stea dorita pentruce nu potu fi la tine in acestu minutu!

Pastoriulu tacù, privirile lui eràu atientîte spre ace'a stea; deodata tresare, steu'a lui iubita se intinse ca o vérga de auru apoi — disparù.

Steu'a mea a cadiutu — continua cu doiosìa pecurariulu — ceriulu a pedepsit'o pentru crudimea ei; o Domne ai indurare de steu'a mea, ierta-o, te rogu! Pote ea a auditu rogatiunea mea, de aceea vine sê me preintimpine, pote suspinele mele i-au atînsu inim'a, de aceea vine sê me console; vin'o stea dulce sînulu meu sdrobitu de doru te astepta, vin'o regeneréza-mi inim'a, liniscesce-mi sufletulu; vin'o, o vin'o!

Unu suspinu greu inadusì vocea pecurariului, fruntea lui se inchinà sub greutatea dorului ce lu-torturà.

Ea numai sosesce — reincepù junele — o ceriule, se pote câ mê me lipsesci pana si de ea! Câtu sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

de blastematu, catu suntu de nenorocosu! Tota fericirea ce am gustat'o, mi-a dat'o inim'a, si acumu pierdiendu-mi inim'a, am pierdutu si fericirea; fugiti sperantie desierte, parasiti-me visa si ilusiuni; lasati-mi barc'a vietiei se ratecesca sîngura portata de ventulu desperatiunii, lasati-o sê se franga, nu voiescu ca ea se ajunga in portu ci dorescu se si-afle mormentulu in sînulu valuriloru dorerii si suferintiei. Furulu ce zace culcatu cu caten'a pre bratia in suterane orbe, se magulesce cu speranti'a câ nodulu robiei va putredì cu timpu si asià iéra va fi liberu; numai caten'a mea e eterna, numai eu sum osânditu a desiertà pana in fundu cup'a amaretiunii, numai io nu mai am nici o sperantia in lume. Dumnedieulu meu, tu care vedi trist'a mea stare, ierta-me, ér' tu maic'a mea, tu turma si codru, loculu predilectiunii mele remaneti sanetosi! adio munti mareti, adio capriore si paserele, eu ve lasu cu Dumnedieu! Pecurariulu voì sê se strapunga; atunci esìi de dupa tufetu, m'am repedtu la elu, i-am smulsu cutitulu d'in mana, l'am aruncatu de o parte si am disu pastoriului:

Ce vrei se faci nebune? Nu scii tu câ calea pre care voiesci se mergi e negra si fara de flori, e calea pecatului. Tu ai voitu se te sinucidi, dar' nu te temi tu de mani'a ceriului si de asprimea infernului, nu scii tu ca sinucidietorii nu voru vedè nici odata campii elisei ci voru ratecì intr'o nopte ingrozitoria si eterna?

Pastoriulu pareà câ se desteptase d'intr'unu visu negru, nu potù vorbì unu sînguru cuventu, privirile lui stinse recapetandu vièti'a, se indreptara spre mine spre a cere indurarea mea.

„Speréza, crede si iubesce, éca scopulu vietiei, éca chiamarea ta.“

Dupa acest'a l'am parasîtu fugindu prin codru. M'am re'ntorsu a casa cu inim'a mai usiorata si cu sufletulu mai impacatu.

Candu din'a diminetiei d'in palatiulu seu de flori scoboreà pre pamentu versandu valuri line si purpurii preste munti si vali, candu carulu domnei pacii si linistei atingeà culmea dilei, eu me aflàm la isvoru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dar' nu aflai nici pastoriu nici flori, intrebai sorgintele, intrebai florile si arburii d'in pregiuru daca au vediutu pre pastoriulu meu, totu ce me incungiurà mi-respundeà prin tacere si lacrime; da pastoriulu meu erà tacutu si plangeà. M'am re'ntorsu la stanc'a mea iubita si tota diu'a am petrecut'o in linisce, in visa si dorintie. Sér'a me cuprinse unu doru si uritu atâtu de forte catu stàm sê nebunescu. M'am preumblatu in giurulu lacului cu Floric'a mea, dar' greutatea de pre inima nu o poteàm depune, am alergatu la tonuri, am facutu acc'a ce face paserea candu o tortura dorulu, codrulu candu si-petrece cu ventulu, periulu candu salta peste petricele, am cantatu am cercatu sê mi-alinu dorulu prin cantu. O presîmtire negra me torturà, eràm ingrigita de vieti'a pastoriului.

„Ca o barca ratecita
Pre o mare nefinita,
Io me portu in asta lume,
Fara stare, fara nume.
Inim'a-mi se vestediesce
Sub durerea ce-o strivesce,
Pieptu-mi geme in durere
Si-ori ce dulce mangaiere
Fuge si me lasa 'n doru
Câ-ci simtiescu câ voiu se moriu.
Ori ce flore are-unu nume,
Are-unu locu in aste lume,
Ori ce riu si valicea
Are-si albiuti'a sa,
Numai io in lumea mare
Ratecescu fara sperare
Fara cugetu de scapare
Pre-a vietiei negra mare;
Nici unu portu nu se ivesce,
Nime vai nu me scutesce
Si de sortea ne'mpacata
Totu spre stanci me vediu manata.
Ceriulu vieti-me e in nuori,
Câ-ci n'am frati nice surori,
Nu am tata, nu am mama,
Si nime cu draga me chiama,
Nime 'n bratia nu me stringe
De suferu nime nu plange.

Muzeul Digital al Romanului Ro... revistatransilvania.ro/mdr

O dureri si voi suspine
Indurati-ve spre mine
Si sdrobiti a mea fiintia
Ca se scapu de suferintia;
Er' voi paseri tinerele,
Riuri, codru, floricele,
Cari cunoscuti a mea gele
Plangeti, versati lacrimele,
Plangeti, o plangeti in coru
Câ-ci io trebuie moriu,
Alu meu doru margini nu are,
Suferinti'a mea e mare
Si nu am nici o putere
Ca se 'mpacu a mea dorere.
Pentru mine nu e pace
Si mormentulu se desface
Se cuprinda 'n alu seu sinu
Corpulu meu sdrobitu de chinu.
Nu me asiediasem bine
La-ale vietii festine
Si mortea eca sosesce,
Si mi-dice: „te gatesce.“
Cine 'n bratia me va stringe,
Cine 'n urm'a mea va plange
Si-a versà lacrimiori
Pre mormentu-mi fara flori
Câ-ci n'am frati, nu am surori!
Codre, codrisioru amatu
Pre mormentulu meu uitatu
Te inchina si lu-umbresce
Si dulci flori pre elu sadesce,
Scumpa, draga paserica
Filomela tinerica
Te opresce 'n sborulu teu
Pre sermanu mormentulu meu
Er' tu dulcea noptii dina
Plangi, de uda-a mea tierina.“

Candu finìi cantarea unu suspinu dorerosu se pierdù prin codru, crediui a recunosce in elu vocea pastoriului. — In acestea mominte rateciám pre culmea stancei pierduta in nopte in jurulu lacului, doriám pastoriulu, inim'a mea se duceà la elu. Simtieám cà lu-iubescu, lacrime curgeáu pre fati'a mea. Noptea suspinà, priveghiatori'a de asupra colibei mele

Muzeul Digital al Romanilor Ardeleni
revistatransilvania.ro/mdr

cantà placerile noptii, facli'a umbreloru respindeà prin sinulu codrului o lumina tremuratoria. Totu ce erà bunu in sufletulu meu, totu ce erà dulce, iubitu si doritu in inim'a mea sborà spre pastoriulu pierdutu in nopte. Farmeculu acestei nopti de véra me atinse adâncu, acumu me simtieàm ferice, sufletulu meu portatu de doru sborà liberu in spatiu, inim'a mi-bateà in linisce; acumu éra me simtieàm straina, sufletulu se retrageà in sine, inim'a tresarieà de frica, parea cà tote se conjurase in contra-mi, tote me apésa. Greutatea ganduriloru mi-devenì nesuferita, crudimea mea fatia cu pastoriulu se prefacù in remuscare, o nelinisce grea, de morte me torturà si me smulgeà d'in bratiale somnului. Am descinsu de pre stanca si am alergatu prin codru treceàm prin nopte ca o fantoma, fugeàm ca o desperata, ca o nebuna. Inim'a mea erà predomnita numai d'unu simtiementu: amorulu. Nu mai simtieàm acumu nici ostenéla nici frica, numai simtieàm nimicu afara de nelinistea mortala de care nu poteàm scapà ori câtu de multu me nevoieàm. Fugieàm, fugieàm mereu, fâra de a sci unde me ducu si unde voiu ajunge.

D'in ce fugieàm inim'a mi-bateà totu mai tare, scaldata in sudóre mi continuai ratecirea preste coline si vali, acumu suindu-me pe stance, trecundu peste crepaturile si ripele muntelui, acumu pierdiendu-me pre costele abisuriloru, rupendu-mi hainele si sangerandu-mi membrele ranite de rugi si maracini.

Mi-pareà câ vediu pre pastoriu plangundu-se amaru si desperatu pentru nepesarea si recél'a mea, mi-pareà câ lu-audiu cumu me chiama, cumu me blastema pentrucâ intardiiu, acumu lu-vedeàm ridicandu arm'a ca se si-sdrobesca inim'a si se scape de suferintia.

In fine obosita cadiui la radecin'a unui bradu. Privieàm lun'a ce se apropieà de unu nuoru si plangeàm crudimea sortii mele. „O sore a celoru ce veghieza, stea plangatoria aceloru franti de suferintie, câtu de multu semeni tu cu sortea mea! A plange, a ratecì ca si tine, acést'a e sortea mea. De ai sci tu câtu suferescu, de ai simtì dorerea mea, m'ai plange

Muzeul Național Român Astra
revistatransilvania.ro/mdri

soriora si ai apelà la indurarea ceriului in favorulu meu. De stau, de mergu, de me culcu, dorerea e pururea cu mine, veghiéza la capulu meu. Inim'a mea sangeréza fâra incetare, ea pare câ mi-dice: scóla-te, grabesce, mirele teu te astepta cu doru. O sora, daca ceriulu e surdu la rogatiunea mea, aibi tu indurare spre mine, ajuta-mi, scapa-me! Fugi dorere, crutia-me suferintia, ce mai vrei tu de la mine, ce ti-potu da io mai multu?"

Morfeu audiendu plangerile mele si simtiendu compatimire me luâ in bratia, me-leganâ si mi-trămese unu visu ca se mi-tiena societate.

Visai câ ratecescu pintre stance plesiuge si prapastiose. Deodata alunecu, cadu d'intr'o muche de stanca in alt'a, nu mai audu nu mai vedu nimicu decâtu sangele care curgea cu taria d'in pieptu-mi sdrobitu; abisulu de desuptu muge crudu si amenintiatoriu, coltiurile stanceloru me cuprindu, me strapungu, inim'a mi se inadusiesce, corpulu pierdiendu-si sangele ve sestediesce, incepe a se desface; unu momentu anca si voiu fi in fundulu abisului, atunci apare unu angeru radiosu, me prinde in bratìa, me saruta, me asiedia pre unu patu de flori, torna balsamu alinatoriu si vindecatoriu pre plagile mele.

Acumu pare câ m'am renascutu de nou, mi-pare câ sperantie de multu desparute, visa pierdute si ilusiuni imprasciate reinfloresc de nou in inim'a mea si reintinerescu sufletulu meu.

Candu m'am desteptatu simtìi câ fati'a-mi este umeda, o umbra ingenunchià langa capulu meu.

— O din'a inimei mele — me agrai umbr'a — ierta-me câ am cutezatu a vinì langa tine! Cu ce te am vatematu ca se me despretiuesci, pentruce te ascundi si fugi de mine, pentruce n'ai indurare de neimpacatu-mi amoru. Nu fi cruda, si mi-redâ pacea sufletului, di-mi câ me iubesci, reda-mi speranti'a si acesta inima ce bate numai pentru tine, acesta inima obosita si vestedita va recapetà poteri noue, va rentinerì si inflorì. Din'a mea, fâ acesta minune, aibi mila de suferinti'a mea, reda-mi fericirea ce mi-ai rapitu, inblan-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

diesce-mi sortea! Decandu suntu langa tine si te adoru simtiescu paradisulu simtiescu pre Dumnedieu in sufletulu meu."

Plansulu-i inecâ graiulu. Acésta umbra semenà mai multu cu o umbra a mortii, mai multi cu o naluca de nopte de câtu cu unu tipu alu realitâtii.

In acestu minutu me cuprinse atât'a farmecu catu nu mai scieám de mine, simtieàm câ inim'a mibate mai libera si asi fi doritu se potu imbratiosià, se potu cuprinde in bratiale mele intregu spatiulu. Erà unulu d'in acele minute rari in vieti'a moritoriloru, care unesce in sine o lume de simtieminte si placeri, care inaltia, insufletiesce si curatiesce inim'a omului. Nici odata n'am sîmtitu cup'a vietiei mai plina ca acuma, nici odata n'am crediutu mai tare ca acumu câ omulu numai atunci e perfectu daca iu besce numai de atunci incepe adeverat'a vietia de omu; câ-ci pana atunci elu ratecesce nesicuru pre marea vietiei. Candu inim'a nostra iubesce, dar' iubesce cu curatienia si santienia, atunci ea se opresce, ilusiunile si visale ce o inunda de tote partile versa atât'a vieti'a in cup'a dileloru nostre câtu sta se ésa afara d'in ea. Atunci avemu raiulu in inim'a nostra, portamu pre Domnedieu in sufletulu nostru, atunci sortea nostra e fundata.

In imbetarea inimei in care mo aflàm asi fi traitu o mia de ani si nu mi-ar' fi parutu mai multu de catu o minuta, atâtu de multu iubieàm. Iubirea este mesur'a eternitatii, mesur'a nemoririi. Nime nu o pote smulge d'în noi daca nu ne va sdrobì mai antaiu inim'a. Candu interesele omeniloru suntu negre si materiali, candu sciintiele, artile si dreptatea abiè se tiraie prin pulbere in scomotulu politicei sangelui si a tiraniei, candu corpulu omeniloru e molesitu si sufletulu lipsîtu de ori ce armonia, candu tote tremura, gemu si se inchina inaintea Tîranii: singura inim'a care a facutu d'in iubire unu cultu, nu se teme, se naltia mai pre susu de atmosfer'a despotismului, câ-ci ea e libera de tirani.

Numai amorulu este vietia, numai elu unesce in

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/

sine totu ce e mai nobilu, mai dulce si mai santu in ceriu si pre pamentu. Daca asi fi traitu totu aceeasi vietia ce o gustàm acumu, n'asi fi simtitu nimicu in natura, nimicu in giurulu meu decâtu pace, linisce, placere, n'asi fi simtitu de câtu pre Dumnedieu. Simtieàm ce'a ce n'am simtitu nici odata pana acumu, simtieàm eternitatea in unu minutu si nemorirea in unn simtiementu, simtieàm câ posiedu atât'a iubire, atât'a potere de vietia, câtu asi fi potutu recreà, regenerà si renvieà o miie de piepturi trudite, o miie de inime sangerate si frante. Adeveratele simtieminte ale inimei, adeverat'a iubire nu inbetranesce, nu apune, câ-ci cine dice câ a iubitu odata si nu mai pote iubì, acel'a mintiesce, de ore ce n'a iubitu nice odata. Pentru iubire nu se da mesura, tempulu nu e de ajunsu, nu are potere ca se o stérga, pentru ca nu se da decâtu eternitate.

Pastoriulu mi-luâ manile intr'ale sale, mi le scaldâ in lacrime rogandu-me de nou ca se nu fiu cruda si si se am induraro de suferinti'a lui.

O descarcatura de arma conturba tacerea codrului, caprior'a scote unu sbératu doiosu, totu deodata simtii o arsura si usturime in piciorulu dreptu. Preste cate-va minute nu am mai sciutu pre ce lume me aflu. La desteptare me aflai in o casa muntenesca, Georgie veghià langa mine, mama-sa mi-legá plag'a. Nici odata n'am potutu aflà câ cine m'a plagitu. Pastoriulu erà tristu, pre fati'a lui se furisiàu lacrime, cari elu se cercà se le ascundia de mine. Privieàmu unulu la altulu si taceàmu, dar' asta tacere erà atâtu de elocinta! inimele si sufletele nostre se intielegeàu mai bine decatu se aiba lipsa de cuvinte. In urma cu voce tremuratore am intreruptu tacerea.

— Fratele meu, tu me iubesci, mai numitu sor'a ta, ai versatu lacrime pentru mine. O lacrima iubita si sincera ce cade pre unu sinu sdrobitu de dorere si desperatiune e recreetoria si fecunda.

— O din'a mea, ceriulu te sustiena si ti-recompenseze bunetatea ta! Dumnedieu, care se vede câ a ascultatu plangerile inimei mele pre cari io le am in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

credintiatu singuretatii si codrului, ti-va redà sanetatea, te va pastrà ca se me fericesci; se mi-procuri ace'a fericire pre care o pote da numai o inima ca a ta, numai unu sufletu ca alu teu.

— Fratele meu, privesce-me si me cunosce mai bine, nu te amagí, nu crede a fi aflatu in mine o fiintia supra-omenesca, nu sunt dina, ci o copila a suferintii, o preda a sortii. Nu te inchinà inaintea mea, inaintea unei creature debile si parasite de Dumnedieu si de tota lumea; nu ingenunchiá inaintea unei umbre a junetiei, a frumsetiei si vietiei, nu fundà pre o aparintia, nu crede unui visu. Io pote voiu morì, sufletulu meu este obositu, corpulu truditu si plag'a grea; nu admirà o juna ce e asiá aprope de marginea mormentului si care va disparè ca unu visu, da-mi numai ceea ce se cuvine unei moribunde: o privire dulce, o mana amicala si o lacrima sincera.

— Nu, o nu vorbì de morte! Chiar' si atunci candu tu ai fi o umbra, unu visu, o nalucire a mortii, chiar' ti atunci te voiu adorá si admirà.

Plag'a mi se deslegâ, sangele erupse de nou, cas'a incepù a se invertì cu mine, privirile mi se intunecara — am lesinatu. Lesinulu meu tienù multu, bun'a mama a pastoriului dupa multa truda me readuse in simtiri. Georgie siedeà éra la capulu meu cu fruntea radiemata pre man'a drépta.

Iubirea, fragedimea si ingrigirea de care m'am bucuratu in colib'a pastoriului m'a pusu in stare a potè parasì patulu preste pucinu timpu. Devotamentulu nici odata n'a atinsu o culme mai inalta ca acumu, nici odata n'am vediutu iubirea mai santa si mai indumnedieita. Acesta coliba se prefacù intr'o capela a carei dieitate eràm io. Simticàm placerea si dulceti'a ce o simte o inima iubitoria cand corpulu parasesce patulu doreriloru; me imbetàm de ace'a fericire, ce ne legana sufletulu, ni lu-porta prin regiuni senine, regiuni de visa si ilusiuni, prin unu edenu nou. Manàm impreuna cu Georgie turm'a la pasiune. Vieti'a pentru noi luase unu cursu dulce, linu, nimicu nu turburà

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdr

simplele si curatele nostre placeri, nici unu nuoru nu intunecà orisontele iubirii nostre.

Intr'o di ne suisemu pre stanc'a ce m'a adapostitu de atâtea ori, ne asiediasemu pre pisculu ei celu mai inaltu si lu-rogai se mi cante o doina. Elu mi-cantà ace'a doina creata de dinele muntiloru, care-i aprindeà inim'a si i inaltià sufletulu.

„Candu tieseàm unu traiu divinu
Pre alu mamei dulce sinu
Adoràm o stelisióra,
Stelisióra belaióra,
Ce mi-rideà cu multu amoru
Farmecandu-mi alu meu doru.
Tota lumea d'ai umblá
Stea ca d'ins'a n'ai aflà.

Nu iubicàm decâtu unu nume
Nu doricàm cu alt'a 'n lume
Far' se potu, se potu sborá,
Se mo 'naltiu la steu'a mea,
Se me jocu, s'o 'mbratiosiezu
S'o sarutu, s'o desmerdezu;
Cà-ci ori câtu ai totu cercà
Stea ca d'ins'a n'ai aflà.

Multu rogàm pre Dumnedieu
Se mi-asculte dorulu meu,
Se me faca-o rundunica
Se sboru prin nori fara frica,
La steluti'a-mi auria
Ce pre-a ceriului campia
In floresce cu amoru
Farmecandu-mi alu meu doru.

Floricica d'in carare
Dupa ce-am crescutu mai mare
Am iubitu o mandra dina
Carei muntele se 'nchina,
Dina dulce 'n cantatore
Cumu nu afli pre sub sore;
Siepte ceriuri d'ai umblà
Ca si d'ins'a n'ai aflà.

Candu vineàu a serii ore
Pre aripe de recore

Muzeul Digital al Românilor Românești
revistatransilvania.ro/mdrr

Totu rogám pre Dumnedieu
Se mi-asculte dorulu meu.

Se me faca paserea
Paserica filomea
Ca se sboru la din'a mea,
Si se-i cantu doine de doru
Doine sante de amoru
S'o adormu in cantulu meu
Leganatu pre sinulu seu.

Adi candu steu'a mea lucesce,
Adi candu din'a-mi me iubesce,
Asi dori scump'a mea dina
Asi dori o carabina
Tota cu tunete plina,
Se me suiu pre o colina
S'o descarcu in cei-călăi
Cari ucidu pre fratii mei.

Adi candu tier'a mea suspina,
Geme, plange si se 'nchina
Unei idre paganesci
Idre crude, tiranesci,
Asi dori unu fluierasiu
Care plange dragalasiu,
Care canta cu amorù
Si aprinde 'n inimi doru.

M'asi sui atunci indat'
Cu celu fluieru farmecatu,
M'asi sui pre cea colina
Si-asi cantà la lun'a plina.
De cu ser'a pana 'n diori
Asi cantà, cantà la hori,
Hori si doine de 'nfratire
De curagiu si de marire.

Asi da doru de libertate
De fratia si dreptate,
Facere-asi pre fratii mei
Ca se scape de calài.
Le-asi da dorulu de marire
Se scape de umilire
A strabuniloru tierina
Care geme si suspina.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Geme, plane gparasita
De straini greu umilita.
Le-asi da locu de resbunare
Ca se scape de 'mpilare
De telhari si de robía
Stramosiesc'a-ne mosia,
Si se faca era 'n lume
Falnicu, vechiulu nostru nume."

Erà unu ce tristu, unu ce plangatoriu in accentele lui Georgie. Candu finì doin'a manile lui se impreunara, privirile i se indreptara spre ceriu, budiele lui sioptira o rogatiune. „O Domne — se rogà elu, — daca mi-ai acordatu fericirea de a fi iubitu de cea mai frumosa femee d'in lume, acorda-mi si placerea de a potè implinì ultim'a dorinti'a a parintelui meu, de a liberà acesti munti!"

Doue lacrime ratecira pre fati'a lui pre carea se jocà o lumina ceresca.

— Sor'a mea, mi-dise elu, Dumnedieu a facutu o minune in favorea mea, elu mi-a tramesu in person'a ta unu angeru ca se me sustiena, se me apere si fericesca. Noi n'avemu nimicu afara de acesta turma si colib'a cea derimata, afara de codru si singuretate.

— Avemu iubirea, frate, si acést'a e mai pretiosa de câtu tote bunurile pamentului.

— Da, asià e sora, suntemu in posesiunea celui mei pretiosu diamantu, pre care nu ni lu-potè rapì nime, nici hotii nici tiranii. Tota avuti'a nostra sta in sarutari si maguliri; cu unu cuventu in iubire; sperantiele nostre sunt visa si ilusiuni. Se multiumimu norocului care de astadata ni s'a aretatu atatu de binevoitoriu, se salutâmu cu o lacrima iubita acestu presinte, pre care perdiendu-lu odata, nu lu-vomu mai reaflà. Acésta natura frumosa, aceste paseri, aceste flori cari umplu aiorulu cu tributulu pietatii ce ludepunu pre altariulu naturei paru a ne dice: „iubitive, câ mane pote va fi tardiu."

Georgie tacù. Tacerea nostra a tienutu multu, dar' acésta tacere a fostu atâtu de elocinta, in cate-va minute am gustatu placerile, fericirea unui seculu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Inim'a si sufletulu meu erau atâtu de reversate intr'a-lui Georgie, câtu amendoue parcàu a face numai o inima si numai unu sufletu.

— Tu suferi sor'a mea? — me intrebâ elu intr'unu tonu linu, care semenà mai multu cu unu suspinu. Tu esti trista, cetescu d'in fatia-ti dorerea, nelinistea sufletului teu.

Nu suferu, nu sunt trista frate, si daca in minutulu acest'a ochii mei contienu lacrime, este câ me simtiu prea fericita. Acestea lacrime, nu sunt lacrime de dorere, ci lacrime de fericire, sunt lacrimele vietiei, lacrimele iubirii. Tu scii câ prea multa fericire tocmai asià storce lacrime ca si prea multa dorere. Dupa atâtea suferintia, dupa o ratecire atâtu de lunga, a ajunge in portu si a fi iubita de tine, spune-mi nu este ast'a culmea fericirii?

O cumu asi dorì ca acestu momentu de fericire se dureze in eternu!

O ploie caldicica incepù a cadè, murgitulu se apropià, turm'a disparuse d'inaintea ochiloru nostri, noi inse, ca si candu amu fi fostu niste statue, nu poteàmu parasì stanc'a. Cine d'intre moritori aflandu-se langa sînulu unei persone adorate, n'a uitatu tota lumea, cine a simtitu vr'o data marginirea vietiei sale?

Ne parea câ avemu atât'a potere de vietia, atata iubire, câtu — daca acesta lume ar' fi fostu lipsita de vietia si iubire — amu fi fostu in stare a o insufletì si a-i impartesì iubire pentru eternitate.

Amantulu meu mi-luase manile intr'ale sale, privirile lui cercàu se intêlnesca pre ale mele; deodata o ingalbinire se reversâ pre fati'a lui, si-puse manile la ochi ca si candu ar' fi voitu se-si-ascundia de mine lacrimele, in fine si-descoperì fati'a umeda de plansu si dise:

— O sor'a inimei mele, câtu me temu câ te voiu pierde; asta-dì candu ar' trebuì se fiu voiosu, se nu cugetu de catu la fericirea ce mi-inunda sufletulu, me temu câ acestu visu dulce va fi intreruptu prin o desteptare cruda si amara; dulceti'a ce o sorbu d'in cup'a iubirii tale e amestecata cu lacrimele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

mele, nu sunt lacrime de dorere, nici de fericire, ci lacrime de preingrigire. Me temu câ nu voiu potè duce in indeplinire voinți'a parintelui meu, si apoi acesta nobila umbra trebuie impacata ca se me sustiena si apere, câ-ci la d'in contra me va blastemà si urgisì. Diu'a de asta-di pote nu o vomu reaflà mane, venitoriulu pentru noi pote câ nu ascunde de câtu doreri si suferintie, precandu diu'a de astadi ne oferesce totu ce pote pretînde o inima si unu sufletu dela pamentu si dela ceriu.

Erà or'a ace'a candu lumin'a se ingana cu umbrele, candu diu'a se certa pentru antaietate cu sér'a; sorele se apropià de apusu imbracandu in pulbere de auru ceti'a ce planà deasupra muntelui. Georgie privindu la sorele ce ne parasieà mi-dise:

— Savina, noi nu vomu mai gustà mominte dulci ca cele de asta-di, pamentulu si omenimea, ceriulu si Domnedieu nu ne potu da nimicu mai multu. Privesce acelu sóre ce ne parasesce suridiendu, elu pare câ ne dice: „mane candu me voiu re'ntorce ve voiu reaflà pote plangandu"; cauta acele umbre ce neincungiura, ele paru a ne dice: „sortea ce ve astépta va fi negra ca noi, mai bine preveniti o, subtragundu-ve de sub puterea ei, mai bine intrati in regiunea umbreloru pentru eternitate." Se morimu, da se morimu sor'a mea ca se ne unimu pentru vecinicia! Se uitàmu acesta lume cu dorerile si placerile ei, se morimu in acestu momentu de fericire si imbetare sufletesca. Mominte mai dulci decâtu acestea nici in ceriu nu vomu gustà, amu traitu destulu ca sê potemu morì, amu suferitu destulu, amu iubitu si vomu iubì, da vomu contînuà d'incolo de mormentu iubirea nostra, ca-ci viéti'a e scurta, amorulu este lungu, eternu.

Cuvintele fratelui meu mi-au miscatu inim'a, me uitàm la d'insulu si plangeàm fara se potu vorbì unu singuru cuventu.

— Pentrucc esti trista sor'a mea?

— Sunt trista, plangu pentrucâ sunt prea fericita. O inima ca a mea, care a gustatu atât'a amarctiune si care asta-di se imbéta de atât'a fericire, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

se pote bucurà de acésta placere fara de a fi atinsa. Amu traitu pucinu cu tote acestea am traitu multu, ca-ci cine pote pretiui de ajunsu o ora de fericire ca a nostra? Acesti munti, acesti arburi, marturi ai suferintieloru, marturi ai fericirii mele, acestu codru pare câ serbéza impreuna cu noi cultulu iubirii nostre. Orele trecu fara de a tienè contu de iutiél'a loru; o timpu, câtu esti de micu candu stai fatia in fatia cu eternitatea unei iubiri sincere! Candu acelu sore ce ne parasesce ar' remané nemiscatu de asupra nostra, candu acesta natura cu ariile si profumurile sale, ar' remanè totu in stadiulu acest'a, candu inim'a mea ar' bate totu cu accea-si regularitate, libertate si placere ca acumu, asi gustà pre pamentu aceea ce ni e reservatu in ceriu, m'asi bucurà de fericirea eterna anca aci josu. Te iubescu fratele meu, dar' te iubescu cu totu foculu unei etâti de 19 ani, cu tote ilusiunile, visale si sinceritatea unei inime romanesci, si apoi trebuie se scii câ inim'a romana e sincera si constanta in amoru precumu e constanta in ura. Tu dici câ se rupemu hor'a dileloru nostre, se morimu adi, câ-ci pote mane ne va cadè mai greu. Pentruce te ocupi cu acestea idei bolnave?

— Asculta sóra, ti-voiu deschide inim'a ca se cunosci si secretele acelea ce a si fi voitu se le ascundu chiar' si inaintea ceriului. Ca june si ca omu ce sunt mi-am si eu pecatele mele, pecate pre care Dumnedieu ar' trebuì se le uite; mi-am si eu partea mea cea debila care va trage dupa sine nefericirea mea. Eu nu potu fi fericitu, se nu credi câ fantasezu candu ti-dicu acestea, nu câ-ci ti-vorbescu adeverulu si cu sange rece; nu voiu fi fericitu pentrucâ nu me lasa inim'a, natur'a mea este de asià, inim'a mea nici odata nu se opresce acolo unde sta mintea, si acesta nici odata nu repausèza atunci candu repausèza inim'a. Inim'a mea trebuie se iubésca, trebuie se se legene pre aripile gloriei, mintea mea nu se opresce decâtu pre piscuri inalte, in sinulu nuoriloru. Doresc gloriia, marirea Romaniloru, doresc se cercu a ajunge la tote ca Cesare si asi morì cu placere ca Catone;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

acestea dorintie mi-rapescu repausulu, me facu se moriu mai bine adi pre sinulu teu de câtu mane departe de tine. Nu mi-lipsesce nici curagiulu, nici energi'a, dar' ceea ce me face se desperu de reesirea planuriloru mele, este ace'a impregiurare trista câ o fatalitate cruda de cate ori voiescu se culegu câte o flore a staruintieloru si dorintieloru mele, mi-o smulge cu crudime. Daca voiesci tu sor'a mea eu voiu trai, dar' voiu trai pentru ca se eliberu acesti munti, se-i scapu d'in manile telhariloru; seau vomu trai ca omeni liberi intr'o patria libera, seau mai bine vomu morì, dar' vomu morì desiertandu cup'a de amoru. Anca pucina asteptare nobila umbra a parintelui meu, si fiulu teu ori va traduce in fapta ultim'a ta dorintia ori va venì sê se impreune cu tine.

Georgie si-plecâ fruntea pre sinulu meu, intr'aceea latratulu caniloru ne atrase atentiunea, curendu dupa ace-st'a la polele stancei vedemu unu ursu care rapise o oie. Georgie me parasì ca se mérga intru ajutoriu nenorocitului animalu. Abié se departase si caprior'a mi-venì inainte speriata si abiè resuffandu, ore cine o persecutà. Me scolu si cautu in partea de unde vinise ea, unu venatoriu sta cu arm'a intinsa ca se o descarce. Figur'a ce mi-sta inainte erà un'a d'in acele figuri rari si nobile cari areta o inima resoluta si unu sufletu mare; erà Nicolau Ursu unulu d'in acelea spirite mari, unulu d'in acei profeti d'in acei martiri cari ilustréza epoc'a in care traiescu, cari sunt decórea omenimii, erà parintele meu pre care de 9 ani nu luvediusem. Pareà câ unu simtiementu secretu me impingeà spre d'insulu, trasurile figurii lui mi-vineàu cunoscute in catu-va; am apelatu la memoria, dar' acést'a mi-erà neotarita si intunecata. Nu poteàm aflà cine este, simtieàm câ fara voia, inim'a mi-bate mai tare. Am intinsu manile spre elu si l'am rogatu semi-crutie sorior'a. Venatoriulu se apropia de mine. me imbie cu fragi si se roga de iertare, câ-ci n'a sciutu câ caprior'a c a mea.

— Tiene aceste fragi si acesta smeura, frumosa copila.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Ti-multiamescu bade! o câtu'suntu de mandre, unde le ai aflatu? Ce dulci si ce gustose mai sunt, trebuie câ cunosci bine muntii si mai alesu poienele cu fragi si smeura?

— Ca munteanu le cunoscu forte bine. Dar' en spune-mi cumu te chiama, ce faci singura aci?

— Nu sunt singura ci cu frate-meu, in câtu pentru nume me chiama Savina.

— Celalaltu nume?

— Nu lu-sciu.

— Cumu asiá?

— Candu eràm micutia, mi-diceáu copilele Savin'a lui Nicolae Ursului.

— Dici câ esti cu frate-teu aci, dar' unde e elu?

— S'a dusu dupa turma.

— Cumu lu-chiama?

— Georgie Crisianu.

— Cumu poti avé unu frate daca nu aveti acel'asi nume de familia?

— Nu suntemu frati de sange, ci frati. . . .

— Frati de inima — voiesci se dici.

— Asiá este.

— Dar' ai parinti?

— Pote sê am, nu sciu daca mai traiescu, e multu decandu nu i-am mai vediutu.

Am inceputu a-i cnarà tota istor'a mea, in decursulu istorisirii am suprinsu mai multe lacrime pre fati'a lui, n'apucasem sê finescu istori'a candu parintele meu — câci elu erà — imbratiosiandu-me si sarutandu-me dise: O, catu sunt de ferice câ te-am reaflatu scump'a mea copila, Dumnedieu mi-a ascultatu rogatiunea si mi te-a redatu atunci candu nu mai aveàm nici o sperantia; e bunu si induratorin Dumnedieulu iubirii si alu dreptatii, sê-i multiumimu copil'a mea.

Parintele meu si-descoperì capulu si se rogâ, io anca am ingenunchiatu si m'am rogatu. Curendu dupa acest'a Georgie se intorse, i-am aretatu pre tatalu meu, care acumu punendu-si manile pre capulu nostru ne uni si ne binecuventâ. Am descinsu in colib'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

nostra, de acì a dou'a di am pornitu la cas'a parintiésca.

Erà in lun'a lui cuptoriu a. 1784, candu ne rentorseramu iera-si la colib'a lui Georgie, cu noi venì si Ioanu Closca Carpinesianu, amicu de simtieminte si sotiu nedespartitu alu parintelui meu. Acì in sinulu Carpatiloru parintele meu ne descoperì tote planurile sale, ne consultaramu câ ore care ar' fi calea cea mai sicura spre a ajunge la libertate, spre a scapà de sub tirani; dupa ce am statoritu câ numai pre calea sangelui ne potemu rescumperà libertatea, parintele meu plecâ la Vien'a, noi pana atunci informaramu poporulu.

De ací inainte istori'a mea este comuna cu a parintelui meu, de ore ce am impartesitu tote luptele lui.

Noptea de 30. optobre o petrecuramu la Ponoru, in diori de di o parte d'in poporu plecâ spre casa ca se anuntia si altor'a diu'a mantuirii si se le spuna ca sê se adune la Mesteacanu; noi ne indreptaramu dè a dreptulu spre Mesteacanu. Diu'a erà senina si frumósa, erà dumineca. Poporulu care ne-a insotitu impreuna cu satenii d'in Mestecanu ne adunaramu toti la s. biserica, unde dupa finirea liturgíei parintele meu vorbì poporului câ se apropia diu'a mantuirii, câ precumu a cadiutu Jerusalimulu neremanendu piétra pre piétra, astfeliu voru cadè si inimicii nostri, neremanendu nici nume, nici urma dupa ei. Vorbì dupa ace'a Closc'a si Crisianu, poporulu erà insufletitu pana la eroismu, parintele meu lu-conjurâ se fia cuminte si rabdare pana candu se voru gatà tote, lu-rogâ apoi ca pre diu'a urmatoria carea erà 1. noembre se vina la Curechiu. In urma tatalu meu luâ o cruce, poporulu redicâ manile in susu si jurâ câ mai voiesce mortea, decâtu robí'a in pamentulu stramosiescu. Dupa esirea d'in biserica parintele meu lè-a recomendatu se merga catra casa si mane se vina catu se pote mai multi la Curechiu. O parte d'in poporu n'a voitu se se desparta de noi, deci amu petrecutu impreuna consultandu-ne asupra luptei ce aveam se deschidemu.

A dou'a di desu de diminetia ne aflaramu la Po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

noru, preste 500 insi ne adastàu, poporulu ne primì intre cele mai vii si entusiastice achiamatiuni.

Ne adunaramu in gradin'a preotului unde tienuramu si siedintiele, parintele meu ca presiedinte alu adunarii deschise siedinti'a prin acestea cuvinte: „fratiloru! Dumnedieu n'a otaritu mortea nostra, lui anca i s'a facutu mila de suferintiele nostre; Dumnedieu voiesce se pedepsesca prin noi, pre aceia ce ne sugu sangele, pre aceia ce calca in piciore vointia si legile lui cele sante; Dumnedieu voiesce ca sê scapamu d'in robía si se traimu ca liberi in o patria romana, mare si libera. Candu o voiesce acést'a Dumnedieu, sê fimu sicuri câ ridicandu stândardulu libertatii, lu-vomu portà triumfatoriu d'in Carpati pana la Dunare, d'in Balcanu pana la Nistru si Tisa. Ca se pota cine-va ridicá si sustienè cu onore si demnitate drapelulu libertatii, drapelulu renascerii trebuie sê puna in aceea-si cùmpena vietia cu mortea, se aiba curagiu, energia si resolutiune. Nu cautati la reesitulu luptei, ci cautati la santieni'a ei, daca se recere sangele, vieti'a nostra spre a poté tienè susu acestu drapelu, o vomu da-o, si vomu lasà urmatoriloru nostri esemplulu de a ne imità, si ei anca si-voru versà — daca se va recere — sangele; ganditive la aceea câ gradinariulu nu culege totu deun'a pomele d'in arburele ce l'a plantatu, dar' pentru ace'a ore sê nu planteze arbori? Ba se planteze, câ-ci daca nu le va gustà elu, le voru gustà copii lui, se planteze, câ-ci celu ce sémena numai pentru sine si astépta o recompensa in acésta lume nu e omu, ci monstru. Suferintieloru celoru crude si sangerose de patru seculi trebuie se le punemu capetu; devis'a nostra se fia „triumfulu libertatii“ cu ori ce pretiu, triumfulu dreptului poporaloru, triumfulu umanitatii, d'in care si noi facemu parte, triumfulu Romanismului. Lupt'a nostra este in contra aceloru monstri, care adora robí'a, cari sunt imbetati de egoismu rece si uniti prin tratate barbare si bule negre ca pecatulu greu; lupt'a nostra este pentru o causa sānta, caus'a libertatii. Destule au fostu suferintiele, destule nedreptatile si apesarile nostre, Dumnedieulu dreptatii si libertâtii voiesce se le puna capetu; astadi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

dreptatea ace'a fiica ceresca descinde pre pamentulu Daciei traiane ca se implinesca voinți'a cerescului ei domnu; asta-di angerulu libertatii si-intinde aripile sale preste noi; asta-di ni s'au deschisu ceriurile si s'au auditu cuvintele Domnului: „redica-te poporulu meu, voiescu se fii liberu si mare;“ asta-di a sositu momentulu otaritoriu candu séu morimu ca romani inveliti in drapelulu libertatii, drapelulu Romanismului, séu traimu ca liberi in o patria libera. Indarnu amu apelatu indarnu vomu apelà la simtiulu de dereptate alu inimiciloru nostri, câ-ci tiranii remanu pururea tirani; asta-di n'avemu unde apelà decâtu la credinti'a in Dumnedieu si poterea nostra, la dreptatea dumnedieésca si la inimele poporaloru ce impartesiescu sortea nostra, si nutrescu acelea-si aspiratiuni ca si noi, adi anca suntemu sugrumati, dar' mane séu vomu fi liberi, séu vomu fi martirii libertatii nostre, séu vomu fi liberi, séu vomu renuntià de a fi. Asta-di domnesce arbitriulu, sil'a si apoi sil'a nu e dreptulu, ce se fundéza pre sila nu are durata, ce se face prin sila, prin sila se desface.

Asta-di dara apelamu la fortia cu resolutiunea de a morì pana la unulu pentru libertate, pentru Romanismu decatu a mai trai in sclavia rusinosa si dejositoria.“

„Asia e! se traiesca conducatoriulu nostru“ — strigâ multimea.

— Josu cu robì'a! josu cu tiranii! traiésca libertatea! strigâ amantulu meu. Asia e fratiloru, câ voi nu mai poteti suferì o astfeliu de batujocura si dejosire? Ca omeni ai vietiei si libertatii, ca omeni, cari anca in pantecele mamei nostre, amu facutu juramentu serbatorescu, câ ori vomu frange acestu jugu draccsu, ori vomu morí, radiemati pre indurarea si ajutoriulu Dumnedieului libertatii si dreptatii, sê ne ridicamu toti ca unulu. Dupa suferintie ne mai audite, dupa crudimi barbare, dupa apesari, insulte si nedreptati de totu feliulu, dupa o robía indelungata, dupa o injosire si umilintia secularia, nu avemu altu asilu, alta scapare, de câtu sê incercamu o lupta pre campulu eroismului si alu invingerii, dar' o lupta otaritoria, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lupta pre vietia pre morte. Sê ne ridicamu fratiloru, si noi cari adi ne fremintamu in agonia si robía, mane vomu fi liberi si domni, vomu castigà lupt'a, numai câtu sê nu crutiamu nimicu, nici sange, nici viétia, nimicu ce va cere de la noi renascerea patriei. Or'a mantuirii a batutu si tricolorulu felfeie pre fruntea Carpatiloru, sê ne sculàmu, câ-ci daca vomu suferì si mai departe sugrumarea si umilirea, nu meritamu sê scapamu nici odata d'in ticalosia si apesare. Noi voimu sê traimu liberi si ca romani.

— Ura! strigâ adunarea.

— Fratiloru, incepù bravulu capitanu Closca, fia care natiune si are epoc'a sa de suferintia, de agonia, de somnu, noi amu dormitu pre alu nostru, adi trebuie sê ne sculamu, câ-ci si asiá a fostu lungu, prea lungu somnulu nostru. Inim'a nostra asta-di si-a recapetatu curagiulu strabunu, ea incepe a bate, dar' bate pentru libertate si marire. Sculati-ve, inimiculu dorme, viséza, pentru fia-care romanu loculu este in lupta. Tari in convingerea despre dreptatea si santieni'a causei nostre, se ne ridicamu cu resolutiunea de a morì mai bine in adanculu pesceriloru si ascunsulu codriloru ca fierale selbatice, de câtu se mai fimu sclavi, de câtu sê aretamu câ primimu de buna, de drepta apesarea nostra. Tirani'a — ca tote cele in lume — anca si-are marginile sale, preste cari daca trece nu se mai pote sustienè, trebuie sê cada; totu ce a descoperitu geniulu dracescu alu ci a fostu practisatu, a fostu realisatu in nedreptatile ce ne au lovitu. Dumnedieu e cu noi, dela dreptatea lui asteptamu triumfulu luptei nostre.

— Dumnedieu nu pote tienè de câtu cu dreptatea, sunâ o voce d'in adunare, crà vocea preotului Danila d'in Crisciora.

Parintele meu luâ de nou cuvintulu dicundu: fratiloru, nu trebuie sê ne grabimu cu lucrulu, revolutiunile nu se facu cu pung'a gola si cu pumnulu, noi n'avemu de câtu curagiulu si resolutiunea si apoi acestea se potu tocì lesne de fierulu inimiciloru. Trebuie se reflectamu mai bine la impregiurari si urmari, trebuie se ascultamu si suaturile inimei si ale mintii.

Muzeul Digital al Romanilor Romanese
revistatransilvania.ro/mdrr

Eu credu câ va fi bine daca vomu amanà pana la primavera lupt'a, pana atunci ne potemu pregatî, ne potemu procurà arme, si apoi candu vomu fi gat'a, intr'o di totu ce e romanu va fi in piciore ca unulu. Iern'a este acì, si apoi sciti catu e de aspra....

— Ori câtu de aspra ar' fi, nu pote fi aspra nici a mii'a parte ca robí'a — respunse o voce d'in poporu.

Unu betranu de 80 de ani inaintâ spre tatalu meu, si-i dise: generale, sunt unu omu betranu, 80 de ani au sburatu preste cupulu meu, in timpulu acest'a am vediutu multe rele, multe nedreptati, am vediutu tote blastematiile de cari e capace tirani'a. Asta-di sunt cu unu picioru pre marginea mormentului, dar' nu vreu se moriu, nu, pana n'oiu vedè acestu pamentu liberu. Ultim'a mea dorintia este, ca manile ce voru duce cosciugulu meu la mormentu se fia libere, ca pamentulu ce va acoperì corpulu meu sê fia pamentu rescumperatu d'in robía. Nu sciu carte, câ-ci precumu scii nu ni este iertatu a invetià, dar' am invetiatu si eu ce-va, sciu si eu o invetiatura betranesca remasa d'in mosi de stramosi câ „ce poti face asta-di, nu lasà pre mane"; astfeliu dicu si eu, ce potemu face asta-di se nu amanamu pre mane, ca sê nu fia cumva prea tardiu. E multu pana la primavéra, e o lume de vietia pana atunci si eu sunt betranu; . . . generale! adi e diu'a antaia d'in Brumarelu, e luni, inceputulu septamanii, se incepemu cu ajutoriulu lui Dumnedieu si noi de asta-di.

— Traiesca mosiu Tom'a Ianculu! strigâ poporulu esaltatu.

— Parintele meu reluâ cuventulu dicundu: fratiloru, am juratu inaintea lui Dumnedieu câ mi-voiu versà sangele pentru libertate, am juratu in fati'a cerului, a vostra si a posteritatii câ mi-voiu implini cu religiositate detorinti'a-mi santa de a me luptà pana la cea d'in urma picatura de sange pentru ruinarea tiranii si a despotismului. Daca voi asta-di ascultati numai de vocea inimei, carea ve dice sê nu amanati lucrulu, bine, io me supunu vointiei comune, me su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

punu cu atâtu mai tare cu câtu ve cunoscu curagiulu si dorulu de libertate.

— Traiésca conducatoriulu nostru! strigâ poporulu.

— Fratiloru — disc bravulu preotu Danila — eu am aflatu si modulu de a ne provedè cu arme, modu usioru si éca cumu: chiar' acumu se facu conscriptiunile la Alb'a-Juli'a, vomu merge si noi cu totii ca se ne conscriemu si sê capetamu arme, apoi vomu sci noi cumu sê le folosimu.

— Am auditu câ a venitu o ordinatiune inalta carea opresce conscriptiunea — replicâ mosiulu Tom'a.

— Fia si-asiá, pucinu ne pasa — adause parintele meu — daca nu vomu poté castigà arme pre calea ast'a, vomu lipsí plugulu de feru, si d'in ferale lui si a coseloru vomu face arme, si totu ne vomu luptà.

— Traiésca — strigâ adunarea.

Parintele meu dupa ace'a denumì mai multi tribuni, prefecti si capitani, Closc'a fu denumitu de ajutante, Crisianu capitanu, Danila prefectu; jurâ de nou poporulu provocandu-lu ca se asculte de comand'a celoru mai mari. Dupa acestea se pregatira se mérga la Alb'a-Julia ca se ice arme.

Miscarile acestéa a Romaniloru strabatura la audiulu vicecomitelui S. Halaki d'in Zarandu, care si tramese pre subprefectii Gal si Nalaczi cu o céta de panduri ca sê prinda pre parintele meu si capitanii lui si sê imprascie poporulu. Noi remaseramu in Curechiu preste nopte si numai in diori de di eramu sê plecamu spre Alba-Julia. Poporulu se immultiecà d'in ora in ora, dimineti'a abiè eràmu vr'e 500—600, si acumu eràmu preste 5000 omeni. Parintele meu cu capitanii si prefectii se aflà in cas'a preotului, deodata mosiulu Tom'a ingrigiatu intra in casa si spune parintelui meu câ nu e lucru bunu, de ore ce o céta de panduri e la porta. — Lasati-i sê intre si grigiti bine de ei — dise tat'a. Pandurii intrara. Poporulu strabatù in casa in câtu nu mai incapeà.

— Romaniloru, — disc subprefectulu Galu — in

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

numele imperatului ve provocu se ve imprasciati, se ve rentorceti pre la casele vostre, câ-ci la d'in contra muierile si copii vostri voru fi ucisi, casele vi se voru arde si voi veti fi inchisi, ér' pre tine conducatoriulu loru, in numele legii te arestezu.

— Nerusinatule! cumu cutezi vorbì astfeliu?

— Liniscesce-te Savina mi-dise tat'a.

— Sê-i smulgemu limb'a d'in gura — urlâ mosiulu Tom'a infuriatu.

— Linisciti-ve fratiloru, lasati-lu sê vorbésca pana in capetu — dise tat'a.

— Galu — continuâ astfeliu: Romaniloru inaintea vostra se infatiosiéza o persona nevinovata, o persona d'in gur'a careia vorbesce legea si dreptatea, ganditi-ve bine dara câ cea mai mica neplacere ce mi s'ar' face, ar' avè urmari triste pentru voi.

— Unu risetu batujocoritoriu se redicâ d'in mijloculu poporului.

— Vorbesce fara frica — adause parintele meu.

— Galu continuâ: dlu vice-comite Hallaki ve demanda prin noi ca sê mergeti fia-care a casa si sê asteptati in pace implinirea dorintieloru vostre; ér' tu conducatoriulu loru, tu care ai resculatu poporulu da-te prinsu, câ-ci atunci pedeps'a ce te astépta pote se va mai imblandì.

— Lasati-me se-i infrênezu limb'a, câ-ci de nu turbu, sbierâ Crisianu.

— Sê mora! — adause multimea.

Poporulu se incaierâ la lupta, in câte-va minute subprefectii impreuna cu pandurii fura macelariti; sangele versatu infuriâ atâtu de tare pre acestu poporu martiru care avcà dreptu nedisputaveru a si resbunà odata tote nedreptatirile seculare, in câtu delaturâ otarirea ce o facuse ca sê mérga la Alb'a-Julia; si asiá d'in acestu minutu oper'a dreptatii oper'a resbunarii se prefacù in o opera de sange.

Candu torintele resbunarii poporului si-incepe cursu-i turbatu, nu e stavila carea se lu-oprésca; poporulu resculatu incungiurâ satulu Curechiu prinse pre nobili si-i ucise. Ostea libertatii anca noptea pa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

rasì Curechiulu si la svatulu preotului Danila se indreptâ spre Cristioru — unde erà d'insulu ca preotu. Totu in 2. noembre intrâ si in Bradu, de unde ser'a se despartira in doue trupe; un'a sub comand'a lui Closc'a, alt'a sub a parintelui meu. Cea d'antaia nevalì in Michaileni si Ribiti'a, asta lalta in Lunc'a, Ociu, Aciu'a, Plescutia, Trestia, Halmagiu, Halmagelu, Branicica, Sivimosiu si Ilia. In 4. noembre plecaramu spre Baia de Crisiu, pre otarele ci se intilnira amendoue trupele. Ne asiediaramu in campu, parintelui meu si capitaniloru le facù poporulu corturi. Noptea erà placuta, lun'a treccà visatoria in calea sa, ceriulu erà rosiu — câ-ci zidirile boieresci incarcate de crime si pecate se prefaceàu in cenusia, poporulu, ostea martiriloru, legiunea santa a libertatii, sub ceriulu liberu saltà si cantà. Nici odata ceriulu n'a fostu martorele unui spectaclu mai grandiosu, mai nobilu! Ne asiediaramu la cina, cu noi cinà intre altii si mosiulu Tom'a cu nepot'a sa Flore o copila de 10 ani pre care o primisem de sora. Acésta copila n'aveà pre nime in lume de catu pre mosiulu Tom'a, si fiindcâ d'insulu o iubiecà atâtu de tare, a luat'o cu d'insulu. Copil'a erà isteti'a si frumósa ca unulu d'in acei angeri cari canta in ceriu la altariulu Domnului.

— Drag'a mea copila, se adresâ Tom'a catra copila, tu esti romana si te numesci Flore, ai unu nume mandru si frumosu; nu uitá dara cà trebuie se fii buna, curata si nevinovata ca si o flore ce cresce pre lunci si pre fênatie.

— Dar' te rogu ce lucra florile si pentruce dimineti'a candu me scolàm si me duceam in gradinutia le aflàm plangandu?

— Totu ce se afla in asta lume mare, are o detorintia ore care, are o chiamare. Florile nu plangu drag'a mea, si daca dimineti'a afli pre sinulu loru lacrime, acele suntu lacrimele ceriului, care se indura spre floricic'a arsa de radiele sorelui si-i trimete preste nopte rou'a ca se o recorésca. Gandesce-te bine la acest'a micutia, si candu vei vedé cà un'a d'in surorile tale sufere, e bolnava ori lipsita, tu atunci mangaie-o si o ajuta daca poti,

Muzeul Digital al Romanilor Romanesc
revistatransilvania.ro/mdr

cà-ci acést'a o cere de la tine Dumnedieu. Nici odata celu seracu si celu lipsitu se nu iésa nemangaiatu d'in cas'a vostra; gandesce-te cà dupa Dumnedieu trei lucruri ai se pretiuesci si se iubesci mai tare in lume: patri'a ta, natiunea ta si parintii tei. Chiamarea omului pre pamentu este d'a face bine, a crede si a iubí. Fa bine candu poti, crede in Dumnedieu si iubesce pre de apropele teu.

— Bine mosiule, trebuie sê iubescu si pre aceia cari au omoritu pre mam'a si cari te-au batutu pre Domnia-ta?

— Nu copil'a mea, umbr'a mamei tale te-ar' blastemà candu ai face acest'a.

Acésta intrevorbire fu intrerupta prin unu june ficioru care venise sê ne invite in numele poporului la jocu. Esiramu cu totii afara de parintele meu care nu sciu pentruce remase mai in urma. Abiè ne departaramu si o figura sinistra, o figura urita ca umbr'a crimei si a pecatului intrâ in cortu. Erà unu calugaru betranu franciscanu d'in Bai'a de Crisiu.

Unu calugaru! Nu sciu pentruce acesti servi ai lui Dumnedieu sub hain'a pietatii si a santienii ascundu atat'a reutate, amagire si prefacere; câte pecate, câte crime nu comitu acesti copii ai pecatului, la câte blastematíi se demitu acesti ministri ai lui Satanu! Si orè suntu pedepsiti? intrebati pre Domnitori, ei ve voru respunde in loculu meu. Se pare câ chiamarea loru e a pecatui, se pare câ crim'a si lasitatea s'a personificatu in calugaru. Tiranii n'au potutu aflà instrumintc mai bune, servi mai aplecati de câtu pre calugari, blastemulu omenimii suferitorie-i urmaresce pana asta-di.

— Binecuventarea Domnului cu tine fiule — dise calugarulu.

— Apropia-te fara frica parinte — dise Horia. De unde vini si ce voiesci?

— Sunt calugaru franciscanu d'in Baia, am auditu câ voiti se predati Bai'a, de ace'a am venitu in in numele fratiloru mei ca sê te rogu se cruti monastirea.

— Celu cu inima curata nu se teme, dise tat'a.

Muzeul Digital al Românilor Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Poporulu are de a face cu tiranii ér' nu cu calugarii, poporulu se lupta in contra robiei, nu in contra dogmeloru.

Intr'acea'a o larma se escâ in poporu, Horia esì in usi'a cortului; calugarulu profitâ de acest'a, scose d'in busunariu o chartìa, o desfacù si tornâ d'in ea nisce pulbere in pacharulu lui Horia; intorcerea lui Horia facù pre calugaru de numai pucina pulbere versâ in pocaru, mare parte cadiù pre mesa si pre pamentu.

— Sciu câ esti ostenitu parinte, sê bemu, dupa ostenela e bunu unu pacharu de vinu.

— Nu' m'am indatinatu a bè vinu, lu-urescu mai tare ca unu maomedanu.

— Ei bine, mananca dara.

— Pentruce striga poporulu ?

— Si-petrece, strigatele lui suntu strigate de resbunare, strigate de libertate.

— Si credi câ vei reesî invingutoriu d'in lupt'a ce ai intreprins'o in contra tiraniei ?

— Credu, precâtu credu câ de asupra aceloru nuori este unu Dumnedieu alu dreptatii si libertatii. Parintele meu intr'acea beù d'in pacharulu in care tornase calugarulu veninu.

— Ce amara e beutur'a ast'a — dise elu.

— Calugarulu se facù câ nu intielege ce dice parintele meu, si lu-intrebâ mai departe: Câtu numera armat'a libertatii ?

— Armat'a libertatii numera atati'a bravi câtu sê póta restornà sclavi'a.

— Asi dorì se vediu joculu juniloru romani, câ-ci am auditu multe vorbindu-se despre acestu jocu istoricu.

— Te voiu conduce acolo.

— Ti-multiumescu, dar' vomu privì mai binc d'in usi'a cortului.

Ambii esira in usia, unde remasara mai multu tempu; de odata parintele meu simtì o muscare, o dorere grea in stomacu.

— Ah! simtiu o dorere grosava in launtru, capulu mi-arde, privirile mi se intuneca....

Calugarulu luâ de bratia pre parintele meu si

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lu-conduse pre unu patu. O sudore rece ca ghiati'a scaldà acumu trupulu lui.

— Roga-te parinte, poterile me parasescu.... Calugarulu voì sê iesa.

— Unde mergi?

— Me ducu se chiamu pre amicii tei — disé calugarulu pre a carui budie ratecià unu surisu infernalu. Calugarulu esî.

Parintele meu cadiù in deliru.

— Ah! ce beutura dulce! anca unu pacharu, numai unulu sê mi-stimperu setea de resbunare.

Pre candu vorbieà parintele meu astfeliu io intrai in cortu.

— Cine esti tu femee, ce voiesci, pentruce esti superata? Te-a asupritu cine-va? nu mai plange, spune-mi sê te resbunu.

— Tata, ce insémna ast'a? nu me mai cunosci, Domnedieulu meu!

Parintele meu intinse man'a dupa pacharu dicundu: sê beu, mi-place acestu pacharu.

Am smulsu pacharulu d'in mana, l'am cercetatu si am aflatu pre fundulu lui o pulbere fina cenusia.

Ceriule, ce vediu, veninu! dicundu acestea am aruncatu pacharulu, am luatu lapte si am datu tatalui meu sê bee.

— Unde e calugarulu? — me intrebâ elu. Parinte! Nu respunde nimenea? a fugitu, e culpabilu.

— Ce calugaru tata?

— Ah! nu me lasati! roga-te . . . parinte esti vinovatu. . . .

— Tata, tata, ce ti-s'a intimplatu? de ce calugaru vorbesci?

— Ha! tu esti copil'a mea? de ce plangi? io sunt tare, ti-s'a intemplatu vr'o nenorocire, te amenintia vr'unu periculu? nime sê nu se atinga de tine, asia voiesce Horia. Astepta puiu de dracu, mi-vei venì tu in mani. . . .

Manile parintelui meu rateceau in aieru facundu gesturi amenintiatorie. Credeàm câ a fostu acì vr'unu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

spionu imbracatu ca calugaru si acel'a a inveninatu pre parintele meu.

— Mergi, nu mi-turburà beti'a, o câtu e de bine ..... inimicii me ospetéza, uite-i cumu se tiraie ca nisce pitici la piciorele mele, ei se róga, mi-ceru gratìa — ha! ha! ha!...

Nici o gratia! sculati-ve!... stati... departati-ve!... tiranii nu merita grati'a. Uite-i colo cumu complotéza asupra vietiei mele, 300 de galbeni au pusu pretiu pre capulu meu, o suma atâtu de mare candu Chrestu fu vendutu numai cu trei-dieci de arginti — ha! ha! ha! Ei gatescu veninu sê me omore, tiraniloru, ve sciu planulu, ei se consulta sê me ingrope sub Carpati, bine, celu pucinu acolo nu voiu avè de a face cu hoti si cu tirani; acolo voiu aflà unu asilu. Sunt setosu, impleti-mi pacharulu, curendu unde e pacharulu meu? Femee séu demonu unde mie-e pacharulu?

— Asia nu mai este nici o sperantia!

— Tu vini sê mi-turburi ospetiulu si pacea, fugi de aici! Colo pre culmea cea verde si inalta flutura unu standariu, e standariulu libertatii... traiesca cei ce lu-sustienu! Ha! ha! ha! Audu larma, audu strigate, in jurulu lui vedu o hora, e poporulu romanu ..... departe, colo departe diarescu nisce umbre, nisce schelete incarcate de crime si blasteme... ce vreu ele — dela noi? Fugiti, departe, departe, pamentulu romanescu nu e pentru voi ..... ei se ducu, fugu desperati, aceia suntu tiranii — ha! ha! ha!

Cine e in usi'a cortului? ce figura sbircita, fara vietia si pocita e ace'a? Ce feliu? se pote? Pe fruntea ei cetescu „Trecutulu,“ in inima-i „Tirani'a,“ departa te fantoma schênava, patri'a romana nu te mai pote suferì! Ha! ha! ha!

Me ameninti? Bine, astépta mi-voiu resbuná, da mi-voiu resbuná ..... Unde suntu capitanii mei? Viniti, dati ordinu ca sê vina indata, acì Domnitorii lumei, sê vina inarmati, dar' nu cu arme de lupta, ci cu arme de sapatu, câ-ci voiescu sê-i punu se sape sub „Detunat'a“ in afundime de 1000 stângini, apoi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

se care in spinare tota silitr'a, sê-i dec focu si atunci toti sŗ-voru fi aflatu mormentulu, ér noi ridicati de pre pamentu vomu privì cu fala si multiumire la destructiunea acestui cuibu alu crimei, vitiului si pecatŗlui.

— Dumnedieulu meu ce sê facu? Parintele meu sê ingenunchiamu si sê ne rogamu, Domnedieu e bunu.

— Da, rogatiunea e unu balsamu dulce . . . . .

Ce? tu plangi? fugi dinainte-mi! Ha! ha! ha!

Am ingenunchiatu si m'am rogatu lui Dumnedieu: Dumnedieule indurate, parinte alu bunetatiloru in man'a caruia e sortea toturoru omeniloru si caruia ti-e mila de totu ce e creatur'a ta, asculta umilit'a rogatiune a servei tale: tramete o radia de lumina asupra parintelui meu, reda-i mintea, reda i sanetatea aibi indurare parinte prea bunu.

— Eca o umbra se apropia de mine, geniulu celu mare tiene in mana cartea vinitoriului — ce vediu? tradarea e scrisa cu litere de sange si suferintia cu litere de focu; — dar' nu e bine, stati se smulgu acele foi, se nimicescu acelele pagine d'in cartea vinitoriului . . . . . da le voiu rupe si nu voiu lasà de câtu acelea unde fericirea, unirea si marirea sunt scrise cu litere de auru. . . . .

Dar' elu fuge . . . me amenintia . . . . ah! tradarea o vediu . . . nu ve dati fratiloru, la ei, — dupa mine — morte séu libertate!

— Tata, tata, capitanii si poporulu vinu incoce, revina-ti in simtiri.

— Ce sudori reci curgu pre fati'a mea . . . . catu me simtiu de schimbatu — viniti amicii mei, vin'o poporu romanu si sdrobesce capulu viperei ce te totu musca . . . da lu-vomu sdrobí, ne vomu resbunà — calugarulu acel'a unde e?

— A fugitu

Closc'a, Crisianu si ali prefecti se re'ntorsera.

— Caus'a nostra e drepta si santa ceriulu ne é martoru — la ei!

— Ce insemnéza acest'a? intrebâ Closc'a umitu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Tu frate acĭ? Tradarea! . . . Dati semnulu de plecare — nu, stati!

Urmâ o pausa langa, parintele meu si-sterse fruntea de sudore, si-frecà ochii — pareà câ se destepta d'intr'unu visu infricosiatu.

— Viniti fratii mei sê ve imbratiosiezu! me simtiu mai usioratu, nu ati vediutu pre acelu calugaru? A! elu a fugitu, dar' lu-vomu reaflà.

Dupa acest'a spuse tota istori'a cu calugarulu.

— Gratia ceriului câ ai scapatu de morte — dise Crisianu.

O descarcatura de arma in apropiarea cortului, glontiulu ce lovì lamp'a si strigarile poporului ne facura a intielege câ se intimpla ceva neasteptatu afara. O voce se audià in poporu strigundu: sê piera! Esiramu d'in cortu; poporulu ne aduse inainte unu june unguru care descarcase arm'a cu intentiunea de a ucide pre parintele meu.

— Apropia-te si ti-marturisesce crim'a — dise tat'a catra june. Pentruce ai descarcatu arm'a?

— Pentru ca se omoru pre hotiulu hotiloru.

— Si cine e acel'a?

— Tu esti.

— Cine te-a indemnatu la acest'a?

— Nu me intrebà pre mine, ci intréba ruinele atatoru curti boieresci, intréba victimele tale, ele tivoru respunde in loculu meu.

— Esti prea iute junele meu; io voiescu sê aflu dela tine câ cine te-a platitu ca sê me omori?

— Nu m'a indemnatu nime, câ-ci am juratu mortea ta.

— Sê mora se inaltiâ o voce d'in poporu.

— Fratiloru, luati-lu! dreptatea sê replatésca fiacarui dupa faptele sale.

Poporulu se departâ cu elu. Noi intraramu in cortu. —

— Câtu numera armat'a nostra asta-di — se adresâ tatalu meu catra Closc'a Carpinisianulu.

— Cu trei dile inainte de ast'a eràmu 500, in in 2 noembre dimineti'a erà 4000, la amiadi 5000,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

ser'a 7000. Asta-di sunt preste 17000, si pre minutu ce trece cresce.

Generale! ceea ce a otaritu Dumnedieu, cea ce provedinti'a a scrisu in cartea poporaloru in privinti'a Romaniei se va intimplà, de ar' plesnì toti tiranii, toti inimicii nostri de morte. Noi amu potè implinì lucruri mari, detorinti'a nostra ar' fi sê realisamu ace'a ce celu mai mare erou d'in lume, eroulu Michaiu lovitu de ferulu asasinatoriloru n'a potutu realisà. Fii regele nostru, poporulu o voiesce, poporulu o cere.

— Fratiloru — respunse parinte meu — nu ambitionezu ranguri, nu mariri, nice tronuri; singur'a ambitiune ce o am ca omu si ca romanu este libertatea si unirea patriei romane; potemu noi pasì pre urmele lui Michaiu — si acest'a éste si dorinti'a mea — si fara de a luà ea titul'a de rege. Nu voiu ca lumea, ca posteritatea sê me acuse de vanu, de ambitiosu, nu voiescu ca sê dica despre noi câ sub masc'a libertatii venámu interese private.

Sunt „copilu alu poporului," sunt superbu cu acestu nume si lu-voiu portá si mai departe. Departe se fia de noi egoismulu, lepr'a omenimii.

— Traiesca regele Daciei — se audì o vorba in usi'a cortului; — traiésca imperatulu nostru! strigâ mosiulu Tom'a.

Lun'a esise d'in nuori, parintele meu privindu spre ea dise: Câtu de frumosu lucesci tu luna, tu te duci si lasi unu poporu in sclavía, fara a sci câ re'ntorcundu-te lu-vei aflà liberu. Tu ne lasi suridiendu, pote presimtiesci cà la re'ntorcere nu vei reaflà decatu romani liberi, romani uniti! da, preste pucinu séu vei suride unei patrie mandre, libere si mari, séu te te vei infiorà la vederea cadavreloru martiriloru libertatii.

Prefectulu Danila ne vestesce câ vigili'a a prinsu unu evreu.

— Aduceti-lu aci — comandâ tat'a.

Evreulu fu adusu.

— Ce esti tu?

— Rumina.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Nu mintì, spune adeveratu.

— Pe Moisile la mine spune devoratu.

— Bine, di dara: rescruce, cruce, fa romane cruce.

— Cricili, crici rumin creci.

— Blastematule, dici câ esti romanu si nu scii romanesce.

— La mine sci, dar' m'o pucà frico, tremure — fui! la mine huresce pre ungura ca dracule, io este dusmana la elu.

— Fratiloru cari cunosceti pre omulu acest'a?

— Eu — respunse unu betranu.

A siediutu in satulu meu, a facutu cele mai mari blastematìi si nelegiuiri.

— Cine ieste tu, io nu cunosce la tine.

— Ha! acumu nu me cunosci misielule.

Betranulu se apropia de parintele meu, ingenunchia, i saruta man'a si se roga sê lu-dee pre man'a lui.

— Si ce voiesci cu elu?

— Sê-i aducu aminte de trecutu, se lu-facu sê me cunósca, elu care a batjocoritu relegiunea mea, care a suptu pre fratii mei. O acesti omeni urgisiti si batuti de Domnedieu, sunt alu doilea satanu, si ar' fi o fericire cand ar' scapà omenimea de ei. Este greu candu locustele ne pustiiescu campii, candu agrii nostri nu producu nimicu, dar' nerodirea si locustele tienu pucinu, se ducu si ne lasa, numai evreii daca se asiedia intr'unu locu numai este modru de a scapà de ei, numai ei sunt nisce locuste eterne.

— Implinesca-ti-se dorinti'a.

Betranulu se departâ cu evreulu ce tremurà de frica.

Crisianu dede semnulu de plecare. Ajunseramu in Baia. Betranulu Tom'a luâ o céta de omeni si se indrepta spre monastirea calugariloru. Calugarii fugira cu totii afara de unulu. Erà chiar' acel'a care cercase sê invenineze pre Horia. Calugarulu candu vediù pre Tom'a se grabí in beserica, Tom'a lu-trase afaru d'in biserica dicundu-i: vin'o afara puiu de dracu, nu spurcà cas'a lui Dumnedieu.

Scotiendu-lu afara lu-strapunse. Dupa acest'a ti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ranii d'in Baia si-luara resplat'a; omenimea insultata, umilita si maltratata si-resbuna intr'unu minutu nedreptâtile secularie.

Noptea venì posomorita, tempestósa. La cin'a la care ne intrunise placerea si dorinti'a preotului d'in Baia, poporulu care petrecea cu noi a poftitu pre Tom'a sê cante unu cantecu de barbatía, unu cantecu cumu cantàu betranii nostrii candu plecàu la lupta. Mosiulu Tom'a se supuse dorintiei comune si incepù astfelu:

„Adi e di de barbatiía
Salta, draga tier'a mea,
Salta, salta 'n bucuría
C'ai scapatu de sortea grea.

Codrulu suna, campulu plange,
Si Robi'a despletita,
Urla, geme de sê 'nfrange
Sbera, fuge parasita.

Adi e diu'a de scapare
Pentru fiii lui Traianu;
Adi e diu'a de pierdiare
Pentru fiii lui Satanu.

Sunc cantu de rescolare,
Noi voimu un'a sê fimu,
Dela Tis'a pan' la mare —
Séu de nu, mai bin' morimu.

Hotii vinu, lasati sê vina,
Nu ve temeti de tirani,
Vina 'ntrega lumea vina,
Câ-ci avemu bravi capitani.

Dati in ei fara crutiare,
Fara frica de mustrare,
Ruinati aloru palate
De blastemuri incarcate.

Vestea sbore pre otare,
Preste munti si pan' la mare,
Câ romanulu s'a scolatu
Si robi'a a sfêrmatu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Mérga sunetu 'n morminte,
In locasiurile santo
Că Romanu 'n asta lume,
Are-o tiera, are unu nume.

Canturi vechi de voinicía
Sbore, sbore prin oteru
Canturi dulci de bucuria
Sê inaltie pan la ceriu.

Aideti frati si voi cu noi,
Sê fimu un'a toti doresou
Piéra draculu d'intre noi,
D'in pamentulu romanescu.

Aideti frati cu micu cu mare
Adi e diu'a de scapare
Sê scapâmu scump'a mosîa
De straini si de urgía.

Nedreptatea, impilarea,
Tirani'a, subjugarea,
Piéra totu ce-i tiranescu
D'in pamentulu romanescu!"

Ur'a! strigâ poporulu in coru.

In diu'a urmatoria, adeca in 4. noembre luaramu drumulu ce duce spre Dev'a. Copii crimei si pecatului, copii lui Satanu — nobilii — fugieàu care incatràu, candu numai audieàu de numele lui Horia i apucà sudori de morte, candu vedeàu romani s'ar' fi vêritu in gaura de sierpe daca ar' fi potutu. — O parte d'in ei se trase la Dev'a, alt'a la Clusiu si alt'a la Sibiiu. Nobilii d'in Dev'a audiendu câ voimu sê-i atacâmu o parte d'in ei fugira, ceilalti luara tote mesurile de aperare necesarie. Pre la 10 ore inainte de ameadi ajunseramu la Muresiu, unde ne adastà o trupa de nobili, doue centurie (companie) de ostasi de frontiera (granitieri) si unu despartiementu de usari. Ne oprira trecerea. Lupt'a incepù. De asta data nu potu trece cu vederea o scena ce storse lacrime d'in ochii lui Horia. Unu betranu ca de 90 de ani cereà sê vedia pre tat'a, Crisianu lu-condu-se inaintea parintelui meu, betranulu ingenunchtâ inainte i, i sarutâ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr

hainele, erupse in plansu, si impreunandu-si manile dise: Domnedieulu meu ti-multiumescu, pentrucâ miai lungitu dilele ca sê ajungu si acesta di mare. De acumu moriu cu multiumire. Am suferitu atâtu de multu in vieti'a mea, nu am atâtia peri in capu, câte nedreptâti m'au lovitu; dar' m'am mangaiatu cu s. evangelia care dice: celu ce va suferì pana in capetu se va mantuì. O féta ce am avut'o mi-au rapit'o unu hotiu de grofu, unu ficioru a moritu inchisu, celu ce mi-a mai remasu este acì, câ-ci l'am tramesu ca sê se lupte pentru libertate. Daca asi potè sê lu-mai imbratiosieze odata, dar' numai odata si apoi sê moriu.

Betranulu tacù, fati'a-i vesceda de lungimea timpului si asprimea dorerii se scaldà in lacrime. Privirile betranului ratecieau preste multime, oprindu-se acumu asupra unui omu, acumu asupra altuia, dar' ce cautàu nu aflàu. Deodata betranulu si-ridica braciale, si le incrucisiéza eschiamandu: Georgie, Georgie, dragulu tatii unde esti? se pote ca tu sê me insieli? Cuvintele betranului nu remase neaudite, câ-ci unu june frumosu cu o statura atletica facundu-si locu pintre multime, se grabì spre betranu si cadiendu in bratiale lui dise: acì sunt tata, copilulu teu e la loculu seu. — Domnedieu te binecuvinte — dise betranulu punendu-si manile pre capulu junelui — Domnedieu te apere si ti-dee curagiu si taría ca sê sdrobesci capulu tigriloru ce ne tortura.

Dupa acest'a intorcundu-se spre Horia-i dise imperate, asculta dorinti'a cea d'in urma a unui betranu care n'ascepta decâtu mormentulu, n'am decâtu acestu copilu, este frumosu pare câ e taiatu d'in sore si bunu ca diu'a cea buna, nu uità de elu dupa ce voiu morì eu.

— Voiu fi tatalu copilului teu, frate — dise Horia catra betranu.

Betranulu multiumì parintelui meu, apoi si-umplù pusc'a si se apropiiâ de tiermurele Muresiului.

— Oh! pentruce nu am poterile de odiniora! eschiamâ betranulu cu dorere. Vin'o incoce dragulu tatii — se adresâ elu catra fiu-seu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Copilulu vinì. Betranulu se trase d'in deretulu lui, si-radiemâ pusc'a pre umerulu lui si intorcundu-se spre Horia-i disc:

— Pre care d'in hotii aceia ce pusca in noi sê lu-trimetu pre cea lume?

— Privesce mosiule, in dreptulu nostru sta unulu calare cu siapca rosîa, incérca-te la elu.

Betranulu ochì. Apoi se intorse éra spre Horia.

— E cam departe, lu-pierdu d'in privire.

Dupa o pausa: bravo! e alu meu. Numera dragulu tatei — se adresâ catra ficioru — si candu vei dice trei sufletulu lui va fi in iadu.

Betranulu descarcâ arm'a si nimerì, oficierulu usariloru lovitu in frunte cadiù Parintele meu se apropiâ de betranu si-i strinse man'a. Betranulu se incercà se si-umple arm'a, candu o glontia inimica lulovì in pieptu, elu cadiù si morì strigundu „sê traiesca libertatea.“

Eu aveám sub conducerea mea 300 de femei, câ ci trebuie se scii câ romanele trecutului, romanele vechi eràu mai bune mame, mai bune cetatiene si patriote, eràu mai romane ca cele de asta-di. Dar' asta-di ce facu femeile romane? Dormu! Asta-di mi-ar' fi rusine câ m'am nascutu romana. Femeile romane de asta-di nu sciu ce e patria, natiune, limba, onore si demnitate nationala, la multe le e rusine si de numele ce porta; inim'a loru palpita cu placere numai candu cuventulu „amoru“ li-lu esprime cine-va in o limba straina, fia aceea ori si care, numai cea romanesca nu, ochii loru se incanta numai de atractiunile lucsului si nebuniile modei, pieptulu loru salta numai in midiloculu placerilora ticalose. Asta-di numai sunt mame romane, numai sunt june romane, nu mai sunt femei romane. Femeea romana s'a ruinatu, a decadiutu cu totulu; o scump'a mea patria, o dulce Romania! ai pierdutu celu mai frumosu si mai pretiosu margaritariu d'in coron'a ta: inim'a femeesca. Ce misiune inalta, ce chiamare santa ai tu famee romana, si câtu de pucinu o intielegi, séu mai bine nu o intielegi de locu. Asta-di in midiloculu materialismului ce a coplesitu ome-

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

nimea asta-di candu spiritele omeniloru s'au molesitu atâtu de tare, asta-di ar' fi loculu teu, detorinti'a ta ca sê iei in mana drapelulu renascerii patriei romane. Si candu tu vei ridicà acestu drapelu cine nu ti-va urmà o femee! Tota lumea romana va alergà sub elu. „Romanismu," romanismu" cuventu santu, care insufletieai adiniora atâtu de tare pre strabunii nostri, ti-ai pierdutu tu-adi totu farmeculu, nu mai ai atâta potere ca se descepti d'in somnu femeea romana? Descepta-te o femee romana, ridica-ti fruntea, privesce in juru de tine si te intreba: „ce am facutu io pentru Romanismu?" O pentru ce nu potu aflà cord'a, care atingundu-o sê vibreze imnulu desceptarii tale, pentru ce nu te potu vedè la postulu teu la inaltimea chiamarii tale, pentruce nu te potu salutà ca pre o adeverata stranepota a Cloeliei, Corneliei si Elenei! Femee, tu ai potè face multu, forte multu pentru „Romanismu," venitoriulu este in man'a ta, câ-ci tu ai sê cresci, sê pregatesci generatiunea venitoria. Candu betraneti'a inghietia pierdiendu-si tote sperantiele, detorinti'a ta este sê o consoli, sê o faci sê duca cu sine in mormentu „credinti'a unei Romanie mari si unite;" candu junetia si-pierde curagiulu, visale si ilusiunile, detorinti'a ta esto sê o incuragiezi, sê-i redai visale si ilusiunile pierdute dicundu-i: „inainte!" "inainte!" candu Romani'a geme, plange, cere ajutoriu, detorinti'a ta este sê uiti totulu pentru ea, sê te uiti pre tine insa-ti numai si numai ca sê-i poti alinà dorerea; candu copilulu teu incepe a inganà vorbe, celu d'antaiu ce-lu-vei invetià a es prime, sê fia: „Romanismu," „o Patria romana unita si mare."

Este lungu, prea lungu somnulu teu, acumu or nici odata este tempulu ca sê te descepti sê te scoli si tu, sê areti lumii câ ce pote o femee romana candu voiesce. Candu asi fi eu angerulu virtutii si onorei te-asi imbratiosià, te-asi sarutà si cu sarutare ti-asi da deodata dorulu virtutii si alu onorii; candu asi fi eu din'a gloriei si eroismului, asi plantà in gradin'a inimei tale sant'a flore a gloriei si maririi nationale; candu asi fi eu angerulu amorului, o candu asi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

fi eu amorulu! scii ce-asi face? te-asi cuprinde in bratia-mi cu dragu, te asi leganà pre sinulu meu, te-asi desmerdà si sarutà, te-asi face sê fii falosa cu numele de „romana," asi aprinde in pieptulu teu schinteca dumnedieesca a „amorului si mandriei nationali;" candu asi fi eu geniulu Romaniei te-asi desceptà d'in somnulu celu greu, asi dasceptà in tine dorulu resbunarii, da, dorulu de a resbunà umilinti'a, apesarea si impilarea mamei nostre dulce: dar' nu suntu nici unulu nici altulu, si totu ce potu eu face pentru salvarea onorii tale pentru a te chiamà la detorinti'a ta este sê te rogu ca sê depuni nepasarea, si recel'a ce ti-a coplesitu inim'a pana acumu, sê te desbraci de ace'a neinteresare criminala si dejositoria fatia cu „caus'a nationala," fatia cu „Romanismulu." Te voiu chiamà continuu la detorinti'a ta si candu voiu vedè cà voceea mea este vocea celui ce striga in pustia, atunci, o! atunci te voiu plange femee romana si voiu blastemà lasitatea ta.

Femee, anca unu cuventu: eu te iubescu, te adorezu ca pre Dumnedieu, candu ti-implinesci cu santienia detorinti'a ta de romana; dar' te despretiuiescu si te urescu ca pre satanu candu inim'a ta nu se scia insufletí de o idee mare, nobila si santa cumu este ideea „Romanismului," ideea „unei Romanie mari si unite."

Schiller Surориloru! unu mare poietu germanu a disu: „femeile tiesu si impletescu rose ceresci in vieti'a pamentésca;" dar' voi ce tieseti in vieti'a natiunii romane? Sê ve mai spunu? pentruce nu? Voi tieseti spini si polomide, voi prelungiti martiriulu ei. O Domnedieulu meu! cu ce placere, v'asi admirà eu, cu ce fericire mi-asi plecà genunchiulu inaintea vostra candu v'asi vedè cà sustieneti „drapelulu Romanismului."

Este or'a a unspredіecea pentru voi femei, profitati de ea, mirele se apropia si voi n'aveti oleiu in lampele vostre, voi dormiti duse, dormiti somnulu mortii, precandu mirele priveghiéza, e desteptu si ve ascepta sê lu-preintimpinati. Dumnedieu ve va cere cuventu odata pentru indiferentismulu vostru, ce veti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

respunde voi atunci? Anca odata ve repetu „or'a a unspre-diecea este acì, desceptati-ve!

Femei! cumu se pote ca inim'a vostra sê fia morta, cumu sê pote ca sufletulu vostru sê fia atâtu de molesitu! „Candu femeea voiesce ce-va trebuie sê se implinésca,“ este o disa vechia; asta-di candu caracterele omeniloru se clátina asiá de lesne, candu materialismulu porta sceptrulu, detorinti'a vostra este sê ve desceptati, sê ve ridicati vocea pentru onorea si demnitatea nationala, este se sustieneti si incuragiati pre barbatii, fratii si amantii vostri in lupt'a cea mare si santa, lupt'a Romanismului. Femei! nu me faceti se ve blastemu, nu faceti ca posteritatea se cugete la voi cu despretiu si parere de reu. Ce feliu? asta-di numai suntu mame cari se dica catra copii loru:

„Mergi, si stringe ostea, pentru tiera mori.
Si-ti va fi mormentulu coronatu cu flori. (B.)

Asta-di nu mai sunt june cari se dica amantiloru sei:

Eu nu voiu sê am a face
Cu unu sclavu ce rabda 'n pace .
Umilintie si nevoi.
De vei merge a te bate
Voi potè ca sê mi-fii frate,
Câ ci sum fiica de eroi. (C.)

„Oh! frica de robia, mi-este mie dieu,
Deci mergi in batalía, de vrei sê fii alu meu. (P.)

Nu, nu mai sunt romane!... patria, unire, libertate, neaternare, romanismu, tote acestea suntu cuvinte ce n'au nici unu farmecu pentru voi! inimele vostre suntu reci, egoiste si inghietiate, mintea vostra sbora dupa averi, ranguri, titluri, séu ce cufunda in noroiulu nepasarii. Te plangu, dar' te plangu d'in sufletu, te plangu cu lacrime de sange o draga Romania!

Urmâ o tacere indelungata — care o intrerupse umbr'a dicundu-mi: „trebuie sê te parasescu june dar' voiu mai revenì. Te lasu cu Dumnedieu!“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

NOPTEA A SIES'A.

Lucit'a odata si-a vostra virtute
Romani de sub pol'a acestoru Carpati,
In focuri maretie, d'in timpuri trecute,
Candu strinsi in unire, ca lei ve luptati.

Invétia odata si tu Romanime
A stringe la pieptu-ti pe dulcii tei frati,
Si-a pune la calc, ca-a ta tinerime
Sê fia 'nfratita ca pinii 'n Carpati.

A. Muresianu.

Erà nopte, nopte cruda, nopte infioratoria. Nopte in natura, nopte in inim'a mea, nopte preste natiunea mea. Siediendu pre culmea muntelui cu fruntea inchinata pre mana plangeàm, dar' plangeàm d'in sufletu, plangeàm cu lacrime de sange sortea Romaniei; nenorocirea ei mi-sfasieà inim'a. O Domne! ce voiesci tu se faci cu Romania? Lasă-vei tu sê o sfasie tigrii ce o incungiura, tigrii cari si-pironisc ochii asupra ei asceptandu minutulu binevenitu; voi-vei tu sê parasesci asta-di pre aceia pre cari i-ai aperatu in decursulu atatoru seculi, voi-vei tu sê strici ceea ce ai facutu bine, poti tu lasà ca nobil'a fiica a Romei sê devina victim'a despotismului? Nu, nu potu crede acést'a! Cu tote acestea se vede câ ti-ai intorsu fati'a de la noi, câ-ci iern'a despotismului incepe a se latî pre pamentulu romanescu; câ tirania calca, lovesce si insulta pre sororile mai nici ale Romanili libere.

O Romania draga, asta-di candu manile tale suntu libere, candu sortea ta ti-e in mani, tu ai comisu o crima, unu pecatu de morte, pecatu neiertatu: acel'a alu nepasarii, alu uitarii sororiloru tale. Tu ca sora mai mare si mai favorita de sorte traiesci vieti'a alba uitandu-ti de nefericitele tale sorori cari gemu sub

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

jugulu despotismului; patru d'in sororile tale mai mici plangu, ceru ajutoriulu teu, si tu ce faci? Faci cea mai cruda si mai negra lasitate, ace'a câ n'audi, nu simti, nu te misca nimicu. Da, franga-se sororile tale, géma, curga sangele torinte d'in pieptulu loru, tie ce ti-pasa, tu imbraci haine de serbatore, tu salti, in locu de a portà doliu, in locu de a plange macar daca nu voiesci sê faci altu ce-va pentru sororile tale ingenunchiate si umilite. O sora mai mare, Domnedieu sê nu ti-dee bine daca tu vei uità si parasì si mai departe pre sororile tale mai mici! In sinulu Balcanului, in sinulu Carpatiloru resuna unu gemetu de dorere si desperatiune, Tis'a, Nistrulu si Dunarea sunt turbure de sange si de lacrime; si acestu gemetu este neauditu de tine, acestu sange, aceste lacrime nu petrundu inim'a ta o Romanìa! Se pote ca inim'a ta sê fia cuprinsa de atat'a recéla? Ce recel'a este ast'a? este ea recel'a mortii? Se pote ca sororile tale de sange, de inima si aspiratiuni se fia insultate si tu sê taci, se nu protestezi? La ce ne esti buna, pentruce ne esti sora, daca nu faci barem atât'a in favorulu nostru. Candu sororile tale suferu, candu vocea loru este inecata, candu inim'a loru este strivita, candu Romanismulu este umilitu, nu ti-simti tu inim'a cuprinsa de dorere, nu se aprinde in tine dorulu resbunarii? Se pote ca atat'a molitiune sê fia coplesitu sufletulu teu?

Asta-di candu unu singuru principiu pune lumea in miscare de la unu polu pana la celalaltu, asta-di candu sortea poporaloru nu mai este legata de capritiele, de nasulu cutarui personagiu, asta-di candu tirani'a, despotismulu, si-pierdu cursulu, valorea nu mai potu avé vieti'a, venitoriu, asta-di vei suferì tu ca drapelulu Romanismului sê fia petatu, batujocoritu si calcatu? O sora draga, pentruce nu intielegi odata vocea nostra, pentruce nu simtiesci dorerea nostra; o lacrima, o lacrima e lucru pucinu, lasa sê pice acésta lacrima sincera in sinulu sororiloru tale subjugate, si ea va fi fecunda, va recreà, va regenerà acelu sinu. Devis'a t'a ca sora mai mare nu pote fi alt'a de câtu „triumfulu Romanismului“ triumfu de care e legatu venito-

Muzeul Digital al Românilor Clujeni
revistatransilvania.ro/mdrr

riulu nostru, triumfu dela care depinde esistinti'a nostra ca romani; si ce faci tu pentru sustienerea acestui triumfu? Se ti-spunu eu sora draga? Dormi si éra dormi! Dormi dara Romania neferice, dormi uitata, dormi somnulu mortiloru ca asia mai cu usiuretate te va bagà in catusie selbateculu copilu alu Asiei, ori inghiciatulu si crudulu monstru alu nordului.

Nici odata n'am simtitu o dorere mai cruda, nici odata n'a fostu sufletulu meu in o desarmonia mai mare ca acumu.

Plangeàm si-asi fi doritu sê potu versà torinti de lacrimi cari sê strabata pana in Romania libera, strigàm si asi fi doritu sê potu strigà astfeliu câtu strigatulu, gemetulu meu sê petrunda pana la audiulu, pana la inim'a Romaniei. O Romania, cumu stai nemiscata, cumu nu te revolti candu vedi pe sororile tale sugrumate? Candu tu ai geme, candu strainulu s'ar' incercà sê te calce, sororile tale s'ar' scolà sê te apere, sê te sustiena; da sororile tale pre langa tota nepasarea si recel'a ce li-o areti te iubescu si te voru iubì, cà-ci strainii potu sê ne calce, potu sê ni iee totulu – daca vomu fi totu lasi — dar' nu voru potè smulge d'in inimele nostre iubirea, nu voru potè frange legatur'a de sange ce ne unesce si ne indreptatiesce a fi un'a. Noi avemu o credintia betrana, credintia erodita dela Michaiu eroulu, credinti'a cà séu vomu fi un'a, séu vomu formà o Romania mare, libera si unita, séu vomu incetà de a fi Romani. Perseveramu, vomu perseverà in acésta credintia, cà-ci bunu e Domnedieu, si apoi Romanulu e fiulu Romei eterne, elu porta in sinulu seu simburele vietiei perpetue, cumu a disu istoriculu.

Romania, tu ai potè face lucruri mari, tu ai potè usiurà greutatea ce apésa pe sororile tale, unu cuventu, unu pasu e pucinu lucru, fâ-lu, cà-ci altmintrea pentru ce te mai si numesci Romania. Dar' tu taci, nu faci nici o miscare, astà-di ace'a amutire, ace'a amortire omoritoria care si ieri; da suntu lasi copii tei dulce Romania, descuragiulu, indoiel'a, materialismulu indiferentismulu i-a coplesitu pre toti, pre juni si betrani, pre barbati si femei.

Muzeul Digital al Romanilor Ardeleni
revistatransilvania.ro/mdrr

Asta-di mi-am pierdutu tote visele, tote ilusiunile despre vinitoriulu Romaniei, Domnedieulu meu ce sê facu, sê plangu ore nenorocirea nostra, ori sê blastemu lasitatea fratiloru mei!

Precandu vorbieàm astfeliu plangundu o umbra cu pasu linu se apropia de mine dicundu-mi: Curagiu fratele meu, esti june si nu ti-este iertatu a te indoì de triumfulu Romanismului, a te indoì de viitoriulu Romaniei este pecatu, anca mai multu, este crima.

Asculta, ti-voiu spune eu mai departe istori'a martiriloru libertatii — mi-dise umbr'a lui Georgiu Crisianu.

Tiranii ne oprira trecerea la Muresiu, Horia atunci ne adunase in giurulu seu sî ne dîse: Poporu romanu, diu'a emancipatiunii de sub tirania a sositu, asta-di Domnedieulu poporaloru a voitu ca romanulu se franga catusiele robiei si sê traiesca ca liberu, se traiesca ca romanu in tier'a sa. Copii, priviti ace'a fortàreti'a ce se ridica inaintea nostra, vedeti ce superba si-inaltia fruntea catra nuori, sta asupra capului nostru ca unu nuoru greu, amenintiatoriu. Aceea e Dev'a acolo s'au adunatu toti tiranii, copii, la ei! cine voiesce se traiésca in o patria romana libera vina dupa mine. Séu vomu trece preste zidurile ei séu vomu cadé cu totii la radecin'a loru.

— Sê mergemu, sê mergemu strigá poporulu.

— Cu noi e Domnedieu — adause Savin'a, inainte! inainte! piera tiranii sî impilatorii!

Savin'a dicundu acestea in fruntea trupei sale de femei plecà pre Muresiu in josu.

— Asta-di avemu sê mancàmu poman'a cea d'in urma a tiraniloru — dise Closc'a; sê urmâmu acestu drapelu ce fêlfeie inaintea nostra, este standariulu vietiei, loculu lui este pre murii Devei. Sê mergemu sê lu-punemu acolo unde e loculu seu.

Poporulu incepù a cantà canteculu lui Horia.

Lupt'a se incepù; tienù pana dupa ameadí candu apoi Savinei-i succese a trece Muresiulu si a atacá pre inimicu de la spate. Astfeliu strimtoratu fu fortiatu a se retrage, Savina lu-persecà. Comandantele usariloru se opresce, comanda ficioriloru sei focu de nou, stri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

gundu „morte hotiloru“! Dar' nu potura oprì poporulu. Savin'a ie la gona pre comadante, fuge, dispare ca o umbra, ca o naluca, calulu ei pareà cà nu atinge pamentulu; Junone nu poteà fi mai superba, Nemese nu mai furiosa de câtu ea. Ajunge pre comandante si lu-ataca, comandantele remase uimitu in fati'a unei frumusetie atâtu de rari, in fati'a unui curagiu atâtu de mare, man'a pareà cà-i inlemnise pre sabia. Savin'a lu-atacà cu tota furi'a, elu se aperà fara de a respunde atacuriloru ei. Dar' lupt'a se schimbâ cà-ci o céta de usari alerga in ajutoriu comandantelui, ataca pre Savin'a d'in tote partile, si o desarméza. Eràm departe de Savin'a, dar' inim'a mi-spuneà câ e in periculu, câ-ci nu e in lume nimicu mai santu, nimicu mai nobilu, nimicu mai curiosu mai presimtitoriu de câtu o inima ce iubesce. Am datu murgului mersu liberu spre partea unde erà usarii adunati, apropiandu-me recunoscu pre amant'a mea desarmata, legata si espusa batujocurii si maltratarii ostasiloru. In escesulu unui momentu de furia nebuna si desperatiune dau navala pintre usari si mi-deschidu drumulu pana la Savin'a; ea me recunoscù si impreunandu-si manile me rogâ dicundu-mi: mantuiesce-ti vieti'a frate draga, nu te espune pentru mine, te conjuru, re'ntorna-te, vieti'a ta e mai scumpa decâtu a mea.“

Usarii me ataca d'in tote partile, dupa unu atacu desperatu decatu-va timpu, capetandu o plaga (rana) la man'a stanga m'am predatu. Numerulu prinsonieriloru erá 50, intre cari 30 barbati si 20 femei, 40 remase pre campulu luptei. Amu fostu condusi si arestati in Dev'a, in aceea-si di se esecutara 30 de insi. Dreptulu statariu aveà valore, totu ce erà romanu si cadeà in manile tiraniloru erà unu copilu alu mortii.

Copii crimei pre mine si pre Savin'a ne arestara intr'unu locu, ce feliu erà arestulu nu potu spune de ore ce lumin'a erá esilata d'in elu; dar' d'in umediel'a paretiloru, d'in mirosulu celu greu d'in aerulu celu inecatoriu deducu câ erá o chilia numai buna pentru unu tiranu. Trecuse multu timpu decandu stàmu imbratiosiati, nu cutediàmu sê siedemu de ore ce pre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

josu se tirieàu amfibii urite si puturose, nu scieàmu decâtu timpu eràmu ací, câ-ci totulu dupa care poteàmu distinge diu'a de nopte ar' fi fostu crescerea si scaderea scomotului, dar' tiranii n'au repausu, n'au somnu.

— O frate — mi-dise Sabin'a — ce ursita cruda a presiediutu la nascerea nostra, nu e suferintia, nu e dorere carea sê nu ne fia lovitu, dar' speru câ adi se va pune capetu la tote. Tiranii ne pregatescu mortea nesciindu câ prin acést'a ne facu o bunetate. Adi ne vomu unì pentru eternitate, adí imbratiosiati strabatandu sferele inalte vomu luà sborulu spre empireu unde pre plaiulu iubirii si fericirii eterne vomu tiese dile dulci, dile senine, dile dalbe, dile daurite. Vomu trai acolo unde nu suntu tirani si ne vomu rogà pentru Romania.

— Savina, noi vomu trai anca, noi vomu scapà d'aici, inim'a-mi spune acest'a. Cine iubesce nu trebuie sê pierda nici odata speranti'a, amorulu si speranti'a suntu frati dulci.

— Pentruce mi-vorbesci astfeliu draga, pentruce mi-vorbesci in tonulu ca si candu te-ai indoì de amorulu meu, ca si cumu n'ai crede in sinceritatea devotamentului meu.

— Sunt Romanu si munteanu, m'am nutritu cu focu si nu cu fumu, mi-trebuie amoru de flacari si nu de spuza; nu me indoiescu in amorulu teu, credu in sinceritatea inimei tale, si mi-place a crede câ me aflu in dreptulu meu candu ceru de la tine ca se nu renunti la sperantia. Vomu scapà Savina si anca asta-di, Horia si bravii lui nu se pote ca sê si-fia uitatu de noi.

— Visuri seci, sperantie desierte scumpulu meu. De sicuru Hori'a n'a potutu sê ne uite, dar' candu va vinì elu va fi tardìu, câ-ci nu va aflà de câtu cadavrele nostre.

Intrevorbirea nostra fu intrerupta prin pazitoriulu arestului, care insotitu de unu oficieru venì se ne conduca in sal'a judecatii.

— Instrumintele tiraniei vinu Georgie, sê ne rogamu!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Savin'a ingenunchiâ si se rogâ. Usi'a se deschise, oficierulu intra si invita pre Savin'a sê-i urmeze.

— Imbratiosieza-me frate, dâ-mi sarutarea cea d'in urma, mi-dise Savin'a cadiendu in bratiele mele. Te asceptu Georgie colo susu, la revedere in cealalta lume. Nu me uità frate, iubesce suvenirea mea!

— Georgie remase ca uimitu, intr'unu tardiu se adresâ catra oficiru: unde voiesci sê conduci pre sora mea?

— La ascultare si pedepsa — respunse elu.

— La martiriu! — am eschiamatu eu.

— La victoria — adause Savin'a.

Usi'a se inchise; Savin'a fu condusa in sal'a judecatii unde la intrebarile judecatoriloru nu respunse nimica. Mai tardiu me conduse si pre mine. La usi'a salei de judecata asceptà o céta de soldati, in laintru la o masa mare siedeàu trei judecatori, trei calài, trei tirani numai buni de spanzuratore.

Savin'a siedeà pre unu scaunu, ajungundu inaintea tribunalului am salutato, si i-am datu man'a.

— Cumu te chiama? me intrebâ presiedintele.

— Caiu Semproniu Grachu.

— Dar' acest'a e unu nume adoptatu, nu pote fi numele celu adeveratu.

— Domniloru sunt romanu, pentruce dara ve indoiti despre numele meu?

— Unde te-ai nascutu?

— In sinulu Capatiloru.

— Nu asia dle, in ce orasiu ori satu?

— O stanca a fostu léganulu meu.

— Cumu se numesce aceea stanca?

— „Stanc'a fara nume."

— Esti cerbicosu dle.

— Se pote.

— Ce etate ai?

— Doue dieci si cinci de ani.

Unu notariu insemnà respunsurile mele.

— Dta esti unulu d'in corifeii rescolatiloru?

— Tu dici.

— Dta ai facutu jafuri mari si ai ucisu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

multi nobili, dta cu colegii dtale v'ati conjuratu in contra tronului.

— Minciuna nerusinata, eu nici odata nu m'am conjuratu in contra tronului.

— Ei bine, care e motivulu rescolarii vostre?

— Voiti sê le aflati de la mine?

— Da.

Am tacutu.

— Dar' incepe dle, ori voiesci sê puni la proba paciinti'a nostra?

— Domniloru judecatori! cereti dela mine se ve spunu motivele luptei nostre, daca voiti sê le sciti acelea nu ve adresati catra mine, ci intrebati-ve pre voi insive. Dar' totu-si daca aveti placere vi le voiu spune, dar' armati-ve cu paciintia domniloru câ-ci vi le voiu spune asia dupe cumu mi le va dictà inim'a, dorerea mea. Domniloru judecatori! albinele candu vedu câ trântorii devinu periculosi pentru ele, câ ei nu facu altu ce-va decâtu consuma ceea ce ele au strinsu cu multa sudore, i-alunga d'in miculu loru statu si-i ucidu; poporulu romanu adi nu face alt'a decâtu ucide pre trantorii patriei sale, pre tiranii, pre calàii sei. Poporulu romanu despoiatu de tote, nedreptatitu, impilatu si umilitu de seculi, voiesce se puna capetu tiranii, capetu apesarii, elu cere libertati nu numai sociali, ci si politice nationali. Acestu poporu martiru mai voiesce ca patri'a lui romana sê se prefaca in unu campu de ruine, in unu munte de cadavre decâtu sê mai fia patria umilintiei si a despotismului.

Multimea apesariloru si nedreptatiloru ce tientescu la nimicirea nostra ca natiune, eca caus'a rescolarii nostre. E cruda, e apesatoria si grea justiti'a poporului, dar' ca este santa este pedeps'a dinei Nemese.

Eu sustienu acesta justitia pre langa tota asprimea si greutatea ei, câ-ci unu poporu subjugatu redusu in pusetiunea a flamandì si umblà golu, a ratecì in orbìà si intunerecu, a suferì loviturile tiraniei sub tote formele ei, a fi calcatu in patri'a sa strabuna nu se pote renasce decâtu prin justiti'a Nemesei. Noi voimu sê scapàmu acesta nenorocita Transilvania

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

cu pártile sale, si fiindu câ nu potemu pre alta cale decâtu pre a sangelui ne rescolaramu; noi voimu sê desrobimu libertatea si dreptatea si fiindcâ pre calea pacii nu o potemu face acest'a, ne amu otaritu a o face pre cea a revolutiunii. Da, domniloru judecatori; voimu sê mantuimu patri'a romana de gâdi, pentru aceea amu prochiamatu libertatea si dreptatea prin fioru si groza, prin focu si sange, fiindcâ pre alta cale nu potemu.

Presiedintele golì unu pacharu de apa ce sta pre mésa, eù fiindu setosu am cerutu dela soldatulu ce erà langa mine sê mi-aduca si mie unulu, acést'a refusâ; me rogai de presiedinte care asemenea mi-refusâ atunci mâniosu iau pacharulu in mana, scotu unu pumnâriu ce lu-aveám insinu si infigundu-lu in man'a stanga am disu: judecatoriloru voi sunteti setosi ca si mine, voi ve poteti stimperá setea precandu mie mi-denegati acest'a; ei bine, daca voi doriti sange, eu ve potu da. Pacharulu erá mai bine de jumetate plinu cu sange, judecatorii tremuràu la vederea acestei scene. — Judecatoriloru — reincepui — voi sunteti tirani, dar' sunteti lasi, câ ci tremurati candu vedeti sangele meu curgundu; beti, stimperati-ve setea cu acestu sange, beti-lu asta-di câ-ci mane si nu mai departe, mane la rêndulu meu voiu bea eu pre alu vostru. Beti judecatoriloru acestu sange câ-ci e dulce si delicatu, e nobilu ca-ci e sange curatu romanescu. Voi ve retrageti, ei bine lu-voiu be eu dara ca se mi-recapetu poterile pierdute câ-ci am mare lipsa de ele.

Unu ostasiu voì se mi-smulga pacharulu si pumnariulu, dar' lam respinsu cu furia, atunci presiedintele, provocâ pre ceilalti ostasi ca se me prinda.

— Judecatoriloru, sunt romanu si nu me temu nici de amenintiarile vostre, nici de torturele ce me ascepta; asta-di voiu fi liberu, inim'a-mi spune acest'a, faceti dara ce ve place cu mine, dar' faceti curendu.

Intr'aceea unu ostasiu intra si vestesce pre presiedinte câ unu cersitoriu betranu voiesce sê-i vorbesca, câ-ci are sê-i descopere lucruri mari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Sê intre.

Cersitoriulu intrâ.

— Buna diu'a dloru judecatori, dise betranulu cu o voce debila si tremuratoria.

— Bine-ai venitu betrane — respunse presiedintele. De unde vini si cu ce ne poti sierbì?

— Vinu d'in ostea lui Ceppi, care franta si nimicita s'a imprasciatu in tote partile. Nu ve temeti mai multu de elu. Capitanulu Ceppi mi-a incredintiatu acésta scrisore care am onore a vi o inmanuà.

Presiedintele desfacù epistol'a carea sunà astfeliu:

„Rescolatii suntu invinsi, mai multi d'in ei cadiura in manile nostre, numerulu loru scade pre di ce merge. Asta-di plecu spre Dev'a, cà-ci audisemu cà Horia voiesce se o cuprinda cu ori ce pretiu. Nu ve temeti, fiti numai descepti si bravi, vomu aretà noi cine domnesce in tiera romanulu ori ungurulu. Contati pre ajutoriulu meu. Increde-veti in portatoriulu acestei epistole, cà-ci este bravu, sinceru si devotatu. Ceppi.“

— Domnule presiedinte — incepù cersitoriulu — in calatoria mea am datu preste Horia, o catu este de cutezatoriu si ingrozitoriu acestu omu, celu ce ar' ridicà vieti'a acestui orbu-cutezatoriu ar' face unu mare bine. Pana candu acésta va traì nu pote fi vorba de pace, deci ar' fi prea intieleptiesce a intrebuintiá tote midilocele spre a scapà de elu, a lu-omorì cu ori ce pretiu, si daca nu se pote pre alta cale prin asasinare.

— Betrane, cumu te chiama? — intrebâ presiedintele.

— Petru — respunse cersitoriulu.

— Ce profesiune ai?

— Sunt preotu si pentru ca se potu strabate pana acì am imbracatu aceste haine.

Presiedintele me invitâ intr'o camera laterala unde ne asteptá o mésa gatita.

— Poftimu mananca parinte.

— Multiumescu fiule! Eu nu manancu de câtu pucina pane uscata pe di.

— Si cunosci bine pre Horia?

— Prea bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Te poti strecurà in armat'a lui fara de a desteptà vr'o suspitiune ?

— De sicuru.

— Candu te-asi platì bine ai potè face . . . . . ?

— Ferésca Dumnedieu ! incéta, nu vorbì de acestea.

— Esti ostenitu, nu ai gustu se bei pucinu tocaiu ?

— Si ce este acel'a ? nici de nume nu i-am auditu.

— E o beutura gustosa d'in Panonia, credu câ-ti va placè.

— Se vedemu. Horia gustâ vinulu si dise : ce beutura buna, binecuventatu sê fia lemnulu d'in care se scurge acesta beutura santa.

— Se bemu ! In sanetatea santiei tale !

— Mare multiamu !

— Traiésca betiea ! Acumu mi-place de dta parinte.

Dupa o pausa, presiedintele continua : ai capetà o mare recompensatiune daca mi-ai aduce capulu lui Horia, ce cugeti la ast'a ?

Intr'aceea unu cantecu betranescu de barbatìa s'audieà in apropiare, erà poporulu care dupa planurile lui Horia incungiurase Dev'a, si acumu o parte d'in elu plecâ spre cas'a orasiului.

— Pentruce se nu vi lu-aducu viu pre Horia ?

— O daca ai potè face acest'a !

Horia atunci si-arunca vestmentulu de cersitoriu si remane in costumulu seu nationalu inarmatu d'in capu pana in piciore. Presiedintele inmarmurì.

— Ai doritu se ti-aducu pre Horia viu, eca-lu acumu ti-sta inainte.

Presiedintele erà totu inlemnitu. Intr'aceea poporulu strabatù in chilía, ucise pre ostasi si presiedinte si eliberà pre Crisianu, Savin'a si pre ceilalti arestati.

Horia grabì spre fiic'a sa sê o imbratiosieze.

Savin'a sub impresiunea atâtoru emotiuni ce incercase cadiù in deliru.

— Fiic'a mea ! strigâ Horia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

— Ce audu? cine me striga?

— Copil'a mea nu me cunosci!

— Fugi! sunt o lasia, am pierdutu totu, pentru ca sê me scape pre mine parintele meu a depusu armele, nu se mai lupta.

— Savina, parintele teu n'a depusu armele, fratii tei se lupta anca.

— Nu, ei nu se mai batu — sunt o lasia ha! ha! ha!

— Domnedieulu meu! vina-ti in simtiuri copil'a mea, sunt eu parintele teu.

— Minciuna, de o mie de ori minciuna, nu, tu nu esti parintele meu, ca-ci elu nu . . . ha! ha! ha!

— Romanii combatu si invingu copil'a mea.

— Nu, eu sum o lasia si nu meritu a me numì fiic'a lui Horia. Tu dici câ esti tatalu meu, ei bine de ce nu faci ca acelu parinte bravu d'in Rom'a care si-a junghiatu pre fii'a sa, ca sê o scape d'in manile desfrenului si nelegiuirii? Tu nu poti fi parintele meu, ha! ha! ha!

Dupa catu-va timpu si-revine in ori, privesce in juru de sine si cade in bratiale lui Horia.

Unu macelu infricosiatu se escà, Dev'a erà in fiacari, inimicii nostri fura devinsi, alungati si ucisi. Incungiuraramu fortareti'a, dupa ascdiu de 6 ore ca se amagimu pre tirani ne retraseramu cugetandu câ ei ne voru persecà si asia apucandu-i la largulu vomu luptà lupta drepta, lupta voinicesca. Erà 5 ore sér'a candu incepuramu retragerea, tiranii n'avura cutezanti'a a ne urmarì. Erà o séra negra si cruda de ierna, o séra de acelea ce numai in regiunile nordice au locu. Cu cate-va dile mai inainte cadiuse neua, carea acumu inghietiase, o negura aspra carea facea sér'a si mai grea si posomorìta se intinsese ca unu giolgiu de morte preste pamentu, unn crivetiu nordicu urlà cu turbare, crepà pamentulu, trasnieá lemnele si cadeáu paserile d'in sboru, atâtu de grozavu erá gerulu. Horia strigà d'in cornu pre bravii sei, toti se aduna in giurulu seu, numai Crisianu lipsiea. Unde sê fia elu ore, cadiut'a elu mortu, ori ratecesce pre campuri?

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Care d'in voi sciti ce-va despre Crisianu? intrebâ Horia.

Toti tacura. Atunci Savin'a parasì ostea si dede cursu liberu murgului nesciindu unde sê merga si ce sê faca. Lun'a resarise, radiele ei debile strabatandu negur'a dau o infatiosiare mortale noptii. Deodata calulu ei se opresce speriatu, amirosa neu'a si se retrage cu repediune; Savin'a lu-imblandiesce, descinde si afla inaintea ei o gropa in neua, grop'a erá petata cu sange si aretá cà aci a cadiutu unu omu. Incaleca rapede murgulu si urmaresce pasii ce se continuàu dela gropa.

Dupa mersu de 2 patrarie de ora ajunse la o coliba, nici o voce nici o miscare nu conturbà tacerea mormentala a acestei colibe.

Intr'unu tardiu o voce dorerosa si mai trista decatu mortea lovì urechile Savinei.

— O Domne, adu-ti aminte de mine in diu'a necasului, nu me parasì pana in capetu! Pentru ce m'ai facutu tata daca nu asculti rogatiunea mea?

— Tata, tata, se audì o voce de copilu, mi-e frigu, inghetiu.

— Mi-e fome tata — sunà o voce de copila. Dar' unde e mam'a, de doue dile s'a dusu de a casa, unde ai lasat'o tata, cà ci amendoi ati pornitu odata de a casa si acumu tu te re'ntorci fara de ea?

— Linisciti-ve dragii mei, maic'a vostr'a va vinì ea a remasu ca sê aduca lemne pentru focu si se cumpere de mancare.

Ventulu gemea d'in ce ince mai furiosu, incepù acumu a si ninge, neu'a strabateà prin ochiulu celu spartu alu ferestrei in coliba.

— Oh! tata, ce ventu grosavu — reincepù copil'a — neu'a strabate pana la noi. Domne ce rea trebuie cà e lumea, cà-ci daca ar' fi mai buna, Domnedieu n'ar' lasà sê bata asia tare ventulu, n'ar' lasà sê fia asia frigu. Stringe-me langa dumnia-ta tata cà dégeru.

— Mi-inghiatia piciorele, imbratiosieza-me soriora mea ca sê ne incaldimu. O catu esti de rece Ana draga, manile tale sunt mai frigurose ca ghiati'a. Domne,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Domne nu ne lasà, Domne adu-ti aminte de noi, Domne nu da bine acelor'a cari ni-au luatu boii si oile, pedepsesce Domne pre aceia cari oprescu pe mam'a si nu o lasa ca sê ni aduca de mancare si lemne de focu.

Calulu meu nechezà, o figura palida esì d'in coliba.

— Bun'a ser'a bade!

— Domnedieu te feresca de tirani! Dar' ce cauti pre aici frate in poterea noptii, nu cumva esti d'in bravii lui Horia?

— Nu sunt barbatu bade, ci sunt femee, fiic'a lui Horia.

— O Savina ce-ai facutu cu Dochi'a mea! unde o ai lasat'o, pentru ce n'ai adus'o si pre ea sê si-mai veda odata copii.

— Dochi'a! ah ca a fostu cea mai brava d'intre bravele mele, dar' sortea ei fu cruda cà-ci. . . . .

— Sciu cà o au spanzurat'o hotii, dar' viu c Domnedieu, si inaintea lui am juratu cà de tota picatur'a ci de sange voiu spanzurà 10. telhari. Crisianu este acì, in departare de o ora de ací re'ntorcandu-me d'in Dev'a dau preste o tavalitura in neua plina cu sange, me oprescu, cercetezu si aflu o caciula cu ciucuru de auru, indata am recunoscutu cà e alui Crisianu; dela tavalitura ducea spre resaritu nisce urme de fera selbatica, eràu urmele unui lupu. Plecu cu repediunea fulgerului si dupa 10 minute distingu inaintea mea unu punctu negru ce se misca, atunci mi-duplicu pasii si ajungu lupulu care prinsese pre Crisianu de picioru si lu-tiraieá dupa sine. Abié lu-alungai si lupulu incepù a urlà infricosiatu cà-ci i-am rapitu préd'a. Crisianu erá afara de sine, nu am potutu afla nimicu dela elu. Urletulu lupului atrase si pre altii, si daca a si-fostu departe de casa de sicuru amu fi cadiutu préda lupiloru, de ore ce n'aveam alta arma decatu o lance.

Am ajunsu tardiu a casa, aci n'a aflai de câtu copii plangandu.

In casa e rece ca si afara, nu am lemne s'o incaldiescu copii mi-moru de fome si de frigu, tiolele le-am impartitu intre ei si Crisianu care zace pre vatra.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Dupa acesta intrevorbire tatalu cu Savin'a intrara. Eu mi-revenisem in simtiri, copii d'in patu strigàu: mama! mama! — Savin'a scose pane d'in traist'a sa si dede copiiloru di cundu: tieneti dragii mamii. Copii primira cu recela câ-ci vocea ce li vorbieà erà straina, nu erà vocea mamei loru. — Dar' unde e mam'a, n'ai vediutu pre mam'a? tu nu esti mam'a nostra? intrebâ copil'a. — Sosesce si ea indata — respunse Savina. Dupa acestea se apropiâ de mine, se plecâ si me sarutâ, o! acesta sarutare fu atâtu de ardietoria catu mi-incaldì sangele ce se mai sleise in vine, imbratiosiarea ei fu atâtu de sincera si frageda câtu simtieàm binefacerile ei, simtieam cumu mi-recapetu poterile pierdute. Candu Domnedieu a creatu lumea a creatu si Amorulu, si i-a datu sceptrulu sciindu câ elu are sê domnésca, sciindu câ fara de elu lumea nu pote se esiste, nu pote fi armonia in ea. Diu'a in care a desparutu caosulu, in care s'a despartitu lumin'a de intunerecu este aceea in care se nascù Amorulu. Voi cari nu iubiti de catu Eulu vostru, voi egoistiloru cari ati iubì pre omu numai atun i candu ar' curge prin vinele lui auru, si si atunci numai ca se poteti storce acelu auru, voi cari batjocoriti amorulu sinceru, candidu, privitì natur'a, cetiti in acesta biblia santa si eterna in carea atotupotinti'a si iubirea lui Domnedieu suntu scrise cu litere de auru, si veti aflà câ in lume domnesce Amorulu, elu tiene armoni'a ei, si atunci candu Amorulu va parasì acestu pamentu, lumea va devenì era-si caote. Cine d'in noi n'a gustatu in vieti'a sa momìnte negre, momìnte grele si triste, momìnte ca acelea in cari standu fatia in fatia cu realitatea, cadiutu d'in inaltimea la carea ajunse pe aripile visaloru si ilusiuniloru, si-simte inim'a strivita de dorere, sufletulu obositu si in desarmonía? Cine gustandu astfeliu de momìnte n'a uritu vieti'a, cine n'a avutu lipsa de o inima sincera si devotata, de unu surisu ce re'nvia sperantiele pierdute, de o privire ce-i reda credinti'a parasita? Naica vietiei unui omu in astfeliu de momìnte se pote pierde lesne, se pote frange daca nu i va lucì unu raiu binefacatoriu. Nenorocitu, de o mie de ori

Muzeul Digital al Românilor Ardeleni
revistatransilvania.ro/mdr

nenorocitu este acel'a alu carui faru s'a stinsu, demnu de compatimitu, de plansu este acel'a caruia in diu'a necasului nu-i suride nime, pentru care nu bate nici o inima, nu lacriméza nici unu ochiu. Domnedieu este iubirea si iubirea este Domnedieu, cine iubesce porta pre Domnedieu cu sine, cine iubesce nu pote fi reu, nu pote fi stricatu, amorulu curatia, amorulu santiesce si indumnedieesce pre omu. Faceti omenimea sê iubesca, dar' sê iubesca cu sinceritate si curetiania si atunci ea va aflà paradisulu pre pamentu. Fara iubire nu este fericire, si celu ce cauta fericirea afara de iubire este unu nebunu. Lumea e creata pentru iubire: ceriulu iubesce natur'a, si candu noptea e lina si tacuta elu o mangaie, versa lacrime in sinulu ei si acestea lacrime o recreéza, domnitoriulu dilei, acea funte nesecata de lumina si caldura candu se scola d'in patu-i de lumina saluta cu unu surisu natur'a si-i culege sincerele si curatele lacrime ceresci; fluturulu iubesce florea campiei, se joca cu ea, se legana, adorme pre sinulu ei. Murmurulu armoniosu alu borei si frundieloru, cantulu paseriloru, nu sunt tote acestea accente de iubire?

In natura iubirea e curata, e santa, numai omulu o profanéza, numai elu o dejosesce, numai elu face articlu de comerciu d'in ea. O omule discipulu alu suferintiei si pecatului, tu nu scii pretiui nimicu, nu esti constantu in nimicu nici in amoru, nici in ura; in tote esti supraficialu, tote le pretiuiesci cu usiuretate. Pentruce nu scii iubì, pentruce nu scii pretiuì amorulu? In amoru sta nemorirea, poterea, fericirea ta omule, pentruce n'o intielegi acést'a odata; pentruce nu vrei sê scii câ lacrimele iubirii sunt rou'a curata in care se oglindesce sorele fericirii tale, Dumnedieu creatoriulu teu?

Savin'a voiè sê me console, dar' plansulu i-a opritu rostulu, ea aveà acumu mai multa lipsa de mangaiere de catu mine. Nu plange sor'a mea — am disu Savinei — Domnedieu care nu m'a parasitu nici odata, nici acumu nu me va da uitarii; plag'a mea este usiora, acest'a nu me va impiedecà de a te insotì mane in castre.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Intr'acestea doi barbati intra in casa, erà mosiulu Tom'a si Georgie fratele adoptivu alu Savinei. Eí vediura pre Savin'a candu se departase de castre, de aceea o urmara pana la coliba. Acumu lips'a cea mai apesatoria erà foculu, Tom'a si Georgie esira dupa lemne si preste o jumetate de ora in colib'a nostra ardeà unu focu cumplitu. Mi-am legatu plag'a carea erà usiora, si ne-amu restauratu. In diu'a urmatoria pre la 10 ore plecaramu in castre.

Erá 6 noembre. Ivirea mea intre poporu fu salutata cu vivate entusiastice; Horia tocmai se pregatieà sê dee alu doilea asaltu asupra fortaretiei si fiindcâ erá spre sera, amanase pana in diu'a urmatore. Tiranii cuprinsi de fiorulu mortii anca in 3. noembre cerura ajutoriulu militiei in urm'a careia guvernatorele Sam. Bruchentalu in inticlegere cu comandantele supremu militariu generariulu Preuss si tramese ostasime regulata. In 4. noembre vice-colonelulu Carpu si locutenintii Simoni si Caiani sosira cu ostea in Dev'a. Ostirile inundàu d'in tote partile in Transilvania, cu tote acestea noi nu ne temeàmu, poporulu erà nerabdatoriu de a cuprinde Dev'a. Totu in sér'a de 6. noembre ne atacâ unu despartiementu de tirani si ostasi, dar' fura respinsi. Dimineti'a urmatoria ataculu asupra Devei se incepù, lupt'a durâ pana la 3 ore dupa amedi, candu unu tiereanu ne vestì ca ostasimea d'in tote partile grabesce catra Dev'a. Intre impregiurari ca acestea, reu armati si organisati, lipsiti de arme si pulbere de pusca, incungiurati de inimici bine organisati si inarmati, crediuramu câ e bine ca sê ne retragemu in unu locu mai sicuru si sê asteptamu pana ne vomu gatì si intarì mai bine. Trecuramu Muresiulu si preste nopte remaseramu in valea Caianului. Demaneti'a plecaramu, dar' colonelulu Schulz ne oprì mersulu. Elu in fruntea unoru trupe de secui si alti soldati fu tramesu ca sê negotieze cu noi, deci invità pre Horia la o convorbire personala intre castre. Ambii se infatiosiara nearmati.

— Domnule — se adresâ Schulz catra Horia — portarea dtale, ori cari voru fi causele ei, este de con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

demnatu; acesta portare a ranitu aduncu inim'a parintésca a M. S. imperatului, cu tote acestea M. S. inspiratu de simtiemintele de iubire si ingrigire ce le nutresce pentru natiunea romana ve promite vindecarea plagiloru secularie si ve da amnestia generala. Primiti acésta bunetate, folositi-ve de acesta iubire si aretati câ in adeveru iubiti si sunteti credintiosi prea bunului nostru imperatu. Io stimezu nobleti'a simtieminteloru vostre de a renasce natiunea romana ce o iubiti mai pre susu de tote, dar' ca unulu care sciu câ M. S. imperatului i-zace la inima imbunetatirea sortii natiunii romane, ve provocu sê depuneti armele si se ve rentorceti a casa.

— Domnule — respunse Horia — caus'a ce o sustienemu noi, caus'a pentru care ne luptamu nu este visu escatu d'in vr'o istoria fabulosa, ci e resbunarea omenimei insultate si umilite, este desrobirea libertatii si a dreptatii· Noi ne batemu pentru vietia, mai multu anca, ne batemu pentru triumfulu Romanismului. Drepturile nostre sunt calcate, noi adi voimu sê reluamu acelea drepturi, dar' le vomu reluà cu onore si demnitate câ-ci d'in gratia nu ne trebuie nimicu. Ca romani suntemu cu multu mai nobili, cu multu mai mandri de catu sê potemu primì ce-va d'in gratia. Noi ne batemu pentru unu principiu santu si mare ca Domnedieu, principiulu nationalitatii, dela alu caruia triumfu aterna triumfulu Romanismului; noi combatemu pre inimicii libertatii si a totu binele, pre inimicii omenimii. Domnedieu ni-a datu atata potere ca se potemu reformà patri'a romana, pentru aceea lupt'a nu se va finì pana ce nu se va face destulu dorului nostru de libertate. Sê nu credi câ lupt'a ne va ostenì, nu ne va ostenì nu ne va inspaimentà pana candu scimu ce insemna resbelulu intreprinsu pentru dorulu de vietia de libertate si Romanismu.

Dle, noi nu ne indestulimu cu promisiuni gole, noi aperandu-ne vatr'a parintiloru pretindemu nu numai libertati individuali ci drepturi si libertati politice-nationali, drepturi ce competu unui poporu mosteanu, unui poporu mare prin suferintiele sale, mare prin originea sa.

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Noi voimu sê traimu ca Romani, voimu ca toti locuitorii acestei patrie sê fia liberi si egali in tote fara distingere de stare, nascere, religiune ori nationalitate. Nu conscriptiunea nici procesulu Zlacnei sunt caus'a rescolarii nostre, revolutiunile nu se nascu d'in nimica ci d'in o necesitate intetitoria. Caus'a ce ne-a impinsu la acestu pasu e multimea apasariloru si nedreptatiloru ce ne apasa de seculi. Am la mana copie autentice de ordinatiuni imperatesci date pentru usiorarea nostra, dar' nici odata nu ni s'au descoperitu. Tote plangerile nostre, tote apelurile facute la simtiulu de dreptate alu impilatoriloru, tote remustratiunile nostre remase fara succesu. In astfeliu de impregiurari fiindu calcati si impilati, fiindu amenintiati a fi lipsiti si de numele nostru, nume santu care face mandri'a nostra, tiraiti in o sclavia ne mai audita furamu siliti a face acestu pasu care sciu cà ni se va imputà forte de catra inimicii omenimii, dar' totu odata trebuie sê produca o investigatiune derepta, trebuie sê dee de nou documentu câ romanulu traiesce.

Ori ce urmari va avè acestu pasu noue nu ne pasa, câ-ci in casulu celu mai reu vomu schimbà o vietia nesuportabila cu o morte dorita, iera pruncii nostru d'in sclavi apesati intr'unu modu dejositoriu se voru reasiedià in drepturile omenimii. Dta ne apromiti in numele imperatului amnestia si usiorarea apesariloru, ei bine, primimu acest'a dar' numai sub unic'a conditiune „daca se va face destulu dreptéloru si legitimeloru nóstre pretensiuni, daca ni se voru redá drepturile rapite telharesce, la d'in contra vomu ridicà d'in nou armele si lupt'a va urmà pre morte pre vietia.“

Schulz luâ insarcinarea a midiloci deocamdata incuviintiarea amnestiei generale, a cercetà fara partinire plansorile nostre si ca robotele sê se imputieneze dupa prescriptele patenteloru imperatesci.

Dupa acesta intrevorbire ambii conducatori se reintorsera in castrele sale. Horia descoperì poporului vointi'a imperatului si apromisiunile ce i le face. Poporulu care scieà cata valore au atari promisiuni nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

voi sê créda cuvinteloru lui Schulz elu dicea câ vrea numai sê lu-amagésca.

— „Nu, nu te vomu parasì — disc Closc'a catra Horia — vomu remanè in castre pana atunci pana candu vomu vedè dorintiele nostre cele sante implinite si drepturile respectate. Atunci vomu depune armele candu vomu fi reasiediati in drepturile nostre. Ungurii vreau sê ne amagésca, adi fiindu debili ne apromitu ceriulu si pamentulu, dar' mane dupace vomu fi depusu armele ne voru atacà de nou si resplat'a credintiei nostre celei usiore va fi mortea nostra si o sierbitute si mai negra si mai infernala pentru copii nostri.

— Nu te vomu parasì pana la morte — dise poporulu catra Horia.

Tiranii — vediendu câ pre acestu poporu nu lupote induplecà nici fric'a nici promisiunile, cunoscundu curagiulu si asprimea lui in timpuri fluctuose — se adresara de nou catra monarcu cu rogatiuni ca sê trameta militia in Transilvania; acusara pre Horia câ elu voiesce se rupa Transilvania de catra Austria si se o incorporeze cu vechea ei trupina, cu Romania; acusare pecatosa, câ-ci cine pote imputà unui frate daca elu trage catra fratele seu, daca elu se afla bine numai in societatea celui d'unu sange cu sine? Acesta dorintia si nisuintia nobila alui Horia este cu totulu naturale si numai inimicii natiuniloru sunt capaçi a o reprobà. Dorinti'a de a fi unu trupu si unu sufletu este curata ca inocinti'a, santa, mare ca Domnedieu si neperitoria ca si poporulu romanu. Ea este celu d'antaiu simtiementu ce misca inim'a copilului, espresiunea ei este celu d'antaiu cuventu ce gâdele buzele lui; fiacare d'in noi o suge deodata cu laptele d'in pieptulu mamei sale. Tiraniloru, stergeti istori'a poporului romani, nimiciti trecutulu cu seferintiele si glori'a lui, schimbati Carpatii, secati Dunarea, stergeti tote monumintele de gloria d'in Dacia, si nici atunci nu veti potè inecà si inadusì in inim'a romana acesta dorintia santa, ce se va realisà odata, daca nu adi, de sicuru mane.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Imperatulu incunosciintiatu despre cursulu rescolei tramese oste noua in Transilvania inse cu ordinu espresu ca sê ieo o pusetiune defensiva. Imperatulu sciá bine câ tiranii voiàu sê stirpesca cu focu si sabia pre rescolati, scieà câ romanii sunt locuitorii cei mai vechi ai Daciei centrali si cà prin sterpirea loru tier'a s'ar' stramutà intr'unu desiertu, de aceea ordinà ostasiloru ca sê crutie pre catu se pote versarea de sange.

Dreptulu statariu fu suspinsu, cu tote acestea tiranii esecutàu mereu, nu crutiáu nici secsu nici etate. Intr'o di la Dev'a fura esecutati 50 insi, la Alb'a-Julia fura spanzurati vr'o 300 intre cari multe femei.

Schulz dupa intrevorbirea avuta cu Horia luâ o pusetiune observatoria, iera legiunea santa a libertatii se trase la Criscioru asceptandu implinirea pretensiuniloru sale. In 10. noembre Horia tramese tablei comitatense d'in Uniador'a urmatoriele puncte de impacare: „In numele poporului romanu basandu-me pre principiulu libertatii, fratietatii si egalitatii pretindu 1. Poporului romanu sê i se recunosca drepturile politice-nationali ce-i competu ca unui poporu demnu si mosteanu alu acestei tieri. 2. Libertatea si drepturile bisericei si relegiunii nostre sê fia respectate. 3. Sclavi'a sê se sterga. 4. Infiintiarea de scole romane. 5. Sê se stérga privilegiale si drepturile nobililoru (boiariloru), ei anca sê platesca contributiune (dare) si sê iee parte la tote greutatile tierei ca si poporulu. 6. Poporulu sê si-recapete mosiele sale proprie fara desdaunare. 7. Daca nobilimea voiesce sê primésca acestea conditiuni atunci se puna stândarie albe la palatiu si la capetulu orasiului Dev'a.

Pana in 14. noembre asceptamu respunsulu in Criscioru la pop'a Danila, la d'in contra vomu atacà de nou Dev'a.“

Asceptaramu pana in 14 novembre. In fine vediendu Horia câ nu vine nice unu respunsu d'in Dev'a, vediendu câ nobilii continua macelulu ridicâ de nou arm'a. Acumu intrega Transilvania erà in focu, tierenii romani cari nu potura alergà la Horia se grupase impregiurulu preotiloru loru si astfeliu in cete nenumerate se luptau cu tiranii cari acumu

Muzeul Digital al Romanilor Romanest
revistatransilvania.ro/mdrr

eràu ajutati si de ostasi. Dupace caletori'a comisariloru imparetesci c. Jancoviciu si gener. Papilla la Aradu si Dev'a nu fu incoronata de succesulu asceptatu, dupace, tote soliele tramise la Horia nu l'au potutu induplecà a depune armele, militi'a anca si-schimbâ pusetiunea defensiva si incepù a ne atacà cu tota energi'a.

Avuramu mai multe lupte cu ostasii, asia in 29. noembre locutenintele Mesterházi atacandu-ne la Ofenbaia fu invinsu si ucisu. In diu'a urmatoria Schulz ne atacâ de nou la Remetea dar' remase invinsu. Succesulu armeloru nostre inveninâ si mai tare pre tirani si ostasi, cari acumu ne urmariàu d'in tote partile. In 8. decembre colonelulu Cray cu 400 de secui ne atacâ intre Mihaleni si Blasieni, lupt'a fu crunta dar' favoritoria armeloru nostre. Cray scapâ in fuga. Ací cadiura d'intr'ai nostri 90 morti, 150 plagiti si 30 prinsi. Numerulu ostasiloru cadiuti si morti anca erà mare. In fine vodiendu câ numerulu tiraniloru aliati cu ostasii cresce pre di ce merge, vediendu câ ei despunu de arme de ajunsu, precandu noi aveàmu pucine, neamu retrasu spre Abrudu si Campeni. Intr'ace'a guvernulu pusese pre capulu lui Horia unu pretiu de 300 galbini er' in contra Romaniloru se ordina o cruciada séu mai bine o venatore promitiendu celui ce va vená unu capu de romanu 30 fl. v. a.

Era 20. januariu 1785, erá frigu de sta se ti-inghetie sangele in vine, cu tiranii se aliase si timpulu, noi ne aflàmu in padurile Radacului unde o pescera mare ne servieá de asilu. Pescer'a de atunci se numesce pescer'a lui Hori'a. Persii si-egiptenii nu adoráu mai tare pre Domnedieii loru precumu adorà poporulu pre Horia in acesta spelunca; si in adeveru câ daca Horia ar' fi traitu in Persi'a ori Egiptu, poporulu i-ar' fi ridicatu altarie, de ar' fi fostu in Rom'a ori Aten'a ar' fi trecutu de semi-dieu.

Horia cu fruntea plecata pre drept'a siedeà pre pisculu stancei ce se redicà deasupra antrului privindu resarirea sorelui. Sufletulu lui erà in pred'a unoru agitatiuni amare. — Curiosu! — si dicea elu — nu sciu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

ce greutate mi-apasa inim'a nu sciu pentru ce pieptulu meu se agita atâtu de tare. . . . . O sore câtu de dulce ti-e asta-di lucirea pare câ nici odata lumin'a ta nu mi-a parutu atâtu de mangaiatoria ca acumu. . . . Tiranii sê triumfe! poporulu se fia invinsu, invinsu totu deun'a, o Domnedieule este ast'a vointi'a ta? Poti fi tu atâtu de crudu ca sê ajuti pre tirani? Atunci si tu esti unu despotu plinu de orgoliu (mandria) pe care moritoriulu in orbi'a sa te adora cu frica si-ti sacrifica; ei bine daca esti Domnedieulu tiraniloru primesce arderea loru dar' nu si pre a nostra. . . . Mortea; ce e mortea? pentruce numai la numele ei trémura omenii? Mortea nu me turbura, nu me inspaimenta numai se moriu in lupta cu tiranii. . . . Se apropia diu'a otaritoria pentru noi candu séu invingemu si scapamu patria romana de sub despotismu, séu cademu cu onore pentru „Romanismu."

Savin'a se suì pre stanca la tatalu seu lu sarutâ pre frunte si se asiedià langa d'insulu.

— Parintele meu — dise ea — pentruce esti palidu? d'in ochii tei se scura o lacrima, si aceea lacrima este amara câ-ci e tacuta si muta.

— Copil'a mea, tu scii câ fia-care omu si-are partea sa de lacrime pre pamentu; daca d'in ochii mei cadu lacrime este câ me dore inim'a candu cugetu la victimele, si bravii nostri cadiuti pentru Romanismu, me dore cu atâtu mai tare cu câtu vedu câ pre langa totu sangele versatu pentru noi nu este nici o siguranta. Bravii nostri cadiuti dormu in pace, ei si-au implinitu chiamarea loru; somnulu loru celu eternu e ferice câ-ci ei au trecutu pre plaiulu nemoririi crediendu in triumfulu Romanismului. Dorescu si eu minutulu in care sangeratu sê potu strigà: Romanismulu a triumfatu," vreu sê moriu demnu de numele meu, demnu de tier'a, demnu de idealulu meu. Daca voiu morì, tu copil'a mea sê nu te departezi d'in castre, sê te lupti si mai departe si sê mori ca o martira demna de strabunele tale.

Tatâ, pentruce vorbesci de morte? atunci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

candu vieti'a ta e atâtu de scumpa, nu poti, nu trebuie sê mori.

— Invingerile ce le-amu reportatu pana acumu si sangele tiraniloru ce l'am versatu este o mangaiere mica pentru noi. Fiic'a mea! acesta tiera frumosa dar' nenorocita, acesta patria romana trebuie sê o renascemu, trebuie sê o facemu sê-se ridice d'in ruinele ci; si o vomu renascc-o copil'a mea câ-ci mai sunt in ea inime romane cari nu o au uitat'o, cari batu, traiescu ca sê sustiena onorea numelui ei. Noi ne vomu luptà pana candu bratiele nostre voru mai potè portà armele. Totu ce mai are adi patri'a romana este iubirea fiiloru sei, da patria mea, fii tei nu te-au parasitu ei ti-suntu anca credinciosi, te iubescu, numele teu lu-invétia copilulu d'in lèganu si iubirea catra tine o suge cu laptele d'in pieptulu maicei sale; ei suntu demni de tine, demni de numele de romanu.

Intr'acea Tom'a Danila si Georgie copilulu adoptivu alui Horia cari fura tramisi spre a face recunoscintia, spre a spionà pre inimicu se rentorsera. Horia parasì pre fiic'a sa si descinse in pescera. Savin'a remase singura, m'am apropiatu de ea, am strins'o la sinu cu dragu si am intrebat'o de ce e éra trista.

— Sunt trista pentrucâ vedu câ sangele versatu pana acumu n'a fruptificatu nimicu pentru noi, pentru câ vedu cà luptele nostre de pana acumu nu ni-au asicuratu nici drepturile nici vieti'a.

— Nu sciu candu vomu finì acesta lupta scump'a mea sora, si me dore inim'a pentru tine carea nu esti dedata cu lupt'a si cu greutatile castreloru. Sciu câtu suferi si dorescu ca se ne vedemu odata liberi traindu in pace si fericire.

— M'am dedatu cu lupt'a si mi-e draga vieti'a de castre; strigatulu poporului mi-canta atatu de dulce si fluieratulu bombeloru atâtu de melodiosu. E frumosu candu cine-va se lupta pentru o causa santa si are pre partea sa justitia domnedicésca, ajutoriulu lui Domnedieu si simpati'a poporaloru liberali.

— Mi-placu canturile de barbatia, canturile de resbelu, dar' iubescu, me atragu si doinele de pace si

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

iubire. Câtu de fericiti amu fi noi traindu in libertate intre acesti munti, adeverat'a patria a libertatii si fericirii.

— Asia e sufletulu meu; dar' paciintia, tiranii voru cadè, patri'a romana va fi un'a nedespartita si libera, atunci e rendulu nostru sê ne bucuramu si noi, er' pana atunci vomu combate, dar' vomu combate mereu.

— Oh! fratele meu câtu de inadusitoriu e aerulu robiei, câtu de rece sorele ei! Numai aerulu libertatii e linu si dulce, numai sorele ei e caldu si blandu, numai florea ei e dragalasia si odorósa. Nu mai potu traì in robía....

— Nu vei traì in robia, steu'a mea, increde-te in devotamentulu si poterea poporului romanu, increde-te in ajutoriulu Domnedieului libertatii.

— E dulce si consolatoria credinti'a, fratele meu, dar' eu nu me indestulescu numai cu ea, eu dorescu se vediu asta credintia realisata si anca asta-di.

— O vei vedé-o sora draga, ti-juru!

— Si mi-dai cuventulu câ si atunci candu acesti bravi, cari ne incungiura, voru fi cadiutu, candu parintele meu si Closc'a nu voru mai fi intre cei vii, candu eu nu voiu fi de-a drept'a ta, si atunci dicu, vei combate tirani'a.

— Ti lu-dau.

— Me potu increde in cuventulu teu?

— Cuventu de romanu.

Savin'a depuse o sarutare pre fruntea lui Crisianu. Apoi descinse in spelunca. Ací Horia ascultà reportulu mosiului Tom'a. Elu adeca spunea câ Cray i-urmaresce, câ unu romanu ce vinea d'in Alba-Julia i-a spusu câ de acolo plecâ armata câta frundia si ierba spre Abrudu. Cu mosiulu Tom'a venise si unu pastoriu pre care mosiulu Tom'a si sotii sei lu-scapase d'in manile unui tiranu. Si eca cumu: Pastoriulu audiendu de Horia si armat'a lui parasì turm'a si plecâ la Horia; dar' tiranulu alu careia oi le paziá elu audiendu acest'a tramese pre inspectorulu seu ca se luprinda si se lu-aduca in deretu. D'in josu de Abrudu lu-ajunse si voì se lu-bata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Da-mi buna pace, mai multu nu sunt sclavulu vostru.

— Hotiu de romanu, ti-voiu aretà eu libertate, vin'o inderetu si mergi la lucru, seau de nu te batu pana mori.

— Pre mine?

— Da, chiar' pre tine.

— En cerca-te.

— Te spanzuru.

— Ha! ha! ha!

— Ast'a-i prea multu.

— E prea pucinu ungurasiule, hei, a trecutu bab'a cu colaci, au trecutu timpulu vostru si a venitu alu nostru. Ce? dora vrei se faci si cu mine ca cu altii? Tu omu fara sufletu si Domnedieu, care ai omoritu pre mosiulu meu intr'o casa cu fumu si ai batutu de morte pre soru-mea pentrucâ n'a voitu se se supuna scopuriloru tale dracesci, acumu vrei se me omori si pre mine; dar' te juru pre Domnedieu sê nu cumva puni man'a pre mine câ e vai si amaru de pielea ta.

— E mirare pana unde mana mojicii astia nerusinarea.

— Nu ti-face sâmbra cu draculu.

— Taci hotiule.

Ungurulu ridicâ sabi'a sê lu-lovesca.

— Mài ungure, am totu auditu dela pop'a nostru care a moritu — Domnedieu lu-ierte — cetindu in carte: celu ce ridica sabi'a asupra altuia de sabia va morì.

— Ce feliu? te-ai facutu predicatoru?

— Mi se pare câ te mananca pielea, apoi dieu si eu am gustu de bataia. Sê scii câ de adi in colo nu mai sunt sclavulu nimenui, si acumu me ducu in armat'a lui Horia, care vrea sê ne scape de voi. Ti-am spusu eu câ trebuie sê mi-resbunu odata pentru nedreptatile ce mi le-ai facutu.

— Unu romanu, care nare nimicu, nici tiera nici drepturi, unu romanu pre care lu-suferimu in tiera numai d'in gratia sê si-resbune asupra unui unguru? Atunci nu e Domnedieu in ceriu.

— Vei vedè câ este.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

D'in intimplare unu panduru nimerì preste ei, dupa ce ungurulu-i spuse câ romanulu voiesce se fuga la Horia, pandurulu voì se lu-lege, pastoriulu ridicâ maciuc'a sê lu-lovésca, pandurulu voì sê descarce pistolulu candu mosiulu Tom'a cu cinci soti ai sei grabì in ajutoriu pastoriului. Ungurii fugira si astfelu pastoriulu venì la Horia. Horia ascultà liniscitu celea ce-i spunceà Tom'a, candu finì acest'a se intorse catra poporu si dise: fratiloru, inimiculu se apropia, dar' nu ve temeti, ne scimu luptà, dar' scimu si morì. Candu e vorba a alege intre morte si intre o vietia umilita si rusinosa in robia, alegerea e usiora, si credu câ voi cu totii sunteti de parerea mea, mai bine o cadere gloriosa, mai bine o morte eroica de catu o astfeliu de vietia dejositoria. Noi anca suntemu tari, acestea stanci ne facu sierbitiulu unoru fortaretie si petricelele sierbitiulu glontieloru. Ne vomu luptà pana candu bratiale nostre voru avè tari'a a aruncà o petra in josu spre a bineventà pre inimicu. Noi ca unii cari simtimu mandria omeniloru cari au incredere in venitoriu, ca unii cari amu luatu in mana flamur'a vietiei, standariulu libertatii, drapelulu Romanismului, séu lu-vomu face sê triumfe, lu-vomu plantà in muntele independintiei si libertatii, séu vomu cadè cu onore inveliti in elu. Ca unii a caroru devisa este „triumfulu Romanismului," ca unii cari amu juratu câ nu vomu mai trai intr'o patria desonorata si umilita, vomu combate pana in cele d'in urma tirani'a. Nu ve temeti daca idr'a monstruosa — care a sfasiatu drepturile nostre si a prefacutu dulcea nostra patria romana intr'o tiera a nenorocirii — asta-di turbéza de nou, se repede cu tote furiile spre a ne rupe si nimicì. Avemu noi medicina si pentru ea. Voi sciti fratiloru câ tirani'a nu se pote ruinà decatu prin fortia, câ drepturile poporaloru nu se potu recastigá si asicurá decâtu prin sange; ei bine prin sange le vomu castigà si asicurà si noi drepturile nostre daca nu ni se deschide alta cale. Nu sunt eu unu omu alu sangelui, cumu me numescu tiranii, nu iubescu versarea de sange, urescu luptele dictate de nesatiu si ambitiune, dar' candu e vorb'a a desrobì o patria scumpa, a re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

capetà drepturile ce ni s'au rapitu hotiesce, a combate tirani'a, atunci iubescu lupt'a, mi-place se vedu curgundu sangele torinti. Dorulu de vietia, dorulu de libertate, dorulu de a vedé triumfandu Romanismulu luvomu realisà cu ori ce pretiu. Adi patria romana anca e robita, dar' mane va fi libera, adi poporulu romanu e anca in agonia, dar' mane va fi domnu si liberu, séu osale lui voru albì cumpii. Noi n'avemu altu ajutoriu de catu bratiale nostre, n'avemu alta sperantia de câtu in Domnedieu, n'avemu alti aliati de câtu dreptatea domnedieesca; dar' pana candu Romanismulu nu se va stinge in piepturile nostre, pana atunci sê nu ne tememu de tirani.

Vorbirea lui Horia fu insotita de vivate ce se pareau a nu mai avè capetu.

Erà spre sera, poporulu aprinse mai multe focuri in pescera, si incepù a si-pregati cin'a.

Flacar'a focuriloru, larm'a si canteculu poporului dau acestei spelunce o infatiosiare grandiosa selbateca. Intr'aceea Tom'a intra si sioptesce ce-va lui Horia, apoi amendoi esira. Eu i-am urmaritu. Esindu afara ne asiediaramu toti-trei pre o stanca si ascultaramu. In jurulu nostru erá linisce, dar' acest'a tienù pucinu cà-ci unu suspinu dorerosu o conturbâ. Suspinulu vineá d'in partea drépta si se traduceá astfeliu: „O, Domnedieulu meu nu me lasá, tramete lun'a ta ca se mi-lumineze calea ce duce la iubitulu meu, ah! inim'a mi-inghietia, calea dinaintea ochiloru mi se pierde si elu nu e nicaire. Niculitia! Niculitia! pentruce n'audi pre Anicic'a ta! Ventulu geme, strigatulu meu e neauditu, plag'a me dore, poterile mi-séca, cerulu e posomoritu, nu sciu in catro se apucu ah! omeni si crescini buni nu me lasati!“ Vocea incetâ. Descinseramu si langa unu periu aflaramu in neua culcata o juna tiereana. Unu peru mai lungu ca alu Evei cadeá in bucle noptose pre spinare, ochii ei cei intunecosi conticau atata focu câtu si in inim'a cea mai rece ar' fi aprinsu schinteua santa a iubirei. Erà plagita la unu picioru; o ridicaramu si o intrebaramu de unde vine si pre cine cauta.

Ne spuse cà cauta pre Niculitia lui Dinulu Popii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

amantulu seu. — O, e usioru a cunosce si destinge pre iubitulu meu; câ-ci ficioru mai frumosu, mai voinicu si mai bunu n'a lasatu Domnedieu pre lume. Ochii lui lucescu a sore, fati'a lui pare câ e taiata d'in luna, gur'a lui e ca o flore, si apoi candu incepe a cantà d'in fluieru lun'a se opresce in cale, riurile murmura muntii se lagana, vaile resuna si codrii suspina. Are doi ochi ca doue stale, si vai de fét'a ce cauta la elu in fatia. Oh! simtiu unu doru nebunu dupa elu, acestu doru mi-scurta dilele vietiei, me face se inebunescu.

Elu a plecatu in ostea lui Horia fara a mi-da si mie de scire, elu a crediutu câ eu nu sunt destulu de tare, n'am curagiu de ajunsu ca se lu-insotiescu si se me luptu impreuna cu elu. Dora crede cine-va cà noi femeile — candu cine-va ne vatema, ne umilesce mosi'a, ne rapesce cas'a si mes'a, ne asupresce — nu ne revoltamu, nu s'aprinde in noi dorulu resbunarii? Domnii cei mari, inimicii nostri credu câ noi n'avemu sufletu, n'avemu inima carea sê simta, pentru ace'a ne tractéza mai reu ca pre nisce vite, o de ar' avè toti nobilii numai o inima ca se o umplu cu suferinti'a si dorerea nostra! Chiar si domnii nostri, aceia cari au esitu d'in poporu, cari au suptu laptele unei mame tierene, dupa ce sortea lu-favorcsce si ajunge la ce-va domnia, si-uita d'in ce s'a nascutu, uita trecutulu, parasesce pre ai sei, câ-ci vai —

„Panea alba a domniei (postului)
Este panea misieliei,
Panea urei, lingusirii
A tradarii si 'njosirii.

Cine gusta asta pane
Uita tier'a si-alu ei nume
Uita frati si neamulu seu
Uita chiar' pre Domnedieu.“

Dar' domniloru pentru ce se ve mai si spunu de acestea, candu voi pote anca sunteti d'in sirulu acelora despre care vorbescu; mai bine spuneti-mi daca cumva ati intelnitu pre dragutiulu meu, indreptati-me, aretati-mi calea ce duce in ostea lui Horia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Horia liniscì pre acesta brava pastoritia spunendu-i câ o va duce la iubitulu seu. Plecaramu spre spelunca, ajungundu aci pastoriti'a eschiamâ si cadiù in bratiale lui Horia, câ-ci audi o voce dulce cantandu si in accentele ei destinse vocea amantelui ei.

„Libertatea tierei mele
D'in inima te salutu,
Câ-ci tu ne-ai scapatu de rele
De tiranulu celu uritu.

Tirani'a-i alungata
D'in pamentulu romanescu,
Libertatea ni s'arata
Cu surisu-i angerescu.

Si la dulcea-i stralucire
Toti romanii s'au scolatu
Si-au strigatu intr'o unire:
Piora tiranulu spurcatu!

Trecura cinci dile decandu petreceamu in acesta pescera, ostasii ne incungiurase astfeliu câtu ne rupse comunicatiunea si nu ne mai poteamu castigà de mancare. Vediendu-ne redusi in o astfeliu de stare trista Horia se intorse catra poporu si lu-indemnâ se primesca amnesti'a si se se rentorca la ale sale. „Fratiloru, le dise elu, e timpulu ca sê me parasiti si sê ve re'ntorceti in bratiale femeiloru si copiiloru vostri. Aduceti-ve aminte ca ati lipsitu aratrulu (plugulu) de fieru spre a ve face arme d'in elu, acestu feru trebuie se se rentorca la loculu seu, ganditi-ve la ace'a câ cei de a casa ve voru asceptá plangundu. Se vede câ diu'a mantuirii nostre anca n'a sositu, câ anca mai avemu de suferitu. Mergeti a casa, si duceti cu voi speranti'a dulce câ diu'a mantuirii nu e departe, nu fratiloru, câ-ci noi amu trecutu prin purgatoriu, traimu adi in iadu, d'in care vomu intrà in paradisu; catu a duratu navalirea poporaloru barbare in Daci'a, amu traitu in purgatoriu, dela 1437 traimu in Ghen'a, d'in care anca vomu scapà, câ-ci acest'a nu e eterna. Starea poporului romanu adi e grea, dar' acest'a nu va tienè in veci, nu câ-ci dreptatea si libertatea trebuie sê invinga

Muzeul Digital al Românilor Românești
revistatransilvania.ro/mdrr

odata. Fiti uniti, fiti resoluti si curagiosi, puneti interesele natiunii mai pre susu de catu interesele private, si cand va cere trebuinti'a nu crutiati nimicu, nici sange, nici vietia pentru a remanè o natiune libera si independinte. Fia-care natiune e maiéstr'a sortii sale deci fia-care are numai sortea ce o merita. Nime nu pote sacrificà pre o natiune, daca ea nu voiesce sê fia sacrificata. O natiune carea zace in nelucrare, langedire, in intunerecu si umilintia si-fabrica ins'a-si catenele robiei. Nesciinti'a este mortea poporaloru. Sorele libertatii si maririi asta-di a apusu pentru noi, nu inse pentru a nu mai resarì; neunirea, discordi'a ne-a aruncatu catusiele pre mani, si despotismulu si tirania a ruinatu monumintele maririi nostre de odiniora. Acesta nopte adânca si cruda la noi va tienì multu anca, dar' pre candu la noi va fi intunerecu si impilare, departe de acì va resarì unu sore nou, la a caruia lucire se va desceptà unu poporu, va ridicà flamur'a ce noi n'amu potut'o face sê triumfe. Acelu poporu va aperà principiulu pentru care amu sangeratu noi, va sacrificà pentru triumfulu lui avere, sange si vietia, si asiá d'in unu unghiu alu Europei va suride noulu vinitoriu alu lumei. Va vinì tempulu candu natiunea romana si-va eluptà libertatea sa va versà torinti de sange, va sacrificà dieci de mii d'in fiii sei pentru libertate; dupa acést'a ea va ajunge o sorte si mai trista si mai umilitoria. Dupa ce acesta patria romana scumpa va trece prin tote formele despotice de domnire, in fine va fi lipsita chiar' si de autonomi'a si independinti'a sa, dar' acest'a va tienè pucinu, acést'a va fi cea d'in urma proba a tiraniloru cutropitori de popora, va fi presemnulu mortii loru. Copii pecatului voru incercà tote ca sê sterga pre romanu de pre fati'a pamentului, inse nu le va succede, cà-ci nu este datu veneticului a domnì preste mosteanu. Va vinì timpulu candu libertatea si independinti'a voru fi cultulu natiuniloru, cultulu omenimii.

Atunci va fi sositu si timpulu vostru. Calea pre care au impinsu tiranii pre poporulu romanu e calea umilintii, mai multu anca, calea mortii. Parasiti acésta

Muzeu Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr

cale si aveti incredere in voi insi-ve, in poterea vostra, nu renuntiati nici odata la credinti'a, câ Romanismulu trebuie sê triumfe. Nu este iertatu unei natiuni a pune la indoiela realisarea drepturiloru sale, câ-ci daca ea asta-di nu e in stare a si-reluà, a si-realisà unu dreptu, va fi mane de sicuru. Cine combate pentru dreptate, vietia si libertate trebuie sê fia resolutu si intrepidu. Nici o patria n'are mai mare lipsa de libertate si independintia, ca patri'a romana, nici unu statu n'are lipsa de garantie constitutionali, ca statulu romanu. Spuneti-o acést'a si copiiloru vostri, spuneti-le câ Romanismulu va triumfà odata, câ patri'a romana se va renasce d'in cenusi'a sa, va reinflorì d'in ruinele sale, câ ea va trai si atunci candu osale nostre si ale loru voru repausà in mormentu, candu inimicii nostri de morte voru fi peritu de pre fati'a pamentului. Iubiti trecutulu si traiti mai alesu pentru viitoriu; si atunci candu despotismulu inimiciloru vostri aliati voru flagelà patri'a romana, voru apesà cervicea vostra, candu „patriotismulu" si „nationalismulu" va fi timbratu de revolta, ér' a te numì romanu va fi o crima, atunci candu vocea vostra va fi inecata, candu geniulu tiraniei si barbarismului voru miscà ceriulu si pamentulu ca se va arunce in sicriiulu mortii: numai iubirea va fi ancor'a sperantieloru vostre. Inim'a e libera de tirani, anca nu s'a aflatu tiranulu acel'a care se-i pota inadusì simtiemintele si schimbà palpitatiunile.

Faceti pre copii vostri sê iubesca suvenirea trecutului, sê lucre iubindu presintele, se pregatésca iubindu viitoriulu. Candu poporulu romanu nu se va poté renasce pre alta cale, se va renasce prin iubire. Daca vreti sê resara sorele gloriei natiunii romane, ganditi-ve seriosu ca sê ve cultivati, cà-ci nu e de ajunsu numai emanciparea, scaparea poporului d'in robi'a tiraniloru, ci se cere mai alesu scaparea mintei si a sufletului d'in robi'a nesciintiei si intunerecului. Candu fia-care romanu si-va recunosee drepturile si detorintiele sale atunci va fi gelosu de demnitatea si onorea sa, si nimene nici chiar' unu Joie fulgeratoriulu nu va mai potè pune catene pre manile lui. O singura inima sê bata in piepturile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vostre unu singuru sufletu sê ve conduca, uniti-ve toti pentru a scapâ patri'a d'in ghiarele tiranului barbaru si pentru a devení o natiune mare si independinta. O strigare, unu apelu sê ve adune si infratiésca pre toti dela Nistru la Tisa, dela gramaditurele de granitu ale Balcanului pana la culmile maiestosiloru Carpati. Aratati-ve totu deun'a demni de strabunii nostri si nu uitati câ aveti o destinata mare. Despotismulu, anarchi'a s' coruptiunea a ruinatu Rom'a si Domnitori'a lumii a devenitu pred'a poporaloru; fiicele ei nu avura o sorte mai buna; dar' va vini tempulu candu acestea fiice voru domní, daca nu lumea, Europ'a. Un'a va domní in apusu, cealalta in resaritu. Poporulu romanu d'in Daci'a are sê domnesca jumetatea resariténa a Europei, si spre acest'a are si demnitatea si capacitatea. Fia-care natiune care voiesce sê aiba viétia, desvolta o idee mare si santa, se lupta pentru triumfulu pentru realisarea ei.

Natiunea romana, decandu au condus'o Traianu in Daci'a, a adoptatu o idee mare, unu principiu care este totu odata si ereditatea ce ni-a lasat'o Traianu. Acestu principiu ridicatu la inaltimea unei devise sante prin strabunii nostri este „triumfulu Romanismului.“ Eca chiamarea nostra! dela acestu triumfu depinde viitoriulu, vieti'a si glori'a nostra; a nu sutienè, a nu ajutà acestu triumfu, este o crima, unu pecatu in contra strabuniloru si vinitoriulu nostru, si eu in numele viitoriului, natiunii, strabuniloru si destinatiunii nostre protestezu in contra aceloru romani nici la sufletu si fara caracteru, cari s'ar' retrage d'in lupt'a Romanismului si ar' lucrà in contra triumfului lui. In urma mai amu anca unu cuventu de disu: luminati-ve cultivati-ve si iubiti patri'a romana mai pre susu de tóte si atunci veti reintrà era-si pre calea de unde veti potè fi maiestrii vinitoriului vostru. In câtu pentru mine, ve rogu, sê me parasiti si sê ve rentorceti a casa, éra eu mi-voiu cautà de treb'a mea. Eu, care sunt unu copilu alu suferintiei si dorerii, eu care am incaruntitu in scol'a tristetiei si apesarii, pentru mine nu mai asceptu nimicu, nici dela vietia nici dela voi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Si daca eu am ridicatu drapelulu Romanismului, este câ am doritu triumfulu lui, este câ am ascultatu de simtiulu detorintiei catra Romanismu, simtiu care traiesce si va trai in pieptulu meu truditu totu deun'a curatu, câ-ci daca corpulu meu e betranu de ani, sufletulu mi e june. Acestu simtiementu vi lu-lasu voue impreuna cu inim'a si sufletulu meu. Ori unde me voiu aflà si 'n ori ce pusetiune, eu voiu fi ferice daca veti fi si voi, si voiu simtì dorere, voiu plange impreuna cu voi suferintiele vostre! Tieneti un'a, fiti superiori nenorocirii, cugetati la ace'a ce au fostu strabunii nostri si Domnedieu va binecuventà staruintiele vostre. Nu ve incredeti nici Domnitoriloru, nici promisiuniloru inimiciloru dechiarati, cei d'antaiu ve folosescu ca instruminte spre a si-saturá ambitiunea si nesatiulu, cestia prin promisiuni ve intindu numai cursa. Primiti sarutarile si imbratiosiarile mele fratiloru si mergeti cu Domnedieu!

Poporulu erupse in plansu la audiulu acestoru cuvinte si nu voì sê parasésca pre Horia. Trei dile romase anca in spelunca, a treia di parte gerulu si fomea, parte rogatiunea lui Horia, parte dorulu si ingrigirea pentru cei de a casa lu-silira a se retrage la tiera, la casele sale. Ceriulu nici odata n'a fostu martorele unei despartiri mai triste, mai grele si mai amare. Poporulu parasí pre Horia intre lacrime de dorere, sarutandu-i hain'a si cerendu binecuventarea lui. Toti se departara afara de mine, Closc'a, Sabina, Tom'a, Danila, pastoriulu Nicolitia cu iubit'a sa si fratele Ferentiu. Cestu d'in urma ti-e necunoscutu pana acumu, deci ti-lu voiu descrie in câte-va cuvinte. De origine e unguru, vechiu cunoscutu alu lui Horia, pote fi de 40 de ani, statura de midilocu, ochi mari si injectati cu sange, budi'a d'insusu trasa preste cea d'in josu, pre fati'a lui sunt trase mai multe cretie, barbi'a ascutita, gura mare, preste totu o fisionomía inreutatita si mai multu animalica. Candu trecusemu antaia data prin Abrudu cadiù in manile poporului, care lu-aduse inaintea lui Horia; acest'a se intrepuse pentru elu, dupa ce jurâ câ se va luptà cu noi in contra tirani-

Muzeul Digital al Românilor
revistatransilvania.ro/mdrr

ei. De atunci ne-a insotitu pretutindeni si a desvoltatu unu curagiu si devotamentu mare, pentru care toti lu-iubeau numindu-lu „fratele Ferentiu.“ De candu petreceamu in spelunca adeseori lu-vedeamu cu diu'a intrega ratecindu prin munti si re'ntornandu numai ser'a; eu, care nu me prea incredeam in elu, incepui a lu-cam urmarì. Desele lui departari d'in spelunca mi-venira suspiciose, deci i-am descoperitu lui Horia, si l'am rogatu sê fia mai atentu asupra portarii lui Ferentiu.

In diu'a in care poporulu se despartì de noi, elu se departase de dimineti'a dela spelunca fara d'a dice unu cuventu macaru. Trecuse de amédi si elu anca nu se rentorse.

Erà 30. dec. 1785 sorele brasdá 'n sera cand ne intr'uniramu la cina, Ferentiu anca nu se re'ntorse.

— Horie, me adresai catra elu — acelu Ferentiu in care te incredi atât'a, me temu câ no va pune bine capulu. De câtu-va tempu lu-vediu retrasu si pre cugete, si pre candu noi ne petrecemu elu se retrage, se face nevediutu. Noptea candu noi dormimu, elu se scola si despare d'in spelunca; mi se pare câ e in comunicatiune cu inimicii nostri, si apoi candu sciu câ elu e unguru, me asceptu la tote d'in partea lui, chiar' si la o tradare.

— Ferentiu — intrebâ Horia — pre care l'amu scapatu dela morte si care ne-a aratatu atat'a alipire si devotamentu sê fia unu tradatoriu? Sê vedemu. Se dice câ „ce nasce d'in pisica sioreci mananca,“ — sê veghiamu dara.

Intr'acestea Ferentiu se rentornà, Horia dise amiciloru sei sê lu-parasesca pre câte-va minute. Horia remase singuru. Ce feliu? si-diceà elu, Ferentiu se arata atâtu de posomoritu, abié merge, trebuie câ vine departe.

— Unde lipsesci atat'a amice? intrebâ Horia.

— Ai avutu pote lipsa de mine? Eca-me ti-sunt spre serviciu.

— De unde vini? atat'a tempu de-candu nu te-am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vediutu, unde petreci, unde umbli si ce faci, pentruce te retragi si fugi de societatea nostra?

— Daca me departezu este că me temu sê nu ti-desplacu.

— Nu eráu acestea simtiemintele ce ti-le insuflà presinti'a mea pana acumu, tu sê mi-desplaci? pentruce asta temere? Pentruce esti totu pre gânduri si tristu?

— Nu sum tristu, dar sum truditu de suferintie.

— Vei fi ostenitu, recreéza-te pucinu.

Horia i-dede de mancare si o sticla cu vinu si se departâ sub pretestu ca sê chiame pre amicii sei. Se asiedià intr'unu locu de unde poteá observà bine pre Ferentiu. Acest'a siedeà la mes'a taiata in petra si nu manancà nimicu. — „Daca ceriulu pedepsesce pre tradatori — si dicea elu — eu anca voiu fi pedepsitu, pamentulu mi-pare câ tremura sub piciorele mele, infernulu se deschide ca sê me inghita . . . dar' curagiu! Horia e romanu, si romanii n'au Domnedieu, pentru ce sê me temu dara de pedeps'a ceriului. Numai consciinti'a de nu m'ar' mustrà, dar' speru câ se va tocì si ea, si-va pierde poterea.“

Horia audiendu acestea se duse ca sê chiame pre amicii sei, intr'aceea Ferentiu desparù d'in spelunca, câ-ci elu venise, d'in castrele lui Cray ca sê se informeze daca Horia si ai sei la or'a ast'a este in spelunca. Candu se rentorse Horia insotitu de mine, Sabina, Closc'a, Danila, Tom'a si cei doi pastori nu aflaramu pre nime in spelunca. Horia intorcundu-se catra noi dise: suntemu tradati, scumpii mei, sê ne departamu d'in acestu locu. Ne consultaramu câ unde sê ne retragemu, in fine ne otariramu ca sê ne ducemu in Romania unde unindu-ne cu fratii de acolo si cu cei d'in Daci'a aureliana si organisandu o armata bine disciplinata sê strabatemu in Transilvania. Pre candu desbateamu acestea o radia de lumina strabatù in pescera, curundu dupa aceea in usi'a pescerei se ivira o multime de faclíe; erá Cray cu ostea lui. Cray insotitu de 20 de ostasi intra si vine spre noi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Sunteti prinsonierii mei — se adresâ elu catra mine.

— Si cine esti tu, care vorbesci cu atât'a cutediantia? — intrebai eu.

— Dloru, nu este vorba ací, câ cine sunt eu, — acést'a daca doriti, o veti aflà indata — ci de arestarea vostra.

— De sicuru esti unu instrumentu alu tiraniloru.

— Soldati, n'auditi cumu acestu smintitu batjocoresce pre comandantele vostru? Puneti man'a pre acesti ticalosi si-i legati.

— Ostasiloru — se adresâ Horia catra ostasi — nu credeti cuvinteloru capitanului vostru, elu ve folosesce de instruminte orbe pentru spurcatele lui scopuri; ostasiloru, voi anca aveti parinti, frati si sorori cari gemu in robia, ci bine puneti catene pre acestea mani cari au ridicatu drapelulu libertatii, cari au vrutu sê franga catenele ce apesàu manile fratiloru si sororiloru vostre, ostasiloru, daca iubiti mai multu pre tirani de catu libertatea caminului vostru, descarcatí armele si sdrobiti acestu pieptu, care avù criminalulu curagiu — dupa dis'a tiraniloru — a se luptá pentru desrobirea vostra.

— Horia trebuie sê traiesca — strigâ unu soldatu.

— Traiésca Horia! strigara ostasii cc insotira pre Cray.

Pre candu se intimplàu acestea, Ferentiu se apropia de Cray si-i spune ce-va la ureche, apoi se retrage la o parte; Sabina lu-oberva, inaintéza spre elu si-i dice blastemandu: Tradatoriule, blastematu sê fii in eternu, blastemata se fia memoria ta! nu vei scapá de pedeps'a ceriului, vei morí, cumu n'a mai moritu nime pre pamentu, dar' vei morì numai dupa ce ti-vei fi luatu pedeps'a anca pre acestu pamentu. Unu focu putericu si consumatoriu se ardia in veci inim'a ta, sê suferi, sê gemi, sê te torturezi asia câtu nici o limba omenesca sê nu pota spune si descrie marimea suferintieloru tale.

Infernulu pentru tine fia pre pamentu, si daca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

vei morì, corpulu teu negru si incarcatu de blasteme sê se scole d'in mormentu, si sê retacesci printre stanci si ripe, prin codrii si campii racnindu ca unu leu turbatu rupendu scorti'a arburiloru. Sê fii spaim'a si gelatulu natiunii tale, sê mergi crisnindu d'in dinti si lesinatu de fome in umbr'a mortii, si sê ti-stimperi setea si fomea omoritoria cu sangele si carnea natiunii tale. Toti sê feresca de tine ca de unu spiritu necuratu, semnulu reprobratiunii sê fia scrisu cu litere de focu pre fruntea ta, toti ai tei piera de morte nenaturale, dintii tei crasnésca de turbare si sê ti-lingi buzele udate cu sangele neamului teu. O vipera se o simti pururea in pregiurulu pieptului teu, care sê te musce sê ti-invenineze tote simtirile, tote cugetele. Omenii sê se inspaimente de fati'a ta si sê petreci in societatea tigriloru si a ieneloru. Ins'a-si natura sê se infiore de tine si se ti-refuse ospitalitatea sa, sê nu mori nici odata, ci sê remani ca unu documentu posteritatii, cumu sê pedepsesce tradarea.

Ferentiu cu capulu plecatu sta ca inlemnitu, odata si-redicâ fruntea si rogâ pre Sabin'a sê nu lublasteme.

— Nu, nu, continuâ ea, blastemulu meu te ajunga; mergi d'intre noi, incepeti vieti'a ta ratecinda.

Candu fini acestea unu tunetu despicâ bolt'a pesceresi, lovì in capu pre Ferentiu, care cadiù espirandu.

Acesta scena umplù de fiori atâtu pre Cray câtu si pre ostasii de langa elu.

— Ostasi, prindeti-i! comandâ elu de nou.

Ostasii nu facura nici o miscare.

— Ce, voi stati uimiti?

— Elu e inocinte — respunse unu ostasiu betranu, pentru acesa nu voiescu sê mora. Asia e fratiloru, câ voi anca voiti ca Horia sê traiesca?

— Traiesca Horia! respunse ceilalti in coru.

— Asia voi nu ve mai supuneti comandei mele? Horie, trup'a mea a incungiuratu spelunc'a, renuncia la speranti'a de a potè scapà de aici; nu crede câ daca acesti ostasi suntu lasi, ceilalti anca suntu asemenea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Noi te vomu aperà Horie, disera ostasii trecundu in partea lui Horia.

Cray vediendu-se parasitu de ostasii ce lu-insotira in spelunca se retrase cu repediune spre gur'a speluncei si comandâ trupei, ce asceptà afara, ca sê intre. Trup'a voiesce sê intre, dar' ostasi d'in spelunca o oprescu; lupt'a se incepe, o lupta desperata de 2 ore carea se fini cu caderea toturoru ostasiloru lui Horia, si cu prinderea cestui d'in urma si a sotiloru lui. Horia fu incatenatu si pornitu spre Alba-Julia.

Prinderea lui Horia n'a remasu ascunsa inaintea poporului, care audiendu acestea se grupase in pregiurulu lui Nistoru cantorulu d'in Bradu, si armandu-se cu securi, cose, imblecii si lancii, intre Abrudu si Zlatn'a atacâ pre Cray. Succesulu acestei lupte fu câ Sabin'a, Tom'a Danila, Georgie si pastorii fura eliberati, ér' pre noi ne arestara in Alb'a-Julia, pre fia care deosebitu. Trei catene apesàu corpulu nostru, un'a la gâtu, alt'a la mani si a treia la piciore.

Precandu noi zaceamu in arestu, Georgie fiulu adoptivu alu lui Horia si cu ceilalti eliberati prin poporu langa Abrudu, miscà tote petrile ca sê ne pota scapà. A dou'a di dupa arestarea nostra elu venì in Alba-Julia si oferí serviciulu seu custodelui arestului, carele ca unu omu inaintatu in etate si cam lipsitu de audiu, primì cu bucuria acest'a. Doue dile trecuse decandu petrecea elu in Alb'a-Julia, in acestea studiase bine localitatea aresturiloru. A dou'a di decatra sera esì prin cetate, in apropiiarea bisericei lui Uniade langa unu arbore sta radiemata o figura de femee, pusetiunea aceleia influintiase atatu de multu asuprai, incâtu ca atrasu de o potere nevediuta, se indreptâ spre ea. Ajungundu aprope recunosce in ea pre Sabin'a. Ea adunandu o céta de poporu inarmatu si asiediandu-o in muntii d'in vecinetatea Apulului, venise in cetate ca se studieze pusetiunea arestului. Georgie o imbratiosiâ, i spuse câ arestulu e tare si pazitu de ostasi numerosi. Dupa ce inserase amendoi se indreptara spre aresturi, unde ajungundu, Georgie scose d'in sierpariu o chiae, o invertì in zarulu usiei si intrâ. Introduse pre Sabin'a, in cas'a lui, aprinse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

foculu si siedindu pre vetra se consultara asupra eliberarii nostre. Georgie si-fabricase o chiae cu care poteà descueà tote inchisorile. — „Am cugetatu multu forte multu, sora draga, asupra eliberarii parintelui nostru, pentru aceea am si fabricatu acesta chiae si am castigatu spiritu pentru ostasii pazitori.“

Orologiulu d'in apropiere vesteà mediulu noptii, Georgie se sculâ dicundu „or'a a sositu !“ Dupa acest'a luandu sticl'a cu spiritu esì singuru d'in casa. Afara urlà crivetiulu de gandeai câ restorna pamentulu, ningea de cugetai câ se prapadesce lumea. Timpulu crà bine venitu pentru Georgie, elu esindu afara se indreptâ spre custodi si le oferì spiritulu, acestia ca se si-desamortiesca membrele mai degerate de frigu incepura a be cu pofta. Nu trecù o jumetate de ora si spiritulu incepù a lucrà, otasii crau ametiti bine, preste o ora toti zaceàu intinsi in neua. Atunci Georgiu luâ o lampa orba, prinse pre Sabin'a de mana si plecara spre arestu.

Usi'a cea mai apropo erá a mea, doue invertiture de chiae si usi'a se deschise, intrara ambii. Georgie inchise usi'a si aprinse lamp'a cu am voitu se me ridicu, dar' poterile mi-refusara serviciulu si cadiui lesinatu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

NOPTEA A SIEPTEA.

Unitevi tutti per la salute publica e per rimanere una nazione independenta.

Temete d'esser defraudati nelle vostre speranze, qui sta il pericolo che vi sovrastà.

E invincibile e perpetua un' intrepida nazione, che combate per la giustizia e la libertà.

Napoleonu Bunaparte.

Ce plangeri s'audu noptea prin sinulu Carpatiloru, ce gemete prin valile Romaniei? Cine conturba prin vaiete placerile Traianidiloru? Unu coru de umbre maiestose ratesce pre campiile Romaniei. Ce voiescu, ce mai ascepta ele dela lasii fii ai lui Traianu, candu ei au uitatu trecutulu, au uitatu marirea strabuna, au uitatu totulu ca sê nu mai veda de catu insult'a si umilinti'a patriei loru.

Ele striga „unitate" dar' strigatulu loru nu e auditu de stranepotii lui Mihaiu; ele voiescu sê spuna câ Romani'a se va ridicà d'i ruinele sale, va reinflorì prè mormentulu suferintieloru trecutului, dar' nu le asculta nime. Copii Romanici — candu unu frate mai micu alu loru este calcatu si umilitu, candu inim'a lui lovità de pumnariulu desnationalisarii sangera, dar' sangera de seculi, sangera de morte — nu facu nici o miscare, nici unu cuventu nu scapa d'in pieptulu loru in favorulu celui condemnatu, celui ce aude strigundu-i-se d'in tote partile: restigniti-lu! restigniti-lu! Romaniiloru, copii ai suferintiei si dorerii pentruce n'auditi aceea voce ce ve striga noptea? pentru ce nu intielegeti câ suferinti'a si lupt'a pentru justitia si adeveru, pentru unitate si libertate este semnulu celu mai nobilu alu unei natiuni, câ o natiune care scie combate, scie luá crucea pentru sant'a

Muzeul Digital al Romanilor Romanesc
revistatransilvania.ro/mc

Closc'a in arestu in Alba-Julia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

sa causa este mare inaintea omenimii, mare inaintea ceriuriloru. Unitatea este Domnedieulu nostru, testamentulu lui Traianu si Michaiu suntu spad'a credintiei nostre, credintia carea ne mangaie in dorerile nostre, ne sustiene in asceptarea unui venitoriu de marire si gloria, ne tiene legati de trecutulu nostru. Romani'a trecutului, Romani'a martiriului si a gloriei viéza in inimele nostre, si va viiá pentru eternitate. Sê iubimu acesta Romania, sê ne staruimu a intielege limbagiulu stramosiloru nostri, si a implinì santulu testamentu ce ni lasara; sê iubimu acestu trecutu, sê lu-studiamu, câ-ci elu ni vorbesce atâtu de elocinte, canta atâtu de doiosu sufleteloru nostre, elu este pemnulu venitoriului, elu ne va introduce in glori'a venitoria.

Umbr'a Sabinei venì spre a mi-spune mai departe istoria martiriloru libertatii.

Trecuse unu patrariu de ora — incepù ea — de candu Crisianu zacea intinsu si fara simtire pre pavimentulu arestului, eu lu-imbratiosiám, lu-sarutám, lu-strigám, dar' elu starece si nemiscatu ca o statua de marmore.

L'am stropitu cu apa rece, i-am frecatu timplele, si asia dupa o lesinare de o jumetate de ora si-revenì in simtiri. Se radiemâ pre man'a drepta si incepù a siopti: Asia dar' nu e visu, eu sum arestatu si inimicii mei au triumfatu . . . ah! si arestulu meu e duplu, nu le-a fostu destulu câ m'aŋ lipsitu de lumina, ci mi-au rapitu chiar' si libertatea de a me potè miscà, de a potè face unu pasu celu pucinu in acestu arestu infernalu. O anii copilariei melc anii pastoriei, câtu de curendu trecurati! . . . . Suspinele patriei mi-a patrunsu inim'a, dorulu „unitatii romane“ mi-a inaltiatu sufletulu si me facù se ridicu drapelulu Romanismului, se renascu patri'a romana, s'o reformezu, s'o regenerez si s'o creezu pentru libertate, independintia si unitate. Dar' sortea, ori Domnedieulu tiraniei decretase altfeliu, ... o câtu e de crudu acestu Domnedieu! . . . .

Ce intunerecu, aerulu ací e atatu de inadusitoriu, câtu e de rece si umedu pamentulu . . . . . lumin'a nu afla nici odata ospitalitate . . . numai acésta descoperire dracésca a mai lipsitu tiraniei. Ah! catusiele me

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

stringu atâtu de tare si nu am nici o sperantia de scapare seu celu pucinu de usiorare. Bâte or'a . . . 2 ore — se fia acele d'in di ori d'in nopte? Nu mai potu destinge diu'a de nopte, tempulu trece nepasatoriu pentru mine si asi crede câ a incetatu, daca d'in candu in candu nu si-ar' insemnà trecerea prin o dorere noua. Si ce crima am facutu eu sê meritu acest'a? Tu Domne, care dici câ esti dreptu, puni in aceea-si cumpena virtutea cu pecatulu, me pedepsesci pentru câ am lovitu in cei ce insulta, umilescu si reutratéza creatur'a maniloru tale, calca legile tale? Atunci dar' dreptatea e o crima, se pedepsesce? atunci cine guverna lumea, séu ai dat'o mostenire hotiloru si préda tiranioru? Nu me voiu caì de fapt'a mea nici odata, nu, câ-ci cugetulu mi-e in pace, consciinti'a liniscita; nu, câ-ci te-am aperatu si resbunatu pre tine Domnedieule alu libertatii si direptatii. Am iubitu totu deun'a libertatea si am uritu pre tirani, am iubitu lumin'a si am uritu intunereculu . . . vai adi unu radiu de lumina ratecindu in inchisorea mea pare câ mi-ar' redà sperantie noue, mi-ar' usiorà suferinti'a. . . . Nu sciu de ce spiritulu meu se agita atatu de tare, somnulu fuge, nu voiesce sê atinga pleopele mele obosite de veghiare. Veghiarea, intunereculu si càtenele me omora, o tiraniloru, dee ceriulu sê nu scapati nici unulu de torturele mele!

Dicundu acestea cadiù de nou si amutî. Atunci amu aprinsu lamp'a si m'am apropiatu de elu. Umbr'a mortii acoperise fati'a lui. Senec'a — dupa ce si-a deschisu arteriele ca sê triumfe asupra tiranului Nerone — n'a potutu fi mai palidu de catu Crisianu in acestea mominte. De odata elu tresarì si se intorse spariatu spre mine.

— Ce vedu? strigâ elu, o radia de lumina ratecindu in inchisorea mea, nisce fantome?

— Sunt eu fratele meu, nu me cunosci?

— Sabin'a la mine! e cu potintia? vini dora sê incoronezi victim'a? In desiertu, in ramulu uscatu nu se prinde altoiulu, astfeliu si pre fruntea atinsa de ventulu mortii cunun'a ta se va vestedì, fara de a ò

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

potè intinerì. . . . Ce nebunu sunt, visezu cu ochii deschisi, vorbescu cu Sabin'a pre candu ea pote ratecesce prin munti, ori o morta. . . .

— Sabin'a nu e morta, Sabin'a traiesce ca se te scape si resbune.

— Umbra nobila, cuvintele tale sunt o dulce mangaiere pentru sufletulu meu nemangaiatu. . . . Lasa-me! man'a ta e cuprinsa de recel'a mortii, fati'a ta are paliditatea mormentului . . . voiesci sê me tragi de viu in imperati'a umbreloru? ascépta anca pucinu si te voiu insotì; da te voiu insotì, câ-ci unui luptatoriu alu libertatii tradatu si cadiutu in manile tiraniloru nu-i remane alt'a, de câtu a morì ca martiru, a portà pana in fine crucea, a o portà pana candu luvoru restignì pre ea. Am gustatu pucine placeri d'in pocalulu vietiei, si voindu se gustu voluptatile d'in cup'a libertatii si unitatii, am trebuitu sê mi-retragu buzele amarite. Voiu morì, dar' voiu morì inocinte, câ-ci vieti'a mea nu e petata de nici unu reu, de nici o nedreptate.

— Frate! frate! strigaiu cadiendu pre pieptulu lui.

— Sor'a mea, o tu ai sositu prea tardíu, ai sositu dupa ce am inchiiatu contractulu cu mortea. Eu moriu eu sigilezu cu sangele principiulu pentru care m'am luptatu, câ-ci altmintrea nu i potu salvà onorea. Remani cu Domnedieu si nu me uità, iubesce suvenirea mea! Te lasu singura, fara patroni cari sê te apere in contra numerosiloru calai ce te incungiura, dar' Domnedieu te va aperà. Nu blastemà memori'a mea si adu-ti aminte de nefericele teu frate. Primesce lacrimele mele, primesce sarutarea si imbratiosiarea mea.

Crisianu se posomorì si ingalbinì totu mai tare, corpulu lui se scaldá in sange, eu l'am prinsu in bratia dicundu-i: sê mergemu, cà-ci nu avemu tempu de perdutu.

Crisianu scose unu gemetu spaimentatoriu si cu o mana si-acoperì ochii, cu cealalta inim'a.

— Pentru Domnedieu ce ai?

Crisianu tacù.

Acesta tacere me umplù si mai tare de spaimi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

— Oh! scumpulu meu frate, tu esti plinu de sange, pieptulu teu e ranitu!

Unu pumnariu zacea langa elu. Erá pumnariulu lui.

— Dar' cine te-a junghiatu? cine a fostu acelu inimicu lasiu, care te-a ranitu pre candu tu nu te poteai aperà? . . .

Crisianu totu tacea.

— Viu'o, oh vin'o! scumpulu meu, momentulu a sositu.

Crisianu se intorse catra mine si cu voce tremuratoria si debila mi-dise:

— Ai sositu tardiu, ai venitu atunci candu eu nu te potu urmà mai multu. Mi-am datu vorb'a unei-alteia si trebuie sê mi-o tienu, am legatu contractu cu Mortea si trebuie sê-i urmezu. Trupulu meu e ranitu de morte prin mine insu-mi. . . .

— Tu unu sinucidietoriu?

— Frate — dise Georgie — reculegeti totu curagiulu si vina cu noi, te vomu duce pre bratia pana afara unde ne ascepta fratii nostri;

— Voi doriti sê traiescu — ei bine sê incercu si eu.

Crisianu se incercâ sê se ridice, noi-i ajutaramu, abia lu-ridicaramu pana in genunchi si scose unu racnetu inabusitu.

Intr'accea mi se parù câ audu unu frémetu afara.

Georgie se trase spre usia sê véda ce e, dar' candu elu lasâ de bratiu pre Crisianu, acest'a nu se mai potù sustienè si cadiù josu tragundu-me si pre mine dupa sine.

Unu mugetu cutrieratoriu, unu gémetu sfasiatoriu esì d'in pieptulu sdrobitu alu suferitoriului, care vibrâ plangatoriu pe sub trist'a bolta a arestului.

Eu stam aplecata spre elu intocma ca o salce trista spre unu mormentu iubitu otarita a morì impreuna cu elu. Pumnariulu lui lu-aveam, ridicai man'a in care lu-tieneam.

Crisianu intielegundu ce voiescu mi-dise:

— Savina, ce voiesci sê faci? ai uitatu câ tu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

trebuie sê traiesci si dupa ce voiu morì eu, o nu mi-face mortea si mai amara!

— Si cu ce ti-asi poté-o face mai lina, mai dulce?

— Parasindu-me dupa ce mi-vei fi juratu câ te vei luptà si mai departe.

— Oh! lasa-me sê moriu impreuna cu tine, daca nu potu traì cu tine.

— Asculta anca unu cuventu: ti-aduci aminte câ odata mi-ai facutu unu juramentu.

— Mi aducu aminte, si lu-voiu tienè.

— Iubesce suvenirea mea. . . .

— Te iubescu si te voiu iubì mai multu ca pre ori ce in lumea asta.

— Inainte de ce m'ai parasì mai iérta-mi o rogare: da mi unu suveniru cu care sê me mângaiu pana voiu morì.

— Primesce batist'a (naframa) ast'a udata cu sangele teu si alu meu, er' eu voiu pastrà dela tine acestu pumnariu care mi-va aduce aminte de tine, me va face se te resbunu. In urma asculta-mi si tu rogatiunea mea: spune-mi cumu ai vinitu la idee de a te junghià?

— Asculta me sora: eri me duse inaintea tribunalului.

— Cumu te numesci? me intrebâ o figura demonica.

— Georgiu Crisianu.

— De ce origine.

— Ce feliu? nici ast'a n'o sciti?

— Respunde la intrebare.

— Sunt Traianidu.

— Unde te-ai nascutu?

— In Carpati.

— Respunde mai precisu.

— Ce etate ai?

— Doue-dieci si cinci de ani.

— Dar' cari au fostu motivele ce te indemnara sê te rescoli si sê tulburi liniscea si pacea publica?

— Nedreptatile vostre.

— Ai voitu sê detronezi pre imperatulu?

— Eu? minciuna infama.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Presiedintele se intorse catra notariu si-i dise: scrie câ acusatulu marturisesce câ a voitu sê detroneze pre monarcu.

— Dle, mai cumpeta-ti pucinu insufletirea cea prea mare; eu protestezu câ-ci nu am disu asia.

— Tacere, respunde candu te intrebamu.

— Dta impreuna cu sotii dtale ati voitu se uniti Transilvani'a cu Romania.

— Tu dici.

— Scrie — dise de nou presiedintele catra notariu — câ acusatulu marturisesce câ a voitu sê restorne statulu.

— Mai incetu dle presiedinte, nu amestecà lucrurile.

— Dle ti-punu scalusi in gura daca nu taci.

— Ce feliu, mie scalusi in gura? si cu acest'a me repediiu spre presiedinte spre a lu-sugrumà, dar' doi ostasi me retienura.

Tribunalulu se retrase ca se aduca judecat'a. Dupa catva tempu revenì.

— Ingenunchia — se adresâ presiedintele catra mine —

— Pentruce se ingenunchiu inaintea vostra? Eu care nu mi-am plecatu genunchiulu decatu singuru inaintea lui Domnedieu, sê mi lu plecu inaintea unoru instruminte ale tiraniei?

— Ostasi, n'auditi! trânti-lu josu!

Patru ostasi me pusera in genunchi.

Vocea reincepù:

„Tribunalulu conchiamatu in caus'a acusarii lui Georgiu Crisianu adunandu-se si judecandu a aflatu câ susu numitulu a comisu crim'a de lese-Maiestate si de conspirare in contra sicuritatii si intregitatii statului.

— Protestezu!

— Tacere!

„Asia dara tribunalulu in siedintia sa a adusu urmatori'a sentintia: numitulu G. Crisianu va fi omoritu cu rot'a, corpulu lui se va desface in patru parti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr

si se va pune in patru unghiuri ale tierei, pentru ca sê veda tota lumea cumu sê pedepsesce crim'a."

Dupa acést'a soldatii me readusera in arestu. Am cugetatu multu câ ce trebuie sê facu, in celea d'in urma m'am resolvitu a me omorì mai bine însu-mi, decâtu sê le procuru inimiciloru mei acestu triumfu. — „Nu, nu veti triumfà asupra-mi" am strigatu in figundu-mi pumnariulu in inima. Man'a mea n'a nimeritu bine, câ-ci pumnariulu intrase in pieptu pe langa inima, neatingundu-o pre acést'a. Eca caus'a prelungirii agoniei mele.

Nu mai asceptati nimicu dela mine decâtu sê moriu, suntu fericitu câ moriu pre sinulu vostru . . . lasati-me, ah! lasati-me sê moriu — mortea e asia dulce! Am traïtu pentru Romanismu ca sê potu morì pentru elu, faca fia-care ca mine. . . .

Acestea fura cele d'in urma cuvinte ale lui Crisianu.

Eu am cadiutu pre pieptulu lui sangeratu si am plansu, am plansu pana la nebunía.

De odata usi'a arestului se deschide si custodele intra. In fati'a acestei scene elu remase incremenitu. Se retrase repede ca se descepte ostasii ce zaceau in neua, intr'aceea noi esiramu. Georgie me canduse pre o usia secreta a fara incredintiandu-me in voi'a Domnului, ér' elu se rentorse in cas'a lui si se aruncase in ascernutu ca decumva l'ar' cercetà, se departeze ori ce suspitiune dela sine. Custodele, dupa ce incuiâ arestulu, dupace desceptâ pre ostasi si-i inlocuì prin altii, intrâ la elu spre a lu-intrebà daca scie ori a auditu elu ce-va. Georgie se sciù preface atatu de bine câtu custodele se departâ dela elu fara cea mai mica suspitiune.

In diu'a urmatoria Horia si Crisianu anca fura citati inaintea tribunalului de calai.

Georgie-i conduse in sal'a judecatii. Presiedintele dupa celi facù intrebarile referitorie la nume, etate si origine intorcundu-se catra Horia dise:

— Spune dle ce te-a indemnatu se conspiri in contra statului, cà-ci de sicuru ai facutu acest'a sub indemnulu vre-unei straina.

Muzeul Digital al Românilor
revistatransilvania.ro/mdr

Horia tacù.

— Dar' ascepti sê-ti deschidemu gur'a cu clescele?

— Ce feliu? lui Horia sê-i deschideti gur'a cu clescele? dise Georgie incetu si infuriatu.

— Scimu câ ai fostu in comunicatiune cu aginti d'in Romani'a....

— Scornitura infama.

— Spune mai curendu dle, ori te punemu la tortura.

— Tiraniloru, duceti-ve dracului, nu ve descoperu nimicu; cà-ci mi-am reservatu dreptulu a descoperì imperatului si lui Domnedieu drept'a caus'a a rescolarii mele.

— Incepe odata puiu de ursu.

— Misiciloru, torturati-me, frangeti-me in bucati, dar' pre sufletulu meu! nu ve spunu nimicu.

— Ei bine, avemu noi instrumînte cari ti voru deschide graiulu. Georgie — se adresâ Kemény câtra fiulu adoptivu alu lui Horia — pregatesce camer'a de tortura.

— Ce? eu sê torturezu pre parintele meu? Dle Kemény sê nu te atingi de elu câ siepte peli tragu de pre dta.

— Cumu? ai nebunitu?

— Horia trebuie sê traiésca.

— Va mai trai pana mane.

— Monstrule!

— Ostasi, legati pre acelu nebunu.

— Ostasi, daca ve iubiti vieti'a nu va atingeti de mine. — Dle Kemény sê scii câ voiu scapà si de aici, dar' atunci e vai si amaru de tine.

— Sperantie nebune, cari pre pamentu nu se voru realisà nici odata, câ-ci vei morì anca asta-di.

— Copilu alu crimei si pecatului vei respunde odata pentru acest'a; Domnedieu va fi martorele inocintiei mele si judecatoriulu crimeloru tale. Nu e departe diu'a candu tê vei infatiosià si tu inaintea scaunului dreptatii ddieesci, spre a ti-da sama de fara-delegile tale. La revedere, te asceptu in cealalta lume.

— Nu me temu de a convenì cu tine in ceriu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rew.statransilvania.ro/mdr

daca e ceriulu si pentru romani. Unu nobilu si in ceriu trebuie sê aiba preferintia inaintea unui sclavu.

— Ceriulu e patria iubirii, si egalitatii perfecte, ceriulu nu e pentru tirani; te vei infatiosià in elu ca sê-ti audi sentinti'a si apoi vei fi scosu in imperiulu lui Satanu, caruia i-ai sierbitu in tota vieti'a si care este adeverat'a patria a tiraniloru. Eu moriu inocinte, sangele meu asupra ta si neamu de neamulu teu!

Kemény incepù a tremurà.

— Blastemulu sangelui asupra ta si familiei tale....

— Ostasi, inchideti-lu!

Ostasii-lu dusera in arestu.

In ace'a di Georgie fu esecutatu.

Presiedintele se adresâ de nou catra Horia.

— Mi cereti descoperiri dloru, dar' nu sunteti voi cei chiamati ca sê judecati pre unu Horia, imperatului voiu descoperì totulu, voue nimicu. Torturele vostre nu me inspaimenta, sunt romanu, am invetiatu a suferì, nu a me si teme. Voi vreti sangele meu, bine, versati acestu sange, dar sê sciti cà blastemulu lui va cadè asupra vostra pana in a 9-a generatiune. Voi credeti cà ucidiendu-ne pre noi, ucideti si ide'a si principiulu pentru care ne-amu luptatu? Sunteti mari nebuni. Ideile suntu nemoritorie si anca nu s'a aflatu tiranulu acel'a care se pota ingropà o idee mare si generosa. Prometeu a fostu legatu pe unu munte pentru cà a furatu foculu d'in ceriu, Socrate a beutu veninu pentru latirea virtutii si moralei, Chrestu a moritu pre cruce pentru ddieescile sale invetiaturi, Cesare a fostu asasinatu pentrucà a voitu sê introduca in imperiulu romanu sistem'a monarcica; dar' ore ideile loru n'au triumfatu? Ideile loru au vediutu celu mai gloriosu triumfu. Lumin'a, moral'a si iubirea au triumfatu si triumfulu loru lu serbamu si asta-di.

Omorindu-ne pre noi nu veti omorì triumfulu Romanismului, ci lu-veti grabì numai. Me incredu in provedinti'a ddieesca si asceptu totu dela dreptatea ei. Crucea i se cuvine celui ce voiesce mantuirea...

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

astfeliu este cursulu lumei. Dati-mi acesta cruce, si eu o primescu cu demnitate si curagiu.

Romani'a nu e morta pentrucâ nu pote, nu e iertatu a morì, ea trebuie sê se renasca si va vinì diu'a in care vointi'a lui Domnedieu si bratiale fiiloru sei, voru adunà membrii desfacuti de olalta si-i voru intrunì cu vechea loru trupina. O natiune, a careia origine e atatu de nobila, o natiune carea totu deun'a a pastratu ca unu tesauru sacru amorulu libertatii si unitatii, ur'a impilatoriului si resolutiunea si energi'a unei natiuni eroice, trebuie sê triumfe.

— Destulu dle, nu avemu nici voia, nici paciintia sê ascultamu predicatiunea dtale ci spune-ne ce scopu ai urmaritu candu ai rescolatu poporulu?

— Nu sunteti voi cei chiamati ca sê primiti marturisirea mea.

— Respunde dle, câ-ci la d'in contra vomu intrebuintià tortur'a.

— V'am spusu odata pentru totu deun'a.

— Asia dara nu voiesci se descoperi nimicu? — intrebâ procurorele generale.

— Voiu descoperì imperatului, altui nimenui.

— Bine dle, descopere imperatului.

Curtea judecatoresca se retrase spre a aduce judecata. Horia si Closc'a fura judecati la morte cu rot'a, celu d'antaiu ascultâ cu surisulu pre budie, cest'a laltu cu sange rece urmatori'a sentintia de morte:

„In procesulu criminalu radicatu in contra lui Horia, care altmintre se numesce Nicula Ursu, nascutu in Albacu in M. Principatu Transilvania, cá de 54 de ani, neunitu, casatoritu si iobagiulu bunului fiscalu dela Zalatna, si in contra lui Ioane Closca d'in Carpenisiu totu in M. Ppatù Tranni'a, cá de ani 30, neunitu, casatoritu si iobagiulu susu numitului bunu fiscalu.

Comissiunea de curte ce inalt'a c. regesca (supl. Majestate) prea induratu o despuse pentru cercarea turburariloru si aducerea poporului la pace, conformu prea inaltei ordinatiuni decchiarà a fi dereptu:

Cumcâ Hori'a care altmintre se dice Nikula Ursu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

de si elu nega cerbicosu de crimele prea grele, ce i se imputa de comunu, de cari fù convinsu cu martori mai presusu de ori ce indoiel'a, cà adeca pre la capetulu anului d. curendu trecutu 1784 a tiesutu turburarile escate intru acestu M. Principatu alu Transilvanici mai cu séma in comitatele: Hunedor'a, Zarandu si Alb'a de josu, cà s'a pusu in fruntea turbatoriloru, ce insu-i adunase, si parte in persona, parte prin increditii sei a demandatu cá d'in fia-care casa tieranesca se vina la d'insulu unu omu intr'armatu si se asculte de elu, ca asia cu poteri unite se sterpesca d'intru acestu M. Ppatu alu Trannici pre toti magnatii, nobilii, si éra-si pre toti ungurii celatieni au de stare mai de josu, se le rapesca averile, se prefaca in cenusia seu predeze de totu aulatele si tote averile loru, apoi in tipulu acesta se stórca pentru iobagii de natiunea romana platirea unei dâri mai mici.

Afurisitulu de Horia, ca mai securu se pota ajunge acestu scopu sceleratu si temerariu, precumu se scie, nu s'a infioratu de medilocele cele mai blastemate. De orece elu a cutezatu a face ca mulli omeni sê-i jure credintia, si asia a si-arogá drepturi majestatice, a cutezatu a portá si nebuni pre poporu cu dechiararea nerusinata, candu l'a asecuratu, cà elu pentru implinirea propusului seu e provediutu cu scrisori de la prea inaltulu tronu in poterea carora scrisori ordinatiunile publicate de elu se cuvine se fia implenite; ba ce e mai multu, cá se acopere scopulu seu celu de nemica si cu unu semnu prea santu alu religiunei, si sê si-castige deplina increderea poporului, le arata o cruce intraurita; catra aceste adause amenintiari, cà totu omulu, ce nu va voi sê lu-urmeze pre d'insulu, au se asculte de d'insulu, va sê fia trasu in paru in port'a casei sale, éra cas'a lui prefacuta in cènusia.

Dupre ce dara acestu seducatoriu afurisitu in tipulu acesta ar' fi adusu pre poporu la turbare si rescola deplina, a cutezatu a le dechiará mai pre largu: cà apropiindu-se ostile c. r. cari umblau sê

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

lu-impedece in propusu seu, se se dee semnu de atacu prin batérea clopotelor; si comunitatile vecine audiendu semnalulu acesta se apere barbatesce, sê nu lase pre nici unu ostasiu sê scape in vre-unu satu prin urmare se nu prestedze nici o dare nici Principelui, nici domniloru pamentesci.

Cumcâ plebea, dupace i s'a incredintiatu impunerea si sterpirea tuturoru Unguriloru, acutu crudimi cumplite precumu scie intregu Ppatulu totu-si blastematulu acesta corifeu Horia mai pre largu fù convinsu prin marturi jurati si demni de credintia, câ langa Rosi'a a demandatu, cá gurele banieloru de acolo, in cari s'au fostu retrasu nobilii si alti cetatieni unguri d'impreuna cu averile loru cu cugetu de a scapá de crudimile, ce se faceau se se invelesca cu fenu si paia, cari aprindiendu-le, ceia se fia nevoiti au a parasì baniele, au a se inadusì in modulu celu mai misielu.

Asemenea Ioane Closca, care si elu cu statoria nega d'in capu pana in capu tote crimele facute, totu-si fù convinsu cu marturi demni de credintia si jurati câ a fostu complice de frunte la tote turburarile atitiate de Horia in comitatele: Hunedora, Zarandu si Alba d'intru acestu M. Ppatu, si dupa marturisirea altui resvertitoriu cointeresatu, a corifeului Georgiu Crisianu pentru tieserea diseloru turburari acel'a-si (Closca) a tienutu adunari ascunse impreuna cu d'insulu (Crisianu) si cu Horia; a dusu in capetu despoiarile si predarile ce cu unu cugetu le otarisera — anume in Campiani, Lupsi'a, Bani'a, Musc'a, Mogosiu, Cricau, Rosia, Abrudu si in mai multe locuri; afara de aceia publicandu mandatele lui Horia si amenintiarile lui, câ plebea ce n'a voì sê asculte de elu, va fi trasa in paru si se va pedepsì cu arderea caseloru, si éra-si dandu poporului ductori mai mici intru asemene s'a facutu capu si urditoriu de rescol'a acesta si ca atare s'a facutu vinovatu cu tote uciderile crude, cu tóte arderile despoiarile si predarile cumplite, ce le a patratu plebea rescolata si insielata uritu, s'a facutu vinovatu mai cu séma atunci candu a silitu cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

poterea pre paroculu neunitu d'in Lupsia, Pentru Jancu, se iè cu sine S. Cuminecatura d'in parochia locului acelui-a, si se o duca cu acesta adunatura de omeni fara de lege si lotri pana la Cricâu, care S. Cuminecatura clu fara indoiala o a batjocoritu si profanatu in modu calcatoriu de celea sante, candu s'a folositu de ea spre esecutarea infricosiateloru sale crudimi, si spre ingroditoria nebunire a poporului.

Mai cu séma dara Horia insulu si Ioane Closca ca afurisitii resvertitori plini de cutezare ai leniscei publice si ai securitatei, seductori si ductori primari, ca unii, ce au atilatu pre omeni la omoruri de celea mai urite, la arderi infioratorie si despoiari silnice s'au facutu demni de a se pedepsì cu morte atâtu pentru infricosiatele crime, ce insii au facutu câtu si pentru celea facute de poporu.

Asia dara acesti doi Horia ce altmintre se numesce Nicola Ursu si Ioane Closca, pentru aceste fara-de-legi facute de ei, prin care au aratatu cà suntu nu numai nisce lotri afurisiti, ci si resvertitori de pacea si leniscea publica, amesuratu constitutiunei criminali, ce s'a datu de M. Theresia, art. 62. despre rescole si turburari si art. 90. despre lotrie se fia dusi la indatenatulu locu de perdiare, si acolo tote medulariele cate le au in corpu, se li se franga cu rót'a incependu de la pitiore si anca mai antâiu cu Ioane Closca, apoi cu Horia, care altmintre se dice Nicola Ursu, si in tipulu acest'a se se treca dela vietia la morte, apoi corpurile loru sè se taia in patru, capetele si partile corpului sê se traga pre rote si puna pre langa caile publice intru acele locuri ale patriei, unde s'au deprinsu crudimea mai cu séma, er' animele si matiele se se ingrope in loculu de perdiare, celu de aici. Acesta se pronuntia dupa dreptu si cuvenintia, ca pentru ei se fia pedepsa meritata, éra pentru altii semeni de ai loru esemplu infioratoriu.

Alba-Carolina 26. fevruarie 1785."

Erà o di posomorita de ierna; radiele sorelui nu poteàu strabate prin negurele dese pana la noi, ins'a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

si natur'a se infiorà de crim'a ce se comitcà de catra tirani in numele unoru legi pagane.

In piati'a Albei-Julie erà ridicata o masina infernala, o rota ce avea se franga corpurile a doi martiri. Anca de dimineti'a multimea curiosa umpluse piati'a.

Pre la 10 ore martirii fura condusi la loculu de pierdiare.

Ajungundu acolo unu preotu se apropia de Horia si Closc'a si le dede o cruce se o sarute dicundu:

— Sarutati acesta cruce si luati esempla dela celu ce a moritu pre ea.

Amendoi sarutara crucea.

— Saruta-me, imbratiosiéza-me frate, si mori binc — dise Horia catra Closc'a.

Ambii martiri se sarutara si imbratiosiara. Apoi Horia intorcandu-se catra poporulu adunatu dise: remasu bunu fratiloru, nu uitati câ eu moriu pentru voi, moriu pentru Romanismu.

Martirii fura intinsi pre rota fara de a scote vre o strigare.

Trecuse catu-va tempu de candu-i torturà, candu eca o femee despletita si face locu prin multime racnindu ca o desperata. Dupa ea urmà unu betranu si trei juni. Femeea impreunandu-si manile si ridicandusi fati'a spre ceriu dise: Domnedieulu meu, Domnedieulu meu, cumu poti suferì ca unu romanu se fia sdrobitu de catra tirani. Dorerile si torturele nu potu scote nici unu gemetu, nici o strigare d'in pieptulu lui; singurele cuvinte ce se audu sunt: eu moriu pentru Romanismu. O legi ddieesci, o dereptate, suntcti voi calcate intr'o patria romana. O ceriule, cumu poti suferì ca cei mai demni d'in fii tei sê mora franti cu rot'a ca nesce telhari. Tiranii nu batjocorescu, nu omora in acesti martiri numai nisce omeni simpli, ci legile ceresci, drepturile omenesci, drepturile poporului romanu, care le frangu cu rot'a. O ceriule vei lasà tu nepedepsita acesta crima dejositoria si infernala, vei sta tu nemiscatu candu stancile si pietrile anca s'au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

·nfioratu de acesta fapta atâtu de nelegiuita si care nu am cuvinte sê o potu caracterisà.

Femee se ridicâ de josu si continuâ: vai acelora ce versa sange nevinovatu, acestu sange va cadè a supra loru si asupra nepotiloru si stranepotiloru loru. Vai voue tiraniloru, copii lui Satanu, blastemulu unui poporu martiru ve va ajunge, veti morì ne lasandu urme dupa voi de catu amintirea fara-de-legiloru vostre. . . .

Prindeti pre aceea nebuna – sunâ o voce.

Atunci betranulu si junii ce insotise pre femee desparuse d'in poporu.

Acesta femee erà Sabin'a, cei ce o insotieàu, eràu Tom'a, cu pop'a Danila si cei doi pastori. Horia si Closc'a fura franti cu rot'a fara de a scote alta strigare decatu: e u m o r i u p e n t r u R o m a n i s m u, p e n t r u a c e l u r o m a n i s m u c a r e v a t r i u m f à.

Dupa ce Horia si Closc'a fura franti cu rot'a tiranii-i despicara pre fia-care in cate patru parti, ca sê-i puna in patru unghiuri ale tierei, ér' capetele le implantara in nesce pari in locula esecutiunii. Noptea Savin'a cu o céta de poporu furâ capetele si le duse ca sê le immormenteze.

Horia si bravii sei au moritu fara a fi potutu sterge lacrimele, fara a fi potutu pedepsì de ajunsu pre calàii poporului romanu. Elu a moritu, dar' a moritu ca martiru salvandu principiele revolutiunii. Martiriulu a santitu opulu seu. A moritu plansu de poporu, dar' spiritulu lui a vietiuitu si a condusu poporulu romanu in decursu de o jumetate de seculu, memori'a lui a desceptatu pre urmatorii lui. Elu a fostu geniulu celu bunu alu poporului romanu. Fia-care natiune si-are genii sei binefacatori si aperatori, si candu instinctulu natiunei i-afla, si-i chiama; candu sufletulu poporului sbora spre ei, i stringe si i-imbratiosiéza, ei se arata, primescu apelulu natiunii.

Acesti genii suntu premergatorii vinitoriului, cari intrevediendu-lu lu-chiarifica si luminéza destinele omenesci.

Horia a fostu unu geniu aperatoriu alu poporului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

romanu, elu inaltiandu-se preste orisonulu maririi omenesci, cu ochii atientiti la viitoriu a cercatu sê realiseze „unitatea romana.“ „Poporulu m'a alesu — diceà elu adese deputatiuniloru ce mergeàu la elu pre candu se luptà — respectezu vointi'a lui si ceru sê o respecte fia cine ca pre vointi'a lui Domnedieu.“

Elu a fostu unu premergatoriu, a premersu revolutiunii d'in 1848. si a anunciat'o. Elu a fostu sorele dilei maretie d'in 15. maiu 1848. A fostu sufletulu Romaniei in ce are ca mai scumpu si mai santu: in unitatea ei. Elu a urmatu devisei: „celu ce ridica unu standardu trebuie sê aiba si poterea si curagiulu de a lu-sustienè si aperà cu demnitate, ori sê cada invelitu intrinsulu.“ Horia nu va morì nici odata pentru Romanime, nu câ-ci este de doue ori nemoritoriu, nemoritoriu pentru principiulu ce a aperatu, nemoritoriu pentru martiriulu lui. O fia ca sant'a lui memoria sê descepte, inviue si insufletiesca pre fia care romanu.

Fiiulu Mariei a sigilatu cu sangele santele si ddieescile sale invetiaturi, elu a voitu sê fundeze unu imperiu universalu, imperiulu libertatii, iubirii, adeverului si dereptatii. Horia a sigilatu totu cu sangele principiulu seu, elu a voitu se fundeze unitatea romana.

Romani'a s'a desceptatu, incepù a se intarì a sistringe membrele imprasciate, dar' ore imperiulu silei cándu va incetà?

Ce a fostu revolutiunea d'in 1784? o revolutiune de fanatici? Nu! Ea a fostu urmarea acelui spiritu ce conduce omenimea dicundu-i: „inainte! inainte!“

Savin'a ingropâ capetele in stanc'a ce se redicà de asupra pescerei lui Horia. Ceremoni'a funeraria fu scurta si simpla, parintele Danila facù serviciulu domnedieescu, care finindu-se Savin'a luâ cuventulu si dise: Sub acesta stanca repausèza pentru vecía doue capete de martiri, alu lui Horia si Closc'a, ca sê spuna Romaniloru: „tieneti minte.“ Romania se va renasce, câ-ci ea nu poto morì, si acest'a o dicu pre mormentulu a doi martiri, cari insii suntu o promisiune de nemorire. Romani'a va fi, Romani'a nu va morì, câ-ci e de trei ori nemoritoria, nemoritoria prin numele ei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.statransilvania.ro/mdr

nemoritoria prin suferinti'a ei si nemoritoria prin eroii si martirii ei. Sê credemu in nemorirea si unitatea Romaniei, si acesta credintia ne va mantuì. Nu e iertatu nici unui romanu a renunciá la credinti'a in renascerea Romaniei celei atâtu de mandre, atâtu de plina de vietia. Daca ea pana adi a fostu pamentulu suferintiei representant'a martiriului, mane va fi representant'a gloriei si maririi. Poporale nu moru pana candu ele nu renunti'a la viétia; unu poporu pote fi lipsitu prin fortia, prin sabìa si focu de drepturile si libertatea sa, dar' nime nu-i pote luà aspiratiunile in vinitoriu, nimene nu-i pote rapì suvenirea trecutului, suvenirea suferintiei, nimene nu lu-pote despoià de sacr'a cenusia a strabuniloru sei. Cine uita trecutulu, uita suferinti'a, uita martiriulu Romaniei, uita pre strabunii sei, si cine nu este unitu cu trecutulu, cine nu vorbesce, nu e legatu in spiritu cu stramosii sei, nu e romanu, unulu ca acel'a e mortu pentru Romani'a viua. Ca sê fia cine-va romanu viu, romanu adeveratu, nu e destulú sê fia nascutu pre pamentu romanescu, sê fia supt lapte si aieru romanescu, sê aiba tipu romanescu, s vorbésca romanesca, ci trebuie ca elu sê aiba numa o dorintia, o aspiratiune santa si pia: triumfulu Romanismului."

Pre candu vorbeà astfeliu Sabin'a o umbra se ivesce, erà umbr'a lui Horia. Ea ridicâ mana in susu si intr'unu tonu profeticu dise: „Da, Romani'a nu e morta ci numai in agonia, si nu e iertatu nimenui a se indoì in redesceptarea ei. Daca ea asta-di e sfasiata, daca pre sinulu ei au trasu sorti ca pre camesi'a lui Chrestu, detorinti'a vostra este sê reuniti partile sfasiate, câ-ci scimu cu totii câ Domnedieu numai o Dacia a creatu, Traianu numai o Dacia a colonisatu, noi scimu câ ce a impreunatu Domnedieu, omului nu-i este iertatu a despartì, si vai acelui ce va despartì!

Cu câtu Romani'a e mai insultata si asuprita, cu atâtu sê ve fia mai scumpa, cu atâtu sê o iubiti mai tare. Traiti pentru Romani'a ca sê poteti morì pentru ea. Viétia adeveratu romana nu este decatu in acel'a care si-a alesu devis'a: „Domnedieu, libertate, unitate."

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Celu ce nu traiesce pentru asta treitato nu e romanu, si daca sustiene a fi, e mortu. Candu veti alungà d'in inim'a si d'in sufletulu vostru acesta treime, Domnedieu ve stérga de pre fati'a pamentului câ-ci nu meritati viétia. Romanismulu e Ddieulu vostru, pre elu sê luadorati, pentru elu sê traiti, pentru elu sê ve sacrificati. Tote luptele, toti martirii, totu sangele versatu suntu totu atâtea arderi aduse pe altariulu acestui idolu. Iubirea si adorarea ce-i veti pastrà, va fi sorgintea libertatii, glorii si maririi Romaniei.

Eu in numele suferintiei si martiriului ve provocu la lucru, câ-ci sciu câta potere regeneratoria, cata potere de reintenerire este iu poporulu romanu. Copii ai unei natiuni restignite, remaneti credinciosi standardului meu, câ-ci se apropia diu'a candu martiriulu va luà capetu, candu Romani'a ingenunchiata se va ridicà portandu pre frunte mareti'a corona a reinvierii sale. Nu uitati câ antaiulu si celu mai mare factoru alu renascerii si intaririi unei natiuni este libertatea. Nimicu nu veti potè face fara libertate. Intruniti unitatea nationala cu libertatea, si atunci oriintele se va plecà inaintea vostra, atunci Romani'a va fi mare si puterica. Pastrati suvenirea strabuniloru nostri, suvenirea gloriei trecute, pastrati consciinti'a drepturiloru vostre; sustieneti, iubiti idea Romanismului, idea unitatii nationale, câ-ci prin ea sustieneti libertatea si independintia nationala. Daca voiti sê triumfe Romanismulu, daca doriti sê re'nvia Romani'a maririi, unirii si-a gloriei fiti uniti, sustieneti-ve, o singura voce ve adune si intrunésca, unu singuru erou candu sa va aretà si va bate o data cu piciorulu in centrulu Romaniei, grupati-ve toti in jurulu lui, betrani si juni, d'in campii, d'in munti, de pretutindeni, in acest'a sta garanti'a unui trimfu definitivu. Strabunii nostri ni-au lasatu de moscenire o idee santa si mare, ideea Romanismului.

Acesta idee trebuie sê triumfe, câ-ci ca idee este neperitoria, tiranii nu o potu stinge. Acést'a este foculu ce trebuie sê incaldiesca inimele vostre, si pana candu va mai remanè o schintee d'in ea in voi Romani'a are sê ascepte, are sê spereze in renascerea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr

sa. Pastrati acestu focu santu si grigiti ca sê nu se stinga, grigiti-lu mai cu scumpetate de cumu grigieau vergurele vestale foculu santu. Romanii au de implinitu o chiamare inalta, credeti in acésta destinatiune, câ-ci credinti'a in ea insemna a o fi implinitu de jumetate. Credinti'a in misiunea sa, credinti'a in triumfulu Romanismului este poterea vostra, d'in ea va resarì „Arborele unitatii nationale.“ Dicundu acestea umbr'a desparù.

Noi immormentaramu santele remasitie alè aceloru doi martiri ai Romanismului, amu pusu o cruce de bradu pre mormentu, l'amu udatu cu lacrimele nostre, si amu juratu câ ne vomu sacrificà pentru Romanismu.

— Fratiloru, — le-am disu pentru cea d'in urma ora — am o vietia si o punu pre altariulu romanismului; numai odata potu morì, desì asi dorì sê potu morì de diece ori, câ-ci atunci asi potè face mai multu pentru Romani'a, repetu numai odata potemu, morí, sê morimu si atunci pentru Romania. Veniti sê immormentamu tirani'a si se re'nviiamu unitatea nationala, veniti sê aratamu lumei câ Romani'a nu e morta precumu crede ea, câ Romani'a a zacutu in letargía pana acumu, dar' adi se scola, se descepta, si-stringe membrele imprasciate si si-reià vechi'a-i si primitiv'a-i forma.

O umbra trecù pre de asupra nostra dicundu: „d'in Transilvani'a va resarì santulu si nobilulu arbore alù unitatii nationale.“

Unu anu anca am mai ratecitu prin acesti munti, candu apoi sufletulu meu obositu depuse imbracamintca-i lutosa si sê re'ntorse in ceriu ca sê se unesca cu ceilalti martiri ai libertatii. Am parasitu pamentulu ducundu cu mine credinti'a in triumfulu romanismului.

Spune-mi acumu june, daca m'am insielatu, in asta credintia? De sicuru nu m'am insielatu, s'a versatu multu multu sange pentru Romanismu, dar' nu s'a versatu in desiertu; fii mandru, fii superbu, fii voiosu si curagiosu junele meu, or'a mantuirii este ací.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Domnedieu te binecuvinte, Domnedieu binecuvinte Romani'a!

Umbra se renaltiâ in ceriu.

Eràm atâtu de usioratu, atâtu de bine, in catu mi se pareà câ m'am renascutu. Doue lacrime simtîi pre fati'a mea, eràu lacrimele fericirii, lacrimele sperantiei, lacrimele mandriei nationali. Atata sperantia mi-inundase inim'a, atâta fericire me imbetà, câtu plangeam, si plangerile mele nu eràu plangeri de dorere si desperatiune, ci plangeri de fericire si sperantia. „Fericiti cei ce potu plange ca mine" mi-am disu, plecandu pre munte la vale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mcr

Cantecu betranu.

H— sta pe verfu de dealu
Domnii fugu toti d'in Ardealu
Haidati ficiori dupa mine
Se ve 'nvetiu a luptá bine.

H— sta pre verfu de munti
Domnii fugu cumu potu desculti.
Haidati s. c. l.

H— sta intre nuiele
Domnii fugu fara cipele.
Haidati s. c. l.

H— lupta voinicesce
Tirania greu jelesce.
Haidati s. c. l.

H— lupta la Abrudu
Unde-i aurulu celu multu.
Haidati s. c. l.

H— striga la poporu
Domnii fugu de se omoru.
Haidati copii dupa mine s. c. l.

H— si-alui banchetescu
. . . . . se pocaiescu.
Haidati s. c. l.

H— pre poporu lu-stringe
Nobilimea amaru plange.
Haidati s. c. l.

H— suie pe radiora
Domnii plangu de se omora.
Haidati s. c. l.

H— merge pre carare
Domnii lu-roga de iertare.
Haidati s. c. l.

H— si-ai lui batu si tacu
Nobilii iau lumea 'n capu.
Haidati s. c. l.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

H— lupta, nu-glumesce
Si pre Domni-i prapadesce.
Haidati s. c. l.

H— lupta la otara
Domnii fugu in alta tiera.
Haidati s. c. l.

Unde H— se ivesce
Libertatea infloresce.
Haidati s. c. i.

Unde H— se arata
Tirani'a piere 'n data.
Haidati s. c. l.

Sê traiesci sange romanu
Horia, Closc'a si Crisianu !
Haidati s. c. l.

Cantu d'iu lumea betrana.

Aidati frati toti la otara
Se scapamu scumpa-ne tiera
De telhari si de robía,
De straini si de urgía.
Cine vrea se aiv'o tiera
Mi-urmeze mie dara.

. . . . . mâi hotiule
De-ti iubesci tu dilele,
Nu trece pre dealulu mare
Câ-i vai de dilele tale.
Cine vrea s. c. l.

Nu trece peraiele
Nu suí tu plaiele
Câ de'i trece Tis'a 'n coce
Ti-oiu desface capu 'n diece.
Cine vrea s. c. l.

. . . . . cane urítu
Tempulu teu adi a trecutu,
Esi, te cara dar' afara,
Du-te dracului d'in tiera.
Cine vrea s. c. l.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

Asta scumpa, mandra tiera
Nu e patria . . . . . .
Câ-ci e tiera romanesca
Domnedieu sê o scutésca.
Cine vrea s. c. l.

Cine nu tiene cu mine
Domnedieu nu-i dee bine,
Domnedieu se nu lu-scutesca,
Horia nostru sê traiesca.
Cine vrea s. c. l.

Chor'a lui Pintea vitézulu.

I.

Frundia verde de secara
Colea despre primavéra
Candu se 'mbraca codrii era
A esitu Pintea afara;
A lasatu cetati si sate
Câ-ci suntu pline de pecate
Si s'a trasu in codrulu verde
Undo traiulu linu se pierde.
Colo 'n josu de codrulu verde
Ce cumplitu focu se mai vede,
Langa elu Pintea siedeà
Si cu bravii lui vorbieà
Vorbiea si se sfatuieà.
Ei erau pana 'n cinci-dieci
Si frigeau vr'o trei berbeci,
Nu-i frigeau precumu se frige
Ci-i intorcu totu in cârlige.
Candu berbecii stau pe mesa
Si erà cin'a pe gata
Pintea l'ai sei se 'ntorceà
Si acestea le graieà:

„Fratiloru, fertatiloru,
Stau sê moriu, asia mi-e doru!
Mergeti cati-va 'n Bai'à-mare
Dupa vinu, pane si sare
Sê ne facemu cina buna
Sê petrecemu impreuna.“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Unu voinicu mai micu de dile
Dar' mai intieleptu de minte
Catra Pintea asia dice:

„Asculta Pinte voinice,
Noi la Bai'a nu ne-omu duce
Câ-ci vietia anca-i dulce,
Dar' de-o fi sê si pornimu
Cei mai bravi sê ne 'nsotimu;
Dara noi nu vomu plecà
Pana ce nu vomu aflà
Vomu aflà d'in gur'a ta
D'in cea fi si mortea ta?"

„Fratiloru fartatiloru!
Pintea-atuncea le strigá,
Mortea mea cà dieu va stá,
D'in trei fire de grâu santu,
D'intr'unu plumbu micu de argintu
Bine 'n arma indesatu
Si la peptu-mi atientatu!"

— Candu fartatii-lu audira,
Armele si le gatira,
Si pe cai cà se suira,
Catra Bai'a se pornira!

II.

Candu la Bai'a s'aretara,
Pórta 'nchisa o aflara,
Si cu bàrdi dadura 'n pórta,
De se sparte 'n diece tóta!
Si in Bai'a ei intrara,
Pe la nobili se bagara,
Dupa vinu pane si sare,
Ca se duca de mancare.
Dar' ei bea, si-si petrecea
Iute sér'a le trecea, — —
Si candu nici nu se 'ngrigea
Dieu, — pandurii 'ntielegea,
Ca Pintenii au venitu —
Dupa ei au si pornitu,
Si 'nlauntru cà intrara,
Si de arme-i despoiara,
Si ca nodulu i legara.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr

„Fratiloru, panduriloru!
Dati-ne adi nóa pace,
Cà nimic'a n'omu mai face,
De ne duceti voi la morte
Vai atunci de-a vostra sorte.

— Dar' pandurii respundeà
De aci nu veti scapá,
Pana 'n scire nu ni-ti dá,
Mórtea Pintii 'n ce va stá ?!

Fratiloru, panduriloru!
In trei fire de grâu santu,
Intr'unu plumbu micu de argintu,
Tare 'n arma indesatu,
Si la peptu-i atientatu!
— Dar' pandurii nu i lasara,
Se mai iese-odat' a fara.
Punu in arma grâu de-lu santu,
Si plumbutie de argintu, —
Si-o multime se 'nsotira,
Catra Pintea se pornira.

III.

Trei ore acumu trecuse,
De candu bravii lui se duse,
Pintea langa focu remase,
Dara somnulu lu-luase,
Si unu visu reu a visatu,
Singuru de s'a minunatu.
Par' cà sabi'a cea noua,
I se rupse tocma 'n doua, —
Par' cà sabi'a cea vechia,
I se rupse la urechia, —
Si de visu s'a spaimentatu,
Câtu fù 'ndata desceptatu!

„Fratiloru, fartatiloru!
Dise Pintea sociloru,
Dar' rentors'au sotii iéra ?
Eu me temu, ca se nu péra!“
Ceialalti atunci graira;
„Cine scie, ce-o patira, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Éca mediulu noptii vine,
Si d'in ei nu 'ntórna nime!"
Pintea calu-si gată
Si de locu incalecá.
Si cand calulu si-lu porni,
Pan' la Bai'a nu oprì.
Prin cetate cand intrá,
Fluerá, — si ascultá, —
Dór' de soti elu va mai dá,
Cà fertatii cunoscea,
Pintea, cand le fluerá!

Dara sotii nu s'aréta,
Ci o céta neasceptata,
De panduri d'in Baia-mare,
Ce erá 'n priveghiare,
Dóra Pintea va veni;
Pe ai sei de-ai intelni!?
— Cand pe Pintea lu-vediura,
Toti in cale i statura:
„Da-te Pinte-acù legatu,
Cà de nu, vei fi puscatu,
Cu trei fire de grâu santu;
Cu plumbutie de argintu!"

— Ba, — dieu eu, cà nu m'oiu da,
Sê si sciu cà n'oiu scapà, —
Si mai bine voiu muri,
Cà me dóre-a audi,
Cà fartatii mei vi-au spusu, —
La ce mórte sum supusu!
De vi-au spusu, ca se se scape
Peste tieri, si peste ape,
Dómne! atuncea-i poti iertá,
Si pe mine-a me certà!
De vi-au spusu, ca se me vinda,
Si pandurii se me prinda,
Dómne! atuncea tu se-i bati,
Cà nu-su frati adeverati!

Fratiloru, panduriloru!
Spuneti voi si domniloru,
Cà legatu, eu nu m'am datu,
Ci vitézu cà m'am luptatu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ca se sciu câ de prunu micu,
Pan' la mórte- am fostu voinicu.
Si cand arm'a si-o golesce,
Pe panduri i tavalesce, —
Si cand scóte sabi'a noua,
I se rupe tocma 'n doua,
Şi cand scóte sabi'a vechia,
I se rupe la urechia.
Si trei fire de grâu sautu
Si plumbutie de argentu,
Lu-arunca la pamentu!

Peptulu lui bucati se 'nfrange,
Câtu si calulu lui lu-plange,
Si rinchéza, asverlesce,
Câ-ci pe domnu-seu jelesce.
Si cand sufletulu si-lu dá,
Mai pe urma-asia graiá:
„O suta cincidieci ai mei,
De voinici ca nesce smei,
Ve paditi prin codrulu verde,
Cà 'n Bai'a, viéti'a-ti perde, —
Si tieneti toti la olalta,
Si nu ve daţi nici odata!

Ascultati voinici de mine
Se vo'nvetiu a trai bine
Svatulu nu vi lu-dati la nime.
Cui-i dai pane si sare
Ala te manca mai tare.
De adi Pintea vitézu maro
N'a taià Domnii 'n carare
Pintea a gatatu cu tote
Si resufla-acumu de morte.
D'intre voi cin' me iubesce
Cine pre Pintea lu-gelesce,
Dupa ce voiu mori eu
Se mi taia perulu meu,
S'intr'o di de serbatore
Se-lu puna 'n porta la sore,
Se lu-poptene fetele
In tote duminecile
Si se lu-sufle venturile
Colea primaverile."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr

Trei voiuici s'au si aflatu
Carii perulu i-au taiatu,
Unu-i Georgie Selagianu
Si cu Mitru Ardeleanu
Altu-i Ioanu Moldovanu.
Estia perulu l'au taiatu
In porta l'au asiediatu
Ca elu sê se pomenesca
In cea tiera unguresca,
De romani fia horitu,
Si de unguri pomenitu.

Fine.

Bibl. Univ. Cluj
Nr. 1492 - 1023

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/mdr